

Nyt. szám: 208/1009/ MH 1. LTDD

117 sz. példány

5/40

KATONAI

LOGISZTIKA

Anyagi-Technikai Biztosítás

8. ÉVFOLYAM
2000. 1. SZÁM

Megjelenik negyedévenként
A MH LFI-ság belső kiadványa

92/10

„Tactics is the art of the logistically possible”
„Harcászat a logisztikai lehetőségek művészete”

KATONAI LOGISZTIKA

(Anyagi-Technikai Biztosítás)

2000

1

TARTALOMBÓL

- A NATO új stratégiájának logisztikai támogatása
- Az MH logisztikai rendszere modernizációjának kérdése II. rész
- Gondolatok a MH logisztikai gazdálkodásának tapasztalatairól
- A haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükséglete biztosításának egyes kiképzési, felkészítési aspektusai
- A szervezeti változás kapcsán felmerülő problémákról, a személyi állományt érintő személyügyi és humán feladatokról
- A Magyar Katonai minőségügy fejlődése, helyzete és jövőjének dilemái

---

MH LOGISZTIKAI FŐIGAZGATÓSÁG KIADVÁNYA

Szerkesztő bizottság

Elnök	Dobó Péter
Tagok	Kopasz Jenő, Szenes József, Svéd László, Komondi Márton, Hazuga Károly, Kapussy György, Anda Árpád, Csák Gábor, Csűrös János, Németh Ernő

Szerkesztőség

Főszerkesztő	Keszthelyi Gyula
Felelős szerkesztő	Tóth József
Felelős kiadó	Krnák János

Készült: 280 példányban
Egy példány: 130 lap

ELMÉLET

A SZÖVETSÉG STRATÉGIÁI

Csabai György¹

A társadalmi változások, az új kihívások és a 21. század új stratégiát követel a NATO-tól.

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (továbbiakban csak Szövetség 1999-ben ünnepelte megalakulásának 50. évfordulóját. A washingtoni ünnepi megemlékezésen elfogadtak egy sor dokumentumot, közte a Szövetség Stratégiai Konceptióját (ezután csak Konceptió).

A dokumentumot a Magyar Köztársaság részéről Orbán Viktor miniszterelnök írta alá. Ebből eredően az állam-és közigazgatásban, illetve a védelmi szférában a dokumentum megismerése, adoptálása és irányelveinek megvalósítása kötelező érvényű. Mindez egyrészt hozzájárulás a Szövetség előtt álló feladatokhoz, másrészt pedig növeli hazánk hitelességét és biztonságát, végül elő kell, hogy segítse a paradigma váltásokat a hazai stratégiákban, így természetesen a katonai stratégiában is.

A következőkben egy rövid történelmi visszatekintés után a Konceptió általam lényegesnek vélt mondanivalóját tárom fel, azzal a céllal, hogy azokra irányítsam úgy a hallgatók, mint az olvasók figyelmét. A idő- és terjedelmi okoknál fogva fontosnak az alábbiakat tartom.

Történelmi visszatekintés

A Szövetség a szóban forgó témában a megalakulás kezdetén 1949-ben elfogadta *"Az észak atlanti övezet védelmének stratégiai koncepcióját"*. A stratégia a területvédelem hadműveleti kérdéseivel foglalkozott. Majd 50-es évek közepén megtörtén az áttérés az ún. *"tömeges megtorlás"* stratégiájára. Ez a stratégia magában foglalta többek között atomfegyverek alkalmazását is. Azonban ezt sokan vitatták. A vita a *"tömeges megtorlás"* stratégiájáról oda vezetett, hogy 1967-ben áttértek a *"rugalmas reagálás"*

1.Dr. Csabai György alezredes, a hadtudomány kandidátusa, az SVKI vezető kutatója

stratégiájára. Az új stratégia a Szövetség tagjai szuverenitásának megőrzése érdekében a fő hangsúlyt a flexibilitásra és a válaszadásra helyezte. A hidegháború éveiben a kelet-nyugati kapcsolatokat jól jellemezték az ideológiai, a katonai és a más természetű szembenállások. Az 1967-ben nyilvánosságra hozott "*Harmel jelentés*" olyan dimenziókat helyezett előtérbe mint a "*védelem és dialógus*", - beleértve a fegyvertellenőrzést, mint a Szövetség biztonságpolitikájának ún. kettős pillérét. A hidegháború végével a politikai helyzet gyökeresen megváltozott Európában. A Szövetségben fellángolt a vita az átalakulásról és az új Katonai Stratégiai Koncepcióról, melyet Rómában 1991. november 7-8-án fogadott el az Észak-atlanti Tanács. Ez volt a Szövetség első, nyilvánosságra hozott katonai stratégiai koncepciója, amely az átalakulásra, a külső-belső adaptációra, a kollektív védelemre és transzatlanti kapcsolatokra alapozódott. Az előretolt védelem helyett az előretolt jelenlét lett a meghatározó. 1997-ben megkezdődött a felülvizsgálat a 21. század kihívásainak tükrében.

A javaslatokat - amelyeket immár 19 ország készített elő - a washingtoni csúcs elfogadta. A következőkben az új Koncepció kerül terítékre.

A koncepció célja és feladatai

A Koncepció a Szövetség 21. század feladatait taglalja, miközben kifejezi a NATO célját, természetét, biztonsági megközelítésének - széles - elemeit és irányelveket jelöl ki a fegyveres erők további adaptációjához. A Koncepció irányadó a Szövetség biztonság és védelempolitikájához, a hadműveleti koncepcióhoz, a hagyományos és nukleáris erők felépítéséhez, valamint a közös védelemmel kapcsolatos eljárásokhoz. A Koncepció új fundamentum: először a magyar nemzeti biztonsági stratégiához, másodszer a stratégiai felülvizsgálathoz, harmadszor a nemzeti katonai stratégiához, és negyedszer a különböző katonai doktrínákhoz, és végül ötödszer a védelmi tervezéshez.

A Koncepció műfaját tekintve politikai stratégiai és katonai stratégiai dokumentum. Végleges formátumát hosszú vita után nyerte el. Alapját az 1991-ben elfogadott Katonai Stratégiai Koncepció képezi. Az 1991-es és az 1999-es koncepció szerkezeti felépítését az *1. számú vázlat* szemlélteti.

A KÉT KONCEPCIÓ SZERKEZETE

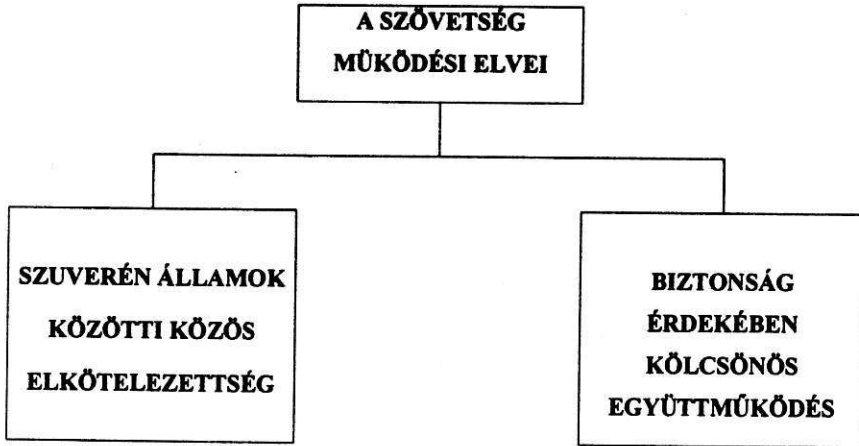
1. sz. vázlat

1991-RÉGI	1999-ÚJ
BEVEZETŐ (1)	BEVEZTŐ (1-5)
I.A STRATÉGIAI ÖSSZEFÜGGÉSEK (2-15)	I.A SZÖVETSÉG CÉLJAI ÉS FELADATAI (6-11)
II. A SZÖVETSÉG CÉLJA ÉS BIZTONSÁGI FUNKCIÓI (16-23)	II. A STRATÉGIAI PERSPEKTIVÁK (12-24)
III. A BIZTONSÁG TÁGABB MEGKÖZELÍTÉSE (24-34)	III. A BIZTONSÁG MEGKÖZELÍTÉSE A XXI. SZÁZADBAN (25-40)
IV. A VÉDELMI IRÁNYELVEK (35-39)	IV. IRÁNYELVEK A SZÖVETSÉGES ERŐK SZÁMÁRA (41-64)
V. KÖVETKEZTETÉS (58-60)	V. KÖVETKEZTETÉS (65)

A koncepció tartalma

Rövid bevezető után a *"Szövetség célja és feladatai"* kerülnek kibontásra az első részben. A cél a tagállamok szabadságának és biztonságának megőrzése, politikai és katonai eszközökkel.

A közös értékeket - demokrácia, emberi jogok, jog uralma - veszélyeztetik az euroatlanti térség biztonságát befolyásoló válságok és konfliktusok. A Szövetség működésének irányelve a szuverén államok közötti közös elkötelezettség és a kölcsönös együttműködés. Lásd a 2. számú vázlatot.

A Szövetség elkötelezett a Washingtoni Szerződés és az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmánya iránt. Ebből kifolyólag olyan fontos feladatokat lát el, mint a biztonság, a konzultáció, az elrettentés és védelem, a válságkezelés és partnerség (vele együtt az együttműködést és a párbeszédet is).

A Koncepció második része a "*Stratégiai perspektívák*" alatt számba veszi a kialakuló stratégiai környezetet, a biztonsági kihívásokat és a kockázatokat. Vagyis a Szövetség formálja és alakítja a biztonsági környezetet, növeli az euroatlanti térség békéjét és stabilitását. Továbbá, a balkáni példa alapján elkötelezett a konfliktus megelőzés és válságkezelés iránt. A NATO adaptációját a belső reform segítette. A belső reform magában foglalta (1) az új parancsnoki struktúrát (65-ből 20 marad), (2) a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Vegyes Alkalmi Kötelékek (angol rövidítéssel CJTF), koncepcióját és (3) az Európai Biztonsági és Védelmi Identitás (ESDI) építését, -a Szövetségben belül.

A sorban az ENSZ, EBESZ, EU és WEU méltatása következik, az euroatlanti biztonsághoz és stabilitáshoz való hozzájárulásuk révén.

A Szövetség biztonságát sokféle katonai és nem katonai kockázat befolyásolja. Ezek nehezen előrejelezhetők, többirányúak és különösen könnyen kialakulhatnak a Szövetség periferiáján.

A kihívások és kockázatok közé az alábbiakat sorolom:

- 1.) a súlyos gazdasági, a társadalmi és politikai nehézségeket Európában és a periférikus területeken,
- 2.) az etnikai és vallási rivalizációt,
- 3.) a területi vitákat,
- 4.) az elégtelen vagy sikertelen reformtörekvéseket,
- 5.) az emberi jogok megsértését,
- 6.) az államok szétesését, amelyek regionális instabilitáshoz vezethetnek,
- 7.) az ABV és hordozóeszközök elterjedését,
- 8.) a nemzetközi terrorizmust,
- 9.) a létszükségleti források elapadását,
- 10.) az információs rendszerek szétesését,
- 11.) a menekültek szabályozatlan mozgását, és
- 12.) a szabotázs akciókat.

A harmadik rész *"a biztonság megközelítése a 21. században"* címet viseli.

A Szövetség a nélkülözhetetlen katonai biztonsági dimenzió kivül felismeri és elfogadja a politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti tényezők fontosságát is. A jövőben a Szövetség megőrzi a transzatlanti kapcsolatát, fenntartja katonai képességeit, támogatja az Európai Biztonsági és Védelmi Identitást, a nemzetközi joggal konzisztensen hozzájárul a válságok és konfliktusok megelőzéséhez, annak hatékony kezeléséhez, beleértve a nem V. cikkely szerinti válságkezelő műveletek végrehajtásának lehetőségét. A Szövetség eseti alapon, saját eljárásai és módjai szerint kész békefenntartó és más műveletek támogatására, az ENSZ BT felhatal-

mazásával, vagy az EBESZ vezetésével. Ehhez pedig felajánlja eszközeit és szakértelmét. A partnerség, együttműködés és párbeszéd vonatkozásban a Szövetség senkit sem zár ki ebből. Ezekhez az Euro-atlanti Partnerségi Tanács átfogó keretként, a Partnerség a Békéért pedig alapvető mechanizmusként szolgál. Az euro-atlanti biztonságban Oroszország egyedülálló, Ukrajna pedig speciális helyet tölt be. A Szövetség különleges érdekövezetét képezi a Mediterránium.

Bővítés szempontjából a Szövetség nyitott marad és ezért kidolgozott egy programcsomagot.

A negyedik rész "a Szövetség katonai erőinek irányelveivel" foglalkozik, nevezetesen a stratégia elveivel, a katonai erők feladataival, végül a hagyományos és nukleáris erők jellemzőivel.

A Szövetség elfogadott hat stratégiai alapelvet. Nevezetesen a következőket:

Első: senkit nem tart ellenségének,

Második: katonai célja az önvédelem,

Harmadik: fenntartja katonai képességeit,

Negyedik: részt vesz a béketámogató műveletekben és válságkezelésben,

Ötödik: méltányosan megosztja a kollektív védelem feladatait, felelősségeit és előnyeit,

Hatodik: a megállapodások révén érvényre jutnak a politikai - katonai forrásgazdálkodás előnyei:

- a közös haderő és hadműveleti tervezésben,
- a közös finanszírozásban,
- a többnemzetiségű alakulatok formációjában,

- az állomásoztatási, válságkezelési és megerősítési egyezményekben,
- a közös gyakorlatok végrehajtásában,
- a szabványok alkalmazásában,
- a logisztikai együttműködésben, stb.

A katonai erők vonatkozásában fontosnak tartom kiemelni az alábbiakat. A Szövetségi erők feleljenek meg a teljes feladatrendszer követelményeinek és alkalmazkodjanak a 21. század kihívásaihoz.

A katonai erők nagysága, készenléte, alkalmazásának lehetősége és elhelyezkedése tükrözze egyrészt a kollektív védelem, másrészt a szövetséges területen kívüli válságkezelő műveletek végrehajtása iránti elkötelezettséget, harmadrészt pedig a fegyverzetellenőrzési szerződések előírásait. A katonai erők tartsák vissza az agressziót, ugyanakkor legyenek interoperábilisek és rendelkezzenek doktrínákkal, illetve technológiával.

A katonai erőket - a kollektív védelem és egyéb feladatok miatt - a legalacsonyabb szinten kell tartani, hozzáteszem egy ún. lépcsőzött készenléti fokozatban.

Az erők előretolt telepítésével a Szövetség teljes területén elégséges jelenlétet kell biztosítani. Az új NATO parancsnokságok rendszere el fogja látni a katonai feladatok teljes skálájának vezetését és irányítását. Sőt, támogatni tudja majd a WEU politikai és stratégiai irányításával folyó műveleteket is. Rövid és hosszú távon olyan hadműveleti képességekkel kell rendelkezni, mint

- a szállíthatóság,
- a mozgékonyság,
- a csapatok és az infrastruktúra túlélőképessége,
- a logisztikai támogatás és,
- az erők váltása.

Készen kell állni a mozgósítással vagy az újra szervezéssel a nagyobb kötelek felállítására. De ez a képesség legyen arányos a fenyegetéssel és a biztonsági környezet hosszú távú változásaival.

A hagyományos erők vonatkozásában fontos az, hogy hiteles képességekkel rendelkezzenek. A hagyományos erők több szerep betöltésére legyenek alkalmasak és képesek. A katonai erők mutatóit a 3. számú vázlat tartalmazza.

3.sz. vázlat

MEGNEVEZÉS	1990-IG	1999-BEN	CSÖKKENTÉS
1.) SZÁRAZFÖLDI HADOSZTÁLYOK	110	70 20 napon belül: 10	35%
2.) HADIHAJÓS EGYSÉGEK	550	350 5 napon belül: 20	40%
3.) 12 ÓRÁN, ILLETVE 5 NAPON BELÜL MOZGOSÍTANDÓ: A, REPÜLŐ SZÁZADOK	250	120 5 napon belül: 20	48%
B, LÉGVÉDELMI (AL-) EGYSÉGEK	230	80	38%

Megjegyzés:

1.) A NATO tagállamok a tervezetnél 20%-al nagyobb csökkentéseket hajtottak végre.

2.) A NATO stratégiai koncepciója az új évszázadra sem irányoz elő növekedést, az elégséges védelem elvét hangsúlyozza.

A fő feladatok közé tartozik:

- a területek ellenőrzése és védelme,
- a tengeri, a légi és szárazföldi útvonalak akadálytalan használatának a biztosítása,

- a tengerek ellenőrzése,
- a különböző légi hadműveletek végrehajtása,
- a légtér és a légvédelem,
- a megfigyelés, a hírszerzés és a felderítés,
- az elektronikai hadviselés,
- a hadászati szállítás,
- a hatékony, rugalmas vezetési és irányítási létesítmények (közte telepíthető többnemzetiségű összhaderőnemi vezetési pontok) megléte.

A Stratégiai Koncepció nem célozza meg a vegyi és a biológiai hadviselési képességet, de kiemeli a védelmi tervezés hatékony koordinálását. A költség hatékony szabványosítás mellett ún. elégséges logisztikai képességekre is szükség van. Például a készletekre, a szállító kapacításra, az egészségügyi ellátásra, illetve befogadó nemzeti támogatásra.

Továbbra is nagy jelentősége marad a katonai és polgári hatóságok közötti együttműködésnek.

A Szövetségesek atomerejének politikai célja a béke megőrzése és a háború megelőzése. Felszámolták a hadászati szint alatti rakétákat, és az atomtűzértséget. A Szövetség atomereje egyetlen országra sincs ráirányítva. A Szövetség a mai biztonsági környezetnek megfelelően továbbra is minimális szinten, az elégséges hadászati szint alatti nukleáris erőket állomásoztatja Európában. Ez is a transzatlanti kapcsolat egyik lényegét, elemét képezni. Atomfegyvereket normális körülmények között nem telepítenek felszíni hajókra és harci ún. csapásmérő tengeralattjárókra. A csökkentést mutatja az *4. számú vázlat*.

A NATO STRATÉGIAI SZINT ALATTI NUKLEÁRIS ERŐK CSÖKKENÉSE

4. számú vázlat

ATOM-CSAPÁSERŐ ESZKÖZÖK, LŐSZEREK, RAKÉTAFEJEK ÉS BOMBÁK EURÓPÁBAN	Sorszám	ÉVEK MEGNEVEZÉS	1971	1981	1986	1991	1993
	1.	155 mm ágyú	X	+	□	?	
	2.	8 hüvelyes ágyú	X	+	□	?	
	3.	Honest John SSM _S	X	+			
	4.	Lance SSM _S	X	+	□	?	
	5.	Sergeant SSM _S	X				
	6.	Pershing IASSM _S	X	+	□		
	7.	Nike Hercules SAM _S	X	+			
	8.	Waley ASM _S	X				
	9.	Légierő atombombái	X	+		?	⊙
	10.	Romboló lőszerek	X	+			
	11.	Mélységi bombák	X	+		?	
	12.	Pershing SSM _S			□		
	13.	Tomahawk GLCM _S			□		
	14.	Nike Hercules SAM _S			□		
15.	ÖSSZESEN:	11	9	7	5	1	

Magyarázat:

- 1., SSM - felszín-felszín (föld-föld)
- 2., ASM - levegő-felszín rakéta
- 3., SAM - felszín levegő rakéta
- 4., GLCM - földi indítású "cirkáló" rakéta.

Végkövetkeztetésként kimaradható az, hogy a Szövetség felkészült a 21. század kihívásaira. Javier Solana leköszönt főtitkár szerint *"újra van a szövetségnek külpolitikája, az kibővült, jók a kapcsolatai, reménykeltő a jövője"*.

Nekünk is jól kell értenünk azt, hogy egy bizonytalan világban szükségünk van a hatékony védelemre és a szövetségeseink támogatására. Ez által mi is képességeink alapján hozzájárulhatunk egy osztatlan kontinens kiépítéséhez, a béke a biztonság és a stabilitás fenntartásához. Úgy vélem, hogy ezekhez a célkitűzésekhez megkaptuk az irányadást a Koncepcióból.

A Szövetség pedig a biztonsági architektórában betöltött szerepét és helyét a 21. Évszázadban is be fogja tölteni, azaz újabb és sikeres 50 év áll előtte.

Befejezésül a cím okán feltehető az a kérdés, hogy mit fogadok el stratégiának. Általánosságban egy szervezet stratégiáját olyan jövőképnek vagy vízióknak tekintem, ami kifejezi azt, amivé a szervezet válni szeretne. A stratégia három jól elkülöníthető csoportból tevődik össze. Nevezetesen: az első a döntési rendszereket, a második a szervezeteket, azok céljait és küldetéseit, végül pedig a harmadik a célok megvalósításához szükséges politikákat, terveket és a körülhatárolható követelményeket öleli fel. Az előbb felsoroltak a NATO Stratégiai Koncepciójában megtalálhatók és tetten érhetők. Általában ezeknek a stratégiáknak az alapjait az USA stratégiai képezik, de a Szövetségben konszenzussal fogadják el.

Felhasznált irodalom:

1.) The Reader's Guide To The NATO Summit in Washington, 23-25 april 1999.

2.) *Dr. Csabai György*: Előterben az új USA koncepció: két regionális hadászati művelet egyidőben. Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 1997/3. A biztonság dimenziói és a biztonságpolitika új eszközei. Hadtudomány 1992/2.

3.) The Alliens's Strategic Concept The Transformation of Allien's. Bruxelles, 1991.

A NATO ÚJ STRATÉGIÁJÁNAK LOGISZTIKAI TÁMOGATÁSA

Jávor Endre¹

Előzmények

Az Észak-atlanti Tanács (NAC)² 1999. november 7-8.-i római tanácskozása, és az ott elfogadott Stratégiai Koncepció döntő változást hozott a NATO politikájában. A korábbi időszakban a veszélyeztetés a tagországok területe ellen irányult és a tervek szerint az esetleges hadműveletek is főképpen a tagországok határain belül zajlottak volna le. A várható fő hadszíntereken - Németország, Olaszország - az adott ország saját erőin kívül állandó telepítésű megerősítő erők voltak jelen.

Korábban a feladatok, a veszélyek kiszámíthatóságának magasabb foka miatt, a politikai szándékok, a szembenálló erők nagysága, a földrajzilag jobban meghatározható helyszínek és irányok ismeretében jobban tervezhetőek voltak. Ilyen feltételek mellett a logisztika az egyes országok általában a hadműveleteknek otthont adó vagy a megerősítő erőket biztosító ország felelőssége volt. Ez volt az a szféra, amit a NATO, mint a közös védelemhez való egyéni hozzájárulást tartott számon, és nem a közös költségvetés számliját terhelte.

Az új helyzetben, amikor a fő fenyegetés területen kívüli, amikor a feladat tartalma békefenntartás, illetőleg az egyes országok területi sérthetlenségének, elsősorban az elrettentés útján való védelme, tehát egy megerősítő erő telepítése az adott tagország területére vagy a válság körzetébe, akkor a NATO katonai vezetés elsődleges törekvése az alkalmazkodás a megváltozott körülményekhez és a hatékonyság növelése³. Napjainkban a kiszámíthatatlan, előre nem vagy csak nehezen tervezhető feltételek következtében olyan soktényezős, rugalmas, de működőképes rendszerekre van szükség, melyek a meglévő kész részeket, modulszerűen képesek egységes rendszerbe integrálni és működtetni.

---

1. Jávor Endre nyá. ezredes

2. NAC: North Atlantic Council

3. Katonai értelemben a hatékonyság növelésének egyik legfontosabb feltétele a tervezés, irányítás és a végrehajtás ellenőrzése, magas fokú központosítása. Ebbe a folyamatba szervesen beletartozik a logisztika is.

Új kihívások

Az új Stratégiai Koncepció kidolgozásával párhuzamosan megkezdődött a logisztikai elvek felülvizsgálata és megújítása. Ebben a folyamatban a változás nemcsak az volt, hogy megújult a tartalom, hanem már a kidolgozási folyamat során alkalmazott módszerek is sok vonatkozásban eltértek a korábbiaktól. A legfontosabb módszertani eltérés az volt, hogy a koncepció kidolgozása szinte a gyakorlati végrehajtással párhuzamosan történt vagy attól időbelileg valamivel elmaradva.

Az új elvek kidolgozása nemcsak a katonai tevékenység változása, az "Out of Area" műveletek valószínűségének megnövekedése miatt vált szükségessé. Ezzel egyidejűleg előtérbe került egy másik jelenség is, a NATO tagországok nemzeti katonai költségvetéseinek általános csökkentési tendenciája. A törekvés gyökerei Magyarországon sem idegenek. A hidegháború idején folytatott leszerelési propaganda, a bizalomerosztó és leszerelési fórumok eredményes tevékenysége, a korábbi ideológiai alapon álló ellenségkép megszűnése a fegyveres erő fölöslegessé válásának illúzióját erősítették a társadalomban, mely végül is kézzelfogható, az életszínvonal emelkedésében realizálódó eredményeket, előnyöket remélt és várt az enyhülési folyamattól.

Ezekkel a várakozásokkal párhuzamosan azonban megjelent a színen egy ellentétes irányú tendencia is. Az Öböl-háború, majd az egyre inkább felerősödő válság a Balkánon, a volt Szovjetunió területén egymást követő fegyveres konfliktusok és ezek humanitárius katasztrófákat előidéző következményei, továbbá az a tapasztalat, hogy a NATO az egyetlen olyan nemzetközi szervezet, mely - az USA-ra támaszkodva - képes hatékony beavatkozásra, idejekorán jelezték a nemzetközi kapcsolatokban bekövetkezett változások ellentmondásosságát. Csak az addig ismert, az ideológiai alapokon nyugvó kétoldalú szembenállásból eredő veszélyek és fenyegetések szűntek meg, illetve megszűnésük következtében más veszélyek és fenyegetések kerültek előtérbe.

A NATO új, a szövetség teljes rendszerét átfogó logisztikai koncepciója szinte a semmiből, illetve abból a kényszerhelyzetből kiindulva született, hogy az SFOR feladat esetében a NATO kizárólag a mennyiségi és

minőségi szükségleteket egyedül kielégíteni képes USA Fegyveres Erők Európai Parancsnokságának logisztikai rendszerét volt kénytelen igénybe venni. A *helyzet ellentmondásosságát jelzi, hogy a nemzetek részben belpolitikai okokból, részben az időközben megszületett nemzetközi szerződéseknek megfelelően csökkentették katonai kiadásaik szintjét, ezen belül arányaiban mindenekelőtt a logisztikai jellegű tételeket, mely óhatatlanul a saját erőknek nyújtandó támogató kapacitás csökkenését vonta maga után.* Ugyanakkor a hidegháború időszakához képest fokozódott a szövetség alárendeltségébe utalt katonai erők igénybevétele. Az igénybevétel tartalma annyiban szintén újszerű volt, hogy a tevékenység valódi, központi eleme a **logisztika** lett. Az elsődleges feladat volt a személy- és eszközszállítás, valamint az elhelyezés és az élet- és munkafeltételek biztosítása. Ugyanakkor a harcos erők feladata az elrettentés, a szembenálló erők pacifikálása és az önvédelem volt, következésképpen harctevékenység minimális volt, így a lőszer- és harceszköz utánpótlás biztosításának aránya a logisztikai feladatok között alacsonyabb szintre került.

Ilyen körülmények között merült fel a kérdés, vajon melyik megoldás a célravezetőbb? Újra megnövelni a nemzeti kiadásokat és egy egycsatornás rendszeren keresztül működtetni a logisztikai biztosítást a honi terület és a hadszíntéren lévő csapatok között, vagy pedig a csökkentett katonai kiadások hatékonyságát növelni azáltal, hogy egy egységes, központi irányított rendszert hoznak létre. A döntésben fontos szerepet játszott ugyan a szuverenitás fenntartásának vagy feladásának dilemmája, de a legerősebb érv mégis csak a pénzügyi megfontolás volt. A másik oldalon, mint politikai motiváció, megjelent a szövetségen belüli együttműködés további erősítése, de a legfontosabb itt is a hatékonyság és a gazdaságosság növelése volt⁴. Így született meg a **CJO**⁵- közös (többnemzetiségű) és egyesített (összhaderőnemi) hadműveletek - koncepciója, majd ennek nyomán a többnemzetiségű logisztikai koncepció.

Függetlenül attól, hogy a többnemzetiségű logisztikai koncepció realizálása az **SFOR-IFOR** feladathoz kötődik, nem lehet eltekinteni az előzményektől sem. A többnemzetiségű logisztikai doktrína elveinek kidolgozása 1992-ben kezdődött meg, amikor a **NATO Katonai Bizottsága**

jóváhagyta és elfogadta az MC⁶-319 jelű dokumentumot, mely a NATO

4. Figyelemre méltó, hogy a kizárólagosan politikai szempont csak egy, de nem feltétlenül döntő szempont volt a döntéshozatal folyamatában.

5. Combined Joint Operation

logisztikai elveit és eljárásait írja le⁷. Az ezt megelőző időszakban a logisztika kizárólag nemzeti felelősség volt. Ez azt jelentette, hogy a nemzetek saját erőiket egycsatornás ellátási rendszeren keresztül látták el, illetve egy, vagy több országgal kötött kétoldalú szerződéseken keresztül bővítették logisztikai kapacitásukat.

Az új MC-319 dokumentum felismerte a változásból eredő szükségleteket és ösztönözte a logisztikai rendszer átalakítását egy átfogó, a NATO új katonai koncepcióját támogató rendszerré. Ez volt az első olyan okmány, mely felhatalmazta az illetékes NATO parancsnokot arra, hogy nemzeti tulajdonban lévő eszközök fölött rendelkezzen, hacsak azt nem vették fel egy különleges tilalmi listára. Az illetékes NATO parancsnok e jogát tovább erősítette az MC-319 jelű okmány átdolgozott változatának elfogadása 1997-ben. De még ebben az esetben is érvényesült a szövetség legfontosabb alapelve, a résztvevő országok teljes és korlátlan rendelkezési joga saját erőik és eszközeik fölött, hacsak formálisan le nem mondanak annak meghatározott részeiről.

A NATO parancsnok által igénybe vett erők és eszközök felhasználása tehát minden esetben a tagországok teljes egyetértésével történik, illetve amelyik ország akarja, bármikor saját hatáskörébe vonhatja erői és eszközei felhasználásának jogát. Mivel ez a jog minden egyes országot megillet, az MC-319 változatlanul tartalmazza azt a kitétel, hogy az összes tagország végső fokon köteles felelősséget viselni saját erőiért és eszközeiért. Az MC-319 megteremti a kereteket és a feltételeket ahhoz, hogy minden tagország részesüljön az együttműködés és egyesített logisztikai erőfeszítések előnyeiből, ha erre igényt tart.

Az MC-319 dokumentum gyakorlatba történő átültetése és alkalmazási feltételeinek megteremtése csak az IFOR-SFOR feladatok sürgető hatása következtében, 1997-ben jutott el a megvalósítás stádiumába. A főbb NATO Parancsnokságok - MNCs⁸ - ekkor fejezték be a logisztikai doktrína, az AJP⁹-4 kidolgozását.

---

6. Military Committee

7. NATO Principles and Policies for Logistics

8. MNCs: Major NATO Commanders (SHAPE: Supreme Headquarters Allied Forces Europe, Mons, Belgium; SACLANT: Supreme Allied Command Atlantic, Norfolk, Virginia, USA)

9. AJP: Allied Joint Publication

Az AJP-4 egy olyan logisztikai struktúra leírása, melynek rendeltetése a NATO CJTF¹⁰ - Többnemzetiségű, Összhaderőnemi Harci Különítmény - kollektív logisztikai támogatása az MC-319 dokumentumban foglalt elveknek megfelelően. A logisztikai struktúra elnevezése Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC¹¹).

Az MJLC legfontosabb tulajdonsága a különböző részegységek, igények és szükségletek szerinti összeilleszthetősége és a rugalmasság. Ez egy olyan modul rendszerű szervezet, mely a NATO Hadszíntéri Parancsnok logisztikai igényeit van hivatva kielégíteni. *Az azonnali alkalmazásra kész logisztikai modulok az alábbiak:*

- Összhaderőnemi Logisztikai Koordinációs Központ (JLCC¹²)
- Hadszíntéri Közlekedési Koordinációs Központ (TMCC¹³)
- Műszaki Koordinációs Központ (ECC¹⁴)
- Hadszíntéri Szövetséges Szerződéskötő Hivatal (TACO¹⁵)
- Egészségügyi Koordinációs Központ (MedCC¹⁶)
- Befogadó Nemzeti Támogatás Koordinációs Központ (HNSCC¹⁷)

A CJTF Parancsnok igényeinek megfelelően az MJLC lehet egyszerűen csak a CJTF törzs megerősítése, vagy akár a Támogató Parancsnokság önállóan funkcionáló szervezeti egysége. Az MJLC tehát nem egy állandóan működő szervezet, ugyanakkor az alapvető, kulcsfontosságú funkciók a **Főbb és Magasabb Támogató Parancsnokságok** állandó szervezeti elemei. Ilyenformán az MJLC támogatja az MC-319 kollektív felelősségre vonatkozó elveit és egyidejűleg az egyenjogú, szuverén, együttműködő országoknak azt a jogát, hogy belátásuk szerint alkalmazzák saját erőiket és eszközeiket.

---

10. CSTF: Combined Joint Task Force

11. MJLC: Multinational Joint Logistic Center

12. JLCC: Joint Logistic Coordination Center

13. TMCC: Theater Movement Coordination Center

14. ECC: Engineering Coordination Center

15. TACO: Theater Allied Contacting Office

16. MedCC: Medical Coordination Center

17. HNSCC: Host Nation Support Coordination Center

Az új Stratégiai Koncepció¹⁸

A NATO tagországok állam- és kormányfői időről időre felülvizsgálják és szükség esetén a bekövetkezett változások figyelembevételével módosítják, illetve megerősítik a szövetség tevékenységét vezérlő okmányokat. Ebben a folyamatban a legfrissebb a *"Szövetség Stratégiai Koncepciója"* című dokumentum, melyet a NATO tagországok állam- és kormányfőinek 1999. április 23-24-i találkozásán Washingtonban fogadtak el.

A logisztikai tevékenység feltételeinek megteremtése szempontjából különösen fontos a Szövetségnek az az alapelve, mely szerint a tagországok biztonsága oszthatatlan, függetlenül a saját katonai erejük kapacitásától, nagyságától és lehetőségeitől. A szövetségen belüli szolidaritás és a folyamatos együttműködés a biztosíték arra, hogy egyetlen tagország sem marad magára, ha biztonságát bármilyen veszély fenyegeti. A NATO nem korlátozza az egyes országok jogait és kötelességeit saját védelmi erőfeszítéseik irányának és tartalmának meghatározásában, de lehetővé teszi számukra legfontosabb nemzeti érdekeik képviselését és megvédését a kollektív védelmi rendszer keretein belül¹⁹.

A stratégiai környezet változásának üteme a hidegháborút követő időszakban nem fékeződött le. A fejlődés összetett, helyenként ellentmondásos volt, de a NATO mindenkor képes maradt a helyzet átfogó értékelésére és alkalmazkodni tudott az új kihívásokhoz is. *A célok változatlansága mellett a legfontosabb feladatok közé tartozik az Euro-atlanti térség biztonságának és stabilitásának további erősítése, az elrettentéshez és a hatékony katonai védelemhez szükséges képességek fenntartása, az Európai Biztonsági és Védelmi Identitás kiépítése a Szövetségen belül, a hatékony válságmegelőző és -kezelő képesség fenntartása, a folytatólagos elkötelezettség a partnerségi programok mellett, kooperáció és dialógus a Szövetségen kívüli országokkal.*

A NATO célkitűzéseinek elérése szempontjából, csakúgy, mint korábban, kiemelkedő jelentősége van a közös védelemből eredő feladatok, kockázatok és a felelősség, valamint az előnyök egyenlő elosztásának²⁰.

---

18. The Alliance's Strategic Concept

19. The Alliance's Strategic Concept Part I.

20. The Alliance's Strategic Concept Part IV. 42.

Az új Stratégiai Koncepció kimondja: *"a Szövetség kollektív védelemre vonatkozó elve azokban a gyakorlati intézkedésekben testesül meg, melyek lehetővé teszik a tagországok részére a közös védelem tényleges politikai, katonai és pénzügyi előnyeiből való részesülést és megakadályozzák az egyes országok védelmi politikájának újranacionalizálását, anélkül, hogy megfosztanák őket szuverenitásuktól. Ezek az intézkedések ugyanakkor képessé teszik a NATO erőket a "nem 5. Cikkely" szerinti válságokra reagáló műveletekre és megteremtik az előfeltételeket a Szövetség folyamatos, állandó reagáló képességének kialakításához minden előre nem látható esemény lehetőségére. Ezen intézkedések alapja a konzultációs folyamatok, az integrált katonai struktúra és az együttműködési megállapodások rendszere. Kulcsfontosságú a kollektív haderőtervezés, a közös beruházások, a közös hadművelleti tervezés, a többnemzetiségű alakulatok, vezérkarok és parancsnoki intézkedések, az integrált légvédelmi rendszer, a feladatok és a felelősség kiegyensúlyozott megosztása a szövetségesek között, szükség esetén csapatok állomásoztatása és telepítése honi területen kívül, a tervezést is magukban foglaló intézkedések a válságok kezelésére, illetve megerősítő erők küldésére, a felszerelésre, kiképzésre és **logisztikára** vonatkozó közös szabványok és eljárások, szükség esetén összhaderőnemi és egyesített doktrínák kidolgozása és gyakorlatok végrehajtása, kooperáció az **infrastruktúra, a fegyverzet és a logisztika** terén. A NATO partnerek bevonása az ilyen intézkedésekbe, vagy hasonló intézkedések megtétele az ő vonatkozásukban a megfelelő területeken, ugyancsak kiemelkedő fontosságú az együttműködés megerősítése és az Euro-atlanti biztonság erősítése szempontjából"*²¹.

Ahhoz, hogy a NATO képes legyen rugalmasan reagálni az esetleges előre nem látott eseményekre, és hatékonyan végrehajtani a közös feladatokat, megfelelően kialakított **logisztikai rendszerre** van szükség. Ennek ki kell terjedni a szállításra, egészségügyi támogatásra és a telepítendő vagy már meglévő raktári kapacitásra is. Kiemelt jelentősége van a szabványosításnak, mely fokozza a költség-hatékonyságot és elősegíti az együttműködést az ellátás terén. Különösen fontos a **logisztikai feladatok** összehangolt megszervezése a *"területen kívüli"* hadműveletek esetében, ahol a befogadó nemzeti támogatást - **HNS**²²- nem vagy csak korlátozottan lehet igénybe venni.

---

21. The Alliance's Strategic Concept Part IV. 43.

22. HNS: Host Nation Support

Az elhelyezés, a szolgálat ellátását és a legszükségesebb feltételeket biztosító körülmények megteremtése, a csapatok és eszközök helyszínre szállítása, a beérkező alakulatok ellátása, felszerelésük biztosítása, mindezek a Szövetség feladatai végrehajtásának kiemelkedő fontosságú kritériumai²³.

Összegzés:

A NATO logisztikai elveinek a nemzetitől a kollektív rendszerre történő fejlesztése szervesen illeszkedett a hadműveleti elvek továbbfejlesztésének folyamatába. A NATO már nem a hidegháború korszakára jellemző fenyegetésekkel találja szemben magát, így a logisztikai támogatás régi, merev, egycsatornás rendszere is korszerűtlenné, idejétmúlttá vált, és megérett a továbbfejlesztésre.

A NATO új logisztikai doktrínája, az AJP-4 megteremtette a NATO jövőbeni logisztikai műveleteinek alapvető feltételeit. A hidegháború időszakát követő CJTF műveletek kiterjedésüket tekintve kisebbek, számolnak nem NATO tagországok valamilyen fokú közreműködésével, a sok kiszámíthatatlan befolyásoló tényező miatt csak korlátozottan tervezhetők és érintik az összes, NATO parancsnokság alá helyezett erőt, beleértve a logisztikai erőket is. A NATO hasznosnak ítéli azokat a nemzeti törekvéseket, hogy saját irányítás alatt álló logisztikai szervezetek részt vegyenek a logisztikai tevékenységben, akár a feladatot koordináló, akár egy speciális feladat elvégzését magára vállaló funkcióban, **de a jövőben a NATO-logisztika központi elem az MJLC lesz.**

Az MJLC egy olyan rugalmas modul elemekből, az adott feladat igényeinek megfelelően felépíthető, és működtethető szervezet, mely a NATO Parancsnok logisztikai koordinációs tevékenységének központjaként képes a jövőbeni hadműveletek összetett logisztikai támogató feladatait ellátni.

---

23. The Alliance's Strategic Concept Part.IV.59.

GONDOLATOK A LOGISZTIKAI REFORMRÓL A HADERŐREFORMBAN

Báthy Sándor ¹

Az elmúlt tizenhárom esztendő a hadseregben különböző szervezési ciklusokkal és reformmal becézett reorganizációk sorozata volt, melynek természetes alanya a logisztikai struktúra is. Nem tévedésből írok tizenhárom évet, hiszen a logisztika szempontjából döntő rendszer és szervezeti változást a védelmi doktrinára való áttérés (1987) jelentett, amelynek hatására néhány év alatt a "strukturális támadóképtelenség" égisze alatt felszámoltuk a központhadtáp előretolt lépcsőjének mintegy hat dandárnyi erejét, valamint a hadsereg ellátó dandárát és egészségügyi ezredét. Ezzel az anyagi-technikai hadműveleti tagozatot anuláltuk. Az ezt követő közel tíz év kardinális változásokat nem hozott a rendszerbe, inkább az ún. "fűnyíró elv" érvényesült a csökkentések terén, amiből különböző szervezési és névváltozási manipulációkkal próbáltuk a hosszabbat húzni. Ez a módszer egészen a NATO-tagságig követhető is volt. Az új szövetségi rendszer azonban sokkal szervezettebb, a feladatokhoz adekvát, a partnerekkel kompatibilis, esetenként interoperábilis logisztikai rendszer megteremtését igényli. Mindezt ráadásul egy olyan szövetségben kell teljesítenünk, amely maga is új kihívásokkal néz szembe, ahol nap mint nap újraértékelődik a többnemzetiségű kötelékek integrációjának mértéke, a logisztika nemzeti felelősségének mindenhatósága, a szabványosítás szintje és a befogadó nemzeti támogatás mind a logisztikai támogatás egyik meghatározó pillére. Belátható, hogy ezek azok a körülmények, amelyek szem előtt tartása nélkül értelmetlen magyar katonai logisztikai rendszer reformjáról gondolkozni.

A kérdés ma úgy vethető fel, hogy a meglévő logisztikai struktúra mennyire reformálható, átalakítással képes-e megfelelni az új alkalmazási követelményekből fakadó kihívásoknak, hiszen érzékelhető, hogy ez a reform mennyiségileg nem lehet olyan frenetikus mint az 1987-ben megkezdett, pusztán azért, mert egyszerűen kevés maradt, tehát nincs mit megszüntetni. Ugyanakkor az is igaz, hogy a NATO-szövetséggel járó új

---

1. Prof. Dr. Báthy Sándor ezredes ZMNE Vezetés- és Szervezéstudományi Kar Logisztikai tanszék tanszékvezető egyetemi tanára.

kihívások sok olyan elemet tartalmaznak, amelyekhez a magyar logisztikai rendszer nem adekvát, ezért jelentős minőségi, strukturális és szervezeti átrendezésre szorul.

Logisztikai szempontból értékelve az MH feladatait a szövetségben, megállapítható, hogy a békében rendelkezésünkre álló logisztikai erővel és eszközökkel végrehajtható feladatok bővülésének ellenére, jelentősen nagyobb kapacitású és szerkezetükben is eltérő logisztikai erők szükségesek a Washingtoni Szerződés V. cikkely hatálya alá eső műveletek logisztikai támogatásához. Ezt a körülményt a mozgósításon alapuló hadkiegészítés fennmaradásáig, mint meghatározó elemet kell kezelnünk.

A békében rendelkezésünkre álló kapacitásokkal kell támogatnunk:

- A békeműködést, amely természetesen magában foglalja a rendszeres és tervszerű kiképzést, valamint gyakoroltatást az ország területén, illetve külföldön.
- A békeműveletekben, válságkezelésben és valamennyi nem V. Cikkely szerinti tevékenységét a hadseregnek, melyeket akár az ENSZ, akár a NATO, akár más szövetségi struktúrák keretében vagy önállóan esetleg az Alkotmány XIX.§ B. pontja alapján hajtunk végre.

A mozgósított és háborús szintre feltöltött kapacitásokkal kell támogatnunk:

- Magyarország honvédelmét és a szövetség védelmét az V. Cikkelynek megfelelően.

Általában és általánosan meghatározható a jelzett feladatok alapján a logisztikával szembeni elvárás, ***nevezetesen:***

- *Az első és legfontosabb*, hogy a logisztikai rendszerünk feleljen meg és alkalmazkodjon az alapvető katonai feladatokhoz és igazodjon az alkalmazás egyre árnyaltabb kihívásaihoz.

- *Másodsorban* szeretném megemlíteni azt a képességet, amely a szövetséges erőkkel (illetve társult országokkal) való logisztikai együttműködés, közös alkalmazás képességét jelenti és amely természetesen elválaszthatatlan a hadműveleti alkalmazásra való megfelelőségtől.

A logisztika reformmal kapcsolatos gondolataimat e két markánsan tapintható szempont köré fogom a cikk további részében csoportosítani és közreadni. A logisztika rendszer alkalmazkodása az alapvető katonai feladatokhoz és alkalmazás egyre árnyaltabb kihívásaihoz.

Ez a feladat tulajdonképpen magától érthetődőnek tűnik, mégis ez a terület volt az, ahol jelenlegi rendszerünk a legélesebb bírálatot kapta, úgy személyi, mint szerkezeti vonatkozásban a CUBIC cég 1999. évi jelentésében és az ESG Elektronikszystem - und Logisztik-GmbH 2000. évben előterjesztett logisztikai tanulmányában.

Lehet ezt úgy is értelmezni, hogy arányaiban a harcoló csapatokhoz viszonyítva túl nagy számú logisztikai beosztású személy helyezkedik el az egyes tagozatokban és ezek között is elsősorban a központi tagozatnál és ezek működése nem elég hatékony. Mennyiségi számháborúra azért nem vállalkozom, mert önmagában tudománytalannak érzem ennek ok és okozati összefüggés nélküli felvetését, nevezetesen azt, hogy a logisztika által működtetett és rendelkezésére álló technikai eszközök alapos vizsgálatát mellőzve összehasonlítsuk magunkat más, jóval fejlettebb rendszereket működtető NATO-beli kollégáinkkal. Én sokkal inkább úgy gondolom, hogy a meglévő kapacitásainkat nem jó összetételben, túl merev szervezeti rendszerben működtetjük, ami önmagában vezet ahhoz az anomáliához, hogy a szükséges logisztikai erő és eszköz sosem áll rendelkezésre a megfelelő helyen. Ez vezethet oda, hogy gondot okozhat egy néhány száz fős béketámogató kontingens külföldi ellátásának megszervezése.

Természetesen irányjelzőnek azért vethetünk egy pillantást NATO-szövetségeseink haderői és ellátó csapatai arányára. Példaként néhány szám a Bundeswehr szárazföldi haderőről, melynek létszáma 233400 fő, ezekből 20160 fő ellátó. A válságkezelésre felkészített erők létszáma 37000 fő, akik közül 6900 fő tartozik az ellátó csapatokhoz. Annak érdekében, hogy elkerüljem az összevetést (ami egyébként indokolatlan is)

saját szárazföldi erőinkkel, egy másik összefüggésre szeretném felhívni a figyelmet. Látható, hogy míg a szárazföldi haderő minden hatodik katonája válságkezelő, addig az ellátók vonatkozásában minden harmadik. Ez az összefüggés azt sugallja, hogy egyrészt a kisebb létszámoknál törvényszerűen nő az ellátással foglalkozók aránya, másrészt, hogy a válságkezelésben több olyan ellátó funkció jelentkezhet, melyek háborús helyzetben esetleg elhanyagolhatók.

Nehézségeink a konkrét feladatok támogatásában nagyrészt az okozza, hogy szervezeteinkben a háborús alkalmazás néhány változatára kialakított logisztikai támogató elem van, ami önmagában is nagyon nehézkessé teszi azt, hogy egy eltérő feladatra létrehozott katonai erő a feladathoz és a szervezethez alkalmazkodó logisztikai támogatást kaphasson. Természetesen rendkívül nehéz feladat, hogy egy mindenre jó szervezetet kialakítsunk és a nehéz szó helyett inkább a lehetetlent kell használnom, mivel az eddigi békeműveletek és válságkezelések egyike sem volt azonos sem feladatában, sem az azt teljesítő szervezetek vonatkozásában. Ez azt jelenti, hogy amennyiben felajánlásunk változatlan is lenne, tehát minden esetben mondjuk azonos felépítésű műszaki kontingenst ajánlanánk fel béketámogató erőként, nem tudnánk szavatolni, hogy azok ugyanabba az alárendeltségbe, ugyanazon fogadónemzet területére és a honi területtől ugyanolyan távolságra kerüljön alkalmazásra. Ez már önmagában is azt jelenti, hogy nem lehet a jövőben szervezési sablonokban gondolkodni és ugyanahhoz a kötelékhez automatikusan ugyanolyan logisztikai támogatást rendelni.

Némileg megoldást jelenthet, ha a csapatok és a központi logisztika szintjén olyan modulokat alakítunk ki, melyek szabadabb lehetőséget biztosítanak egy a helyzethez igazodó logisztikai szervezet kialakításához, úgy, hogy közben nem sérül a békeellátás és a mozgósítás logisztikai lehetősége.

Annak ellenére, hogy jelentősen megváltozott viszonyunk a nemzetgazdasági lehetőségek igénybevételét illetően, nyilvánvaló elvárás, hogy még nagyobb affinitást mutassunk a megvásárolható szolgáltatások iránt. Ha sikerülne szakítanunk a valamikori "*autarch*" szemléletmóddal és nem éreznénk nélkülözhetetlenségünk csorbításának az általunk eddig szervezett raktározás, szállítás, szolgáltatás egy részének civil kompetenciájúvá válását, jelentős erőnk és energiánk szabadulhatna fel, amit a

logisztikai támogatás megszervezésére, az ellátási folyamat irányítására és a civil katonai együttműködés építésére fordíthatnánk. Ez annál inkább sürgető, mivel a külhoni alkalmazás során mindenhol találkozunk a fogadó nemzet logisztikai támogatásával, ami döntő mértékben civilek által nyújtott szolgáltatásként kapunk.

Az általam választott szempontok közül másodikként tárgyalom azt a képességet, amely a szövetséges erőkkel (illetve társult országokkal) való logisztikai együttműködés, közös alkalmazás képességét jelenti és amely természetesen elválaszthatatlan a hadművelleti alkalmazásra való megfeleléstől. A problémánál abból kell kiindulni, hogy a szövetségen belüli logisztika, mint "*nemzeti ügy*" egyre inkább az egyes nemzetek és a NATO-parancsnokok egyetemleges ügyévé nemesül, és mint ilyen több új elemmel bővül. Csak utalni szeretnék a NATO-parancsnokoknak a logisztikai erőforrások átcsoportosítására vonatkozó jogkörére², ami teljesen nyilvánvalóvá teszi, hogy a NATO parancsnokság a nemzeti felelősség kizárólagos alkalmazását nem tartja elégségesnek a szövetséges erők logisztikai támogatásához, hanem olyan megoldást igyekszik keresni, ahol a feladatot megtervező és operatív irányítást végző NATO-parancsnok és törzse a logisztikai támogatás megszervezését is koordinálhatja. Itt csak zárójelben szeretném megjegyezni, hogy számunkra a Varsói Szerződés keretei között működtetett többnemzetiségű erők biztosítását tervezők és szervezők számára egyáltalán nem idegen ez a gondolat. Más kérdés, hogy milyen mértékben sérti ez a nemzeti szuverenitást az egyes NATO-műveletek kapcsán, de ennek értelmezése inkább jogi, mint logisztikai probléma.

Számunkra szakmai kérdésként az vetődik fel, hogy a logisztikai erők és eszközök milyen mértékű integrációjáról lehet szó, azaz a logisztikai

---

2. MC 319/1 Végleges A NATO Logisztikai Alap- és Irányelvei. A HVK. Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa Budapest 1998. -29. old.

a.) A nemzetek által biztosított logisztikai erőforrások, beleértve az egészségügyi erőforrásokat is, a NATO parancsnokok részére kijelölt erők szervei részei. Az egységeket és alakulatokat, az előrelátható alkalmazásuk szerint kialakított, összetartozó logisztikai struktúrával együtt vonultatják fel.

b.) Elsősorban a nemzetek nyúlhatnak az erők szervei részét lépező logisztikai erőforrásokhoz. A NATO parancsnokok, az előre nem látott hiányok leküzdése érdekében irányíthatják a nemzeti erőforrások átcsoportosítását. Az átcsoportosítás célja nem a nemzeti készletekben fennálló hiányok pótlása. A nemzetek az MC 55/3 dokumentumokban előírtak szerint kötelesek gondoskodni a saját erők fenntartásáról.

c.) Az átcsoportosítás (REDISTRIBI...) nem szabad összekeverni az újra felosztással (REALLOCATION). Amíg az újrafelosztásra csak egy deklarált háborús szükségállapot esetén és csak magasabb szinteken kerülhet sor, az átcsoportosításra az alsóbb szintű NATO parancsnokok számára egy kritikus hadművelleti igény kielégítése érdekében.

kötelékek integrációjának el kell-e érnie a többnemzetiségű harci kötelék integrációjának fokát. Itt utalni szeretnék Hautzinger Gyula fejtegetéseire, ahol a többnemzetiségű összhaderőnemi logisztikai központ alkalmazásának lehetőségét, mint befejezett tényt kezeli és egyben, kimondatlanul a jövő útjaként aposztrofálja. Nem vitatva az MJLC alkalmazásának hadműveleti szükségességét és azt, hogy lépéseket kell tennünk részvételünk megteremtésére egy ilyen központban, úgy gondolom, még viszonylag hosszú ideig fenn kell tartanunk azt a köldökzsinórt, amellyel saját erőink nemzeti támogatását biztosítani tudjuk.

Megfontolandó ugyanakkor, hogy a NATO-n belüli kooperáció kapcsán ne szenteljünk-e nagyobb figyelmet a cseh és a lengyel szövetségesekre, akikkel közös múltunkból eredően az azonos problémákon túl, azonos fegyverrendszerek és egyéb haditechnikai eszközök, hozzájuk kapcsolódó technológiák és ezzel összefüggő közös gondolkodás juttathat kézzelfogható előnyökhöz mindannyiunkat. Ennek szükségességét erősítette meg számomra **Rudolf Urban** a Vyskovi Egyetem Szervezési és Közgazdasági Karának dékánja a Cseh Hadsereg helyzetének elemzésekor "A védelem a közérdek néhány aspektusa" című a Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2000/1. számában megjelent tanulmányában.

Közvetlenül ebből a megfontolásból kiindulva számításba kell vennünk, hogy egyszer elérkezik (vagy fokozatosan eljön) a Magyar Honvédség technikai korszerűsítésének ideje, ami a logisztikai rendszertől azt a természetes nyitottságot várja el, hogy képes legyen befogadni az újat, biztosítva annak logisztikáját a teljes életciklus alatt.

Ezek után, a jelzett német cég által készített logisztikai tanulmányra reagálva pusztán elméleti alapon szeretném cáfolni annak szükségességét, hogy hazánkban négy területi központból szervezett logisztikai támogatást valósítsunk meg. A tanulmány önmaga is célul tűzte ki a vezetési és ellátási szintek csökkentését, amihez az egyes régiók (figyelembe véve, hogy a Logisztikai Főigazgatóság, mint szint megmarad) plusz ellátási szintként jelentkeznek. Indokoltságát az is megkérdőjelezi, hogy a szerzők által elképzelt vegyes raktárakba csak az anyagok egy része, ráadásul a kisebbik vihető be. Utoljára pedig nem közömbös az sem, hogy az ország területének nagysága nem indokol egy olyan levegőben lógó területi felosztást, amely sem a közigazgatási rendszerhez, sem a honvédség diszlokációjához, sem az infrastruktúrához nem igazodik.

Az előzőekhez viszonyítva célszerűbbnek tűnik, ha a központi logisztikai bázist készítjük fel és erősítjük meg mobil erőkkkel úgy, hogy alkalmas legyen a békeellátási feladatok teljesítése mellett a külföldön alkalmazott magyar erők hadműveleti szintű logisztikai támogatására, beleértve ebbe a támogatáshoz szükséges civil kapacitások igénybevételét (alkalmazásának megszervezését) is.

A harcászati szintű logisztikai támogatás megszervezéséhez olyan modulrendszerűen kialakítható logisztikai elemek létrehozását tartom szükségesnek, melyek szervezetükben és készleteikben is flexibilisek és mindig az alkalmazott kötelék szervezetéhez és feladatához igazíthatóak.

Gondolataimat itt nem tekintem lezártaknak, inkább "csak hálok velük, de nem veszem őket feleségül" bár lehet, hogy a haderőreform meghirdetése után már késői lesz a nász nekem is a gondolatok szintjén és talán (remélem nem) az MH logisztikai vezetésének szintjén is.

Felhasznált irodalom:

1.) *Báthy Sándor*: A NATO stratégia néhány logisztikai következése a magyar-brit logisztikai kiképzési program tükrében. Megjelent Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Társadalom Tudományi Intézet NATO/EU- csatlakozás című külön kiadásában. Szerkesztette: Katona Andrea. Budapest 1999. 237/246. o.

2.) *Autzinger Gyula*: Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) alkalmazása a NATO-ban. Új Honvédségi Szemle a Magyar Honvédség Központi Folyóirata. Budapest 000/4. szám. 79-90. o.

3.) *Rudolf Urbán*: A védelem és közérdek néhány aspektusa. Kézirat megjelenés alatt. Közli a Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem kiadványa 2000/1. szám.

4.) MC 319/1 Végleges a NATO Logisztikai Alap- és Irányelvei. A HVK. Logisztikai Főcsoportfőnökség Kiadványa. Budapest 1999.

A doktrína előírja" .... Az MJLC alkalmazása lehetőséget nyújt a hadszíntéren folyó több-nemzetiségű logisztikai feladatok összehasonlítására a felelős NATO-parancsnok logisztikai szervezetének (CJ-4) irányításával."

A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI RENDSZERE MODERNIZÁCIÓJÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE

(második rész :)

*Dobó Péter*¹

A folyóirat előző számában megkezdett elméleti fejtegetést a jelenlegi cikkemben folytatni kívánom.

A logisztikai rendszerben az elgondolások szerinti felépítésben új fogalmi kategóriák jelennek meg, melyek belső tartalma és főleg gyakorlati alkalmazásuk gyökeresen alakítja át a központi tervező, szervező rendszert, megváltoztatja a vezetés és irányítás kérdésében az eddigi gyakorlatot, átrendezi a jog és felelősség kérdését.

Ilyen mélyreható változások elméleti megalapozása nem most kezdődött a stratégiai átvilágítás gondolatával, ezek csiráiban mindvégig benne voltak az anyagi-technikai integrációban, viszont kétségtelen, hogy az elmúlt fél évben kapott tartalmi lökést a téma újragondolásának útján a kidolgozó munka.

Ennek részeként nagyon fontos a szakma által elfogadható, mindenki által azonosan értelmezett fogalmak használata.

Ebben a részben arra vállalkozom, hogy néhány, még el nem fogadott és a Hadtudományi Lexikonban nem, vagy másként szereplő fogalmi kategória meghatározásával és értelmezésével segítsen a közös gondolkodást.

Kezdjük az alapvető fogalommal.

MIT JELENT:

Katonai logisztika: A katonai termelői és fogyasztói logisztika összessége, amely magában foglalja a katonai szervezetek mozgatásának

---

1. Dobó Péter vezérőrnagy, HVK. Logisztikai főcsoportfőnök

és fenntartásának tervezésével és szervezésével foglalkozó feladatok és rendszabályok összességét, amelyek az MH alaprendeltetéséből és a HM szervek feladataiból eredő, valamint a nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségek teljesítéséből adódó katonai műveletek anyagi-, technikai-, egészségügyi-, közlekedési- és elhelyezési szükségleteinek tervezésére és kielégítésére irányulnak. A logisztika területéhez tartozik az előzőeken túlmenően a területhez kapcsolódó költségvetési, gazdálkodási funkció, valamint a környezet-, munka- és a tűzvédelmi követelmények érvényesítése.

Ez a meghatározás eltér a Hadtudományi Lexikon 647. oldalán kezdődő definíciótól, bár kétségtelenül több átfedés is tapasztalható.

Ha elemezzük ezt a meghatározást, amely ötvözi a NATO értelmezést és a nemzeti sajátosságokat is, látható, hogy beleértendő:

- Valamennyi anyag és technika szükségletének tervezése és kielégítése;
- A közlekedés valamennyi biztosítási eleme;
- Egyéb kapcsolódó törvényi kötelezettségekből adódó feladatok.

Ez gyökeres változást jelent az eddigi gyakorlatokhoz képest, mivel az egységes logisztikai rendszer feltételezi az erőforrások integrációját és prioritások alapján történő felhasználását. Napjainkig erre az integrációra csak részben - az anyagi-technikai integráció révén - került sor. Nagy valószínűséggel most sem fog létrejönni a teljes integráció, hiszen szakmai tevékenységek partikulációja (híradás, egészségügy, stb.) még fennmarad ***(maradhat?)***

Ebből a definícióból ered a következő keretkövetelmény is, nevezetesen ez nem tesz különbséget - véleményem szerint helyesen - a béke és minősített időszak között.

Tehát a két időszak logisztikai szervezetei azonosak, beleértve a vezetés és irányítás rendszerét is, csak feltöltöttségében és kapacitásában lehetne eltérés.

Az új koncepció ezen a téren is enged rugalmasságot, hiszen például az egészségügy békében önálló, míg minősített időszakban teljesen érthetően már a logisztika rendszerében végzi feladatait.

Nagyon lényeges az új meghatározásban, hogy ketté bontja a katonai logisztikát termelőire és fogyasztóira.

Ez a két új kategória nemcsak elméletileg jelent újdonságot, de az új logisztikai rendszer szervezeti felépítésére, jog- és felelősségére, valamint feladataira is kihatással vannak.

Nézzük meg először a két új fogalmi kategória jelentését, majd vegyük górcső alá a belső összefüggéseket.

A katonai termelői logisztika a katonai logisztikának azon része, amely a szakmai kutatással, a hosszú, közép és éves tervezéssel, a fejlesztéssel, a gyártással, a beszerzéssel, az új technika rendszerbe állításával, majd kivonásával, a szükségletek biztosításával, a politikai döntések szakmai megalapozásával foglalkozik.

A katonai fogyasztói logisztika a katonai logisztikának azon része, amely a termelői logisztika által biztosított kereteken belül a termékek átvételével, tárolásával, ellátásával, a fenntartással és üzemeltetéssel, az anyagmozgatással kapcsolatos feladatok tervezésével, szervezésével foglalkozik. Feladatát képezi a hatáskörébe utalt beszerzések, a rendelkezésre álló vagyon és ingatlan használatával kapcsolatos tevékenység végzése, valamint a fentiekhez kapcsolódó költségvetési funkció gyakorlása.

A két fogalmi kategória két szervezeti elemet is takar annak ellenére, vagy éppen azért, hogy a tárcaszintű logisztikai biztosítás egységes rendszerben valósuljon meg.

A termelői logisztika területéhez tartozó feladatokat a Honvédelmi Minisztérium közigazgatási blokkjába, illetve annak alárendeltségében lévő szervezeti elemek (főosztályok, hivatalok, stb.) látják el, míg a fogyasztói logisztika hatáskörébe tartozókat a minisztériumba integrált Honvéd Vezérkar alárendelt logisztikai szervezetek végzik.

Az egységes rendszer az ellátási ágazatok egy szervezetbe történő integrálásában, illetve a normák, normatívák egységes alkalmazásában realizálódik.

Az ellátás rendszere oldaláról vizsgálva a béke időszakos módszer gyakorlatilag nem változik, továbbra is központ - csapat közvetlen ellátási lánc működik, azonban a csapatgazdálkodási tevékenységben erősödni fog a természetbeni központi ellátás, illetve a központi tagozat által diszponált beszerzési, szolgáltatási kapacitások igénybevétele. Mindez erősíti a központi elgondolást, valamint az egységes ellátási elv érvényesülését, viszont szűkíti a végrehajtó tagozat gazdálkodási mozgásterét.

A minősített időszakban honi területen az általános ellátási rendszer megmarad, azonban lényegesen nagyobb szerepet kap a tagozati szintekhez igazodó parancsnok, aki a meglévő kapacitásoknak a hadművelet (harc) igényének megfelelő súlyképzését, illetve a központi kapacitások irányítását szolgálati úton (átadás esetén saját hatáskörben) végezheti.

Két új elem jelenik meg a rendszerben. Honi területen a szövetséges erők támogatását az országos szinten koordinált, de a katonai vezetési hierarchián keresztül irányított **Fogadó Nemzeti Támogatás** végzi. Országhatáron kívüli műveletek során a katonai ellátási rendszerben működő **Nemzeti Támogatási Elem** biztosítja a nemzeti erők ellátását és biztosítja a multinacionális ellátási rendszerbe való bekapcsolódásunkat.

A vezetési oldaláról vizsgálva a jelenlegi működési rendhez viszonyítva már lényeges változások következnek be. A változások mozgatórugója a gazdaságosság, a külső források hatékonyabb kiaknázása mellett az átláthatóság, elszámoltathatóság javítása.

Az új típusú kapcsolatrendszerben lényegesen megnövekszik a szakmai előjárói jogkör jelentősége, de felelőssége is. Ebben a vezetési rendszerben erősödik az előjárói ellátási felelősség, de remény van arra is, hogy a feladat és a feltétel összhangja is javuljon (helyreálljon).

A fenti fogalmak természetesen csak egy változatot jelentenek, amelyek sem jelentésében, sem belső tartalmában nem "kőbe vésettek". Az eddigi konzultációk a fentieket vitaalagnak elfogadhatónak minősítették, de a gyakorlat adhat pontos választ.

Számos kutatómunka irányul most erre a területre, mint a stratégiai felülvizsgálat egyik fókuszált pontjára. Az összes vizsgálatnak viszont csak akkor van gyakorlati haszna, ha a működés, az ellátás és az alaprendeltetésnek való megfelelés javítása útját, módszerét és szervezeti rendjét állítja a kutatás középpontjába, de szigorúan a realitások talaján és a megvalósíthatóság határán belül maradva.

A SZÖVETSÉGESEK DOKTRÍNÁI A LOGISZTIKAI TÁMOGATÁS ELVEIRŐL, SZEREPÉRŐL, FUNKCIÓIRÓL

(TANULMÁNY)

I. RÉSZ

Lovász Zoltán¹

Bevezetés

Az elmúlt évtized politikai, társadalmi változásai döntő mértékben megváltoztatták a Magyar Köztársaság biztonsági stratégiáját, védelemi politikáját. A kelet-európai gazdasági és katonai szervezetekből való kilépés, a független állami lét megeremtése és ezt garantáló biztonság- és védelempolitikai stratégia kialakítása jellemezte a kilencvenes évek első felének magyar biztonságpolitikáját. A NATO csatlakozás és az Euroatlanti integrációs törekvések új fejezetet nyitottak az ország nemzetbiztonsági- és védelmi politikájában. A nyugati orientáció szükségessé tesz a honvédelemi politika elveinek, céljainak és eszközeinek a felülvizsgálatát, átértékelését, új alapokra helyezését. Ez a felismerés kell, hogy vezesse a legfelső politikai és katonai vezetést, a biztonságpolitikai- és védelmi alapelvek, a nemzeti katonai stratégia és a különböző katonai doktrínák kidolgozásánál.

A stratégiai dokumentumok kidolgozása a kilencvenes évek végén vette kezdetét. A legfelső politikai és katonai vezetés elképzelése szerint, a nyugati demokráciák gyakorlatához igazodva, folyamatban van a **Nemzetbiztonsági Stratégia**, a **Katonai Stratégia** és a **Katonai Doktrínák** kialakítása. Ezek azok a stratégiai dokumentumok, amelyek a legfontosabb nemzeti értékeket, a nemzetbiztonsági célokat, valamint a nemzeti érdek-érvényesítés eszközeit, illetve azok szerepét és feladatait tartalmazzák.

A katonai doktrínák rendszerének elemét képezik a **logisztikai doktrínák**. Ezek a dokumentumok a katonai szervezetek és a katonai műveletek anyagi-, technikai-, egészségügyi, közlekedési és elhelyezési szükségleteinek kielégítését, a logisztikai támogató rendszerek felépítését, a logisz-

---

¹Dr. Lovász Zoltán alezredes, ZMNE logisztikai tanszék, egyetemi adjunktus

tikai szervezetek kialakítását, hatékony alkalmazásuknak módszereit szabályozzák. Meghatározzák a logisztikai támogató rendszer működésének elvi alapját, célját, követelményeit, az alapvető ellátási-, fenntartási stratégiákat, a mozgatás-szállítás, az egészségügyi ellátás alapvető formáit.

Az **Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína** kidolgozására kijelölt munkacsoport tagjaként, kezdtem meg a téma módszeres kutatását, a logisztikai doktrína alaptételeihez kapcsolódó hazai- és külföldi szakirodalom tanulmányozását, az anyagok gyűjtését. Kutató munkám, anyaggyűjtésem során részletesen foglalkoztam a szövetséges haderők logisztikai doktrínáinak kritikai elemzésével. Itt elsősorban a nyugati haderőkben kialakult logisztikai támogatási elvek és rendszerek adaptálásának lehetőségeit vizsgáltam. Elemzéseimben kiemelt szerepet kapott még a logisztikai támogatás elveinek, funkcionális struktúrájának vizsgálata, illetve a doktrínák tartalmi- és szerkezeti felépítése, nyelvezete, formai kialakítása.

A szövetséges doktrínák közül két szövetséges (NATO) doktrínát, illetve két nemzeti doktrínát választottam. A szövetséges doktrínák közül a Szövetséges Összhaderőnemi Doktrínát, illetve a Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrínát elemzem. A szövetségesek nemzeti szintű doktrínái közül az USA Szárazföldi Csapatok Doktrínáját, illetve a Szárazföldi Csapatok Logisztikai Doktrínáját választottam. A válogatásban tehát van két szövetségesi szintű és két nemzeti doktrína. Mindkét kategóriában egy-egy összhaderőnemi (összfejevernemi) "alap" doktrínát és egy-egy logisztikai doktrínát vizsgáltam.

1. sz. ábra. Az elemzésnek alávetett doktrínák

A nemzeti doktrínák közül azért esett a választásom az USA dokumentumaira, mert meggyőződésem, hogy a szövetségi rendszeren belül domináns szerepet játszanak, és mint *"tisztá forrás"* többet adnak a doktrína szerkesztői számára, mint egy már valamely nemzet számára adaptált változat. A választás célszerűségét egyébként többen is vitatták, mondván, hogy az országok és a haderők között meglévő nagyságrendi különbségek vitathatóvá teszik a kiválasztott dokumentumok mintaként történő felhasználását. Továbbá az a vélemény is elhangzott, hogy az aránytévesztés hibájába eshetem, amennyiben a minták adaptálásánál a társadalmi, gazdasági és védelmi szférákban meglévő különbségeket nem kompenzálom.

Meggyőződésem, hogy a hiba, a tévedés lehetősége akkor is fennállna, ha arányaiban **Magyarországhoz**, illetve a **Magyar Honvédséghez** hasonló nagyságrendű mintát választanánk. A tévedés lehetősége itt abban jelentkezne, hogy a geostratégiai helyzetben, a fenyegetettség mértékében, a kockázati tényezők minőségében és súlyában jelentkező különbözőségét nem tudnánk megfelelően kiegyensúlyozni. Ugyanis mind egy **holland** vagy **belga** vagy akár egy **portugál** példa esetében teljesen más a nemzetbiztonsági, a védelempolitikai helyzet. A felsorolt kis országok mindegyike szövetségekkel határolt, egy rendkívül jól működő gazdasági uniónak is tagjai. Következésképpen mind gazdasági, mind védelmi helyzetükben annyira különböznek tőlünk, hogy az a katonai doktrínáinknak mintaként történő felhasználása legalább annyi kétséget vetne fel, mint az általam választott megoldás.

Tanulmányomban azokat a tapasztalatokat szeretném közreadni, amelyeket a szövetségesek logisztikai doktrínáinak tanulmányozása során szereztem. Néhány esetben a bemutatott doktrínákat összevetem a már említett Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína vonatkozó tétéleivel, abból a célból, hogy a hasonlatosságokra, illetve a különbségekre rámutassak. A doktrínák bemutatása során, néhány helyen utalni fogok az adaptáció lehetőségeire, illetve annak korlátaira is.

Az írásom elolvasása után gondolom, hogy sokan osztani fogják meggyőződésemet arra vonatkozóan, hogy logisztikai támogató rendszereink között már most meglévő azonosságok, biztosítékai lehetnek az interoperabilitásnak, a hatékony együttműködésnek. A még meglévő eltérések megszüntetése pedig az elkövetkezendő évek fejlesztési feladata kell, hogy legyen.

Tanulmányom közzétételét (terjedelme miatt) két részre bontottam. Az I. rész ebben a számban, a II. rész a következő 2000/2. számban került megjelentetésre. "A Szárazföldi Csapatok Doktrínája (FM-100-5)" és a "Szárazföldi Haderő Logisztikai Doktrínája (FM-100-10)" tartalommal.

Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína (AJP-01)

A Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína célkitűzése, hogy alapot adjon a szövetséges összhaderőnemi műveletek tervezéséhez, végrehajtásához, és a műveletek támogatásához. A dokumentum alapvetően NATO doktrína, de az abban foglalt alkalmazási elvek, módszerek és formák, alkalmazhatók a nem NATO szövetségben, illetve a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelékkel (CJTF) végrehajtott katonai műveletekben is. A doktrína elsősorban a szövetséges hadműveleti szinten működő parancsnokok és törzsek számára készült, de referencia anyagként felhasználhatják a nemzeti szintű katonai vezetők és törzsek is.

A dokumentum szerkesztő bizottságának szándéka szerint a Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína olyan életszerű kiadvány, amelyet rendszeresen módosítani kell. A tervek szerint évente rendszeresen felülvizsgálják és tartalmi vonatkozásban változtatni is fognak, ha új koncepciók merülnek fel.

A Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína felépítése több szerkezeti egységre tagolódik, melyek közül a legfontosabbak az *alapot*, a *katonai műveletek* elveit és formáit, a *logisztikai támogatás* rendjét tartalmazzák. A dokumentum értelmezését, hatékony kezelését segítik elő a *mellettek*. A doktrína elemzését ennek megfelelő sorrendben hajtom végre.

Az alapok

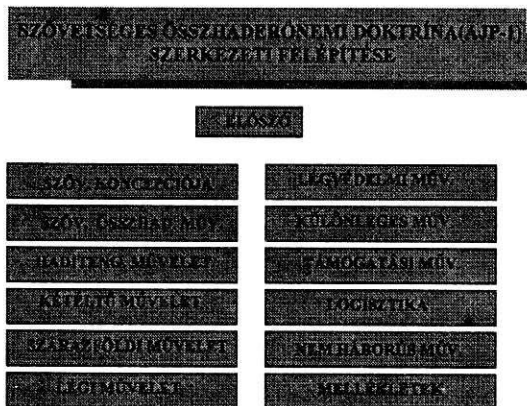
A szövetség stratégiai koncepcióját a doktrína első fejezete tárgyalja. A dokumentum kifejti, hogy a Szövetség (azaz a NATO) biztonságpolitikai célkitűzéseinek megvalósításához, hagyományos és nukleáris katonai kapacitások fenntartására van szükség. A Szövetség tagjai a különböző biztonságpolitikai kihívások széles spektrumával állnak szemben. A legutóbbi időkben a regionális konfliktusok kitörésének a veszélye növekedett meg különös mértékben.

A Szövetség katonai erőinek szerepével kapcsolatosan a dokumentum kijelenti, hogy a katonai erők elsőrendű funkciója a tagállamok biztonságának és területi sérthetetlenségének a garantálása. Ez a funkció békében, válság, valamint ellenségeskedés idején a stratégiai környezet és a tagállamok érdekein keresztül érvényesül.

A katonai erők szerepe a dokumentum szerint az, hogy békében elriasszon minden katonai fenyegetést, amely a Szövetség tagállamai ellen irányul, aktívan részt vegyen a biztonság és a bizalom erősítésében, ENSZ (EBESZ) felkérésre a globális stabilitás és béke fenntartása és megteremtése, a Szövetséget ért támadás esetén pedig a tagállamok területi integritásának katonai erővel történő visszaállítása.

A doktrína megfogalmazza a katonai erők nagyságrendjével, területi elhelyezésével, felépítésével, a készenléti kategóriákkal kapcsolatos követelményeket. Meghatározza a többnemzetiségű kötelékek alkotó komponenseinek minőségét, a NATO parancsnoksági erőket, az át-alárendelésre rendelt erőket és a kijelölt erőket. *Meghatározza továbbá a többnemzetiségű katonai szervezetek kialakításának különféle módszereit:* a teljesen integrált, a két-nemzeti és a keret nemzeti erőket.

A Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína a következőkben a szövetséges *hadműveletek elveivel, a szövetséges összhaderőnemi erők alkalmazásának kérdéseivel, a hadműveleti tervezés fázisaival, a hadműveleti terv kidolgozásának, a feladattisztázásnak, a helyzetmegítélésnek az elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik.* A doktrína külön fejezetben tárgyalja a szövetséges összhaderőnemi műveletek vezetésének és irányításának problémáit, a többnemzetiségű törzsek funkcióit és a többnemzetiségű parancsnokság szervezetét.

2. sz. ábra. A Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína szerkezete

A műveletek

A Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína a következő fejezetekben a haderőnemek különböző hadműveleteit veszi sorra, és külön-külön fejezetekben tárgyalja a *haditengerészeti hadműveleteket, a kétéltű (azaz a partraszálló) hadműveleteket, a szárazföldi hadműveleteket, a légi és a légvédelmi hadműveleteket, a légtér felügyeletet, a különleges hadműveleteket*. A doktrína külön fejezeteket szán a felderítés, a távközlés és tájékoztatás, a vezetés és irányítás, a megtévesztés, a lélektani műveletek kérdéseinek, az elektronikai hadviselés, a hadműveleti biztonság, az ABV műveletek, a civil-katonai együttműködés, a tömegtájékoztatás elveinek és követelményeinek ismertetésére. Végül önálló fejezetben tárgyalja a nem háborús katonai műveletek megtervezésének, megszervezésének és végrehajtásának elveit és követelményeit.

Az egyes fejezetekben az adott hadszíntér jellemzőinek, a tárgyalta hadműveletben meghatározó szerepet játszó haderőnem sajátosságainak meghatározásával vezeti be a doktrína a művelet tárgyalását. Részletesen felvázolja az érintett haderőnem csapatainak jellemzőit, szervezésének, alkalmazásának és fenntartásának sajátosságait. Részletesen taglalja a vezető szervek és a végrehajtó erők szervezeti felépítését. Elemzi és értékeli a haderőnem csapatainak lehetőségeit és jellemzőit, a katonai szervezetek képességeit.

Az egyes fejezetek részletesen értelmezik a különböző hadműveletek típusait, azok helyét és szerepét a szövetséges összhaderőnemi hadműveletekben. Megfogalmazzák a hadműveletek tervezésének, szervezésének feladatait, rendszabályait, a hadműveletek végrehajtásának vezetésével, irányításával kapcsolatos elveket és követelményeket. Részletesen vizsgálja a hadműveletek összehangolásának, harmonizálásának lehetőségeit, a haderőnemek közötti együttműködés megszervezésének módszereit.

A felderítés, a megtévesztés, a lélektani hadviselés és az elektronikai hadviselés kapcsán a doktrína elemzi a tevékenységek jelentőségét, célját, feladatrendszerét. Értelmezi a szakmai tevékenység, a támogatás helyét és szerepét a szövetséges összhaderőnemi műveletekben. Mindegyik szaktevékenységnél behatóan elemzi a tevékenységi típusokat, a szakmai feladatok végrehajtásának célszerű módszereit.

A doktrína külön fejezetben tárgyalja az atom, bakteriológiai és vegyi környezetben végrehajtott műveletek sajátosságait. A doktrína hangsúlyozza annak jelentőségét, hogy napjainkban a támadó célú alkalmazás mellett számolni kell az ilyen tartalmú terrorista akciókkal, illetve a véletlenszerű ipari katasztrófák következményeivel. Külön vizsgálja a csapatok fenntartásának és kiszolgálásának lehetőségeit, az ABV eszközök alkalmazásának viszonyai között. Megfogalmazza továbbá a katonai-polgári együttműködés legfontosabb feladatait is az ABV eszközök alkalmazásának viszonyai között.

A doktrína utolsó fejezetei a civil-katonai együttműködés kérdéseivel, és a tömegtájékoztatás kérdéseivel foglalkozik. Hangsúlyozva a civil és katonai együttműködés alapelveit, feladatait és funkcióit. Kiemeli a média szerepét a tömegtájékoztatás rendszerén belül, megfogalmazza a Szövetséges Sajtó Információs Központok jelentőségét és feladatát a naprakész hadszíntéri tájékoztatók elkészítésében. Végül meghatározza a tájékoztatással kapcsolatos titokvédelmi és biztonsági feladatokat és rendszabályokat.

Logisztika

A Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína külön fejezetben tárgyalja a szövetséges műveletek logisztikai támogatásának elveit, követelményeit és formáit. A fejezet bevezetésében megfogalmazza a logisztika definícióját, célját, helyét és szerepét a szövetséges műveletek támogatásában. A logisztikával foglalkozó fejezet lényegében a Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína tételeivel összhangban szabályozza a logisztikai támogatás rendszerét. **A logisztikai fogalmát illetően úgy fogalmaz, hogy:**

" A logisztika a csapatok mozgatásának és fenntartásának tervezési és végrehajtási tudománya. A logisztika a katonai tevékenységekhez kapcsolódó tervezési, beszerzési, raktározási, szállítási, elosztási, fenntartási, egészségügyi feladatok és szolgáltatások összessége."

A doktrína megemlíti, hogy a logisztikai támogatás kapacitásainak a katonai szervezetek szükségleteihez kell igazodniuk, a logisztikai támogatás tervezése pedig a szövetséges műveletek részeként kell, hogy történjen.

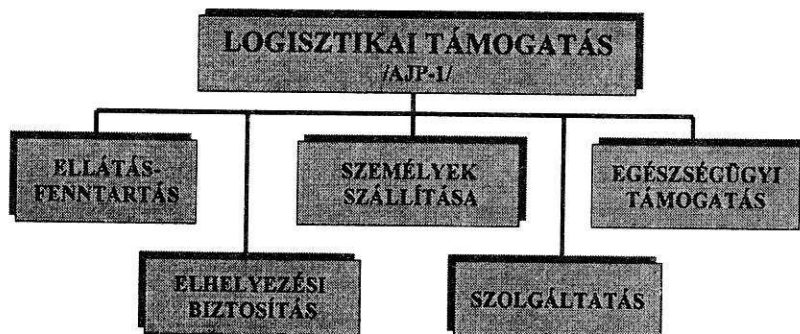
A doktrína felsorolja a logisztikai támogatás alapelveit, melyek a következők:

- A felelősség elve;
- A gondoskodás elve;
- Az együttműködés elve;
- A felhatalmazás (megfelelő jogkör) elve;
- Az alkalmasság elve;
- A gazdaságosság elve;
- A rugalmasság elve;
- A láthatóság elve;
- Az előrelátás elve;
- Az egyszerűség elve.

A doktrína a logisztikai támogatás tervezését befolyásoló tényezők hatásait elemezve hangsúlyozza a szabványosítás fontosságát, a több-nemzetiségű logisztikai szervezetek kialakításának jelentőségét, a fogadó nemzeti támogatás helyét és szerepét a szövetséges műveletek logisztikai támogatásában.

A parancsnoki felelősséggel kapcsolatosan a doktrína hangsúlyozza, hogy a Szövetséges Összhaderőnemi Kötelék parancsnokának jogában áll, hogy a nemzetek által az alárendelt erők támogatására meghatározott és jóváhagyott logisztikai eszközök működését és azok felhasználását koordinálja.

3. sz. ábra. A logisztikai támogatás funkciói a Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína szerint

A moztgatással-szállítással kapcsolatban a doktrína hangsúlyozza, hogy a szállítási és moztgatási kapacitásoknak képesnek kell lenniük a szövetséges erőknek a hadszíntérre történő kiszállítására, a hadszíntéren belüli moztgatására, a műveletek során adódó szállítási feladatok végrehajtására. A szállítással-moztgatással kapcsolatosan a dokumentum felsorolja a küldő nemzetek feladatait és felelősségét, a fogadó nemzetek kötelezettségeit. Megfogalmazza továbbá a moztgatás összehangolása, koordinálása terén adódó feladatokat.

A doktrína kellő terjedelemben foglalkozik a **Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ** tevékenységével. Ezek a szövetséges logisztikai elemek, a nemzeti komponensek integrálásával kialakított egyesített logisztikai szervezetek, amelyek a szövetséges műveletekben a különböző funkcionális területeken koordináló és konkrét támogató tevékenységet végeznek. A Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központok a nemzeti támogatási rendszerek mellett gazdaságos támogatást képesek nyújtani a szövetséges erők részére.

A logisztikai központokon belül, a koordinációs tevékenységek végrehajtására, a különböző szakaterületre specializálódott szervezeteket alakítanak ki:

- Az anyagi támogatás koordinálása;

- A fogadó nemzeti támogatás koordinálása;
- A szállítási és mozgató feladatok koordinálása;
- Költségvetési, pénzügyi folyamatok koordinálása;
- Egészségügyi támogatási feladatok koordinálása.

A doktrína logisztikai támogatással foglalkozó fejezete a továbbiakban a különböző műveletek támogatási kérdéseit fogalmazza meg. A műveletek logisztikai támogatásának a célja és feladatai mellett a doktrína megfogalmazza a támogatási követelményeket, a logisztikai támogató rendszer teljesítőképességével, manőverező képességével kapcsolatos elvárásokat.

Az egészségügyi támogatás rendjével kapcsolatban a doktrína megfogalmazza a személyi állomány egészsége- és harcképessége megőrzésének követelményeit. ***A dokumentum megfogalmazása szerint az egészségügyi biztosítás legfontosabb feladatai:***

- A személyi állomány egészségének megtartása;
- A sérültek és betegek ellátása, evakuálása;
- Az egészségügyi anyagellátás végrehajtása.

A dokumentum megfogalmazása szerint az egészségügyi ellátásnak progresszívnek kell lennie, a sérüléstől a végleges gyógykezelésig, a rehabilitációig. A doktrína kihangsúlyozza hogy az egészségügyi ellátási kötelezettség a katonai műveletekben résztvevő minden személyre, mindenféle megkülönböztetés nélkül fennáll, a sérültek és betegek klinikai szükséglete alapján, az egészségügyi kapacitások határain belül.

Az egészségügyi biztosítás rendszerét egy négyfokozatú rendszerként határozza meg, melyben az egészségügyi ellátásnak az első szaksegélytől és életmentő beavatkozástól, az evakuálás és a hadműveleti szintű egészségügyi ellátás állomásain keresztül a végső felgyógyulást eredményező ellátásig, a teljes rehabilitációig kell tartania.

Szövetséges Összhaderőmeni Logisztikai Doktrína (AJP-4)

A Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína, mint NATO dokumentum a szövetséges haderő hadműveleteinek logisztikai támogatásával foglalkozik. A doktrína alkalmas a logisztikai szakismeretek bővítésére, az ismeretformálásra, segítséget nyújt abban, hogy a logisztikai szakemberek megismerjék a NATO logisztikai támogatási alapelveit, a szövetségesek logisztikai szemléletét. A kiadvány tartalmazza a szövetségesek logisztikai szakkifejezéseit, amelyek a mi fogalmi rendszereinktől, az általunk alkalmazott terminológiánktól lényegesen eltérnek.

A Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína a szövetséges kötelekekben végrehajtott műveletek logisztikai támogatásánál egy sor új megközelítést, újszerű megoldást, eljárási módot tartalmaz.

Ezek közül a legfontosabbak a következők.

- A többnemzetiségű NATO logisztika koordinációja a mozgás, az egészségügy, a fogadó nemzeti támogatás, a szerződés-kötések területein.
- A logisztikai vezetés és irányítás új elemeinek, így a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC), beállítása.
- Új logisztikai *támogatási módszerek*: a Fogadó Nemzeti Támogatás (HNS), a Szerepkörre Szakosodás (RS), a Vezető Nemzet (LN) kialakítása.
- A Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF) nemzeti komponensei logisztikai támogatását végző Nemzeti Támogató Elemek (NSE) alkalmazásának szabályozása.

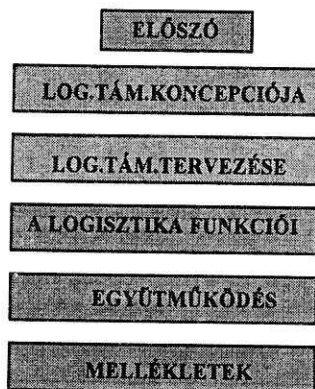
A Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína kialakítja a NATO egységes logisztikai rendszerét, elősegíti a nemzetek és a szövetséges logisztikai szervezetei közötti együttműködést. A NATO logisztikai alapelveinek meghatározásával, a követelmények, megfogalmazásával lefekteti a többnemzetiségű műveletek logisztikai támogatásának alapjait.

A dokumentum leszögezi, hogy a többnemzetiségű műveletekben, a csapatok logisztikai támogatásáért a nemzetek és a NATO logisztika szervezetei együttesen felelnek. Ez előrelépést jelent a korábbi állapotokhoz képest, amikor is a logisztikai támogatás egyértelműen a nemzetek felelősségi körébe tartozott. Ez a szabályozás teremti meg a Többnemzetiségű Integrált Logisztikai Egységek (MILU) felállításának és alkalmazásának elvi alapjait.

A doktrína egyaránt tartalmazza a béke és háborús katonai műveletek logisztikai támogatásának elveit és követelményeit, ugyanakkor a súlyponton a közepes intenzitású és a béketámogató műveletek támogatására helyezi. A dokumentum elsősorban a többnemzetiségű NATO műveletek logisztikai támogatásának elveit fogalmazza meg, de tételei emellett alkalmazhatók a partner országok haderői logisztikai támogatásának megtervezésére és megszervezésére is. *Egyetemesen foglalkozik a logisztikai támogatás általános területeivel, mint az ellátás, a fenntartás, a szállítás és az egészségügy.* Ezen kívül tárgyalja a logisztikai támogatás nyugati felfogás szerinti *egyéb területeinek*: a centralizált szerződéskötéseknek, az infrastruktúra műszaki biztosításának, az ingatlangazdálkodásnak az elveit és módszereit is.

A Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína rendkívül terjedelmes, szigorú rendszerezési elvek szerint szerkesztett, a hivatkozások és az angol rövidítések miatt kissé *"nehézkés"* megfogalmazású, logikusan felépített, de a magyar olvasó számára szokatlan stílusú dokumentum. Tanulmányozásához elengedhetetlen a NATO logisztikai alapelvek, a legfontosabb szakkifejezések, a legáltalánosabb logisztikai elvek előzetes ismerete. Gondolatvezetésén, megfogalmazásain érződik, hogy más gondolkodásmódot, számunkra kissé idegenszerű szellemiséget takar. A doktrína tételeinek elmélyült tanulmányozása kitartást és kellő következetességet; megfelelő szakmai felkészültséget feltételez. A leggondosabb fordítás és lektorálás ellenére, előfordulnak benne nehezen értelmezhető szövegrészek. Ezekben a nehézségeken azonban kis rugalmassággal, némi fantáziával túl lehet lépni.

SZÖVETSÉGES ÖSSZHADERŐNEMI LOGISZTIKAI DOKTRÍNA (AJP-1) SZERKEZETE

4.sz. ábra. A Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína szerkezete

A doktrína négy fejezetben, azokon belül számos szakaszban, pontokba szedve tárgyalja a szövetséges műveletek logisztikai támogatását. Az angol és magyar nyelvű szöveg, amellett, hogy lehetővé teszi a megfelelő nyelvtudás hiányában is a dokumentum tanulmányozását, az angol nyelvet jól beszélők részére lehetőséget biztosít, az esetleges pontosításokra, a nyelvismeret tökéletesítésére is. A szakkifejezések és meghatározások jegyzéke, illetve a rövidítések jegyzéke elősegíti a szöveg értelmezését, a dokumentum mélyebb megismerését. A szövegeközi ábrák és vázlatok megkönnyítik a logisztikai támogatási elvek és eljárás módok megértését.

Szövetséges logisztikai támogatás koncepciója

Az első fejezet a szövetség logisztikai támogatási koncepcióját vázolja fel. Az alapfogalmak tisztázását követően a doktrína felsorolja a szövetséges logisztikai támogatás alapelveit.

Ezek a következők:

- a hadműveletek elsődlegessége,

- a parancsnok jogkör alkalmazásának elve,
- az együttműködés elve,
- a koordináció elve,
- az elégséges biztosítás elve,
- a rugalmasság elve,
- az egyszerűség elve,
- az időszerűség elve,
- a gazdaságosság elve,
- az átláthatóság elve.

A doktrína részletesen kifejti a NATO logisztikai támogatási koncepcióját. Ezek szerint a nemzetek a saját erők támogatásához szükséges forrásokat biztosítják a szövetséges műveletekben vagy szerződések alapján más forrásokat biztosítanak a nemzeti erők fenntartására. A NATO parancsnok koordinálja a teljes logisztikai erőkifejtést a hadműveletben résztvevő valamennyi erő fölött. *A logisztikai koordinációt a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Törzs (CJTF J4), illetve Központ (MJLC) végzi. Ezeket a törzseket elsősorban a többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF) alkalmazása esetén működtetik.*

A koncepció kapcsán a doktrína kihangsúlyozza, hogy az erők fenntartására és működtetésére szolgáló módszereket a tisztán nemzeti támogatástól, a NATO által irányított többnemzetiségű integrált logisztikai támogatásig terjedő lehetőségek közül kell kiválasztani. A koncepció az előbbi változatokba beleérti a fogadó nemzeti támogatás lehetőségét is, kihangsúlyozva, hogy a logisztikai támogatás hatékony vezetése érdekében rendkívüli jelentősége van a hírközlésnek, az összeköttetésnek.

A szárazföldi erők támogatási módjaival kapcsolatosan a koncepció úgy fogalmaz, hogy a logisztikai támogatás alapját a nemzeti ellátás biztosítja, de magába foglalhatja a a többnemzetiségű támogatás módozatait

is. A nemzeti támogatási formáció mellett lehetőség van a fogadó nemzeti támogatás lehetőségeinek, a vezető nemzet kapacitásainak, illetve a több-nemzetiségű integrált logisztikai szervezetek támogató kapacitásainak a kihasználására is. A küldő nemzetek joga és felelőssége a leggazdaságosabb és a leghatékonyabb támogatási formáció megválasztása. Ugyanakkor a szárazföldi erők parancsnokának biztosítani kell a lehetőséget, hogy a felelősségi körzetében működő nemzeti támogató elemek tevékenységét koordinálja.

A doktrína a továbbiakban részletesen definiálja a különböző logisztikai támogatási formákat. Meghatározza azok fogalmát, működési elveit és követelményeit, szabályozza a különböző támogatási módozatoknak megfelelően a logisztikai vezetés és irányítás módszereit. Felsorolja és részletesen elemzi a különböző integrált logisztikai vezető szervek és koordinációs szervezetek feladatát és jogkörét.

A logisztikai támogatás tervezése

A továbbiakban a doktrína a logisztikai támogatás tervezésének módszertanával foglalkozik, felvázolva a tervezés menetét, módszereit, felsorolva tervezési és vezetési dokumentumokkal szembeni tartalmi és formai követelményeket. Felsorolja továbbá a tervezés elvi dokumentumait, köztük a doktrínákat, az eljárási dokumentumokat, haderő szabványokat, valamint a tervezési dokumentumokat.

A védelmi tervezéssel kapcsolatosan a doktrína úgy fogalmaz, hogy a tervezés célja keretet biztosítani, amelyen belül össze lehet hangolni a nemzeti és a NATO védelmi tervezést a szövetség katonai szükségleteinek kielégítése céljából.

A védelmi tervezés területeit a következőképpen taglalja:

- haderőtervezés,
- logisztikai tervezés,
- fegyverzeti tervezés,

- erőforrás tervezés,
- információs rendszerek tervezése,
- védelempolgári tervezése,
- nukleáris tervezés.

A doktrína hangsúlyozza, hogy a védelmi tervezésen belül a logisztikai tervezésnek meghatározó szerepe és jelentősége van a haderőfejlesztési javaslatok, célkitűzések kialakításában.

A logisztikai tervezés folyamata magába foglalja:

- Logisztikai szabványok, irányelvek megfogalmazását;
- Logisztikai célkitűzések meghatározását;
- Logisztikai támogatás tervezését, követelmények koordinációját;
- Ellátás tervezését;
- Fenntartás tervezését;
- Mozcgatás szállítás tervezését;
- Egészségügyi tervezést;
- Fogadó nemzeti támogatás tervezését.

A logisztikai tervezés folyamatában fontos területet képez a harc-képesség fenntartására irányuló tervezés, azaz a haditechnikai eszközök és hadianyagok megfelelő mennyiségben és minőségben történő biztosítása. Hasonlóan fontos a készlettervezés, amely a fogyó és nem fogyó anyagok raktári készlet szintjeinek meghatározására irányul.

A doktrína a továbbiakban részletesen felsorolja a Védelmi Polgári Tervezés területeit, és a tervezéssel szembeni követelményeket. Felvázolja a logisztikai vezetési és irányítási struktúrákat, a logisztikai vezető és vé-rehajtó szervezetek megalakításának rendjét. Végül részletesen leszá-bá-

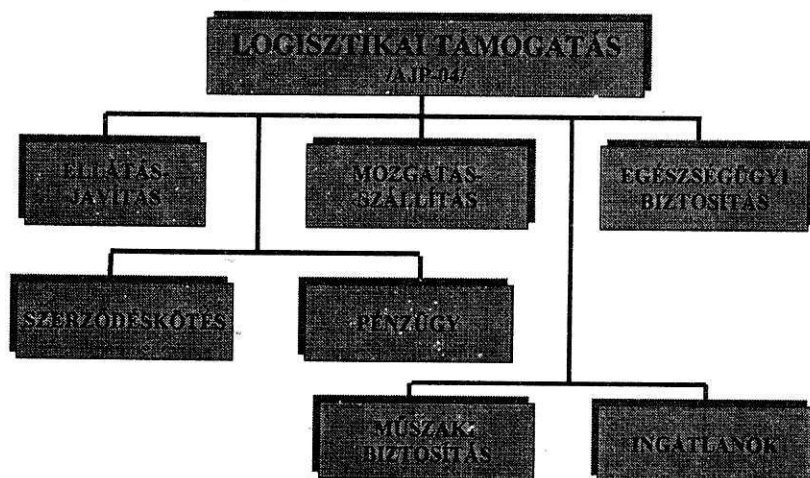

lyozza a műveletek logisztikai támogatásának tervezési folyamatát. Megfogalmazza a tervezés célját, a különböző logisztikai terveket, a tervező és koordinációs értekezletek struktúráját, a logisztikai jelentések rendszerét

A logisztika funkcionális területei

A doktrína harmadik fejezetében a logisztikai támogatás funkcionális területeinek meghatározása, az irányítási és koordinálási lehetőségek vannak megfogalmazva.

A logisztikai támogatás funkcionális területei:

5. sz. ábra. A logisztikai támogatás funkciói a Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína szerint

- **Az ellátás:** A doktrína megfogalmazása szerint az ellátás magába foglalja a katonai szervezetek teljes anyag és eszközszükségletének kielégítését. *A doktrína felsorolja az ellátási osztályokat, amely a NATO szabványok szerint öt osztályt alkotnak, szemben az amerikai modellel, ahol tíz anyagosztály létezik.*

A doktrína az ellátás, azaz az anyagi biztosítás kapcsán leszögezi, hogy az mindenképp előtérbe kerülő küldő nemzetek felelőssége, de a többnemzetiségű műveletekben a felelősséget a küldő nemzetek és a NATO parancsnokok egyetemlegesen viselik. Ennek a felelősségvállalásnak előfeltétele, hogy az illetékes NATO parancsnokok koordináló jogkörrel rendelkezzenek a nemzeti támogató elemek, a szövetséges integrált logisztikai szervezetek (MILU) és a fogadó nemzeti támogatás forrásainak elosztásában, felhasználásában.

A doktrína meghatározza a szövetséges ellátási formában biztosítható anyagféleségek körét (víz, üzemanyag, egészségügyi anyag), illetve a készletek megalakításának rendjét. Szabályozza a készletgazdálkodást, az anyagok felhasználását, a különböző szinteken megalakítandó anyagok lépcsőzését.

A doktrína részletesen tárgyalja az ellátási stratégiákat. Megfogalmazza a **"tölem"** (Pusch) ellátási rendszer lényegét, amikor a csapatok anyagellátása szabvány fogyasztási normákon alapul, és az anyagi készleteket a lehetőség határain belül közelítik, **"tolják"** az alegységek, egységek irányába.

Ugyancsak részletesen felvázolja a **"nekem"** (Pull) rendszert is, amikor az ellátás a csapatoktól beérkező anyagigénylésen alapul. Ebben az esetben a harcoló kötelékek mintegy magukhoz **"szívják"** a szükséges anyagi készleteket. Ez a módszer gazdaságosabb, de ugyanakkor nagyobb kockázattal is jár.

- **A karbantartás és javítás:** A logisztikai támogatási rendszer, következő fontos funkcionális területe a karbantartás és a javítás, amit a doktrína az ellátással egységes funkcióként kezel. A dokumentum szól a helyszíni javításról, kihangsúlyozva ennek a javítási módszernek a fontosságát, a műveletek során megsérült vagy meghibásodott haditechnikai eszközök helyreállításában. Azokban az esetekben, amikor egyazon eszköztípust több nemzet is rendszerben tart, a dokumentum javasolja a helyreállítási tevékenységek nemzetek közötti koordinálását.

A dokumentum megemlíti a hadfelszerelés szabványosításának lehetőségeit. Úgy fogalmaz, hogy az egységesítés elősegítené a szövetséges

katonai szervezetek eszközszerkezeinek megbízható üzemeltetését, a helyreállítás hatékonyságának növelését, a fenntartási anyagellátás racionalizálását. A szabványosítás térnyerése, az azonos eszköztípusok elterjedése, az alkalmazás és az anyagellátás problémáit is leegyszerűsítene. Csak a haditechnikai eszközök és hadianyagok egységesítése után teljesíthetők a kompatibilitás és az interoperabilitás magas szintű követelményei.

- **A mozgatás - szállítás:** A doktrína megfogalmazása szerint a mozgatás - szállítás átfogja a logisztikai támogatás teljes rendszerét. A dokumentum részletesen tárgyalja a felvonulás feladatait, a művelet végrehajtása során adódó szállítási-mozgatási feladatokat, illetve a kivonás időszakában adódó feladatokat. A kapacitások elégtelenségét hangsúlyozva kijelenti, hogy a szövetséges katonai műveletek végrehajtása során adódó közlekedési-szállítási szükségletek kielégítése érdekében, a katonai közlekedési szerveknek együtt kell működniük a polgári közlekedési szervekkel. Hangsúlyozza a NATO parancsnokságok és a küldő nemzetek közötti koordináció fontosságát.

A doktrína megfogalmazza a mozgékonyaságok fogalmát. És értelmezi annak hadászati-, hadműveleti- és harcászati szintű követelményeit.

Felsorolja és értelmezi a szállítási módokat, azaz:

- a légi szállítást,
- a tengeri (vízi) szállítást,
- a közúti szállítást,
- a vasúti szállítást,
- a belvízi szállítást.

A doktrína úgy fogalmaz, hogy a szövetséges műveletekben résztvevő nemzeti kontingensek szállításához a kapacitások megszerzése elsődlegesen a küldő nemzetek felelőssége. Ugyanakkor a NATO parancsnokok felelősek a felvonulások, az anyagszállítások koordinálásáért, a szükséges prioritások meghatározásáért, a műveletek koordinálásáért. A fogadó nemzetek területén...

a szállítási-mozgatási feladatok koordinálásának a joga a fogadó nemzetek közlekedési szerveit illeti meg.

- **Az egészségügy:** A doktrína mellékletének megfogalmazása szerint a katonai szervezetek egészségügyi biztosítása nemzeti ügy. Az egészségügyi biztosítás magába foglalja a megelőzést, a betegek és sérültek egészségügyi ellátását, az evakuálást, az egészségügyi anyagellátást. A többnemzetiségű katonai műveletek során a nemzeti egészségügyi támogatási rendszerek mellett a többnemzetiségű integrált logisztikai szervezetek, a fogadó nemzetek is vállalhatnak egészségügyi biztosítási feladatokat.

A többnemzetiségű műveletek végrehajtása során az egészségügyi feladatok koordinálására a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Logisztikai Központ (MJLC) részeként Egészségügyi Koordinációs Központ (MEDCC) működik azzal acéllal, hogy irányítsa, koordinálja a hadszíntéren folyó egészségügyi ellátást.

- **A szerződés-kötések:** jelentősége a többnemzetiségű műveletek végrehajtása során lényegesen megnövekedett. A nemzeti és a szövetségi támogatási formák mellett, egyre nagyobb jelentőségű a fogadó nemzetek szerepvállalása a csapatok logisztikai szükségleteinek kielégítésében. A jelenlegi szabályozók értelmében ezeket a szolgáltatásokat csak államközi megállapodások alapján, térítés ellenében lehet igénybevenni. Ennek az igénybevételnek a részletkérdéseit szerződésekben szabályozzák, ezeket a szerződéseket a katonai szervezetek a fogadó nemzet képviselőivel, a szolgáltatókkal kötik meg.
- **A költségvetés és pénzügy:** kapcsán a doktrína kihangsúlyozza annak a NATO elvnek a fontosságát, hogy a költségeket azok fizetik, akik előidézik. A doktrína megfogalmazása szerint a közös finanszírozás csak az illetékes NATO parancsnokság költségeinek térítésére korlátozódik. A nemzeti kontingensek felvonultatásával és fenntartásával kapcsolatos költségeket minden esetben a küldő nemzetek viselik.

A többnemzetiségű műveletek végrehajtása során, a pénzügyek koordinálására Hadszintéri Pénzügyi Ellenőrt (TFC) jelölnek ki, aki a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF) parancsnokának legfőbb pénzügyi tanácsadójaként működik.

- **A műszaki biztosítás:** rendeltetése a doktrína megfogalmazása szerint az, hogy biztosítsa az utánpótlási útvonalak kialakítását, és fenntartását, valamint a különböző logisztikai támogató létesítmény (raktárak, bázisok, terminálok) létrehozását és működtetését. A hadszintéri műszaki infrastrukturális biztosítási feladatok végrehajtásának koordinálására Műszaki Koordinációs Központot (ECC) állítanak fel.
- **Ingatlanok:** A többnemzetiségű műveletek során, a hadszíntéren adódó ingatlanügyekben és a műveletekhez kapcsolódó vagyontárgyakhoz kötődő ügyekben a koordinálás felelőssége többnyire a fogadó nemzetet terheli. A doktrína megfogalmazása szerint az ingatlanok kiutalása hadműveleti ügy, a kiutalt ingatlanokkal történő gazdálkodás a megszálló nemzetre, illetve a NATO parancsnokságra hárul. A NATO egyetemleges felelőssége mellett a kiutalt és átvett ingatlanokért a nemzetek felelnek. Nemzeti felelősséget képeznek a szállás költségei, valamint a kártérítési követelések. A szabályok értelmében minden ingatlant az átvételkor meglévő állapotnak megfelelő módon kell visszaadni.

Együtműködés, koordináció

A Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrína szabályozza a nemzetközi szervezetekkel és a szövetségbe nem tartozó ún. partner országokkal, nemzetekkel történő logisztikai együttműködés elveit és módszereit is. A doktrína külön-külön tárgyalja a különböző nemzetközi szervezetek irányába megvalósuló logisztikai együttműködés tartalmi kérdéseit, az együttműködés formáit, feltételeit.

- **Partnerség a békéért:** A doktrína ebben a pontban a szövetség és a partnerországok közötti logisztikai együttműködés kérdé-

seit szabályozza. Ennek megfelelően szervezik a magas szintű látogatásokat, a logisztikai gyakorlatokat, és támogatási tevékenységeket, a logisztikai kiképzési feladatokat.

- **Kapcsolatrendszer a Nyugat-Európai Unióval:** az együttműködés területe elsődlegesen a Nyugat Európai Unió által tervezet katonai műveletek logisztikai támogatásának megszervezése, az erők és eszközök kialakítása, a logisztikai támogatás vezetése és irányítása.
- **Kapcsolat az ENSZ-szel:** Az ENSZ Logisztikai Direktívái (LogDir) részletesen szabályozzák a különböző missziók logisztikai támogatásának elveit és követelményeit. Az együttműködésnek az ENSZ által vezetett műveletek és az egyidejű NATO műveletek logisztikai rendszereire kell elsősorban kiterjednie.
- **Kapcsolatrendszer az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel:** Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet nem rendelkezik katonai erővel, ezért ha a műveleteihez katonai erőre lesz szükség, akkor azt a NATO-tól kapja. A katonai erővel párhuzamosan logisztikai támogatás igénye is valószínű. A NATO logisztikai szervezetei a mozgás-szállítás, az infrastruktúra biztosítása terén nyújthatnak támogatást.

(*Folytatás a 2000/2. számban*).

LOGISZTIKAI BIZTOSÍTÁS

A BEFOGADÓ NEMZETI TÁMOGATÁS (TOVÁBBIAKBAN BNT) ÉS A VÉDELMI KÉPESSÉG KEZDEMÉNYEZÉS (DCI) KAPCSOLATÁBAN A KATONAI LOGISZTIKÁRA HÁRULÓ FELADATOK

Jároscsák Miklós¹

Alig elmaradva NATO szövetségeseinktől a hazai katonai logisztika elméletében és gyakorlatában a BNT az elmúlt évtized közepétől van jelen. Ma, amikor a BNT-ről beszélünk, már nem a fogalommal és az alapokkal kell ismerkednünk, azon szerencsére már túljutottunk. Amit fontosnak tartok az nem az elméleti alapok boncolgatása, hanem az egyre gyarapodó gyakorlati példák feldolgozása és abból a megfelelő tanúságok levonása annak érdekében, hogy minél szélesebb bázison alakíthassuk nemzeti támogató képességünket.

Éppen ezért írásomban törekszem egy minél teljesebb áttekintést adni a BNT helyzetéről, abban a civil- és a katonai szféra szerepvállalásáról, továbbá az idevágó nemzetközi és hazai példákon keresztül szeretném a szakmai kör figyelmét ráirányítani a DCI követelmények megvalósítására.

Még a bevezető gondolatok között szükséges kihangsúlyozni, hogy a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség jóvoltából a szélesebb szakmai kör szinte késedelem nélkül juthatott hozzá a NATO alapidokumentumok hiteles fordításához (AJP-01, AJP-04, MC 319/1, MC 334/1 NATO Logisztikai Kézikönyv, ALP-12 és még folytathatnám azoknak a dokumentumoknak a felsorolását), melyek egyrészt tartalmazzák a BNT különböző aspektusait, másrészt fontos alapl műveknek tekinthetők a szövetség logisztikai rendszerének megismeréséhez, megértéséhez.

A teljességhez hozzátartozik az is, hogy a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kezdeményezései, úttörő munkája szinte egyedülálló a BNT általános és katonai logisztikai feladatai tisztázásában, illetve tennivalóink megfogalmazásában.

---

1. Jároscsák Miklós ezredes, MH Logisztikai Főigazgatóság, hadműveleti főnök

Mivel tudom ezt az állítást alátámasztani?

Remélem senki nem felejtette el az 5 évvel ezelőtti kezdetet, amikor az IFOR erők érdekében egyidejűleg nyújtunk, illetve igényelnünk kellett a BNT-t. A gyakorlatban ekkor tettük meg az első lépéseket és ekkor szereztük meg azokat a primer tapasztalatokat, amelyek

- a Haderők Jogállásáról Szóló Egyezmény (SOFA) alkalmazásához;
- a szövetséges erők fogadásához, illetve a saját kontingensünk határátlépésének előkészítéséhez, telepítéséhez, műveleti területen történő működtetéséhez, valamint
- a küldő nemzet részéről átadott igények visszaigazolásához és a szerződések megkötéséhez kapcsolódtak.

Kis idő elmúltával az akkori MH ATFCSF-ség vezetői és kijelölt állománya már az **első magyar-amerikai logisztikai szeminárium** megszervezésén munkálkodott, melyen a modellezés, mint küldő nemzetet érintett bennünket. Aztán, hogy teljes legyen a kör a logisztikai főcsoportfőnök úr irányításával kidolgoztuk a SZÍVESLÁTÁS fedőnevű törzshadijátékot, ahol valamennyi logisztikai szakág elvégezte a fogadó nemzetre háruló feladatokon belül saját lehetőségeinek értékelését. Ez a törzshadijáték számos olyan kérdést hozott felszínre, melyek megválaszolása már jóval túlmutat a katonai logisztikán és or-szágos szintű tervezést, előkészítést igényel. *A gyakorlás legnagyobb eredményének azt tekinthetjük, hogy sikerült a tárcákat összefogó majdani szervezet részére ajánlásokat megfogalmazni és felhívni a figyelmet a jogi háttér mielőbbi megteremtésének (kormányhatározat elfogadása) szükségességére.*

Miért volt és van ennek jelentősége?

Elsősorban a BNT feladatok tervezését, irányítását és koordinálását szükséges felelős tárcához, hivatalhoz kötni. Ez az alapja minden további tevékenység indításának, a haderő fejlesztési célok megvalósításának (NG 4123). Ne vezessen félre senkit, hogy a szövetségesek áthaladásának, or-

szágunkon belüli felkészülésének és - soha ne kerüljön rá sor - 5. cikkely szerinti feladat végrehajtásának igényei a NATO parancsnokságokon keresztül vagy közvetlenül a küldő nemzettől katonai csatornákon érkeznek. Soha nem téveszthető szem elől, hogy az igények megválaszolása, majd a gyakorlati tevékenységek elvégzése minden vonatkozásban országos feladatot jelent. *Erre a tárcáknak, az országos hatáskörű szervezeteknek kell készen állni egyrészt felkészült állománnyal, másrészt naprakész adatbázissal és annak működtetését biztosító informatikai háttérrel.*

Kétségtelen tény, hogy ezek az alapvető feltételek ma még hiányoznak, illetve a meglévő szervezeti és információs lehetőségek nincsenek összefogva. Ehhez hozzá tehetem azt is, hogy a honvédelmi tárcánál sem sikerült elmozdulni a holtpontonról, bár a HM Védelmi Hivatala zászlójára tűzte a BNT koordinációs ügyeinek felvállalását.

A HM Védelmi Hivatal a DCI megvalósítása érdekében a BNT-vel és gazdaság mozgósításával ez évben kezdett intenzívebben foglalkozni, a két témára *ismételten kormány határozatot készítenek (06. hó) elő.* Alapokmányának az MC 334/1 legújabb (1999. őszi) elfogadott változatát tekintik, melyet tájékoztatásul és véleményezésre megküldték a minisztériumok részére. A véleményezések feldolgozása folyamatban van és ismerve a Védelmi Hivatal vezetésének eltökéltségét, valószínű, hogy ez évben meg lesz a BNT kiépítésének jogalapja.

A kormányhatározattól azt várhatjuk, hogy meghatározza a tárcák feladatait, kijelöli a BNT irányításáért felelős kormányzati szervet, tisztázza a gazdasági szektor szerepvállalását, receptet ad a BNT rendszerének működtetésére.

Visszatérve a katonai logisztikára háruló feladatokra, felvetődik a valójában hogyan is állunk kérdése, melyre a válasz több aspektusból is megközelíthető.

1.) A valós műveletek és a gyakorlatok oldaláról

Sajnálatos, de a legtöbb tapasztalatot ezideig éppen a szomszédunkban zajló Dél-Szláv válság szolgáltatta számunkra, amely kapcsán az bizo-

nyosodott be, hogy a szövetségesek segítése terén *meghatározó szerep hárul a katonai logisztikára, azon belül a fogyasztói logisztikát irányító, illetve végrehajtó szervezetekre.* Mellettük a BNT nyújtásában kiemelt helyet foglal el az e célra 1995-ben létrehozott **HM Elektronikai Igazgatóság RT Logisztikai Igazgatósága**, amely mint összekötő kapocs működik a hazánkban feladatot végrehajtó szövetséges katonai szervezetek és az ellátásukban, kiszolgáltatásukba érdekelt nemzetgazdasági szféra között. A Logisztikai Igazgatóság már az IFOR amerikai kontingens logisztikai biztosításába is tevékenyen bekapcsolódott és azóta számos bérlövészetten, gyakorlaton bizonyította létjogosultságát. Az Igazgatóság marketing tevékenységének eredményeként fontos információkkal rendelkezik a nemzetgazdaság lehetőségeiről és azok hozzáféréséről a kereskedelem, szolgáltatások, illetve kapacitások vonatkozásában. Különösen a potenciális alvállalkozói körrel meglévő adatbázisuk értékes.

A Logisztikai Igazgatóság megítélése a különböző körök részéről eltérő, lehet őket szeretni, illetve nem szeretni, de a tény attól tény marad és egyre nagyobb szerepvállalásuk a BNT terén azt jelzi, hogy a felhalmozott tapasztalatokból, a sikeresen megoldott feladatokból fakadó helyzeti előnyüket jól kamatoztatják.

Jelen időszak kiemelt feladata az ARDENT GROUND fedőnevű, hazánkban végrehajtásra kerülő nemzetközi NATO gyakorlat előkészítése és végrehajtása a BNT logisztikai vetületében számos tanúsággal szolgálhat.

A gyakorlaton résztvevők összlétszáma nem haladja meg a 3000 főt, 1500 db technikai eszközt, amelyek BNT-át több, mint féléves előkészítéssel a Logisztikai Igazgatóság és az MH kijelölt állománya - a szerződött alvállalkozókkal együtt - hajtja végre.

Az elfogadott **Egyetértési Nyilatkozat (MOU)** szerint a HM Elektronikai Igazgatóság RT Logisztikai Igazgatósága a kijelölt szerződéskötő szervezet a nemzetközi és a magyar csapatok szükségleteinek biztosítására. Az igények szerint a személyszállításra, élelmiszerek (palackos ivóvíz) beszállítására, hajtóanyag biztosítására, mosodai szolgáltatásra, lőtér biztosításra (civil őrzés), telefonvonalak, frekvenciasávok lekötésére, polgári és katonai kórházak igénybevételére, gépjármű mosatásra, gyógyszeres és egészségügyi anyagok biztosítására, valamint tábori WC-k üze-

meltetésére és rendszeres szemétszállításra kötött szerződéseket a küldő nemzetekkel.

A szövetségeseknél alkalmazott gyakorlatnak megfelelően, BNT keretében nyújtott segítséggel az MH térítésmentesen a következőket vállalta fel:

Szállító, konténerakodó-, vontató gépjárművek (buszok), hűtőgépkocsik, üzemanyagtöltő gépjárművek, targoncák, sebesültszállító gépkocsik, fürdető berendezések, aggregátorok, TÁVISZ berendezések, tábori ágyak biztosítása, valamint 400 fő befogadását biztosító sátoztábor telepítése.

A fentieken kívül a gyakorlat magyar résztvevője után egy Nemzeti Támogató Elem (NTE) működtetése és azon túlmenően a nemzetközi parancsnokság és közvetlen biztosítására egy BNT alegység átadása is az MH feladatát képezte.

2.) A katonai logisztikai képességek oldaláról

Látható az igények összetételéből és terjedelméből, hogy a szövetségesek komolyan számítanak a honvédség képességeire, lekötetlen erőforrásainak bevonására és amennyiben lehet törekednek a nemzeti logisztikai rendszerek tehermentesítésére. Mi a gyakorlat sikere érdekében az igények töredékét vállaltuk fel, ami még így is tetemes költséget jelent és alegységeket von el feladataik ellátásától.

A BNT előkészítésére fordítandó idő biztosan lerövidülne és a honvédségi erők "ad-hoc" kijelölésétől, más feladatoktól történő elvonásától is megkímélhetnénk magunkat, ha a *TFG és DCI szerinti nemzeti támogató képesség eléréséhez erőteljesebb lépéseket tennénk. Szövetségesi példák alapján szükség lenne egy speciális katonai szervezet létrehozására, melyben megtestesülne a nemzeti támogató képesség. Ez az egység alkalmas lenne ha küldő nemzet vagyunk NTE-k működtetésére, illetve ha fogadó nemzet vagyunk a különböző speciális (csak honvédségi erővel végrehajtható) segítségnyújtásra.* Ettől még nagyon távol vagyunk, hiszen a 64. Logisztikai Ezred, vagy tervezett utódszervezete még a NTE-k létrehozására, működtetésére sem lenne maradéktalanul képes nagyobb műveleti távolság esetén.

A 64. Logisztikai Ezred átalakítása a közeljövő feladatát képezi. Ismerve a szervezet perspektivikus állománytábláját nagy reményeket nem táplálhatunk a képességek fejlesztésében, melyek mind a szervezeti, mind a technikai háttér tekintetében erősen korlátozottak maradnak. A szállító kapacitás hiány, egészségügyi kapacitás elégtelenség, tárolási gondok miatt a szervezet megfosztja magát az egyidőben több műveleti területen lévő kontingensek támogatási képességétől. A kilátásokat még borúlátóbbá teszi, hogy a logisztikai ezredet kettős rendeltetésű szervezetnek szánják, a nemzeti támogatás mellett a hadtest tagozat logisztikai biztosítását is elvárják tőle.

Milyennek ítéltető meg az MH nemzeti támogató képessége?

A katonai logisztika leépült eszközparkja és mobilizálható készleteinek hiánya lehetőségeinket teljesen beszűkíti, így ha mégis BNT nyújtására kényszerülünk egy ideig a képlet hasonló lesz, mint az ARDENT-GROUND gyakorlaton. Nevezetesen igen komoly összefogást kell megvalósítani a haderőnemeknek és a központi logisztikai tagozatnak ahhoz, hogy egy szállító köteléket, néhány szaggépjárművet vagy egy sátor táborot rendelkezésre bocsáthassunk.

Miből adódik az MH nemzeti támogatási képességének elégtelensége?

- Nincs kimondottan a BNT feladatok végrehajtására létrehozott szervezetünk, mely elvégezné a tervezés és szervezés feladatait, biztosítaná a szükséges adatszolgáltatást, koordinációt;
- Hiányzik a tartalék szállító kapacitás, leépült a katonai infrastruktúra;
- Gondot jelent az üzembiztos gépjárművek bevonása;
- Szinte nem beszélhetünk korszerű anyagmozgatásról, nincsenek konténer szállító-, rakodó eszközeink;
- Jelenlegi Nemzeti Támogató Elemünk csak szükségszerű megoldást jelent, igazi funkciója betöltésére képtelen lenne;

- Laktanyáink, gyakorlótereink, objektumaink létesítményeinek állapota leromlott, az évek során egyre messzebbre kerülünk a kor színvonalához közel álló elhelyezési szolgáltatások nyújtásától;
- Nincs a katonai mozgások műszaki és közúti komendáns biztosítására béke állományunk.

3.) A haderőfejlesztési célok oldaláról

A haderőfejlesztési célok egyike a Befogadó Nemzeti Támogatás nyújtása, ami 1999. március 12. óta egyben kötelezettségünk is. Az NG 4123 célkitűzés része a DCI Fenntarthatóság és logisztikai támogatás területének, ezért fontos tisztában lenni annak összetevőivel, amelyek, mint tudjuk túlmutatnak a katonai logisztikán.

A Védelmi Tervezési Kérdőív BNT fejezetében a következő képességek eléréséhez kapcsolódóan kell válaszokat adni:

- Közreműködés az erők fogadásában;
- Mozdásbiztosítás és forgalom szervezés (esetleg forgalomszabályozás);
- Útvonal biztosítása a katonai gépjárműoszlopok közlekedéséhez, egységes jelzések használata;
- Laktanyai szabad kapacitások (elhelyezkedés, tárolás, kiképzési objektumok) rendelkezésre bocsátása;
- Lő- és gyakorlóterek használata, területek átadása az összpontosítások érdekében;
- Katonai repülőterek igénybevétele;
- Javító bázisok szolgáltatásainak igénybevétele;
- Honvédségi egészségügyi és üdültetési létesítmények szabad kapacitásainak lekötése, katonai egészségügyi ellátás igénybevétele;

- Összekötő tiszti állomány biztosítása az együttműködés és a koordináció zavartalansága érdekében;
- Katonai szabványos térképek biztosítása;
- Naprakész logisztikai adatbázis fenntartása, abból megbízható információk szolgáltatása az ellátási forrásokról, közlekedési és híradó infrastruktúráról, az elhelyezési és tároló létesítményekről.

4.) Nemzetközi példák oldaláról

Az általánosan megfogalmazott igények, mint tervezési alapok, illetve felkészülési iránymutatók kezelendők, valószínűleg azok *"egy az egyben"* nem jelennek meg a konkrét feladatoknál.

Példák erre a "JOINT GUARANTOR" és a "JOINT GUARDIAN" fedőnevű koszovói NATO műveletek, melyek előkészítése során Görögország részére - a Befogadó Nemzeti Támogatás keretében - a következő igényeket adták át:

- Thessaloniki kikötő igénybevétele, információk biztosítása a kikötő létesítményekről és kapacitásokról, Macedónia kikötő közeli repülőterének adatai és felhasználhatósága, határátkelő pont(ok) kijelölése;
- Mozbiztosítás (műszaki eszközökkel); (katonai feladat);
- Technikai támogatás (helyreállítás és javítás); (részben katonai feladat);
- Egészségügyi támogatás (az első orvosi ellátástól egészen a kórházi, szakosított szakorvosi ellátásig *"ROLE I-4"*); (részben katonai feladat);
- Tűzvédelem;
- Szállítmánykísérés (részben katonai feladat);

- Kommunikációs infrastruktúra biztosítása;
- Elhelyezés- és ellátás (főleg élelmiszer, víz- és üzemanyag tekintetében);
- Gyakorlótér és lőtér rendelkezésre bocsátása. (katonai feladat).

Az igények és görög lehetőségek tárgyalása során kötött megállapodások, szerződések alapján 1999. október végéig a NATO erők az alábbi nagyságrendben érkeztek be a légi- és a tengeri kikötőkbe:

- Mintegy 32 000 fő személyi állomány;
- Több mint 17 000 db gépjármű;
- Közel 6 000 tréler és több, mint 7 000 konténer;
- 2200 harcjármű.

A szám adatok is jelzik a Befogadó Nemzeti Támogatás jelentőségét a küldő fél szempontjából, hiszen a helyileg igénybe vehető ellátási források, elhelyezési létesítmények, valamint az infrastruktúra nagyban megkönnyítheti, illetve gazdaságosabbá teheti a kijelölt erők küldő nemzetektől távoli működtetését. Figyelembe kell azonban venni, hogy a BNT a szervezet-szerű ellátás kiegészítését jelenti és azon országokban, ahol fejletlen a gazdaság, mellette (BNT) meg a multinacionális logisztikai (MJLC) lehetőségeit, valamint az ellátásra szakosodott nemzet forrásait is számításba kell venni. Ezekon kívül természetesen hazai forrásokból utánszállítással kell biztosítani a nemzeti ellátás körébe tartozó anyagokat.

Másik eklatáns példa lehet a BNT igények tartalmi megközelítésére - szintén a koszovói műveletekhez kapcsolódóan - az USA haderő által a magyar légtér, légibázisok és kiképzési létesítmények használatára vonatkozó megállapodás, melynek lényeges részei az alábbiak:

- Három katonai reptér és az MH légterének használata (repülőgépek

és a személyi állomány jelentési kötelezettségével, a magyar törvényi előírások betartásával);

- Várpalota közelében elhelyezkedő gyakorló- és lőtér igénybevétele, a különböző fegyverekkel, légi- és harcjárművekkel lövészetek végrehajtása nappal és éjszaka;
- Felhatalmazás meghatározott mennyiségű és típusú repülőgép telepítésére, azokkal bevetések végrehajtására;
- A magyar fél által szavatolva az átadott kiképzési bázisok, (gyakorló- és lőterek) biztosítása;
- Használatra átadott terület, létesítmények igénybevétele, állapotának megőrzése, illetve az építési, karbantartási munkák végzéséhez az elhelyezési adatok rendelkezésre bocsátása;
- A használatra átadott, illetve a közösen használt objektumok térítési költségeinek megosztása (üzemeltetés, karbantartás);
- Környezeti veszélyek megelőzése, illetve időszakos elhárítása;
- A kért, kapott és a meghatározott szolgáltatások elszámolása, térítésének szabályozása.

A megállapodás tartalmából látható, hogy körülbelül mire is számolhatunk, ha a légi erő kötelekeit kell támogatni. *De vajon mi a helyzet akkor, ha jelentős szárazföldi szövetséges erők részére kell BNT nyújtani? A választ csak elméletben tudjuk megfogalmazni, a gyakorlati élet szerencsére nem produkálta a valós megmérést.*

5.) Minősített időszaki tevékenységek oldaláról

Az említett példák a béke teremtő, illetve béke fenntartó műveletekhez kapcsolódnak és speciális tervezést igényelnek. *Talán nem érdektelen megemlíteni itt, hogy a W. Sz. 5. cikkely szerinti BNT tervezését a hadműveleti tervezéssel teljes szinkronban kell végezni és a BNT Végrehajtási Terv a hadműveleti tervek részét képezi.* Előttünk álló feladat még a hadműveleti

tervezés indítása, ami várat magára, ezáltal az 5. cikkely alapján végrehajtandó műveletek Befogadó Nemzeti Támogatásának előkészítése is késésben van.

E témakörben úgy gondolom nem szükséges aláhúzni a hadműveleti tervezés lényegét és abban a saját, illetve a szövetséges erők felvoulásának, mozgatásának, elhelyezésének, feladat végrehajtásának összehangolási igényét.

A KOSZOVÓ-i válság időszakában tett előkészületeinkre jellemző, hogy a szituáció jóval egyszerűbb volt, mint az 5. cikkely alapján végrehajtandó műveletek előkészítése esetén. Annak keretében a meghatározott nagyságrendű szövetséges kontingensek hazánkban történő felkészüléshez, valamint kivonásuk utáni pihentetéshez, a szükséges helyreállításokhoz, majd az újabb bevetésekhez terveztünk segítséget nyújtani. Tehát a Magyar Honvédség a béke életét élte, a béke kiképzést folytatta, így teljes egészében koncentrálhatott a segítségnyújtásra.

Vizsgáljuk meg mit is jelentett ez valójában!

A BNT nyújtására egy olyan elgondolást kellett kialakítani, amely feltételezett szervezetekre, illetve számításba vehető igényekre épült. Ezt a témát modellezte különben a "SZÍVESLÁTÁS-99" fedőnevű logisztikai törzs hadijáték is.

A szövetséges erők részéről várható 1-1,5 hadosztályt kitevő kötelék információink szerint maximum 6 összefegyvernemi dandárt, hadosztály tüzérséget, biztosító és logisztikai szervezeteket foglalt magában, vezetése dandár-hadosztály-hadtest vezetési pontokon keresztül volt tervezve. Létszáma mintegy 20000 főt tett ki.

Főbb technikai eszközeit: 350 harckocsi; 700 harcjármű; 100 helikopter; 220 löveg; 1500 egyéb technikai eszközmennyiségben számvetettük.

A szövetséges erők hazánk területére történő beérkezésénél alapvetően három szállítási ágazat kombinációjával számoltunk:

- Légi úton (személyi állomány és egyes készletek, valamint a helikopterek átrepülése);

- Vasúton (technikai eszközök, személyi állomány);
- Esetleg közúton (kiszolgáló technika).

A szövetséges csapatok igényeiről a következőket tételeztük fel:

- Előkészítő-szemrevételező csoportok fogadása, szerződések megkötése;
- Határátlépés, VÁM ügyintézés biztosítása;
- Kirakó repülőterek, kirakó állomások kijelölése;
- Közúti mozgás biztosítása, műszaki és közúti komendáns erők tevékenysége;
- Elhelyezkedésre-kiképzésre alkalmas körzetek (körletek), azokon belül katonai objektumok (gyakorló tér, lőtér, repülőtér) kijelölése, átadása;
- A felkészülés-működés támogatása a katonai rendszereken, illetve a nemzetgazdasági erőforrásokon keresztül;
- Ellátási, szállítási, esetlegesen javítási támogatás;
- Egészségügyi segítségnyújtás;
- Rákapcsolódás az országos, illetve körzeti infrastruktúrára;
- Vezetési feltételek megteremtésén belül együttműködés, kiterjesztve a katonai és polgári összekötő csoportokra;
- Kapcsolat felvétel a körzet civil szervezeteivel, lakosságával.

Mint látható az igények döntő része a nemzetgazdasági szférát érintette volna, de a honvédelmi tárcával, a katonai szervezetekkel is számoltak, mégpedig a következő feladatokban:

a.) *A beérkező szövetséges erők fogadásánál* a katonai repülőterek előkészítése, kirakó állomásokon **Vasútállomás Katonai Parancsnokságok** működtetése, összekötő csoportok telepítése, anyagmozgatás segítése. Erre megfelelő felkészüléssel megítélésem szerint képesek lettünk volna.

b.) *Mozgatás, mozgásbiztosítás feladatához* a menetvonalakon diszpécser pontok, Ellenőrző Áteresztő Pontok telepítésével járulhattunk volna hozzá, melynek *honvédségi feltétele* egy központi tagozatú **közúti komendáns zászlóalj** mozgósítása. A **közúti komendáns zászlóalj**, út és hidépítő alegysége az esetleges károkozás helyreállításában vett volna részt, egyben az a gyakorlótér, bázisok úthálózatait is fenntartotta volna. A mozgásbiztosítás érdekében a közúti komendáns zászlóalj mellett szükségesnek látszott az **MH Katonai Közlekedési Központ** vezető szervezetei, illetve az érintett Területi Parancsnokságok kiegészítése, a **VKP-k** megalakítása, mindezek mellett egy **Mozgás Koordináló Központ** működtetése.

c.) A beérkezett szövetséges erők *elhelyezése, felkészítésük biztosítása* érdekében külön kezeltük a vezetési pontok megfelelő települései helyének kiválasztását és a katonai szervezetek elhelyezését (repülőgépek, helikopterek - repülőtér igény; harcjárművek és alegységek - gyakorlótér igény, tábori elhelyezés - stacioner elhelyezés), melyeknél számításba vettük, hogy a szövetséges csapatok elhelyezése döntően tábori körülmények között lehetséges, amely mellett felajánlhatóak a körzetben lévő üres MH-, vagy ÁPV RT kezelésében maradt volt katonai objektumok. Ezen objektumok esetében az MH felújítási, üzembe helyezési feladatokat nem tud magára vállalni, így azok működőképessé tétele - a szükséges beruházások elvégzésével - a szövetségesek feladatát képezi.

Az igénybe vehető üres katonai objektumok listájáról és legfontosabb üzemeltetési, kapacitás adatairól a naprakész információs bázisunk van.

d.) A szövetségesek ellátási feladatainak támogatásába bevonható katonai erőforrásokkal nem számoltunk:

A repülőtereken, illetve a kijelölt körzetekben települt szövetséges erők szervezetszerű logisztikai erői saját *nemzeti forrásokból*, illetve a

kijelölt nemzetgazdasági források igénybevételeivel - kihasználva a **körzetben lévő központi logisztikai szervezetek, bázis laktanyák kapcsolatarendszerét**, szabad kapacitásait - építhetik ki ellátási rendszerüket.

e.) **Valószínűsítettük a szövetségesek nemzetgazdasági szervezeteket érintő igényeit**, amelyek alapvetően az üzemanyag és élelmezési ellátásra, az egészségügyi biztosításra, valamint a különböző szolgáltatások nyújtására terjedtek ki.

Az érintett logisztikai ágazatok részben tisztában vannak a nemzetgazdaság termelő, tároló és szállító kapacitásának mindenkori helyzetével, illetve a gyógyító intézetek struktúrájával, ágykapacitásával, valamint a szolgáltatások körébe tartozó mosatás, beszállítás, javítás, őrzés, polgári munkaerő foglalkoztatás, távközlés, kommunális területek lehetőségeivel.

Egy éles helyzetre kialakított elgondolásunk helytállósága szerencsére nem igazolódott be. Mégis az elvégzett munka eredményét modell értékűnek tekinthetjük, ami alapján kikristályosodott előttünk a BNT nyújtásába bevonandó szervezetek köre és azok tevékenységi területe.

MEH irányítás koordináció					
BM	PM	KHVM	EÜM	GM	HM
határátlépés mozgás- biztosítás	Vámügyek szerződés- kötés	Szállítás mozgás biztosítás	kórházak kijelölése közveti.,jár- ványügy	NG-i koordináció	Szabad katonai kapacitá- sok

6.) A BNT vezetésének oldaláról

A feladat végrehajtásának javasolt módszerei: a HM-n keresztül kezdeményezni kell a minisztériumok (országos hatáskörű szervezetek) bevonását, egy **Nemzeti Tárcaközi Egyesített Tervező Bizottság** felállítását, a feladatok egyeztetését.

MH részéről a HVK és más szervek állományából egy **Operatív Csoportot (OCS)** célszerű megalakítani HVKF helyettes vezetésével. Az OCS döntéstől függően vagy állandó, vagy ideiglenes jelleggel működhet.

Az Operatív Csoport feladatai:

- Szövetségesek katonai igényeinek fogadása;
- Elhelyezésre, ellátásra igénybevehető katonai kapacitások pontosítása;
- Kiképzési bázisok meghatározott szektorainak átadása;
- Katonai vezetés információs rendszerének kiépítése;
- Összekötő csoportok, tisztek feladatainak megszabása;
- Katonai szállítások, katonai rendészeti feladatok számvetése;
- Feladatba bevont szervezetek irányítása;
- Katonai adatbázisok, jelentések szabályozása;
- Együttműködés a minisztériumok OCS-jaival;
- Folyamatos kapcsolattartás a nemzetközi és a hazai partnerekkel.

Az OCS mellett gondolni kell a BNT nyújtásában érintett katonai szervezeteknél külön szervezeti elemek létrehozására, melyek legfőbb feladata a tervezés, a kidolgozott tervek naprakészen tartása, felkészülés, a BNT információs rendszerébe adatbázis kezelés, valamint részvétel a hazai gyakorlatok, rendezvények BNT-ban.

Milyen NATO tapasztalatokra támaszkodhatunk a további munkánkban?

BNT nyújtására *politikai döntés*, majd *parlamentari jóváhagyás* szükséges, hiszen a vázolt terjedelmű segítségnyújtás *nem hagyja érintetlenül az ország gazdaságának, közigazgatásának megszokott működését, hatással van a civil lakosságra*. Nincs ez másképpen a szövetséges országokban sem, viszont náluk a felkészülés előrehaladottabb és mind a haderő, mind a gazdaság vonatkozásában kedvezőbb feltételekkel rendelkezik. Általános elvként kezelik, hogy minden BNT kérdést a lehető legalacsonyabb

szinten kell megoldani és ha az erőforrások az adott szinteken nem elegendőek csak akkor lehet a következő szintre vinni a problémák megoldását.

- *Canadai kollégánktól, tehát autentikus forrásból tudhatjuk, hogy náluk az 5. cikkely szerint BNT egyezményeket kormányzati szinten előre megkötötték. Az egyezmények jogi és pénzügyi alapjai megfelelnek a nemzetközi normáknak. Érdekesség, hogy az 5. cikkely szerinti BNT nyújtásánál NATO egyezmény szerint a hazai (fogadó) félnek is vállalni kell a teherviselésből, ami 25 %-ot jelent* •

Ha az 5. cikkelyen kívüli tevékenységre kerül sor **Canada** területén mindent térítés ellenében biztosítanak a konkrét feladatokra kidolgozott **Egyetértési Nyilatkozatok** szerint. Általános, hogy a szövetségesek leginkább a canadai kiképző bázisokat, illetve a szabad légtereket veszik igénybe olyan gyakorlatok végrehajtásához, melyekre Európában nincsenek meg a feltételek (pl. kismagasságú repülőképzés, lövészetek). Az ilyen típusú BNT-nek kialakult rendje van a fogadó és a küldő nemzetek között, ami azt jelenti, hogy az igénybe vett bázisok, szolgáltatások díja a legapróbb részletekig ki van dolgozva.

A **canadai** példáról még annyit, hogy a BNT feladatok irányítására, koordinálására állandó jelleggel nem működtetnek szervezeteket, viszont ha feladat jelentkezik, akkor a **Védelmi Tárca** koordinációjával aktivizálják a BNT irányító rendszerét.

- *A hozzánk hasonló nagyságrendű haderővel rendelkező országokban (Belgium, Hollandia, Dánia) a BNT-t szintén kiemelten kezelik, a szükséges képességeket az egész haderőre kiterjesztik és külön e célra speciális egységeket hoztak létre, illetve a meglévő szervezeteket teszik képessé* •

Dániában a HNS egység közel 500 fő, míg a **belga 29. zászlóalj** létszáma 300 fő és szervezeti kialakításuk speciális. Ugyanez jellemző a holland nemzeti támogató szervezetekre, amelyek ma 3 körzetben 1-1 század erőt képeznek békében (korábban jelentős létszámú egységek voltak erre a

feladatra, melyek a haderő csökkentés során leszűkültek). A békében élő századokra alapozva M esetén képesek BNT célokra 20 zászlóaljat felállítani. A **holland haderő** parancsnokságán hosszabb ideje működik egy feltöltött BNT osztály, mely a tervezés, előkészítés koordinációs feladatait, az adatbázisokat, valamint a nemzetgazdasági kapcsolatrendszer műveli. **A dán, belga és holland támogató katonai szervezetek** alkalmasak a hazai segítségnyújtásra, de a külföldi kontingensek nemzeti ellátására is. Ez utóbbi képességük azért fontos, mert a művelési területen lévő kontingensek ellátását kezdeti időszakban csak a legritkábban lehet a befogadó nemzetre vagy ellátásra szakosodott nemzetre, illetve vezető nemzetre alapozni. Tapasztalat, hogy a nemzeti ellátás biztonsága érdekében először, még ha költségesebb is a saját erős megoldásokat alkalmazzák. Később, a lehetőségek pontos ismeretében sor kerülhet a BNT tervek, illetve a kétoldalú kapcsolatok alapján szerződések megkötésére vagy a multinacionális logisztika lehetőségeinek kihasználására.

Visszatérve a hazai lehetőségekre azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a BNT folyamatában ahhoz, hogy a szerződés kötések eljuttassunk szükség van a saját lehetőségeink pontos ismeretére nemzetgazdasági és katonai területen egyaránt. Megfelelő adatbázis nélkül nem lehet BNT-t tervezni és szervezni.

Ma az informatikai robbanások időszakában, mikor a számítástechnikai eszközök lehetőségei egyre bővülnek nem jelenthet problémát a technikai háttér, hiszen mindkét területen (nemzetgazdaság - katonai szféra) létrehozhatók a terminálok, amelyek egy hálózatba, illetve központba csatlakoztathatók. A kulcskérdés tehát nem a technikai háttér, hanem a szervezet, amelynek az a feladata, hogy területenként (minisztériumok, országos hatáskörű szervek szintjén) megalkossa a BNT szempontoknak megfelelő adatbázist és karbantartsa azt. Feltételezésünk szerint nálunk is vannak az adott helyeken adatok, de koránt sem biztos, hogy azok megbízhatósága, célirányos csoportosítása, naprakészsége kielégíti a követelményeket. Arról nem is beszélve, hogy valószínűleg nincs megfelelő kapcsolat, hozzáférési lehetőség kiépítve közöttük.

Talán itt érdemes ismét egy követendő nemzetközi példát megemlíteni.

A dánok Kapacitás Katalógusa (Capacity of Catalogue, rövidítve:

CAPCAT) például külön-külön tartalmazza a polgári és a katonai létesítmények, erőforrások pontos leírását, vázlatát, teljesítmény adatait.

A polgári szféránál önálló fejezetet szentelnek a kikötők, repülőterek régiók szerinti bemutatásának, minden lényeges paraméterük feltüntetésével. Továbbá megjelennek az elhelyezésre alkalmas körzetek, létesítmények adatai, külön megjelölve a szállás, étkezés, irodai férőhely kapacitást. Külön fejezete van a tárolásnak, az ellátásnak, az egészségügyi rendszernek, a közlekedési és távközlési hálózatnak, valamint a szolgáltató szervezetek lehetőségeinek. A kapacitás adatokat béke időszak, illetve válság és minősített időszak bontásban tartják nyilván. Foglalkoznak még a társadalmi tradíciókkal és a lakosság képzettségével.

Dániában a katonai szférán belüli adatbázis alkotó elemeit a BNT egység kapacitásai, az I-V. ellátási osztályon belüli erőforrások adatai, a mozgás és mozgásbiztosítás lehetőségei, a helyreállító, egészségügyi-, szállító szervezetek adatai, a katonai fogadó létesítmények, elhelyezési objektumok paraméterei, az összeköttetési, vezetési információk képezik. Az adatok összesítve és haderőnemenként csoportosítva állnak rendelkezésre. Az adatbázisok szerkezetét és főbb fejezeteit a bemutatott két könyv tartalmazza.

Nekünk is el kell jutni az adatbázisok központi elgondolás alapján és központi irányítás melletti létrehozásáig, amelynek időszükséglete megítélésem szerint legalább 1 év.

Összegezve a katonai logisztika területén meglévő feltételek értékelését szükségesnek tartom kitérni a honvédségen belül meglévő-, illetve a nemzetgazdaság által biztosított erőforrások alkalmazhatóságának tömörített megítélésére.

Elsősorban a BNT honvédségen belül meglévő feltételeit, majd a katonai logisztika nemzetgazdasági háttérét összegezném:

1.) Igaz, hogy az átalakítás előtt álló honvédségben a BNT számos, nélkülözhetetlen feltétele van jelen, ugyanakkor a katonai szervezetek lehetőségei több fontos támogatási területen erősen beszűkültek. Megoldottnak tekinthető az üres, illetve a szabad kapacitásokkal rendelkező honvédségi

objektumok bérleti, vagy értékesítési szerződéssel történő átadása, a katonai repülőterek, mint fogadó létesítmények biztosítása, továbbá a katonai gyakorlóterek, lőterek meghatározott szektorainak használatra való átengedése és a szabad laktanyai kapacitások felajánlása.

Nagyon lényeges működési feltétel hiányzik viszont a katonai repülőterek infrastruktúrájának elavultsága, vezetési rendszerének problémái miatt, melyek javítására a NATO infrastrukturális beruházási alapok felhasználásával, a célfeladatokra jóváhagyott képességsomagok keretében lépések történtek. A magyar katonai repülőtereken a szövetséges erők légijárműveinek üzemeltetése, szervizelése több technikai akadályba ütközik elsősorban az üzemanyag ellátás, feltöltés vonatkozásában.

Elégtelenek továbbá a katonai közúti és légiszállítás-, a mozgásbiztosítás műszaki, illetve közúti komendáns-, valamint a technikai eszköz helyreállítás szervezeti és kapacitás feltételei, mely következményeként ezeken a területeken a végletekig leszűkül a honvédség segítségnyújtási képessége.

Továbbra is alapvető gondot jelent a BNT szervezeti kialakításának hiánya. A szervezeti kialakításnál a csapatok törzseibe, a haderőnemek logisztikai vezető szervébe, valamint a központi logisztikai tagozat hadrendi elemeibe külön a BNT katonai logisztikai feladatai előkészítésével foglalkozó szakállományra kell gondolni. Ez az állomány felelősen végezné a tervezéssel, az adatbázis kezeléssel és karbantartással, valamint az együttműködéssel kapcsolatos tevékenységeket.

2.) *A katonai logisztika nemzetgazdasági hátterének lehetőségei összegzésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a honvédség logisztikai biztosítása ezer szállal kötődik a nemzetgazdasági szférához, kapcsolatrendszerük átszövi a teljes támogatási vertikumot, ami egyben működésének külső feltételrendszerét képezi.* Ezen belül a logisztikai szervezetek alaprendeltetésük betöltése kapcsán mind az ellátás, szállítás, mind a technikai biztosítás vonatkozásában szoros együttműködést valósítanak meg a különböző nemzetgazdasági termelő és szolgáltató alapegységekkel, úgymond rájuk vannak utalva.

Ellátási támogatás tekintetében az üzemanyag, az élelmezési szakanyagok, a kereskedelemből beszerezhető fenntartási anyagok, valamint a ruházati anyagok egy része (központi tartalék) már hosszabb idő óta nemzetgazdasági bázisokra tevődött át, így valójában a honvédségen belül csak a csapatkészletek egy része és a béke ellátás folyamatosságát biztosító készletek állnak rendelkezésre. Ebből adódóan a segítségnyújtás keretében csak a nemzetgazdasági források információinak átadására kerülhet sor.

Javítások terén a honvédségi kapacitások leszerzése következtében jó esetben is a laktanyai javítóműhely hálózat (épületek és a kialakított szerelő blokkok) vehető igénybe. A szakjavító háttér döntő része - különösen a magasabb szintű javítási igények esetében - a HM javítási funkciókra szakosodott Részvénytársaságoknál jelenik meg, illetve a gépjármű- és a közlekedési szaktechnikai eszközök vonatkozásában a civil javító szervezeteknél található. Ezek a bázisok képesek további igények kielégítésére.

A polgári repülés, a közút- és vasúthálózat igénybevétele vonatkozásában a honvédség teljes egészében, mint megrendelő lép fel és alkalmazkodik az adott szállítási ágazat mindenkori helyzetéhez, kapacitásaihoz. Tény, hogy a szövetségeseknél rendszeresített technikai eszközök szállítása, vagy vasúti mozgatása nem a magyar szabvány szerinti méretekre épül és a közúti műtárgyak paraméterei, a vasúti vagonpark, illetve a pályák teherbíró képessége nem minden vonatkozásban felel meg a követelményeknek. Talán a legszűkebb keresztmetszet éppen a mozgás, mozgatás terén van és lesz jelen.

A fentiekén túlmenően legfőbb feltétel hiányt az országos szintű BNT-i feladat szervezeti és adatbázis létrehozásának elmaradása idézi elő. Megismétlem, hogy döntő kérdés egy tárca szintű irányító-koordináló szervezet kialakítása, mely kormányzati szinten felelne a BNT területéért. A szervezeti elemek kiépítése esetén megtörténhetne a ma különböző tárcáknál, országos hatáskörű szervezeteknél lévő adatbázisok egy informatikai hálózatba történő összpontosítása és a kimeneti terminálok feltöltése.

Végkövetkeztetésként levonható, hogy a BNT nyújtására sem a szakminisztériumok, sem a honvédség és az országos hatáskörű szervezetek még nem rendelkeznek a szükséges tervekkel, képességekkel. Vonatkozik

ez az 5. cikkely szerinti és az 5. cikkely hatályán kívül eső műveletekre egyaránt.

A BNT feladatai megoldását jelenleg "ad hoc" csoportosítások irányításával, korlátozott mértékben végezzük. Ez a helyzet sokáig nem tartható fent, mindenképpen pozitív irányú elmozdulásokra van szükség. Az elmozdulást elsősorban felülről, a tárcák szintjén szükséges indítani ahhoz, hogy a BNT országos és azon belül a honvédségre vonatkozó feladatai - a DCI követelményei - tervezhetőek, előkészíthetőek, majd végrehajthatók legyenek.

Felhasznált irodalom:

- 1.) MC 334/1 1999. őszén elfogadott szövegváltozat.
- 2.) NATO Logisztikai Kézikönyv.
- 3.) MC 319/1 NATO logisztikai alapelvek.
- 4.) ALP-04 Szövetséges Összhaderőnemi logisztikai doktrina.
- 5.) Amerikai-magyar megállapodás (HVK Hdm. FCSF-ség).
- 6.) HM Elektronikai Igazgatóság Rt. Logisztikai Igazgatóság SZMSZ.
- 7.) Egyetértési Megállapodás az ARDENT-GROUND gyakorlatra.
- 8.) Dán Kapacitás Katalógus.

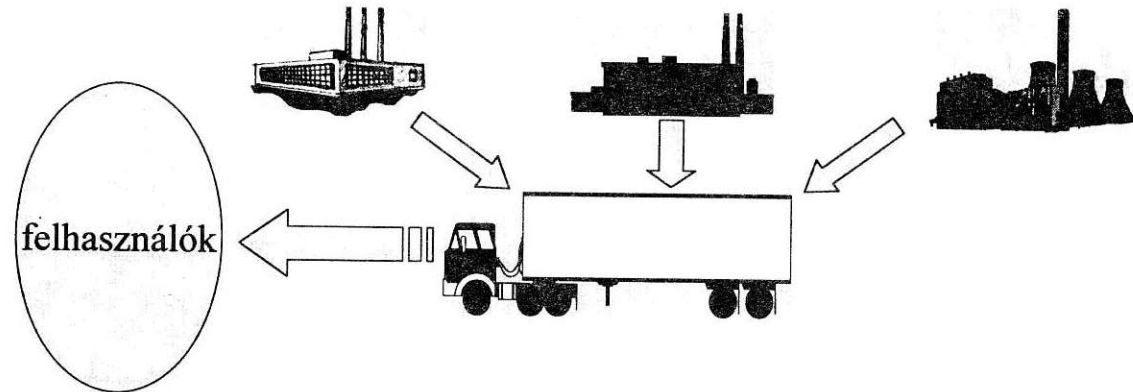
A MEGTETT ÚJ FŐBB ÁLLOMÁSAI

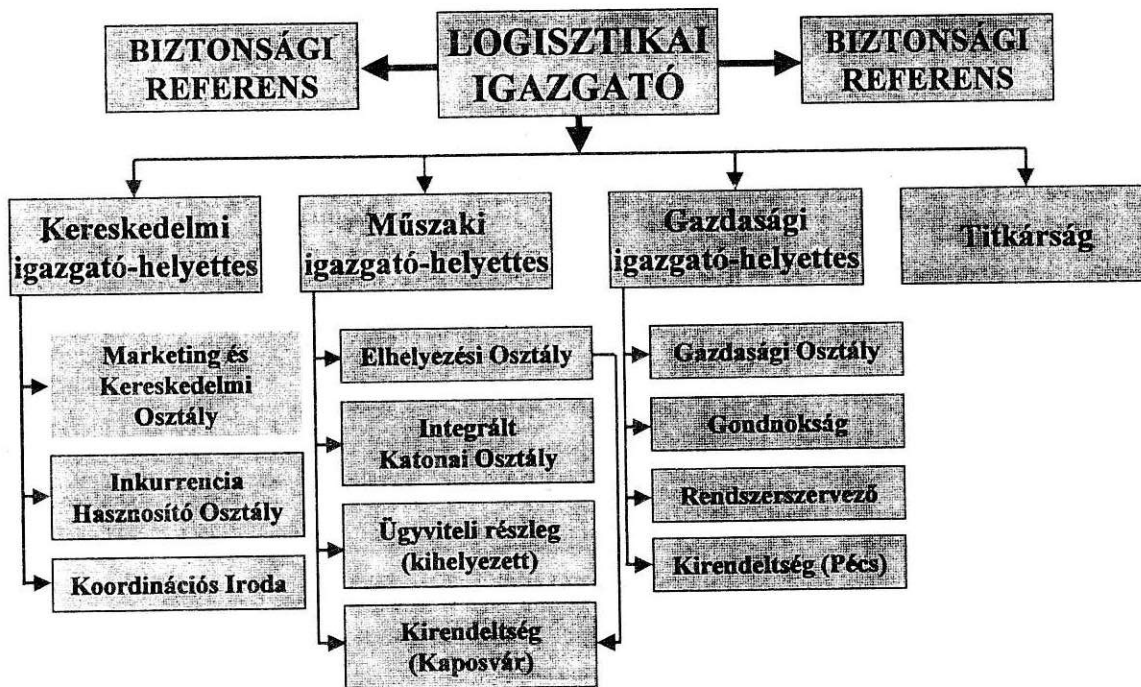
A LOGISZTIKAI IGAZGATÓSÁG RENDELTETÉSE

Mint gazdasági szervezet tervező, szervező és irányító képességével biztosítani a kormány által vállalt sajátos (SOFA), illetve a helyi szerződésben vállalt feladatok teljesítését a küldő nemzetek számára, elsősorban a nemzetgazdaság erőforrásainak bevonásával.

A LOGISZTIKAI IGAZGATÓSÁG SZERVEZETE

NEMZETI TÁMOGATÁS AZ ARDENT GROUND GYAKORLATON

Nemzetgazdasági szféra
/Logisztikai Igazgatóságon keresztül/

Magyar Honvédség

- személyszállítás
- élelmiszerek
- hajtóanyag
- kommunikáció
- szolgáltatások
- őrzés
- egészségügyi ellátás
- kommunális feladatok
- fürdető-berendezés

- buszok (transzporter)
- tehergépjárművek
- vontatók
- hűtőgépkocsi
- üzemanyag-töltő gk.
- konténer rakodók
- sebesült száll. gk.
- aggregátorok
- tábori elhe. anyagok
- sáttortábor

NTE

BNT
egység

AZ MH NEMZETI TÁMOGATÓ KÉPESSÉGE MA

ALAPVETŐ FELTÉTELEK HIÁNYA

SZERVEZETI

Vezető szervezeteken
belül állandó állomány

Jelenlegi NTE
szűk lehetőségei

Közúti
kommendáns-erők

ERŐFORRÁS

Tartalék szállító kapacitás
Üzembiztos eszközpark
Anyagmozgatás, konténerizáció
Elhelyezési infrastruktúra

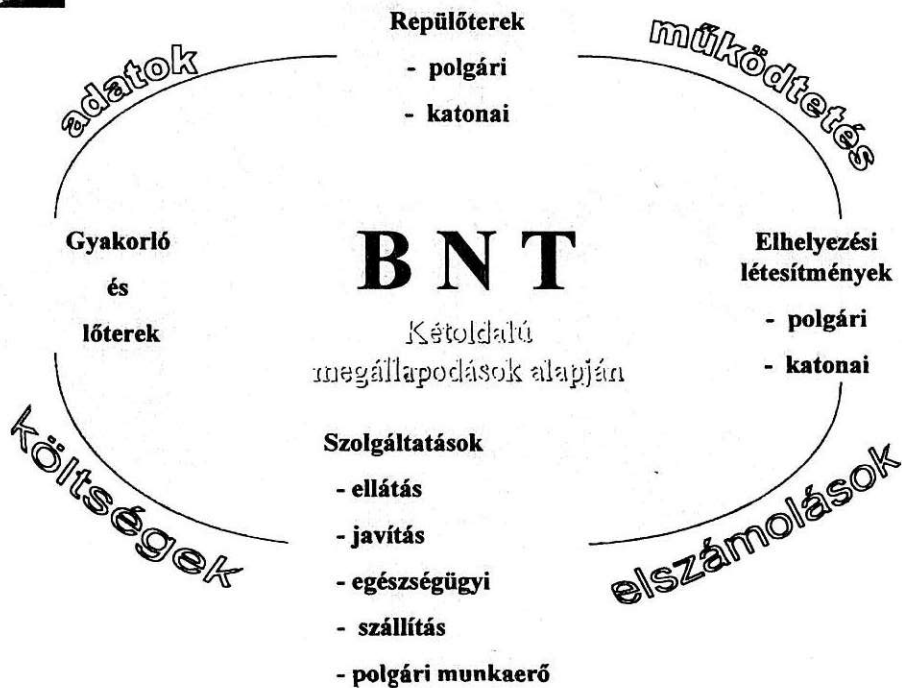

AZ MH NEMZETI TÁMOGATÓ KÉPESSÉGE

BNT TARTALMA A KOSZOVÓ MŰVELETTÉK KAPCSÁN/USA-erők részére/

VALÓSZÍNŰSÉGÉRT BENT FELADAT ELŐKÉSZÍTÉSE

A várható szövetséges erők nagysága

1-1,5
hadosztály

Hadtest VP

Dandárok

Hadosztály VP

dandár VP

15-61

Allomány	harcocsi	harcjármű	helikopter	lőveg	egyéb techn.
20.000	350	700	100	220	1500

FELTÉTELEZETT IGÉNYEK

Intézmények

Előkészítő-
szemrevételező
csoportok
fogadása

Repterek,
határátkelők

Határátlépés,
VAM ügyek

Közúti
kommendáns
erők

Közúti
mozgások
biztosítása,
száll. kísérés

Gyakorló-
és
Lőtér

Elhelyezkedés,
felkészítés

NG

Ellátás,
szállítás,
javítás,
polgári munkaerő

Kat. És
Polgári
EÜ
rendszer

Eü
segélynyújtás

Katonai,
NG-i

Rákapcsolódás
az
infrastruktúrára

Katonai

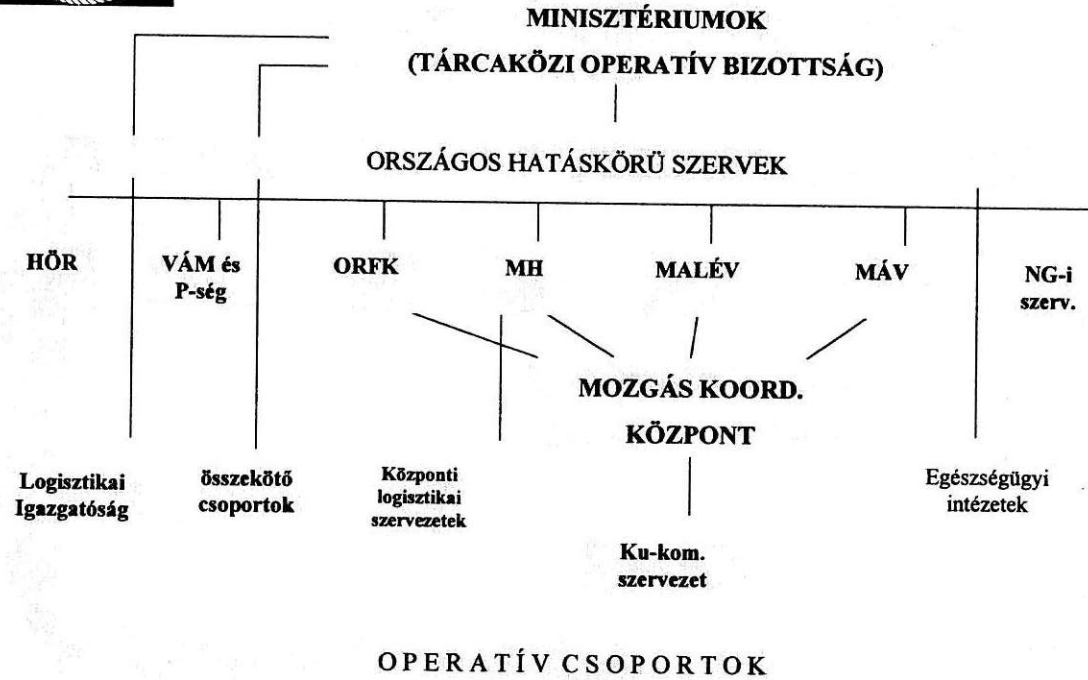
Összekötő
csoportok

Polgári

CIMIC

A NEMZETI TÁMOGATÁSBAN ÉRINTETT SZERVEZETEK

ADATBÁZIS ELEMEK / a dán Kapacitás Katalógus alapján /

A./ Polgári szféránál

A D A T B Á Z I S

kikötők, repülő- terek	elhelyezésre alkalmas körzetek, létesítmények	Tárolási lehetőségek	Ellátási források	Egészségügyi hálózat	infrastruk- túra (távközlés)	Szolgálta- tó szervezetek	Lakossági adatok
------------------------------	--	-------------------------	----------------------	-------------------------	------------------------------------	---------------------------------	---------------------

B./ Katonai szféránál

A D A T B Á Z I S

BNT egység kapacitásai	I-V ellátási források, (szállítás adatai)	Mozgás- mozgásbirt. lehetőségei	Fogadó létesítmények, elhe. objektumok	Helyreállítási, javítási lehetőségek	Egészségügyi kapacitás	Katonai infrastruk- -túra
------------------------------	--	---------------------------------------	---	--	---------------------------	---------------------------------

NEMZETI TÁMOGATÁS MEGLÉVŐ FELTÉTELEI

(összefoglaló áttekintés)

NG- i lehetőségek

MH-n belüli
feltételek

B
I
Z
T
O
S
Í
T
O
T

Ellátási források

Biztosított

Szállítási
infrastruktúra
helyezkedés

- fogadó helyek
- gyakorló terek, kiképzési bázisok
- üres, szabad kapacitással rendelkező objektumok
- összekötő csoportok

Tárolás

Nem biztosított

Elhelyezés

Szolgáltatások

- Mozdásbiztosítás
- anyagmozgatás
- közúti és légi szállítás
- helyreállítás

Egészségügyi hálózat

GONDOLATOK A MAGYAR HONVÉDSÉG LOGISZTIKAI GAZDÁLKODÁSÁNAK TAPASZTALATAIRÓL

Bugner Sándor¹

Évről évre rendszeresen készültek beszámoló-, értékelő-, feladatszabó jelentések különböző szintű katonai szervezetek gazdálkodási tevékenységéről. Ezekben a jelentésekben mindig kiemelt helyet foglalt el a logisztikai gazdálkodás, annak értékelése, a tapasztalatok összegzése és a várható feladatok előrejelzése.

Ezekből adódóan írásom célja az említett jelentésekben, beszámolókból leírtak összefoglalása, a leszűrhető tapasztalatok kigyűjtése és a tendenciák bemutatása. A bemutatás során elsősorban a Magyar Honvédség, illetve a Szárazföldi Vezérkar logisztikai gazdálkodásának tapasztalataira térnék ki.

1.) Mint mindenki előtt ismert, a honvédség költségvetésében az utóbbi években nagyarányú visszafogottság érvényesült, fejlesztésre szinte egyáltalán nem volt mód.

Az inflációs hatások és a költségvetési elvonások következményeként a költségvetés reálértékben nagyarányú csökkenést mutatott. Mindezek eredményeként a gazdálkodás szinte minden területén elmaradások, a működőképesség differenciált visszaesése, helyenként megszűnése volt tapasztalható. A csökkenő kiképzés mellett már az eszközök, ingatlanok normál ellátás érdekében való működtetése is nehézségekbe ütközött, az élet- és vagyonbiztonság, a környezetvédelem törvényi követelményeinek megsértése egy sor területen állandósult.

A logisztikai biztosítás különféle részterületein felhalmozódtak azok a feszültségek, amelyek összességében egyre negatívabban befolyásolják a Magyar Honvédség jelen idejű képességeit és egyre több esetben került sor pénzeszköz átcsoportosítására a működőképesség megtartása érdekében, a haderőfejlesztési pénzkeretek terhére.

---

1. Bugner Sándor alezredes, ZMNE logisztikai tanszék doktorandusza

A fenntartási anyagi készletek - a hatalmas mennyiségek ellenére - szakterületenként változóan 25-70 %-ban tették lehetővé a csapatigények kielégítését. Ennek fő oka a szükségletekkel semmilyen kapcsolatban nem álló elégtelen költségvetési támogatás.

A Magyar Honvédség logisztikai helyzetét jól mutatja, hogy döntően a fenntartási és "M" készletek felélése miatt a nemzetgazdasággal szembeni minősített időszakai igények folyamatosan emelkedtek. Az igények egyre nagyobb része azonban nem a minősített időszakai igény megnövekedett felhasználására, valamint a veszteségek pótlására, hanem a haderő alkalmazási állapotba hozásához szükséges.

Nem volt lehetőség a megfelelő összetételű és mennyiségű alkatrész készletek, javítóanyagok beszerzésére. Mindez párosult a honvédségi javító kapacitás drasztikus csökkenésével. Az ipari javítások elmaradása miatt a javítások zöme a csapatjavító tagozatra terhelődött át. A fenti folyamatok hatására a korábban jól funkcionáló technikai kiszolgáló rendszer gyakorlatilag összeomlott, halmozott hatása a haditechnikai eszközök teljes skálájának, hadrafoghatóságának szintjében különösen élesen jelentkezik.

Annak ellenére, hogy a személyi állomány ellátására fordított összegek aránya költségvetési kereteken belül folyamatosan növekvő irányzatú, az alapvető ellátási normák reálértéke folyamatosan csökken.

A fenti negatív hatások mellett 1998-ig a logisztikai gazdálkodást alapvetően az alábbiak jellemezték:

- Válságkezelés folytatása, működőképesség fenntartása;
- A készletezési előírások felülvizsgálatával és módosításával a készletek békeműködés érdekében való további felhasználása;
- A felesleges anyagok és eszközök, valamint ingatlanok értékesítése és az így keletkezett bevételek a költségvetésben tervezett feladatokra való felhasználása;
- A szabályozó rendszer folyamatos felülvizsgálata, az analitikus nyilvántartási rend korszerűsítése.

Ezek alapján elmondható, hogy ezen időszakban a logisztikai gazdálkodást a folyamatos válságkezelés jellemezte. Középpontjában az állandósult finanszírozási gondok kezelése, a napi élet, a szűkített kiképzés és a prioritás szerint meghatározott katonai szervezetek harckészültségének, technikai fejlesztésének biztosítása, a kiemelt feladatok feltételeinek megteremtése állt.

A költségvetési források kiegészítéseként folytatódott a központi készletek felélése. A megszűnő katonai szervezetek eszközeinek és anyagainak átcsoportosítása nyújtott némi segítséget a hiányok csökkentéséhez. A javítások, felújítások és cserék elmaradása a jövőben egyre inkább halmozott problémaként fog visszatérni, a költségvetés egyre nagyobb hányadát fogja felemészteni.

A szakterület költségvetésének a reális igényekhez való - évek óta történő - alulbiztosítása miatt rákényszerül az előírt készletek folyamatos felélésére, valamint "tűzoltó" jellegű munkát folytat tervszerű megelőző, karbantartó munka helyett. Az elmaradások évről évre halmozódnak, a helyrehozásukhoz szükséges költségek pedig - a fokozott állagromlás miatt - nem egyszerűen összeadódnak, hanem hatványozódnak.

A szűkös költségvetés szakági problémái az alábbiak:

- az élelmezési normák rendezése nélkül az élelmezési ellátás színvonalának nagymérvű elmaradása,
- a ruházati normák évről évre elmaradt rendezése miatt mára már 50 %-os a reálértékvesztés,
- az egészségügyi ellátás költségeinek jelenlegi biztosításával jelentős az év végi tartozásállomány,
- a humán ellátás költségeinek jelenlegi biztosítása a szükségletek minimális szintű kielégítését biztosítja. Szünetel az MH életét bemutató katonai filmgyártás,
- a hajtó és kenőanyag a szükségletek figyelmen kívül hagyásával kb. 70%-os értékben kerül biztosításra,

- a szállítási és közlekedési költségeket nominálértéken sem tudja biztosítani. Nem biztosítható az áthúzódó szervezési feladatok utószállításai, az inkurrencia anyagok raktárba történő szállítása, a HKSZ követelmények szerinti csapat- és hadművelleti készletek megalakításának szállításai,
- a békehíradás terén a kiadások csak a szükségletek szintjén biztosíthatóak,
- a térképészeti ellátás általános költségeinek nominálérték alatti biztosításával a Térképészeti Hivatal működése, és az MH térkép-ellátása nehéz helyzetbe került,
- az őrzés-védelmi költségek a szükségletek szintjén kerülnek biztosításra,
- a pénzügyi jellegű dologi kiadások (nyomdaköltség, üzemi étkezés, szakkönyv beszerzés, bérleményes üdültetés, kártérítés, stb.) jelentősen csökkentek;
- a kiképzés terén a tantermi oktató eszközök, valamint a segédanyagok biztosítása jelentősen csökkent,
- az ingatlan állomány működtetése terén súlyos gondként jelentkeztek az energia racionalizálás költségei, az állagromlás fékezése, az ingatlanfenntartási, karbantartási, közüzemi díjak inflációs növekményének biztosítása,
- a haditechnikai eszközök állapota egyértelműen romlott. Az elmaradt gyári javításokat nem pótolja - technológiája következtében - a szükség szerinti javítás. Összeomlott a technikai kiszolgáló rendszer. A fenntartási anyagellátásban a tartalékok kimerültek. Az alacsony szintű központi anyagellátás következtében a technikai kiszolgálás tervszerű rendszere nem működik, a hatósági feladatot jelentő műszaki megvizsgálás és környezetvédelmi felülvizsgálat követelményeit csak korlátozottan lehet kielégíteni. Megtorpant a korábbi években megkezdett hosszú időtartamú tárolásba helyezés folyamata.

Az eddig leírtak, ha nem is kizárólag, de elsősorban a logisztikai gazdálkodás úgynevezett központi költségvetése által biztosított összegek felhasználása során felmerült problémákat taglalta.

2.) Ezután a Szárazföldi Vezérkar és alárendeltjei 1998. évi logisztikai gazdálkodása tapasztalatainak felhasználásával szeretném bemutatni a csapattagozatban felmerülő problémákat.

Annak ellenére, hogy az itt leírt adatok konkrétan ismertetik az MH SZVK helyzetét - úgy gondolom - más, általános tapasztalatok is leszűrhetők a leírtakból.

Az MH Szárazföldi Vezérkar 1998. évre biztosított eredeti logisztikai költségvetési előirányzatai - volumenüket tekintve - az előző évekhez viszonyítva kedvezőbbek voltak. A dologi kiadásra jóváhagyott előirányzat 4.021.367 E Ft, amely a tervezettnél a 91 %-a, az 1997. évre jóváhagyott eredeti előirányzatnak a 145 %-a. A biztosított előirányzatot csak 368 M Ft bevételi kötelezettség terhelte, szemben az 1997. évi 680 M Ft-tal.

A kedvezőbb összkiadási előirányzatok mellett egyes szakterületeknek továbbra is rendkívül szűkös kerettel kellett gazdálkodniuk. Ezek közül kiemelését érdemel, hogy az étellemezési szolgálat részére biztosított előirányzat a norma szerinti szükséglet 85 %-át fedezte. Az üzemanyag szolgálatnál az üzemanyagkártyák ellenében ellátásra kerülő gépjárművek számának jelentős növekedése ellenére a szükséges előirányzat töredéke, mindössze 17 %-a került jóváhagyásra, módosítást követően is 3 M Ft-tal elmaradt a szükséges előirányzattól.

A számítás-, ügyvitel- és nyomdatechnikai eszközök üzemben tartásának feltételei évek óta nem biztosítottak.

Rendkívül szűkös keretek álltak rendelkezésre a pénzügyi jellegű logisztikai kiadásokra is. Nem volt elegendő előirányzat a parancsnokságok, alakulatok törvényes működéséhez szükséges törvénytarak, közlönyök beszerzésére, a tudományos munka végzéséhez szükséges külföldi és magyar szaklapok, folyóiratok biztosítására.

1998-ban finanszírozási problémával alapvetően nem kellett szembeülni. Az évet 28,5 M Ft fizetési határidő lejártát követő tartozásálla-

mánnal (itt jegyezném meg, hogy 1997. év végén ez az összeg 194 M Ft volt) kezdtük.

A békemissziók (MFO, UNFICYP), valamint az SFOR MMK logisztikai jellegű költségvetési előirányzatai biztosítottak voltak.

Az analitikus nyilvántartás területén jelenleg is komoly problémát okoz a nem megfelelő számítástechnikai háttér, az elégtelen kapacitás, az elavult géppark, a számítástechnikai segédanyagok alubiztosítottasága, valamint az újonnan beosztásba kerülők felkészítése, kiképzése terén mutatkozó hiányosságok.

Nem sikerült előbbre lépni a gazdálkodási fegyelem területén. Több esetben történt engedély és beruházási előirányzat nélküli tárgyi eszköz beszerzés. Esetenként figyelmen kívül hagyták a közbeszerzésre vonatkozó előírásokat, csapathatáskörben kerültek beszerzésre a központosított beszerzési körbe tartozó anyagok, eszközök.

A közbeszerzések, illetve a szabadkézi vétellel történt beszerzések ellenjegyzésének kialakított rendje nem minden katonai szervezetnél megfelelő. Több esetben a parancsnokok előzetes ellenjegyzés nélkül kötöttek szerződéseket (kötelezettségvállalás). Ez a gyakorlat sérti az 1992. évi XXXVIII. törvény, a 90/1997. Kormányrendelet és a 9/1998. (HK 4.) HM utasítás előírásait.

A gazdálkodási rend feltételezi az egyébként régóta előírt éves logisztikai beszerzési tervet, amely a feladatok reális előirányzat igényeit tartalmazó jóváhagyott költségvetéshez kapcsolódik. Jelenleg a beszerzési tervek formálisak, azokat a készítőik sem tekintik kötelező érvényűnek, a beszerzéseknél is legtöbb esetben ötletszerűség érzékelhető, ezért az előzetes ajánlatok bekérésére és érdemi feldolgozására már nem marad idő.

Az eltelt időszak tapasztalatai rámutatnak, hogy a katonai szervezetek parancsnokainak kötelezettségvállalási jogkör gyakorlását fokozottan figyelemmel kell kísérni. A szakági információs rendszerekből nyerhető adatok felhasználásával, illetve helyszíni ellenőrzésekkel meg kell előzni a tervszerűtlen és fedezetlen előirányzat felhasználást.

Összefoglalva az eddig leírtakat az alábbi következtetések vonhatók le:

1.) 1999-ig elmondható, hogy a logisztikai gazdálkodás lehetőségei rendkívül kedvezőtlenek, jelentős bevételi előiránnyal terheltek voltak. A katonai szervezetek vezetőit terhelő ellátási kényszer, a harckészültségi feladatok feltételeinek biztosítása következtében egyértelművé vált, hogy a keretgazdálkodás elve csak korlátozottan érvényesülhet.

2.) A jelenleg meghatározott költségvetési, gazdálkodási környezetben (vö. előirányzatok jóváhagyásának ideje, azok szerkezete, finanszírozási problémák) nem beszélhetünk a gazdálkodás racionális jellegéről, hanem kizárólag a rendkívül szűkösen biztosított költségvetési előirányzatok, a reálszféra által meghatározott módon történő, normák által meghatározott felhasználásáról.

3.) Jelen helyzetben a gazdálkodás kizárólag a biztosított költségvetési előirányzatok felhasználását jelenti, különböző, a parancsnoki gazdálkodási mozgástér további szűkítését jelentő szabályzók alapján.

4.) A költségvetési gazdálkodás értelmében tett lépések alapvetően a finanszírozási döntések realizálására, illetőleg a gazdálkodási folyamatok mind teljesebb körű áttekinthetőségének érdekében történő információs-szolgáltatási kötelek megállapítására irányulnak.

A logisztikai gazdálkodás terén az előrelépési lehetőségek a következőkben foglalhatók össze:

1.) A Kormány a NATO csatlakozással is összefüggésben kötelezettséget vállalt egyfelől a tárca kiadásainak GDP arányos biztosítására (2000-ben 1,51 %, 2001-től 1,61 %), illetőleg a kiadások teljes körnek támogatásával történő biztosítására, másfelől pedig elkötelezte magát egy ténylegesen finanszírozható haderő struktúra kialakítására. Ez részben a bevételek költségvetési támogatással történő kiváltása révén megteremti a gazdálkodás pénzeszközök részéről történő biztonságát, részben pedig kiszámíthatóvá teszi a források mértékének alakulását.

2.) A stratégiai felülvizsgálat célja egy finanszírozható és feladatai ellátására alkalmas haderő struktúra kialakítása. Ez egyrésztől várhatóan a

nem közvetlenül katonai jellegű feladatok más formában történő ellátásával jár majd a jövőben, amely hosszabb távon források felszabadításával járhat. Másrészt megfogalmaz egy fenntartható növekedési elvet is, melynek lényege a fejlesztések olyan mértékű növelése, amely mellett a működési kiadások zavartalanul biztosíthatók.

3.) A korszerű logisztikai gazdálkodást (tervezést, elszámolást, beszámolást) befolyásolja a megfelelő színvonalú, integrált számítástechnikai eljárásokkal is támogatott információs rendszer. Ennek fejlesztése - összhangban a tárca Védelmi Tervező Rendszerének fejlesztésével - megkezdődött. A fejlesztés eredményei várhatóan 2-3 éven belül mind a csapat, mind pedig a központi tagozatokban érezheti hatását, illetőleg a reálfolyamatok támogatása mellett megfelelő információkkal szolgál majd a döntéshozatal számára is a tárca vezetői részére.

Felhasznált irodalom:

1.) A szöveges beszámoló jelentés a HM 1997. évi költségvetésének teljesítéséről.

2.) Szöveges beszámoló jelentés a HM 1998.évi költségvetésének teljesítéséről.

3.) Számszaki beszámoló jelentés a HM 1999.I. félévi költségvetésének teljesítéséről.

4.) A HVK LFCSF -ség 1997. évi költségvetési beszámolója.

5.) A HVK LFCSF -ség 1998. évi költségvetési beszámolója.

6.) Szöveges beszámoló jelentés az MH SZVK, illetve alárendeltjei 1997. évi gazdálkodási tevékenységéről.

7.) Szöveges beszámoló jelentés a MH SZVK, illetve alárendeltjei 1998. évi gazdálkodási tevékenységéről.

8.) A honvédelmi miniszter irányelvei a honvédelmi tárca, a Magyar Honvédség 1999. évi tevékenységére és az éves védelmi tervezési felyadatok magvalósítására.

9.) A Magyar Honvédség Parancsnoka, Vezérkari főnök 33/1999. parancsa a honvédség 1999. évi feladataira.

A FEGYVERZET HARCÁSZATI ÉRTÉKÉNEK MEGÍTÉLÉSE, RENDSZERBEN TARTHATÓSÁGA, KORSZERŰSÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE

Nagy István¹

A Magyar Honvédség 1989-1999. között egy átmeneti időszakot élt meg, amelynek legfőbb jellemzője a Varsói Szerződésből történő kilépés és az Észak-Atlanti Szövetségbe (NATO - North Atlantic Treaty Organization) történő belépés volt. Azonban ezzel a ténnyel nem zárult le az átmeneti időszak, mivel a Magyar Honvédség fegyverzetének döntő hányada továbbra is szovjet, illetve szovjet licencek alapján más országokban (Lengyelország, Csehszlovákia, Bulgária stb.) vagy hazai hadiipari vállalatok által gyártott eszközökből áll.

A Magyar Honvédség (MH) strukturális megújulását követnie kell a fegyverzet fokozatos váltásának is, azonban ehhez elengedhetetlenül szükséges a fegyverzettechnikai eszközök és eszközrendszerek jelenlegi állapotának értékelése, korszerűségének, hatékonyságának és harcászati alkalmasságának megítélése; rendszerben tarthatósága feltételeinek, valamint az azzal kapcsolatos technikai biztosítási feladatok meghatározása; az eszközök váltása szükségességének indoklása, ütemének prognosztizálása; a technikai fejlesztés és korszerűsítés lehetőségeinek feltárása.

A fegyverzettechnikai eszközök korszerűsége technikailag csak számos harcászati-műszaki paraméter viszonyítása alapján ítélni lehet meg, de nem kevésbé fontos, sőt meghatározó a rendeltetés szerinti harcfeladatra való alkalmasság harcászati megítélése az *alábbi szempontok szerint*:

- milyen feladatra,
- várhatóan milyen jellegű cél ellen,
- milyen távolságra (lőtávolságra),

---

1. Nagy István mk. őrnagy, MH Fegyverzettechnikai Szolgálatfőnökség

- milyen körülmények között (álló vagy menethelyzetből tüzelés, éjjel, nappal stb.),
- milyen találati pontossággal,
- mennyi idő alatt (tűzkésszé tétel ideje),
- hány kezelővel,
- milyen hatékonysággal, stb. alkalmazható eredményesen.

Lehet, hogy egy fegyverzeti eszköz - a világszínvonalhoz viszonyítva - kevésbé korszerű vagy korszerűtlen, de nem biztos azonban, hogy alkalmazhatatlan is az adott feladatra. Az alkalmasság megítélésénél a harcászati-műszaki paraméterek és a katonai értékelés együttes eredménye a mérvadó. Ezenkívül nem szabad figyelmen kívül hagyni az eszköz technikai biztosításával kapcsolatos feladatok megítélését sem, mivel a fenntartási költségek erősen befolyásolják egy-egy eszköz rentábilis rendszerben tartatóságát. Bizonyos esetekben az eszköz lehet korszerű, de ha csak minimális mennyiségben van jelen, akkor a fenntartási költségek túl magasak lesznek és nem rentábilis a rendszerben tartásuk (lásd: SzT-10 önjáró légvédelmi rakéta komplexum, 152 mm 2Sz-3M önjáró tarack). Tehát az MH fegyverzetének megítélését ilyen összefüggések alapján kell és szabad elvégezni, mielőtt döntés születik egy-egy eszköz rendszerben tartásáról vagy váltásáról, felmérve egyben az eszköz esetleges hazai (vagy külföldi) korszerűsítésének lehetőségeit.

A korszerűsítés (fejlesztés) elengedhetetlen feladatként jelentkezik az MH-ban. A fejlesztés (gyártás, modernizálás) megkezdése egy olyan komplex folyamat, amelyben vizsgálni szükséges egy sor megfelelési tényezőt ahhoz, hogy eldönthető legyen a folyamat elindítása. Az egyik ilyen fontos tényező a korszerűsítendő eszköz harci hatékonysága, amelynek meghatározó *fő tulajdonságai a következők:*

- harci tulajdonságok (tűzerő, védettség, mozgékonyaság),
- üzemeltetési tulajdonságok (kezelhetőség, tűzgyorsaság stb.),

- technikai tulajdonságok (megbízhatóság, túlélőképesség),
- gazdaságosság,
- ergonómiai alkalmasság.

Amennyiben ezen tulajdonságok a fejlesztés során jelentősen javulnak, akkor figyelembe véve a megvalósítás költségeit, a folyamat beindítható.

Az MH fegyverzettechnikai eszközei és eszközrendszerei korszerűségének, hatékonyságának, rendszerben tarthatóságának, váltása szükségességének és ütemezésének, illetve korszerűsítése lehetőségének megítélése

1.) Tábori tüzérségi lövegek

Az MH összességében 1420 db tábori tüzérségi löveggel rendelkezik, amelyből 839 db a CFE egyezmény által korlátozott eszköz. A lövegek mintegy 56 %-a központi tárolásban van és a haderőreform befejezésével ez az arány elérheti akár a 70 %-ot is.

A tábori tüzérségi lövegek 56 %-a hazai, 18 %-a szovjet (orosz), 20 %-a bolgár, 6 %-a lengyel gyártmány, amelyek közül 52 % viszonylag korszerű és korszerűsítésre érdemes, 38 % pedig korszerűtlen, fokozatos váltást igényel.

A 82 mm-es 37M aknavető kivonásra került a szervezetektől, azonban újra visszakerült a gyorsreagálású zászlóalj állományába. Az aknavető korszerűtlen, elsősorban a kis hatékonyságú löszere miatt és 2005-ben teljesen ki kell vonni és váltani szükséges egy hatékonyabbal, a kor követelményeinek megfelelő aknavetővel, elsősorban önjáró aknavetővel.

A 122 mm-es 38/68M tarackok technikai állapota, annak ellenére, hogy 1948-1952 között kerültek legyártásra, még mindig kielégítőnek mondható, ami azonban nem igaz a korszerűségüket tekintve.

A 122 mm-es vontatott tarack elavultnak tekinthető és harcászati-műszaki paramétereit megvizsgálva egyértelműen megállapítható, hogy korszerűsítésre nem alkalmas. A tarack szervezetből történő kivonásának 2000. évtől meg kell kezdődnie, majd a rendszerből történő kivonás után hasznosítani (értékesítés, vágás - fémhulladékként értékesítés) kell.

A 122 mm-es 2Sz-1 önjáró lövegek 1979-1987. közötti gyártásúak, tehát a legfiatalabb löveg is 13 éves. A lövegek igénybevételi paramétereit tekintve elmondható, hogy az eszközök nem állnak az üzemeltetési paramétereik szélső határán. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a technikai állapotuk jó. A lövegek 40 %-a futott át középszintű (5.TK), 25 %-a pedig bázisszintű Tervszerű Megelőző Javításon (TMJ-6.TK), de jelenleg az eszközök több mint 50 %-a vár az elmaradt javítások (5-6.TK.) végrehajtására. Az elmaradások a kapacitás hiánya, valamint a javító alkatrészek hiánya miatt következtek be. Az alkatrészek beszerzésével folyamatossá tehető a technikai kiszolgálás.

Figyelembe véve a nagyarányú technikai kiszolgálás elmaradást és azt, hogy a lövegek rendszerben tartása 2010-ig lehetséges, a váltásukig át kell térni a szükség szerinti javítás rendszerére a csapatok prioritásának figyelembevételével.

A rendszerben tartás idejét tekintve a 2Sz-1 önjáró löveg váltása érdekében 2008-tól szükséges egy új, a kor követelményeit kielégítő önjáró löveg beszerzése, amelyre a jelenlegi NATO eszközök közül a német gyártmányú 155 mm-es PzH 2000 önjáró tarack tűnik a legalkalmasabbnak, illetve az elterjedtebb és több NATO ország által is üzemeltetett 155 mm-es M109 önjáró löveg valamelyik változata.

A 152 mm-es D-20 ágyútarackok 1973-1984. között kerültek legyártásra, vagyis koruk 17-27 év között van, átlagéletkoruk 20,5 év. A lövegek 31 %-án végeztek már el 5.TK-t és mintegy 70 %-án bázis TMJ-t, de jelenleg az előírásoknak megfelelőhöz képest mintegy 25-30 %-os 5-6.TK. elmaradás tapasztalható, ami a haderőcsökkentéssel és az elvégzett TMJ-k számának növelésével minimális szintre hozható.

A technikai kiszolgálások végrehajtása az előírásoknak megfelelően végezhető, mivel rendelkezünk a szükséges javítókapacitással és javító

alkatrészekkel is, azonban itt is vannak kritikus hiányok. A javítóanyag megfelelő biztosítása esetén tartható ezen lövegek ciklusrend szinti fenn tartási rendszere.

A 152 mm-es ágyútarack rendszerben tartható 2015-ig, de feltétlenül szükséges a löveg korszerűsítése, ami már megkezdődött. Jelenleg elkészült annak a félautomata töltőberendezésnek a 3 db-os prototípusa, amely segítségével növelhető az ágyútarack tűzgyorsasága és biztonságosabbá tehető a töltés folyamata. A töltőautomata másik előnye az azonos erővel történő betöltés, ami hozzájárul a löveg tüzelési pontosságához (közvetve hatékonyságához).

A lőtávolság növelése (jelenleg 17410 m), valamint speciális feladatok végrehajtásához szükséges új típusú lőszer (rakéta póthajtású) kifejlesztése, vagy új lőszer beszerzése mint pl. a 152 mm-es 2Sz19 önjáró ágyúhoz használt lőszer, melyek maximális lőtávolsága 24700 m (hagyományos), illetve 36000 m (rakéta póthajtású), valamint új típusú lőszer rendszeresítése (világító, gyújtó, köd, betonromboló és elsősorban távaknásításra alkalmas kazettás lőszer).

A 122 mm-es BM-21 sorozatvetőket az 1970-es években gyártották, tehát nem a fiatal és korszerű eszközökhöz tartoznak. A BM-21 sorozatvetők jelenleg az MH legnagyobb lőtávolsággal (20750 m) rendelkező tüzérségi eszközei. A sorozatvetők 5-6. TK-ában szintén nagymértékű lemaradás tapasztalható (az eszközök mintegy 60 %-án szükséges jelenleg végrehajtani TMJ-t). Ez a lemaradás annak köszönhető, hogy az 1990-es évek elején megszüntetett javító kapacitást nem sikerült újra éleszteni (szakemberek hiányában).

A 122 mm-es BM-21 sorozatvetők 2007-ig rendszerben tarthatók, azonban itt is át kell térni a ciklikus fenntartási rendszerről a szükségsszerű javítások rendszerére, amellyel a kiképzési eszközök állandó igénybevétele, valamint a zárolt eszközök technikai állapota is biztosítható.

A rendszerben tarthatóságot figyelembe véve 2006-tól szükséges egy 35-40 km, esetleges nagyobb lőtávolságot biztosító 160-220 mm űrméretű távaknásításra is alkalmas sorozatvető rendszeresítése. Ilyen sorozatvető lehet az amerikai MLRS rendszer, amely teljes mértékben megfelel a fenti igényeknek.

2.) Páncéltörő lövegek

Az MH-ban jelenleg a páncéltörő lövegek közül 2 típus van rendszerben, amelyből az egyik hátrasiklás nélküli löveg (SzPG-9D állványos gránátvető), a másik pedig a 100 mm-es MT-12 páncéltörő ágyú.

Az SzPG-9D állványos gránátvető rendszerben tartható 2003-ig, amit elsősorban a gránátvetőhöz rendszeresített löszerek szavatossági idejének lejáratára határoz meg.

A 100 mm-es MT-12 páncéltörő ágyú a rendeltetésszerű feladatának teljesítésére maximálisan alkalmas. A löveg csak azért nem nevezhető modernnek, mert nem önjáró, de ezen kívül a jelenkor hasonló rendeltetésű eszközeinek sorában előkelő helyet foglal el, köszönhetően löszerei hatékonyságának.

A páncéltörő ágyú rendszerben tartható 2010-ig és az előírt technikai kiszolgálásokhoz (5-6. TK.) rendelkezünk megfelelő kapacitással és szakértelemmel. Ennél a lövegnél is gondot okoz a javító alkatrészek hiánya, de alapvetően ciklikus rendszerben megoldható a lövegek fenntartása.

Esetleges korszerűsítés esetén a 9M117 (NATO kód: BASTION) lézerrányítású lövedék (kumulatív robbanótöltet) rendszeresítése lenne, amely 100-5000 m között alkalmazható 500-600 mm-es páncél átütésére. Ezen löszerral jelentősen növelhető a löveg találati valószínűsége.

A 100 mm-es MT-12 páncéltörő ágyú kiváltása a világban uralkodó tendenciának megfelelő egy önjáró rakéta páncéltörő eszközzel oldható meg 2010-től.

3.) Légvédelmi tüzéségi eszközök

Az MH csapatlégvédelmi rendszerében három típusú csöves légvédelmi eszköz van.

A 14,5 mm-es ZU-2 légvédelmi géppuska harcászati-műszaki paramétereiket, hatékonyságukat, harcászati alkalmazhatóságukat tekintve elavultnak tekinthetőek, azonban 2005-ig rendszerben tarthatóak.

A **23 mm-es ZU-2 légvédelmi gépágyúk** harcászati-műszaki paramétereiket, hatékonyságukat, harcászati alkalmazhatóságukat tekintve elavultnak tekinthetők, azonban 2005-ig rendszerben tarthatóak.

A váltásukat egy 30-35 mm-es több csöves önjáró rendszerrel kell megoldani 2005-től számítva.

Az **57 mm-es Sz-60 légvédelmi ágyúk** az MH egyetlen ún. mobil légvédelmi komplexumait alkotják, amelyhez a lövegeken kívül az RPK-1 tűzvezető lokátor tartozik.

Figyelembe véve a komplexum rendszerben tarthatóságát azt nagy valószínűséggel 2001-2003. között ki kell vonni a rendszerből.

4.) Páncéltörő rakétarendszerek

Az MH-ban jelenleg 6 típusú páncéltörő rakéta rendszer van rendszeresítve, amelyből kettő önjáró és kettő hordozható változat.

A **MALJUTKA (9P133) páncéltörő rakéta rendszer** egy BRDM-2 kerekes alvázra épített önjáró rendszer, amely második generációs (70-es évek), vezetékes irányítású. A rendszerek átlag életkora 20-25 év. Nem tartoznak a modern eszközök közé és korszerűsítésük sem lehetséges.

A 9P14P1 páncéltörő rakéták üzemidejét is figyelembe véve a komplexum rendszerben tarthatósága 2003.

A **KONKURSZ (9P148) páncéltörő rakéta komplexum** szintén BRDM-2 kerekes alvázon került kialakításra, azonban a rakéta és irányító rendszere már harmadik generációs (80-as évek), vezetékes irányítású modern eszköznek tekinthető.

A 9M113 páncéltörő rakéták üzemidő hosszabbításával és a szükség szerinti javítási fenntartási stratégiával rendszerben tartható 2010-ig.

A **FAGOT (9P135) páncéltörő rakéta rendszer** egy hordozható indító állványból (9K111) és harmadik generációs (80-as évek) rakétából (9M113) áll. A rendszer modernnek tekinthető.

A rakéták üzemidő hosszabbításával és a meglévő ciklikus kiszolgálási rendszerrel az eszköz 2015-ig rendszerben tartható.

A METISZ (9K115) páncéltörő rakéta rendszer hordozható indító állványa (9K135) harmadik generációs, míg rakétája (9M131 vagy 9M115) kétlépcsős negyedik generációs korszerű rakéta.

Az eszköz 2015-ig rendszerben tartható és jól illeszthető egy ciklikus fenntartási rendszerbe.

A FLANGA (9M17P) helikopter fedélzeti páncéltörő rakéta egy harmadik generációs páncéltörő rakéta, amely egy 5 éves üzemidő hosszabbítással 2006-ig rendszerben tartható.

A STURM (9M114) helikopter fedélzeti páncéltörő rakéta szintén harmadik generációs rakéta és kétszeri (5-5 éves) üzemidő hosszabbítással 2010-ig rendszerben tartható.

A páncéltörő rakéta rendszerek fejlesztésénél, illetve váltásakor elsősorban arra kell törekedni, hogy a beszerzésre kerülő eszközök és rakétaik mind helikopterről, mind harcjárműről alkalmazhatóak legyenek, ami nem csak harcászati, de készletképzési és fenntartási szempontból is lényeges, gazdasági előnyeiről nem is beszélve.

A páncéltörő rakéták beszerzését 2005-től kell megindítani.

5.) Légvédelmi rakéta rendszerek

Az MH-ban jelenleg 3 típusú közeli hatótávolságú, 2 típusú kis hatótávolságú és 2 típusú közepes hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexum van rendszeresítve.

A SZTRELA-2M (9K32M) közeli hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexum egy első generációs vállról indítható és alapvetően elavult rendszernek tekinthető.

A 9M32M légvédelmi rakéták üzemidejének lejáratával az eszköz rendszerben tarthatósága 2002-2005 közé tehető.

Az IGLA-1M (9K310-1) közeli hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexum harmadik generációs eszköz, amely modernnek tekinthető.

A 9M13M légvédelmi rakéták üzemidő hosszabbításával a komplexum 2011-ig rendszerben tartható.

A MISTRAL-2 közeli hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexum egy negyedik generációs korszerű eszköz, amelynek mint új beszerzésnek a várható rendszerben tartási ideje 20 év.

A közeli hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexumok váltása során továbbra is törekedni kell a kor színvonalát kielégítő önjáró rendszerek beszerzésre (lásd: MISTRAL).

A VOLHOV (SZ-75M) és a KRUG (2K11M1) közepes hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexumok az 1960-as és 1970-es évek színvonalát képviselik. Egy célsatornás légvédelmi rakéta rendszerek, amelyek folyékony hajtóanyagú rakétákkal rendelkeznek és telepítési idejük (különösen a VOLHOV-é) nagy.

Ezen jellemzőik alapján mindkét komplexum elavultnak tekinthető, azonban még rendszerben tarthatóak 2007-2009-ig. A rendszerben tartásuk ellen szólnak azok a tények, hogy üzemeltetési mutatóik nem megbízhatóak és az alkatrészek beszerzési problémái miatt nagyon magasak a fenntartási költségeik.

A NYEVA (SZ-125M) és a KUB (2K12M) kis hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexumok szintén az 1960-70-es évek színvonalát képviselik. Egy célsatornás légvédelmi rakéta rendszerek, amelyek szilárd hajtóanyagú rakétákkal rendelkeznek.

A viszonylagosan alacsonyabb fenntartási költségeik és a kisebb telepítési idejük miatt a rendszerben tartásuk 2005-2008-ig jobban elképzelhető, mint a VOLHOV és a KRUG esetében.

A közepes-, nagy hatótávolságú légvédelmi rakéta komplexumok váltását 2007-től meg kell kezdeni.

6.) Repülő fedélzeti rakéták

Az MH-ban 5 típusú repülőgép fedélzeti levegő-levegő (L-L) rakéta és 6 típusú repülőgép és helikopter fedélzeti nem irányítható (NIR) rakéta van rendszerben.

Az R-73, R-27R L-L típusú irányított rakéták a MIG-29-es repülőgéppel együtt kerültek rendszeresítésre és korszerű rakétának számítanak. Ezen rakéták 2011-ig rendszerben tarthatóak.

Az R-60 L-L típusú irányított rakéták a MIG-21 BISZ repülőgépekhez rendszeresített rakéta és ezen repülőgépek kivonásával a rakéták is kivonásra kerülnek, mivel legjobb esetben is csak 2004-ig tarthatók rendszerben.

Az R-3R, R-13M L-L típusú irányított rakéták a MIG-21-es repülőgéppel együtt kivonásra kerülnek, mivel üzemidejük tovább nem hosszabbítható.

A fedélzeti irányított rakéták váltását, újak beszerzését 2005-től folyamatosan a szükséges mennyiségben meg kell valósítani.

Az Sz-8KO (KOM) NIR rakéták korszerűek és a MI-24V helikopterrel és a MIG-29 repülőgéppel együtt üzemeltethetőek. A rendszerben tartásuk várható ideje 2010.

Az SZ-5 (KO, M, MO) NIR rakéták elavultak és az SZ-5MO típus kivételével, amely 2006-ig üzemeltethető, az összes rakéta üzemideje lejárt, rendszerből ki kell vonni.

A nem irányítható rakéták beszerzését a harcászati repülőgépekhez 2005-től, míg a harci helikopterekhez 2010-től kell megkezdeni.

7.) Lokátortechnikai- és vezetési eszközök

Az MH-ban jelenleg 21 típus csoport lokátortechnikai eszköz (felde-rítő, magasságmérő, repülő leszállító, tűzvezető és meteorológiai) van rendszerben. A lokátorok döntő többsége elektroncsöves, elavult konstrukció,

40 %-a a 70-es, 20 %-a a 80-as évek beszerzéséből származik. A legmodernebbnek a 1994-től kezdődően telepített IFF rendszer (ANTPX-54) 4 db radarja, valamint a napjainkban szolgálatba állított ASOC központ számút.

A jelenleg rendszerben lévő lokátorokat a technikai elavultság és nagy életkor, többszöri gyári javítás jellemzi. A berendezések üzemeltetési megbízhatósága alacsony, meglehetősen nagy energiafogyasztással rendelkeznek. Az import anyagok beszerzési lehetőségeinek szűkülése és ugrásszerűen növekvő árai mellett az üzemfenntartás (elsősorban javítás) költségeinek növekedése jellemző. Ezen problémák alól kivételt képez az SZT-68U és a KASZTA radar, amelyeket a 80-as évek félvezető alkatrész bázisára építettek. Jelenleg folyamatban van a P-37-es lokátorok korszerűsítése, amely a NATO által támogatott (finanszírozott) program keretében folyik.

Az MH által üzemeltetett szovjet gyártmányú radarok, működési frekvenciájuk és a rendelkezésre álló berendezések életkora alapján, várható rendszerben tartási ideje 2005-2011 között változik.

Az MH-ban üzemeltetett lokátorok váltása és ezen a téren a NATO kompatibilitás elérése érdekében 2003-2004-ben szükséges 3 D távolfelderítő radarok, 2004-től részkiegészítő radarok és 2001-2003. között leszállító radarok beszerzése.

8.) Tüzérségi tűzvezető és vezetési eszközök

Az MH-ban 9 különböző típusú tüzérségi tűzvezető-, vezetési eszköz és komplexum (SZNÁR-10, AZK-5, MASINA) van rendszeresítve, amelyek nem képeznek egységes tűzvezető rendszert.

A szovjet gyártmányú MASINA (1V12) tűzvezető komplexumok (8 db önjáró vezetési pont) egy része nem rendelkezik számítógépes tűzvezető rendszerrel, valamint a tűzfelderítő eszközök (AZK-5 hangfelderítő állomás, SZNR-10 célfelderítő lokátor) számítógépei elavult ferrit-tranzisztor bázisúak, működésük instabil, folyamatos üzemképességük nehezen biztosítható. Ezen eszközök átlagéletkora 15 év.

Az AZK-5 hangfelderítő állomások 1984-ben kerültek rendszeresítésre és a javító alkatrészek hiánya miatt csak manuális kidolgozásra adnak lehetőséget.

A tűzvezető rendszerek legkorszerűbb eleme az 1986-ban rendszerített, hazai fejlesztésű **ÁRPÁD automatizált tűzvezető rendszer** világszínvonalú konstrukció. Ez a tűzvezető rendszer beépítésre került 1 db 1V12 komplexumba, míg egy 1V12 komplexum **ÁRPÁD-M**, egy pedig csak részben **ÁRPÁD-M1** típusal rendelkezik. Egy 1V12 komplexum csak az eredeti szovjet rendszerrel (számítógép nélkül) rendelkezik. Az **ÁRPÁD-1** típus pedig D-944 (PSZH) alvázra került telepítésre.

Mindezekből látható, hogy a fejlesztés irányát az egységesítés (típus és rendszer), valamint a NATO rendszerekkel történő együttműködés lehetőségének megteremtése határozza meg. Azonban figyelembe véve az eszközök életkorát és fenntartási költségeit, egyértelműen ki kell jelenteni, hogy az AZK-5 hangfelderítő állomás elavult, nem tartható rendszerben, míg a **SZNÁR-10** és az 1V12 **MASINA** komplexumok korszerűsítéssel 2010-2015-ig rendszerben tarthatóak.

A rendszerben tartáshoz elengedhetetlenül szükséges egy új fenntartási stratégia alkalmazása, ami nem a ciklikusságon, hanem az esetlegesen szükség szerinti javításon és a csapatok prioritásán alapul.

9.) Optikai- és elektrooptikai eszközök

Az optikai és elektrooptikai műszerek mintegy 31 %-a a magyar ipar terméke. A lövészfegyverek, lövegek és harcjárművek optikai irányzékaik, aktív rendszerű éjjellátó eszközei elavultak, a passzív rendszerűek látótávolsága pedig kicsi (maximum 250-400 m) és szintén nem tartoznak a modern műszerek közé.

A kézi távcsövek és távolságmérő műszerek közül csak a **7x40-es EDF távcső** számít korszerűnek. A tüzér és légvédelmi sztereo távmérők és figyelő műszerek korszerűtlenek, pontatlanok és technikailag elavultak. Irányzó és figyelő műszereink lézer besugárzás elleni szemvédelemmel nem rendelkeznek. A szovjet gyártmányú műszerek robusztusak, nehezen

kezelhetőek, a lézertáv mérők pontosak, azonban hatótávolságuk kicsi (8-10 km), digitális jelkimenettel nem rendelkeznek, így számítógéphez nem illeszthetőek. *Termovíziós felderítő műszerekkel nem rendelkezünk.*

Egyetlen korszerű éjszakai figyelő távcsővel (**ORION 80 B II**) rendelkezünk, amelyet 1999-ben szereztünk be a KFOR kontingensünk részére.

A műszerek nagy többségét (80-90 %) a javítóanyag hiánya miatt (alkatrészek, akkumulátorok) nem tudjuk javítani és megfelelő beszerzési forrás hiányában rendszerben tartani sem.

A műszerek cseréjét folyamatosan végezni kell, mivel korszerű optikai és elektrooptikai eszközökkel jelenleg a MH nem rendelkezik. Elsősorban szükséges felgyorsítani az egyéni felszerelésbe tartozó optikai eszközökkel történő ellátást, az éjszakai figyelésre alkalmas eszközök beszerzését, valamint azon harcjárműveink korszerűsítési folyamatát, amelyek nem rendelkeznek az éjszakai harc megvívásához szükséges optikai berendezésekkel.

10.) Lövészfegyverek

Az MH készletét 12 különféle típusú lövészfegyver alkotja. A lövészfegyvereink döntő többsége a magyar hadiipar terméke.

A lövészfegyverek alkatrész ellátása megfelelőnek ítélnél, alapvetően hiányok csak ritkán alakulnak ki. A folyamatos technikai kiszolgálásoknak köszönhetően az eszközök technikai állapota jónak mondható.

Az egyéni és a kollektív fegyvereink - gépkarabélyok, géppuskák - többsége korszerűnek tekinthető, azonban hatékonyságuk növelése érdekében szükséges hatékonyabb lőszer és célzó berendezések kifejlesztése, illetve a korszerűtlen fegyverek cseréje.

A 9 mm PA-63 pisztoly elavultnak tekinthető és működési megbízhatósága is csökkent, ezért ezen pisztolyok cseréje megkezdődött egy új magyar fejlesztésű és gyártású 9 mm-es 96M P9RC típusú parabellum löszerrel tüzelő pisztollyal, amely a kor követelményeit kielégítő fegyver.

Ezen kívül, hazai bázison fejlesztésre került a kor színvonalának megfelelő **9 mm-es KGP géppisztoly** (különleges feladatok végrehajtására), illetve **12,7 mm-es és 14,5 mm-es GEPÁRD** mesterlövész és romboló puska, amelyek beszerzése a közeljövőben várható.

A régi típusú lövészfegyverek rendszerben tarthatósága (fejlesztés nélkül) 2005-ig, korszerűsítésük esetén 2010-ig, míg az új beszerzésű pisztolyok, illetve a várhatóan beszerzésre kerülő fegyverek rendszerben tartásuk ideje 2020-ig valósítható meg.

A rendszerben tartáshoz (régii típusok) szükséges egy átmeneti fenntartási rendszer, amely az eszközök nagy darabszáma miatt inkább műszaki állapot szerinti rendszerben képzelhető el.

11.) Műhelygépkocsik és felszerelések

Az MH készletében 10 különböző típusú fegyverzettechnikai műhelygépkocsi és felszerelés található, amelyeknek 18 altípusa üzemel.

A műhelygépkocsik és felszerelések 38 %-a zárolt besorolású, amelyek döntő többsége hosszú évek óta nem kerül igénybevételre. Az eszközök 33 %-a 1965-1969 között, 36 %-a 1970-1979 között, míg 31 %-a 1980-1986 között került legyártásra, így az életkoruk igen széles skálán mozog. Alapvetően az eszközök alváz és belső berendezése sem egy-egy eszközrendszer, sem típus alegység vonatkozásában nem felelnek meg a követelményeknek.

A műhelygépkocsik és felszerelések előregedtek, javításukra megfelelő kapacitással nem rendelkezünk és ezen eszközök fejlesztése, korszerűsítése területén nem történt előrehaladás. A csökkenő csapatköltségvetés nem biztosítja az elhasználódott és veszendőbe ment kéziszerszámok és felszerelések teljes körű pótlását.

A rendszerben maradó műhelygépkocsik és felszerelések technikai színvonalának emelése és 2005-2010-ig történő rendszerben tartása érdekében végrehajtásra kerül a típusféleségek csökkentése és a kivonásra kerülő eszközök felhasználása a rendszerben maradók feltöltésére.

12.) Lőszerkészletek

Az MH lőszerkészletét mintegy 130 típus, több mint 14000 sorozat alkotja. Az összkészlet 49%-a tüzérségi lőszer, 23%-a harckocsi lőszer, 19%-a lövészlőszer, 7%-a légvédelmi lőszer, 2%-a pedig repülő fedélzeti lőszer.

Az MH készletében megtalálható jó néhány korszerű lőszer is (kumulatív, leváló köpenyes űr méret alatti lőszer), azonban a kor színvonalát képviselő lőszer hiányoznak (kazettás, rakéta póthajtású, világító, köd, lézer irányítású stb.). A korszerűséget tekintve az MH készletét képező lőszerfajták közül csak mintegy 20 %-a mondható korszerűnek, míg a döntő többsége a 70-es évek színvonalát képviseli az akkori kor követelményeinek megfelelő hatékonysággal.

A lőszer szavatossági ideje 15-25 év között változik (lövész lőszerknél 20-25 év; harckocsi és páncéltörő lőszerknél 15-20 év), a pirotechnikai anyagoké pedig 5 év. A jelenlegi lőszerkészleteink az évek során elvégzett felújításnak és a szavatossági idő meghosszabbításának köszönhetően *"nem túl öregnek"* mondhatóak, mivel mintegy 80 %-uk 20 évnél fiatalabb, a többi 20-45 év közötti. Ez az arány azonban megfordítható, ha a lőszer beszerzési idejét és nem a szavatosságát vizsgáljuk.

A felújítás és átszerelés területén óriási lemaradás tapasztalható, mivel az elmúlt évtizedben az MH létszámának drasztikus csökkenésével a felújító kapacitás is csökkent és a feleslegessé vált lőszer megsemmisítése érdekében (a központi tagozatú lőszerraktárak megszüntetése miatt tárolótér kapacitás hiányhoz vezettek) a felújító kapacitás teljes mértékben átcsoportosításra került. A megsemmisítési ütemet figyelembe véve a felesleges készletek megsemmisítéséhez mintegy 17-20 év szükséges.

További gondot okoz, hogy nem rendelkezünk a kumulatív elven működő és az eléggő hüvelyű lőszer felújításához, illetve átszereléséhez szükséges technológiával (dokumentáció, gyártósor).

Jelenleg a technikai állapotuk miatt le kell cserélni:

- a 42M támadó és védő kézigránátokat,

- a 30 mm-es jelzőtöltényeket,
- az 1965. előtt gyártott RGM-2 típusú gyújtókat,
- a 82 mm-es 37M aknavető gránátok indító és hajtó tölteteit.

Le kell cserélni vagy át kell szerelni:

- a PG-OG típusú lőszer jelentős hányadát (70 %),
- a 23 mm-es légvédelmi gépágyú lőszereket.

Az MH-ban új lőszerbeszerzés a BTR-80A harcjármű 30 mm-es gépágyújához az eszközbeszerzéssel egyidőben, valamint a 42M támadó és védő kézigránátok cseréjének elindításához a magyar fejlesztésű és gyártású 93M NF védő és a 96M NF támadó kézigránátok esetében történt.

Néhány eszköz hatékonyságának növelése érdekében szükség lenne új típusú lőszer beszerzésére, ami a korszerűsítés egyik módja.

A jelenlegi lőszerkészletek rendszerben tarthatóságát a felújítások, illetve az átszerelés befolyásolja és mivel ezen feladatokra megfelelő kapacitás nem áll rendelkezésre, így egyes lőszer típusok szavatossága előbb fog lejárni, mint az eszköz, amelyhez rendszeresítve van, kivonásra kerül. Ezzel a ténnyel számolni kell.

Összességében a fegyverzeti eszközök és anyagok értékelése alapján megállapítható, hogy az MH alapvető fegyverzetének nagy része rendszerben tartható 2005 - 2010-ig (megfelelő alkatrészellátás, technikai kiszolgálási rendszer biztosítása mellett). Egyértelmű azonban, hogy a fegyverzet váltását meg kell kezdeni és folyamatosan végezni kell ahhoz, hogy egyes területek ne kerüljenek válságos helyzetbe. Szűk keresztmetszetként jelentkezik a légvédelem (radarok, légvédelmi rakéta komplexumok, repülő fedélzeti rakéták és gépágyúk váltása 2005-ig), valamint a tüzérség (páncéltörő- és táborig lövegek, páncéltörő rakéta rendszerek váltása 2010-ig) kérdése.

Az átmeneti időszakban szükséges egy új fenntartási stratégia kidolgozása és alkalmazása.

A fenntartási stratégia megválasztása során figyelembe kell venni azok előnyeit és hátrányait, de nem feltétlenül szükséges egyetlen stratégia mellett dönteni. Bizonyos eszközök vonatkozásában akár vegyes rendszer is alkalmazható, hiszen egyes elemeket más-más módon lehet menedzselni.

A fegyverzet összességét figyelembe véve az átmeneti időszakban minden egyes eszközt külön-külön meg kell vizsgálni és a részletes vizsgálat (technikai kiszolgálások helyzete, alkatrész ellátás helyzete, megbízhatóság, üzemeltető alakulatok száma, az eszköz mennyisége, a kiképző és zárolt állomány aránya stb.) után dönthető el, milyen stratégiát kell, illetve tudunk működtetni.

Irodalomjegyzék

1.) *Dr. Ungvár Gyula:* A Magyar Honvédség fegyverzeti és technikai eszközrendszerének fejlesztési és korszerűsítési lehetőségei. MHTT, 1992.

2.) *Geller István:* A Magyar Honvédség haditechnikai korszerűsítésének megtervezése. Hadtudomány, 1993/2.

3.) *Dr. Elek Tibor:* Komplex fejlesztés a védelmi doktrína jegyében. Haditechnika, 1990/1.

4.) *Komcsák László:* Az MH lőszerkészlete minőségi és mennyiségi összetételének elemzése, technikai állapotuk értékelése, korszerűsítésük lehetséges irányai. Tanulmány, 1993.

5.) *Nagy István:* A fegyverzettechnika műhely gépkocsik korszerűsítésének lehetőségei. Új Honvédségi Szemle, 1995/6.

6.) *Nagy István:* A Magyar Honvédség tábori és páncéltörő lövegei fejlesztésének lehetőségei. Tanulmány, 1997.

A MISTRAL KÖZELI HATÓTÁVOLSÁGÚ LÉGVÉDELMI RAKÉTAKOMPLEXUMOK RENDSZERBEKERÜLÉSÉNEK ESEMÉNYEI

Rácz János ¹

A honvédelmi kiadások hosszú évek óta történő visszafogása, a technikai fejlesztések elmaradása, jelentősen kihatott a hadsereg haditechnikai eszközeinek korszerűségi színvonalára, technikai állapotára. Az erősen heterogén eszközpark egy része korszerű, más része kevésbé korszerű, jelentős hányada erkölcsileg elavult, fizikailag erősen elhasználódott és nem felel meg a NATO elvárásokban és iránymutatásokban megfogalmazott elveknek.

A haditechnikai eszközök meghatározó hányada a hetvenes évek közepe és a nyolcvanas évek vége között került beszerzésre, így zömében a hatvanas évek alapkutatási eredményeire épülő technikai színvonalat képviselik.

Az elmúlt évek eseményei azonban lehetőséget biztosítottak arra, hogy a technikai fejlesztéseket a kor színvonalának megfelelő eszközökre terjesszük ki.

Ilyen a negyedik generációs - újonnan beszerzett - **MISTRAL-2** közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexum.

Mielőtt megismernénk a MISTRAL légvédelmi rakétakomplexum rendszerbe kerülésének eseményeit, röviden nézzük meg mi is a MISTRAL-2.

MISTRAL-2 légvédelmi rakétakomplexum

A MISTRAL közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexum az 1980-as évek végének, 1990-es évek elejének fejlesztési terméke és folyamatos fejlesztés alatt áll jelenleg is. A francia hadsereg 1990-91-ben rendszeresítette. Ezután kezdődhetett meg a rendszer más országoknak történő értékesítése.

---

1. Rácz János mk. alezredes egyetemi adjunktus, mb. tanszékvezető

Jelenleg a világ több mint 20 országában, különböző haderőnemeknél (szárazföldi csapatok, légierő, haditengerészet) rendszeresítették, Magyarország a 21. vásárló.

A MISTRAL légvédelmi rakétakomplexum létező alapváltozatai:

- A **Manpad**, egy indításínnel szerelt indítóállványos kivitel;
- Az **Atlas**, két indításínnel szerelt indítóállványos kivitel;
- A **Santal és Guadian**, páncélozott és egyéb hordozójárműre szerelt, toronnyal ellátott kivitel;
- A **Simbad és Sadral** hajófedélzeti indítóállvánnyal szerelt kivitel;
- A **Sigma** gépágyúval kombináltan szerelt hajófedélzeti kivitel;
- Az **Atam** helikopterfedélzeti kivitel.

Hazánk a vonatkozó országgyűlési határozattal összhangban, közbeszerzési eljárás keretében, a hasonló kategóriájú, de előregedett és a rendszérből kivont eszközök pótlására szerezte be a MISTRAL komplexumokat, Atlas indítóállványos kivitelben. A környező országok közül Ausztria választotta ezt a rendszert, emellett más közép-európai országok is érdeklődést mutatnak.

A MISTRAL általános harcászatechnikai jellemzése

- A **"tüzelj és felejtsd el"** elvet infravörös önrávezetéssel alkalmazó;
- Könnyűsúlyú, nagy mobilitású;
- Nagy hatékonyságú, többcélúan felhasználható;
- Könnyen és gyorsan telepíthető, egyszerűen kezelhető, kitűnően vezethető;

- Nagy megbízhatóságú, alacsony technikai kiszolgálási igényű, közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexum.

Harcászattechnikai paraméterei

- Maximális hatótávolság: 6 km;
- Maximális célmagasság: 3 km;
- Maximális célsebesség: 1,2 Mach;
- Alkalmazható repülőgépek, helikopterek, pilótánélküli repülőeszközök,
- Hajó elleni rakétákkal szemben;
- Célmegsemmisítési valószínűség egy rakétával: 93 % (lövészetekből származó valós, gyakorlati adat);
- Harcirész: 3 kg súlyú, csapódó és/vagy lézer közelségi gyújtóval szerelt, kocka alakú repeszekkel ellátott;
- Üzemeltethető: éjjel-nappal, -46o és + 71oC fok között, legfeljebb 95 % levegő páratartalom mellett;
- Erős vibrációálló képesség;
- Gyakorlatilag oldalszélre érzéketlen.

A MISTRAL légvédelmi rakétakomplexumok tűzvezetéséhez az olasz *Oenikon-Contraves cég* által gyártott *Shorar típusú* kis-hatótávolságú rádiólokátorral felszerelt MISTRAL vezetési pontot alkalmazza a Magyar Honvédség. A radarra felszerelt vezetési pontok a NATO-ban használt rendszerekkel kompatibilis *"idegen-barát"* felismerő berendezésekkel ellátottak és a német *Daimler-Benz cég Unimog típusú terepjáró* A radarok műszaki teljesítménye a légvédelmi rakétakomplexumokéhoz igazított a felderítési távolság és magasság szempontjából, zavarvédelme korszerű.

A MISTRAL rakétakomplexum rendszerbekerülésének eseményei

A Magyar Köztársaság védelme szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a légvédelmi rendszer hatékonysága. A légvédelmi rendszer egyik eleme a kor színvonalán álló földközeli és kis magassági tartományokban tevékenykedő közeli hatótávolságú komplexum, melynek első szállítmánya 1998. január 21-én megérkezett. A szállítmány 1995-re nyúlik vissza.

Az Országgyűlés a honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény 5. §-a (1) bekezdésének c) pontjában meghatározott jogkörében - a Magyar Köztársaság Kormányának előterjesztése alapján - meghozta a 95/1995. (IX.) OGY határozatát a légvédelem földközeli és kis magasságú oltalmazási képességének megőrzéséről. Az Országgyűlési Határozat alapján 1996-tól kezdődően kettő ütemben, korszerű közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok beszerzése vált lehetővé.

Az Országgyűlési Határozat végrehajtására Honvédelmi Miniszteri Utasítás alapján a HM Beszerzési Hivatal, együttműködve a HM, PM IKIM és MH érintett szerveivel, az *"1995. évi XL. törvény a közbeszerzésekről"* alapján megkezdte a beszerzés konkrét előkészítését.

Az előkészítés eredményeként a Közbeszerzési Értesítő 1995. december 29-ei számában megjelent a részvételi felhívás a *"Közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok szállítása a Magyar Honvédség számára"* tárgyban.

A választott eljárás meghívásos volt. Ajánlattételre a következő vállalatokat kérte fel a HM Beszerzési Hivatal:

- BOFORS AB (Svédország);
- DAIMLER-BNZ Aerospace AG LFK (Németország);
- BRITISH AEROSPACE Defence Limited (Nagy Britannia);
- HUGHES MISSILE SYSTEMS CO. (USA);

- MATRA DEFENSE S.A. (Franciaország);
- RAFAEL (Izrael);
- ROSVOOROUZHENIE (Oroszország);
- SHORTS BROTHERS PLC (Észak-Írország);
- STN ATLAS Electronic GmbH. (Németország).

Az ajánlatra felkért vállalatok közül csak a BRITISH AEROSPACE Defense Limited (Nagy-Britannia) és a RAFAEL (Izrael) nem nyújtott be ajánlatot.

A benyújtott ajánlatokat a kijelölt Szakértői Bizottság megfeszített munkával elemezte, és a korábban jóváhagyott értékelési szempontok alapján értékelte. A Szakértő Bizottság 1996. április 30-án az egyes szakterületekről készült jegyzőkönyveket és az összefoglaló jegyzőkönyvet letette a honvédelmi miniszter **Döntéselőkészítő Bizottságának** az asztalára.

Az eljárás során a szakértőknek arra volt felhatalmazásuk, hogy a pályázatokat értékeljék, objektív véleményüket írásban összefoglalják és javaslatot tegyenek. *Az eljárás eredményéről a döntést - a Miniszteri Döntéselőkészítő Bizottság ajánlását átgondolva - a Magyar Köztársaság honvédelmi minisztere hozta meg a Kormány jóváhagyásával.*

A fenti elemző, értékelő folyamat során a szakértői bizottság olyan megállapításra jutott, hogy egyik pályázatot sem tudja a benyújtott formában elfogadni. A törvényi keretek nem adtak lehetőséget arra, hogy a meghirdetett eljárás keretein belül az ajánlatról tárgyalásokat folytassanak. Ezért a Szakértői Bizottság olyan javaslatot tett a honvédelmi miniszter Döntéselőkészítő Bizottsága részére, hogy az eljárásban a miniszter ne nyilvánítson győztest. Ezt a javaslatot elfogadta a miniszter, és az első eljárást eredménytelennek nyilvánította.

Az eredmény 1996. május 6-án került kihirdetésre. Azonban 1996-ban megjelent tenderkiírásban szereplő légvédelmi rakétakomplexumokra

a Magyar Honvédségnek továbbra is szüksége volt, a rakétakomplexumok beszerzése továbbra is aktuális maradt.

Ezt követően a Kbt. előírásai alapján a HM Beszerzési Hivatal megkezdte a következő közbeszerzési eljárás előkészítését, melyre a Részvételi Felhívás 1996. szeptember 20-án a Közbeszerzési Értesítő 1996. évi 38. számában jelent meg.

A választott eljárás: tárgyalásos eljárás előzetes hirdetmény közzétételével.

A részvételi felhívásra öt ajánlat érkezett be. Ezek a következők:

- BOFORS AB (Svédország);
- DAIMLER-BNZ Aerospace AG LFK (Németország);
- HUGHES MISSILE SYSTEMS CO. (USA);
- MATRA DEFENSE S.A. (Franciaország);
- SHORTS MISSILE SYSTEMS LTD (Észak-Írország).

A tárgyalásos eljárás során az ajánlattevők ajánlatukat több esetben pontosították illetve alakították át. A tárgyalásokon a kijelölt Szakértői Bizottság tagjai számára a legfontosabb célkitűzés az volt, hogy a Magyar Honvédség fejlesztési elképzeléseinek legjobban megfelelő és az ajánlattevők számára is világos és teljesíthető műszaki tartalommal bíró olyan ajánlat alakuljon ki, melyhez kedvező finanszírozási és ellentételezési vállalások kapcsolódnak. Ennek során a versenysemlegesség elvét maximálisan alkalmazta a **HM Beszerzési Hivatal**. A tárgyalásokra 1996. decemberében és 1997 januárjában került sor. A tárgyalásokat 1997. január 10-ig lebonyolították, majd a folyamat végén - 1997. január 17-én - minden ajánlattevő megtette legjobb ajánlatát.

A műszaki, minőségbiztosítási, pénzügyi és ellentételezési értékelő bizottság elé olyan ajánlatok kerültek, melyek mindegyike valamilyen mértékben kielégítette a követelményeket, így érvénytelen ajánlat benyújtása miatt ajánlattevőt kizárni nem volt szükséges.

A Szakértői Bizottság - mely a már jelzett értékelési területeknek megfelelő albizottságokban végezte munkáját - elemezte az ajánlatokat, majd ennek szakterületenkénti eredményét jegyzőkönyvbe foglalt össze. Ez a Jegyzőkönyv került a Miniszteri Döntéselőkészítő Bizottság elé. A **Miniszteri Döntéselőkészítő Bizottság** feladata volt a fenti jegyzőkönyv alapján kiválasztani azt az ajánlatot, mely legelőnyösebb a magyar fél számára, vagyis amelyik a legjobban megközelíti a légvédelem fejlesztésének szakmai célkitűzéseit.

A minden részletet felölelő elemzést követően a Miniszteri Döntéselőkészítő Bizottság arra az álláspontra jutott, hogy a francia MATRA DEFENSE S.A. ajánlata a legkedvezőbb. A döntés kihirdetésére 1997. április 02-án került sor.

A kihirdetést követően a nyertes ajánlattevővel szerződéskötésre került sor a tender tárgyát képező közeli hatótávolságú légvédelmi rakéta-komplexumok szállítására.

A fenti folyamat eredményeképpen megérkezett az első szállítmány, mely egy üteg felszereléséhez elegendő indítóállványt, rakétát, kiképzési eszközöket és a hozzájuk tartozó felszereléseket tartalmazta.

A következő szállítmányok 1998. áprilisába, májusában, októberében valamint 1999. közepén és év végén érkeztek.

A szállítmánnyal érkezett eszközöket és anyagokat a vámoltatási eljárás után kamionokkal az ellátó központba szállították, ahol készletezték az egységeket, elkészítették a magyar teljességi jegyzékeiket és kiadták az üzemeltető katonai szervezetnek.

A szerződés alapján 10 fő magyar tiszt Franciaországban 1997. novemberében elméleti kiképzésen vett részt. A leszállított eszközökre a gyakorlati kiképzés első üteme Magyarországon 1998. április 10-én ért véget. A következő elméleti kiképzésre 1998. július és augusztus hónapban került sor Franciaországban.

Az üzemeltető katonai szervezetnél a felkészítést és kiképzést követően az eszközöket alkalmazásba vették.

Az eszközök a NATO csatlakozás folyamatába illeszkednek, a rendszer az adatátviteli és híradó berendezések, frekvenciák szempontjából NATO kompatibilisek. Magyarországon a rendszerbeállítást követő harcászati gyakorlattal egybekötött éleslövészet után az egységes légvédelmi rendszerünkbe bekapcsolódtak.

A beszerzett eszközökkel felszerelt légvédelmi rakétaegységek egy része látja majd el a NATO-nak a szervezet alárendeltségébe felajánlásra került egyes szárazföldi erők közvetlen légvédelmi oltalmazását.

A LOGISZTIKAI GONDOLKODÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSE A RAKTÁROZÁSBAN

Berzsényi Péter¹

A raktározás szerepének változása

A fejlődést kiváltó tényezők

A raktárak alapvető feladata a termelés és az értékesítés illetve fogyasztás területei között jelentkező időbeni eltérések kiegyenlítése, a szűk keresztmetszetek kialakulásának megakadályozása és az ellátás biztonságának megteremtése a lehető legkisebb ráfordításokkal. E meghatározásokból látszik, hogy a raktárak a termék előállítási és elosztási folyamatok kiszolgáló elemei. Ez a "*kiszolgáló*" jelleg viszont nem jelenthet másodlagos szerepet, mivel a raktárakban lejátszódó folyamatok a termelés és elosztás szerves részei. Mivel a raktározási igények a teljes folyamat igen különböző részein jelennek meg, a raktárak feladatuknak csak akkor tudnak megfelelni, ha műszaki és szervezési színvonaluk nem maradt el azon környezet színvonalától, amelyben üzemelnek.

Az utóbbi évtizedben a fejlett ipari országokban a raktározás területén igen nagyfokú színvonal növekedés figyelhető meg. E színvonalnövekedés nem egy öncélú, elszigetelt fejlesztési munka eredményeként valósult meg, hanem azoknak a követelményeknek való megfelelés kényszerítette ki, amelyek a *logisztikai szemléletből* következnek. A logisztika alapvető célkitűzése, hogy a különböző anyagok, termékek, eszközök, energia és információk, mint a termelési és elosztási folyamatok elemei a megfelelő mennyiségben és minőségben a kellő időpontban, a lehető legjobb szállítási feltételekkel és minimális ráfordítással jussanak el a szükséges helyekre.

A logisztikai szemlélet alapgondolata az egységes rendszerben való gondolkodás, vagyis annak felismerése, hogy nem az egyes részterületeket kell optimalni, hanem valamennyi részterület egymáshoz való viszonyát.

---

1. Berzsényi Péter százados, ZMNE logisztikai tanszék hallgatója

A teljes folyamaton belül egyetlen tevékenység sem tekinthető elszigeteltnek, mivel a termelést megelőző beszerzés, maga a termelés és az azt követő értékesítés egy rendszerben kezelendő.

A logisztikai szemlélet speciális követelményei

Beszerzési logisztika: Cél, hogy minimális készletekkel az adott termelési programhoz biztosíthatók legyenek az alapanyagok, kiinduló termékek, kereskedelmi áruk. E folyamathoz tartozó alapanyagraktárakra jellemző a nagy forgási sebesség, a nagy tételű beszállítás, a termelési programnak megfelelő kiszállítás. Igen jelentős szerepet kap az információáramlás.

Üzemen belüli logisztika: Cél a termelő berendezések maximális kihasználtságának biztosítása, és rugalmas alkalmazkodás a termelési feladatok változásához. A termelési folyamatba beépülő félkész áruraktárakra jellemző decentralizáltság, az automatizálás magas foka és a gyártásorientáltság. E raktárak információs rendszere és az anyagáramlás vezérlése a vállalati rendszer szerves része.

Elosztási logisztika: Cél a szállítóképesség biztosítása rövid szállítási határidővel. A vállalati készáru raktáraknál a termelési és értékesítési program összehangolása alapján minimális készletre törekednek, míg az elosztó raktáraknál a megrendelések nagy pontosságú, rövid átfutási idejű kielégítése kap döntő hangsúlyt.

A teljes logisztikai folyamat, előzőekben leírt felosztása csak elméleti lehet, mivel az egyes részfolyamatok egymástól sem az áru, sem az információáramlás tekintetében nem választhatók el.

Ezek a részfolyamatok éppen az egyes raktárakban kapcsolódnak egymáshoz, így érzékelhető a raktárak meghatározó szerepe a teljes folyamat hatékony működése szempontjából.

A logisztikai szemléletből következően a raktározás fejlődését kiváltó tényezők az alábbiakban foglalhatók össze:

- Integráció a termék előállítási, illetve elosztási folyamatba;

- Átfutási idők csökkentése;
- Raktári készletek csökkentése;
- Élőmunka ráfordítás csökkentése;
- Tárolótér kihasználásának növelése;
- Az áruáramlás és információáramlás integrációja.

A követelményrendszernek megfelelő fejlődés főbb ismérvei:

- Új tervezési módszerek;
- Új raktártechnikai eszközök;
- Magas fokú gépesítés, automatizálás;
- A teljes folyamatra kiterjedő információáramlás;
- Számítógépes folyamatirányítás.

Számítógépes tervezési módszerek

Az adott feladatnak leginkább megfelelő raktári rendszer megtervezése egyre bonyolultabb, összetettebb feladatot jelent. A kiindulási feltételeket jelentő adatok feldolgozása, az adott feladathoz rendelhető technikai megoldások sokrétűsége és a raktárban lejátszódó folyamatok elemzése olyan mennyiségű és bonyolultságú munkát igényel, amely hagyományos módszerekkel nem végezhető el. Ez, valamint a rövid idő alatt kidolgozható - műszakilag és gazdaságilag megalapozott-ajánlatok iránti igény vezetett a számítógépes raktártervezési módszerek kialakulásához és egyre szélesebb körű alkalmazásához.

A különböző raktártervezési programok két csoportba sorolhatók:

1.) Az általános programok a raktártervezés azon területeire készülnek, amelyek minden tervezési munkában közösek, vagy amelyekhez egy általánosan hozzáférhető adatbank kapcsolható.

2.) A speciális programok egy-egy nagyobb, teljes rendszereket értékesítő cég használatára készülnek és elsődleges céljuk, hogy kellően figyelembe vegyék a cég által nyújtott sajátos előnyöket.

A számítógépes raktártervezési programok általános jellemzői:

- Modulrendszerű felépítés;
- Mikroszámítógépen való futtathatóság;
- Dialóg kapcsolat a tervezővel.

A raktárak fizikai áruflowmatáinak vezérlése csak akkor lehetséges, ha annak minden mozzanatáról megfelelő információ áll rendelkezésre. Ezen információáramlás egyre jelentősebb szerepet kap az automatizált rendszerek elterjedésével. Az anyagáramlási folyamatok hosszabb távon nem tervezhetők teljes mélységükben, azaz nem lehet az egyes részfolyamatokat szigorúan, mereven automatizálni. Meg kell adni az anyagáramlásnak is a szükséges alkalmazkodási képességet. Ezt segíti elő az információáramlás.

Az utóbbi években a raktári információtechnika rohamos fejlődését lehet megfigyelni. Erre a fejlődésre a számítástechnika robbanásszerű előterbe kerülése adott lehetőséget azzal, hogy árban és teljesítményben egyaránt megfelelő számítógépes rendszerek álltak rendelkezésre. A Honvédség számára ez nem jelenti szükségszerűen új és drága számítógépek vásárlását, hiszen a raktárak többségében ezek a gépek rendelkezésre állnak. A fő probléma az, hogy ezek a gépek nem állnak egymással kapcsolatban, azaz nincsenek hálózatba kötve.

A számítógépes kommunikációs rendszerek lehetővé teszik a folyamatba való közvetlen beavatkozást, adatokat és információkat közvetítenek az egyes alrendszerekhez és folyamatokhoz, valamint a tárolt és mozgatott termékekről a folyamatától távolabb eső operatív szintekre.

Az automatizált információáramlás előfeltétele az **azonosítás**. Az azonosítás, hogy a fizikai anyagáramlásban résztvevő tárgyakat és a felmérés adatait az információs rendszerrel közölje.

Az automatikus termékazonosítás többféle megoldással történhet

Az automatikus termékazonosítás alapja a termékazonosító, amelyet valamilyen, az automatikus azonosítás követelményét kielégítő formában és módon jelenítenek meg a terméken vagy annak csomagolásán, illetve különféle a termékhez kapcsolódó dokumentációkban.

Elterjedt megjelenési formák:

- optikai karakter-felismerés,
- vonalkód,
- mágnes-csík, mágneskártya,
- rádiófrekvenciás jelzés.

Más felosztás szerint beszélhetünk közvetlen vagy közvetett azonosításról.

1.) A tárgyakat kísérő adatok segítségével (közvetlen azonosítás).

Ez esetben a mozgó tárgyak magukkal hordoznak minden szükséges adatot, információt, így a döntési pontokon, illetve a kellő időben előtte, a tárgyfelismerés és az akciók számára szükséges valamennyi információ kiolvasható.

Más megoldásnál a tárgyak csak az azonosításhoz szükséges kódot hordozzák magukkal, és a döntési pontokon, az azonosítás után, a szükséges adatokat gépi úton kell az adott objektumra rendezni és feldolgozni.

2.) A tárgyak meghatározott sorrendiségének segítségével (közvetett azonosítás).

Ez esetben a mozgó tárgyak sorrendjében történik az információk elhelyezése az adattárolóban. A döntési pontokon megjelentő tárgyakhoz rendelik az adattároló aktuális tartalmát.

A raktározás területén többféle azonosító rendszert használnak. Ezek közül az automatikus információfeldolgozás követelményeit figyelembe véve az alábbiak **a jelentősebbek**:

- vonalkódos azonosító rendszerek,
- elektronikus azonosító rendszerek.

A vonalkód, mint áruazonosító egyre nagyobb szerepet kap a teljes logisztikai folyamatban, mivel folyamatos áruazonosítást és árufelügyeletet biztosít.

Az elektronikus azonosító rendszerek piaci részesedése egyre növekszik és egyes prognózisok szerint az elkövetkező években felhasználásuk, megduplázódik.

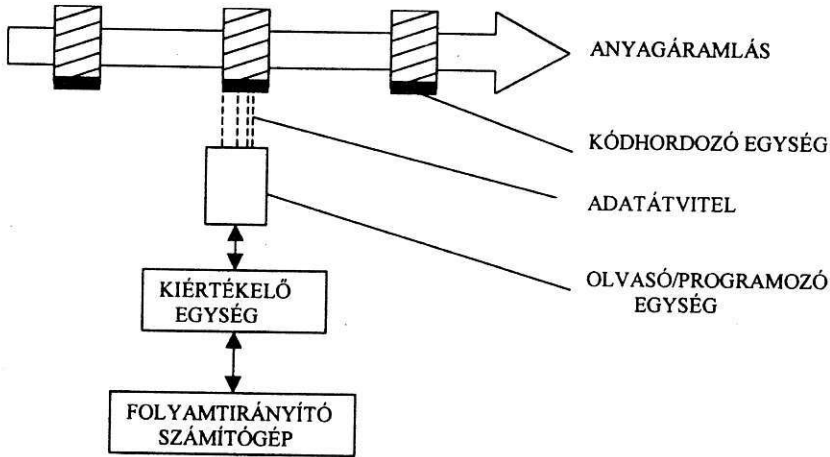
Az elektronikus elven működő azonosító rendszerek programozhatóak, így alkalmasak olyan adatok megőrzésére, amelyeket előzőleg az adathordozóba érintkezés nélküli kapcsolatban beírtak. Az adatok, amelyek az azonosítandó tárggyal együtt mozognak, a megfelelő helyen kiolvashatók vagy másik programozó munkahelyen módosíthatók.

Az elektronikus azonosító rendszer a következőkből áll:

- információ, kódhordozó elem,
- olvasó, programozó egység,
- kiértékelő egység.

A rendszer tagozódását a következő ábra szemlélteti.

1. ábra

Elektronikus azonosító rendszer tagozódása

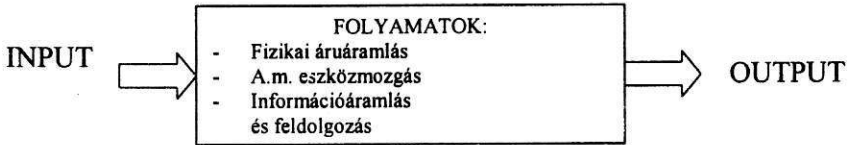
Az anyagáramlás és eszközmozgás információs rendszerének dinamikus adataihoz szorosan kapcsolódik a raktár tárolási funkciójához tartozó statikus adatrendszer, ami nem más, mint raktári tárolóhely-nyilvántartás. Ez egy olyan információs rendszer, amely a tárolóhelyek leképezésére épül fel, tartalmazza az üres és foglalt tárolóhelyek címeit.

A statikus és dinamikus adatokra épülő egységes információs rendszer számítógépes feldolgozása lehetővé teszi meghatározott stratégiák (pl. FIFO elv stb.) érvényesülését.

Számítógépes folyamatirányítás

A raktár, mint a logisztikai rendszer része egy olyan részrendszernek tekinthető, amely a környezetével tartott input és output kapcsolatok figyelembevételével önálló belső folyamatrendszerrel rendelkezik. (2. ábra)

RAKTÁR:

A raktár, mint részrendszer

A raktárirányítás feladata: a raktár belső folyamatainak összehangolt szabályozása olyan formában, hogy a leghatékonyabban legyen képes kapcsolati rendszerének megfelelni.

A raktári folyamatirányítás alapja az áruáramlás és eszközmozgás pontos követését lehetővé tevő információs rendszer megléte.

Mivel az árumozgáshoz kapcsolódó információ áramlás már a raktár-folyamatok gépesítésének korai szakaszában is olyan nagy volumenű feldolgozási munkát jelentett, amelyet manuálisan csak nehezen, az átfutási időket jelentősen megnövelve lehetett ellátni, ezen a területen jelentek meg először a számítógépek.

Az automatizálás és a technológiai követelmények fokozottan igényelték a raktári folyamatirányítás számítógépesítését, és annak technikai eszközrendszerének rohamos fejlődése és az árak csökkenése lehetővé tette az igények kielégítését.

A raktárak számítógépes folyamatirányítása különböző szintű és terjedelmű lehet:

- A számítógépesítés alsó fokán helyi számítógépekkel egyes rész-folyamatok irányítását végzik. Más részfolyamatnál megmaradt

a kézi irányítás és az egyes részfolyamatok között is kézi adat-továbbítás történik.

- A számítógépesítés következő fokán az egyes részfolyamatokat irányító számítógépek felett egy központi számítógép hangolja össze azok munkáját.
A helyi folyamatirányító számítógépek az utasításokat a központi számítógépektől kötegel, off-line kapcsolatban kapják.
- A számítógépesítés felső fokán a hierarchikus rendszerben felépülő szintek között az adatátvitel automatikus, vezetékes vagy vezeték nélküli kapcsolattal.

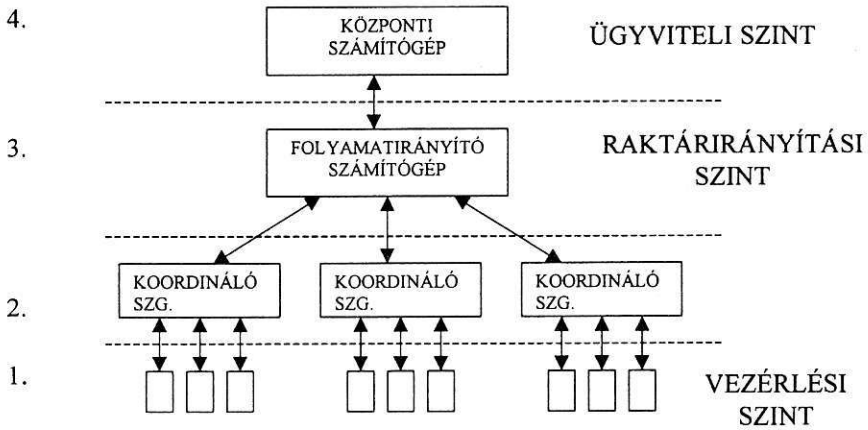
A fejlődés iránya az utóbbi folyamatirányító rendszerek felé mutat, mivel ez biztosítja a leghatékonyabb működést a raktár számára.

A számítógépes folyamatirányítás feltételei:

- A raktári folyamat egymástól jól elhatárolható részfolyamatokból épüljön fel;
- A részfolyamatok bemeneti, illetve kimeneti kapcsolatai pontosan meghatározhatók legyenek;
- Az áruáramlási útvonalak előre tervezhetők legyenek;
- Az áruk azonosítás szempontjából jelentős tulajdonságai pontosan leírhatók legyenek;
- A folyamat aktuális állapota, térbeli és időbeni lefolyása egyértelműen érzékelhető legyen;
- Szükség esetén a folyamatba be lehessen avatkozni.

A számítógépes folyamatirányítás, amely kiterjed a raktár minden folyamatmoduljára (árubeszállítás, tárolás, kommissiózás, árukiszállítás) hierarchikus felépítésű. Általában három szintet különböztetnek meg, amelyhez a negyedik szinten kapcsolódik az ügyviteli szint, a központi számí-

tógéppel, amelytől a raktárirányítás a bemeneti adatait kapja, illetve ahova a kimeneti adatait továbbítja (3. ábra). 3. ábra

Számítógépes irányítás hierarchia szintjei

Az egyes hierarchia szintek funkciója

Ügyviteli szint

Az ügyviteli szinten lévő központi számítógép feladatai:

- készletnyilvántartás,
- árubeszállítás nyilvántartása,
- megrendelésekhez kapcsolódó kitérési adatok megadása,
- pénzügyi számlázási teendők elvégzése,
- kommunikáció a folyamatirányító számítógéppel.

Raktárirányítási szint

A raktárirányítási szint a raktár nagyságától függően további két szintre osztható:

- A koordináló számítógépek végzik az egyes alrendszerek összefogó irányítását. Ilyen alrendszer lehet, pl. egy, szállítópálya-rendszer célravezérlése, vagy az állványkiszolgálógépek célbairányító rendszere.
- A folyamatirányító számítógép a teljes raktárrendszer irányítását végzi olyan formában, hogy közvetlenül on-line kapcsolatban van a koordináló számítógépekkel, vagy kisebb rendszereknél közvetlenül a helyi vezérlőkkel. Ezekről rendszeres információt kap a folyamat pillanatnyi állapotáról.

Vezérlési szint

A vezérlési szint az anyagáramlási folyamattal közvetlen kapcsolatban lévő irányítórendszerek.

A helyi vezérlők feladata:

- mozgási folyamatok irányítása,
- kommunikáció a felsőbb szintű számítógéppel.

A hagyományos raktárak folyamatainak számítógépes irányításának lehetőségei:

A számítógépes adatszolgáltatás a következőkre terjedhet ki:

- a készletek nyilvántartása, változások adminisztrálása, a tárolótéren belüli anyagmozgás irányítása,
- tárolótéri anyagmozgatási folyamat optimalizálás,
- készletszabályozás, prognosztizálás,
- szállítók és megrendelők adatainak nyilvántartása.

Ezen lehetőségek egy része a Honvédségben is használatban vannak. Léteznek azonban még kihasználatlan lehetőségek is. A raktárak számítógépes folyamatirányítása bizonyára még nem holnap válnak valóra a Honvédségben, de a gondolkodó "logisztikusnak" ezeket a fejlődési irányokat is ismernie kell.

Felhasznált irodalom:

Prezenszki J.   *Logisztika I.*

Neman Zoltán   *Logisztikai tanulmányok.*

KIKÉPZÉS - FELKÉSZÍTÉS

A HADITECHNIKAI MENEDZSMENT HUMÁN ERŐFORRÁS SZÜKSÉGLETE BIZTOSÍTÁSÁNAK EGYES KÉPZÉSI-FELKÉSZÍTÉSI ASPEKTUSAI

Turcsányi Károly¹

"Hogyne kellene megbüntetni az olyan embert, aki a hadművészetet megtanulni nem akarja és mégis arra törekszik, hogy vezérnek válasszák"

Xenophón

A katonai vezetőket képezni kell, vallja a mottóként választott idézetben Xenophón² kr.e. 400 körül. A görög hadvezér azóta többszörösen igazolt és többek által megerősített nyomdokait követve látja el ezt a feladatot ma a katonai felsőoktatás. A hadművészet, a katonai vezetői ismeretek elsajátításának szerepe semmit nem változott az azóta eltelt közel két és fél évezred alatt. Változtak viszont azok a feltételek és körülmények, amelyek meghatározzák a felkészítés irányait, területeit, tartalmát és jellegét. A tudás növekedése, az ismeretek differenciálódása miatt mára a felkészítés igen sokszínűvé vált. Ezt a katonai felsőoktatás változatos képzési formái és tartalma tükrözik vissza.

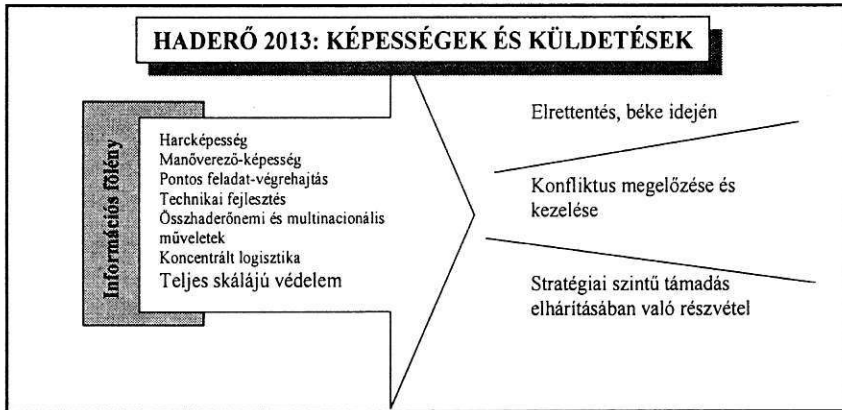
A gépi hadviselés tömeges elterjedésével, különösen a XX. század végére a hadseregek jellemzőjévé válik a korszerű haditechnikai arzenál, amely a haditechnikai-hadmérnöki felkészültséggel szemben is egyre összetettebb követelményeket támaszt. A siker egyre kevésbé csak a top-management felkészültségétől, elkötelezettségétől függ. Tényezői között előkelő helyet foglalnak el olyan új elemek, mint a haditechnika és technológia, a koncentrált logisztika, az összhaderőnemi és multinacionális műveletek a maguk kommunikációs, informatikai, kompatibilitási és interoperabilitási követelményeivel.

---

1. Prof. Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, ZMNE tanszékvezető egyetemi tanár, dékánhelyettes.

2. Xenophón (kr.e. 434-355 k) görög államférfi, hadvezér és történetíró. A görög-perzsa háborúk több hadjáratában vett részt, nevéhez fűződik tízezer görög harcos mintegy 4000 km-es sikeres visszavonulásának megszervezése ellenséges területen keresztül, a kunaxai vereség (kr. 401) után. Írásainak egyik jelentős kérdése a stratégia és a taktika (harcászat) viszonya. Xenophón mai szóhasználatával élve a hadvezéri felkészítésnek stratégiai jelentőséget tulajdonított.

Korszerű haderő képességek és küldetések (Haderő 2013 koncepció)

A legfontosabb haderő képesség a harcképesség, amelyet három alapvető tényező határoz meg:

- A biztonságpolitikából következő nemzeti katonai doktrína, abban a veszélyeztetettségek és a lehetőségek összhangja (figyelembe véve a szövetségi rendszerbe tartozásból következő lehetőségeket is);
- Az igénybe vehető rendelkezésre álló - erők, eszközök és források, azaz a harci erő;
- A morális tényező, amely egy sajátos, de fontosságában mindig is elismert belső erőforrás.

A harci erő tartalmazza azokat az elemeket is, amelyek rámutatnak a haditechnika és a haditechnikai menedzsment szerepére a haderő képességek meghatározásában. *Elemi közé tartoznak:*

- A humán erőforrás;
- A haditechnika;
- A katonai logisztika;

- A kiképzés, felkészítés és
- A harcckészültség.

A haditechnika szempontjából egyre inkább elkülönül egymástól a katonai csúcsvezető, az egyszemélyi összefegyvernemi vagy összhaderőnemi parancsnok haditechnikai ismeretének követelményszintje, a tervező-konstruktőr hadmérnök szükséges tudástartalma és a haditechnikai beszerzést, hadfelszerelést és rendszerben tartást tervező, szervező és irányító haditechnikai menedzsmenttől elvárt felkészültség. Nagyvonalú analógiával megfeleltethető ez annak, ahogy a termelőeszközt gyártó, azt felhasználó termelő és a karbantartó viszonylanak egymáshoz. Az eltérést elég jellemezni azokkal a sajátosságokkal, amelyeket a katonai szabványok, az elkülönült katonai beszállítói kör, a biztonsági okokból elvárt és megkövetelt titoktartás igen szigorú követelményei mutatnak. A NATO csatlakozás folyamatában - amely a működési mechanizmusok szempontjából több éves időszakot is jelenthet - ebben a kapcsolatrendszerben is változásokra lehet számítani.

Az egyszemélyi katonai vezető elsősorban abban érdekelt, hogy a harci, hadműveleti és hadászati feladatai megoldásához szükséges haditechnikai eszközök rendelkezésére álljanak és ezek képességeinek (harci lehetőségek) a hatékony felhasználásával sikert érhessen el. A katonai terminológia szerint a katonai vezető az alkalmazó, a felhasználó. Bonyolult feladatrendszere megkívánja, hogy a hadfelszerelési és a logisztikai támogatás - mint feltételrendszerek - igényei szerinti mennyiségben, minőségben, helyben és időben rendelkezésére álljon.

A fegyvertervező (konstruktőr) hadmérnök az alkalmazó és a rendszerbentartó -logisztikus, harcászati-műszaki követelményeinek figyelembevételével, annak megvalósítására törekedve fejleszti ki a haditechnikai eszközt. A fegyvertervező hadmérnökök felkészítése meghatározóan a polgári műszaki felsőoktatásban lehetséges és szükséges. A megkívánt, nélkülözhetetlen katonai ismereteket számukra vagy egyetemi tanulmányaikba beépítve, vagy pályakezdésük időszakában, a katonai felsőoktatás és kutatás szakembereinek közreműködésével lehetséges biztosítani. Egyetemi tanulmányaik időszakában kapnak például haditechnikai törzstiszti felkészítést,

mintegy 600 óra időtartamban, a **Gödöllői Agrártudományi Egyetemen** tanuló mezőgazdasági gépészmérnök-mérnökötiszt hallgatók. Ennek a képzési formának a **Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Haditechnikai tanszéke** a szervezője.

A hadsereg haditechnikai beszerzési-fejlesztési és üzemfenntartási területeinek haditechnikai vezetői (menedzserei) a haditechnikai fejlesztési és korszerűsítési projektek kidolgozói, vezetői, a beszerzések koordinálói, az üzemfenntartás szervezői és irányítói feladatokat látják el. Velük szemben mindenekelőtt követelmény a menedzserei felkészültség, amely az alapvető és integrált vezetői, szervezői, műszaki, gazdálkodói, katonai és jogi tudástartalom megszerzésével érhető el. Erre a funkciótartományra készít fel a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a **hadi-technikai menedzserképzés**, amely 1999-ben bocsátotta ki az egyetemi kiegészítő képzésben végzett első évfolyamát.

A haditechnikai menedzsment tehát a hadsereg katonai (esetenként polgári) vezetőinek az a köre, akik:

- Szervezik és irányítják a katonai egységek, harcászati-hadművelési magasabbegységek és a Honvéd Vezérkar szintjén az üzemfenntartó (javító, tároló, ellenőrző, bevizsgáló, technikai kiszolgáló) szervezeteket, az adott katonai szervezet üzemeltetésének tervezését, szervezését és szakmai felügyeletét;
- Ellátják a hadfelszerelés (fegyverzet és technika) fejlesztésével, korszerűsítésével (modernizálásával) kapcsolatos rendszertervező és -szervező feladatokat;
- Vezetik és koordinálják a haditechnikai fejlesztési, beszerzési és korszerűsítési projekteket;
- Meghatározó szereplői a haditechnikai kutatás, fejlesztés, gyártás területein az államigazgatási és a tárcaszintű vezető szervek, valamint a csapatok hadfelszerelési és rendszerben tartási együttműködésének;
- Jelen vannak a katonai felsőoktatásban és a haditechnikához kapcsolódó minőségbiztosítási és biztonságtechnikai menedzsment rendszerek létrehozásában és működtetésében.

A NATO elvárásoknak és szemléletnek megfelelően a *haditechnikai menedzsment gondolkodásmódjának középpontjában* a gazdaságosság, a hatékonyság és az élettartam (életpálya) szemlélet áll, amely a szükségletek megfogalmazásától a recyclinggel bezárólag a teljes folyamatot átfogó gondolkodásmódot és tevékenységet vár el. Ennek megfelelően a korszerű haditechnikai menedzsmenttől elvárt a rendszerszemlélet, amely közös ügyet szolgálóknak tekinti munkája során a harcászati-műszaki követelmények megfogalmazóit, a fejlesztőket-tervezőket, a gyártókat, a beszerzőket, a szállítókat, az ellátókat, a szolgáltatókat, az alkalmazókat, a kivonás és a recycling közreműködőit.

A haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükségletét meghatározó részében a már említett haditechnikai menedzserképzés biztosítja. Ez a képzés az innováció, a modernizáció szellemében született és a Magyar Honvédség műszaki szakértelműségével szemben megjelenő új igényeknek kíván megfelelni. Elgondolásaink szerint az itt végzetek folyamatosan biztosíthatják az utánpótlást és a képzés rendszerének teljes körű kiépítése pedig megoldhatja a pályán a továbbképzést, a fejlődést, a folyamatos innovációt.

A haditechnikai menedzserképzés a példát a magyar műszaki felsőoktatásból vette, ahol már a 90-es évek elején megkezdődtek a kutatások a hagyományos mérnökképzés mellett egy új, komplexebb menedzser jellegű egyetemi alapképzés bevezetésére. Magyarországon elsőként a Veszprémi Egyetem 1993 őszén indított okleveles műszaki menedzszak azt tűzte célul, hogy a mérnöki szemléletmód kibővítésével felkészítsen vállalatok, illetve vállalkozások műszaki-gazdasági-szervezeti rendszerének szervezésére, irányítására.

A műszaki menedzszak alapvető céljait a Veszprémi Egyetemen megismertük. Képzésének struktúráját és tartalmát tanulmányozhattuk. Saját helyzetünkre irányuló megfontolásaink ezek alapján vezettek oda, hogy a hadtudományi ismeretekkel és a katonai rendszerismerettel és módszertannal kiegészített hasonló képzésre nemcsak a haditechnikai ágazatoknál, a haditechnikai eszközök és eszközrendszerek üzemben tartóinál, hanem a haditechnikai kutatással, fejlesztéssel és beszerzéssel foglalkozók körében, sőt a hadiipar műszaki-gazdasági vezetői feladatköréit ellátók meglehetősen széles köre esetében is szükség lehet.

A fentiekből kiindulva és tekintettel a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem általános, közös képzési céljaira, a haditechnikai menedzserszak elé olyan sajátos célokat tűztünk ki, amelyek elérése biztosíthatja a honvédség korszerű, magas harci képességekkel rendelkező eszközparkja kialakításához szükséges szakmai hozzáértést, a haditechnika hatékony alkalmazásához és optimális üzemfenntartásához nélkülözhetetlen modern műszaki és haditechnikai szakmai műveltséget, a hadtudományi, a menedzseri és a gazdálkodói ismeretek, elemi jártasságok és készségek megfelelő ötvözetét. Így látjuk elérhetőnek azt, hogy a NATO tagként elvárt haditechnikai képességek, az anyagi erőforrások biztosítása esetén megteremthetők és a béke, a válságkezelés és a haditevékenységek időszakában egyaránt fenntarthatóak legyenek.

A képzés tartalma, ha egy cikkben nem is mutatható be, de jellemezhető a tantárgycsoportok néhány tipikus tantárgyának megadásával.

1.) *Az általános katonai és hadtudományi felkészítés jellemező, egyetemi közös tantárgyai:* hadtudomány alapjai; idegen hadsereg- és hadszíntér ismeret; szárazföldi csapatok harca és hadművelete; nemzetközi hadijog stb.

2.) *Értelmiségi felkészítés, egyetemi közös tantárgyai:* filozófia; matematika; pszichológia; hadtörténelem; közgazdaságtan; szervezetszociológia stb.

3.) *Vezetői, szervezői és gazdálkodói ismeretek jellemző, karon közös tantárgyai:* vezetés- és szervezéselmélet; szervezésmódszertan; folyamat-szervezés; katonai gazdaságtan stb.

4.) *Haditechnikai menedzserszak szakkörös és jellemző szakirányú tantárgyai:* Magyar Köztársaság kommunikációs infrastruktúrája; elektronikai hadviselés; stratégiai és katonai műszaki menedzsment; rendszerbentartás elmélete; haditechnikai kutatás és fejlesztés; haditechnikai beszerzés; műszaki jog; biztonságstudomány; katonai minőségügy; logisztika elmélet stb.

A szakirányonként eltérő szaktantárgyak száma 15-20, a fakultációban választhatók köre, a szakon mintegy 30 tantárgy. (A képzés részletesebb megismerésére a 28/199. (II.2.) Kormányrendelettel kiadott képesítési követelmények adnak lehetőséget). Mindezek alapján úgy gondoljuk, hogy a haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükségletének biztosításában *két szempontból meghatározó fontosságú lépést tettünk:*

1.) A jövő szempontjából és a korszerű tartalmi igények meghatározására, törekedve kívántuk az alapvető képzettségi, felkészültségi igényeket kielégíteni.

2.) Előző alapján kialakítottuk, államigazgatási eljárás során elfogadtattuk és beindítottuk a haditechnikai menedzserszakon a képzést. A képzés folyamata fogja azt eredményezni, hogy új szemléletű, a rendszert hatékonyabban működtetni képes haditechnikai menedzser szakállomány jöjjön létre.

A haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükségletének biztosítása természetesen ezzel nem merül ki, a kérdéskör lényegesen bővebb. A Magyar Honvédség egészét érintően egy sor olyan fontos elemet tartalmaz, amely csak egy egységes rendszerben működtethető és fejleszthető. Ilyenek többek között a NATO csatlakozásból és a haderő átalakításból következő változások, a humánpolitikai és szociálpolitikai koncepció kialakítása, a pályaképre és a karriermodellre vonatkozó elgondolások. Hatásuk a haditechnikai menedzsmentre ugyanúgy érvényes, mint a haderő más területeinek emberi erőforrás szükségletére.

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem lehetőségeinek és küldetésének körén belül maradva, azokra az életpályát érintő kérdésekre kívánunk még kitérni, amelynek feltételeit a jövőben szándékozunk megteremtetni, illetve amelyhez valamilyen módon lehetségesnek és szükségesnek látjuk csatlakozásunkat.

Első ezek között a továbbképzés rendszere. Ma még kidolgozott rendszerünk nincs, csak elgondolásaink arra, hogy milyen igényeknek kell általában és a haditechnikai menedzsment esetében specifikusan megfelelni. Minden életpályán igaz, hogy a megszerzett tudás egyre rövidülő időszakonként felfrissítendő, azt rendszerezni, megerősíteni és újakkal kiegészíteni, ötvözni kell. **A NATO csatlakozás következményeit figyelembe véve úgy gondoljuk, hogy az általános haditechnikai menedzsment továbbképzések időszakosságát először legalább 2-3, később 4-5 évre lehet tenni.** A következő néhány év lesz ugyanis az, amikor meg kell ismerni az új haditechnikai szabványelőírásokat, a rendszerbe kerülő új eszközöket, a NATO haditechnikai-hadiipari együttműködés formáit, eljárásait. Ebben az időszakban várható a régi eszközrendszer nehezülő üzemfenntartása mellett az

újak rendszerbeállítása, az együttes alkalmazás mindenoldalú biztosítása. Ennek célszerű formája a szakirányú továbbképzési szakok alapítása és indítása lehet.

A haditechnika szakterületenként különböző és a hadsereg haditechnikai fejlesztésének prioritásait is figyelembe vevő átalakulás igényli a szűkebb területekre irányuló, mélyebb szakmai tartalmat nyújtó, többnyire egyedi felkészítési formák kidolgozását és ajánlását is. Ezekre példa lehet a katonai minőségügy új követelményeire felkészítő, széles körre kiterjedő képzés vagy a beindulás előtt álló gépjármű program alapján az üzemfenntartást (csapatjavítást, fenntartási anyagellátást, technikai kiszolgálást stb.) szervezők felkészítése.

A haditechnikai menedzsment és az ide tartozó szakterületek tudományos igényű művelése is a humán erőforrás szükséglet biztosításának körébe tartozik. Az egyetem doktori képzési programjai közül erre a lehetőséget *"A katonai biztonság, a védelmi integráció és a fegyveres küzdelem"* című program megfelelő alprogramja biztosítja. Ennek ma már van 1 fő - 1999-ben Pro Scientia díjat nyert - olyan doktorandusza, aki a haditechnikai menedzser szakon végzett.

A katonai felsőoktatás tehát megtette a legalapvetőbb lépéseket ahhoz, hogy betöltse a haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükségletének biztosításában tőle elvárható szerepet. Az ebben felvállalt kötelezettséget akkor tekinthetjük igazán teljesítettnek, ha a haditechnikai menedzserképzés és -továbbképzés során *folymatosan olyan szakembereket leszünk képesek kibocsátani, akik:*

- Megfelelő katonai alap- és szakmai ismeretekkel rendelkeznek;
- Megismerték és elsajátították a hadtudomány alapkérdéseit, a haderőnemek és szakcsapartak feladatait és tevékenységük legalapvetőbb kérdéseit békében, békefenntartó, -támogató és harci viszonyok között;
- A társadalmi beilleszkedést segítő, az értelmiségi funkció ellátását támogató társadalomtudományi képzésben részesültek;
- Természettudományi ismereteik kellő alapot biztosítanak számukra a szükséges mérnöki-műszaki ismeretek elsajátításához;

- Az előző alapokra is támaszkodó műszaki, informatikai, gazdasági, jogi és vezetői ismeretekkel rendelkeznek;
- Kellő mélységű áttekintéssel rendelkeznek az anyagi és az irányítási folyamatok műszaki-gazdasági háttéréről;
- Alkalmassá válnak haditechnikai rendszerek, fejlesztési projektek feladat-előkészítési, szervezési és irányítási funkcióinak ellátására;
- Képesek specialisták szaktevékenységét koordinálni;
- Alkalmassak a szervezetek humán rendszerekkénti működtetésére;
- Tevékenységüket a rendszerszemlélet, a biztonságkultúra szemlélete és a stratégiai gondolkodásra való alkalmasság jellemzi.

Ez a széles funkciótartomány a képzésben beláthatóan új megközelítést igényel. Sokkal inkább megkívánja a megfelelő személelmód kialakítását, a team munkára való alkalmasság fejlesztését és a megfelelően gazdag módszertani felkészültséget, mint részletes ismeretek hatalmas tömegének elsajátítását, illetve átadását.

Reméljük gondolataink, okfejtésünk tükrözik azt, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Haditechnikai tanszéke felkészült és alkalmas ezeknek a feladatoknak az ellátására, a maga részéről a haditechnikai menedzsment humánerőforrás szükségletének biztosítására.

Felhasznált irodalom:

Haderő 2013 koncepció.

A képzés folyamata a haditechnikai menedzser szakon

heti óraszám

AZ ISO 9000 ALKALMAZÁSA A KATONAI FELSŐOKTATÁSBAN

Virágh Béla¹

A mindennapjainkra jellemző folyamatos kihívás és változás alól az oktatás, így a katonai felsőoktatás és az abban tevékenykedők sem mentesek. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Karának, Páncélos, Gépjármű és Közlekedési Tanszékén dolgozók már korábban felismertük a saját tevékenységi körünk bővítésének igényét. E felismerés alapján döntöttünk arról, hogy a tanszéknek a minőségügygel kapcsolatosan annak fejlődésének és kiteljesedésének szerves részévé kell válnia. Ennek érdekében nemcsak a képzési profilba illesztett minőségbiztosítási tantárgy oktatását kell magas színvonalon végezni, hanem a saját szervezetünkre is egy minőségbiztosítási rendszert kell kiépíteni és működtetni.

Az elhatározás utáni projekt megvalósításba bevonásra került a volt Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola (BJKMF) másik gépészmérnöki tanszéke is, nevezetesen a Fegyverzettechnikai Tanszék, így a teljes gépészmérnöki szakra megkezdődhetett egy ISO 9001 kompatibilis minőségbiztosítási rendszer kiépítése.

Az adminisztrációs és pénzügyi kérdések megoldása után 1999. év kora tavaszán, a *brit Hollo-Tas, Liles & Partners management* tanácsadó iroda vezetésével hozzákezdtünk a kitűzött feladat megvalósításához, ahol csoportos tréningek során elsajátítottuk a rendszerépítéshez szükséges ismereteket és fokozatosan terjesztettük ki azt a saját szervezetünkre.

Joggal vetődik fel bárkiben, hogy milyen célokat fogalmazzunk meg a minőségügyi rendszerrel kapcsolatosan, amelyre a válaszomat a következőkben foglalom össze:

1.) A gyenge pontok feltárásával és kiiktatásával terveztük elérni azt, hogy a működés szempontjából hatékonyabb rendszer épüljön ki.

---

1. Virágh Béla mk. alezredes, ZMNE, Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola karának főiskolai docense. Páncélos, Gépjármű és Közlekedési tanszékvezető helyettes.

2.) A dokumentáltság erősítésével - ami az ISO 9000 egyik alapigénye is -, akartuk és akarjuk megelőzni az esetleg bekövetkező nem megfeleléseket.

3.) Ellenőrzött, szabályozott, irányított folyamatok kidolgozásával kívánjuk megvalósítani azt, hogy tevékenységünk során a minőség nem véletlen, hanem tudatosan létrehozott eredmény legyen.

4.) Olyan vezetési rendszert szeretnénk működtetni, ahol a dolgok úgy történnek ahogy azt elterveztük és akarjuk.

5.) Fokozni kívánjuk a szakkal kapcsolatba kerülő személyek és szervezetek velünk szemben táplált bizalmát.

6.) El szeretnénk érni a minőségügyi költségek esetleges csökkenését.

7.) Irányt akarunk mutatni és felhívni a figyelmet a kiterjesztés lehetőségére azért is, hogy a haderőfejlesztésben megfogalmazott képességfejlesztés és korszerűsítés ez által is megvalósítható legyen.

8.) Meg szeretnénk volna előzni a később kötelezővé válót, történetesen azt, hogy az intézmények építsék ki a saját minőségbiztosítási rendszerüket.

Nagyon fontos feladatnak tekintettük, hogy a minőségbiztosítási rendszerünk - amít a tanácsadóink maximálisan támogattak és szorgalmaztak is - olyan legyen, ami a mi korábbi rendszerünket felismeri, esetleg alkalmazza valamint azt, hogy a kiépítést a mi aktív közreműködésünkkel érjük el és ne egy harmadik fél által legyen ránk szabva. Ez utóbbi elképzelésünket a rendszerkiépítés alatt teljes mértékben visszaigazolni láttuk, hiszen nem kis mértékben a tanszéken meglévő elméleti tudást, már meglévő dokumentációkat és a gyakorlatban alkalmazott módszereket helyeztük használatba, esetleg módosítottuk a minőségbiztosítási követelmények kielégítése érdekében.

A szak két tanszékén hagyományosnak mondható háromszintű dokumentációs rendszerrel rendelkező, ISO 9001 kompatibilis minőségbiztosítási szabvány követelményeit kielégítő minőségbiztosítási rendszert dolgoztunk ki. A háromszintes rendszer része lett a minőségügyi kézikönyv,

a minőségbiztosítási eljárások, a munkautasítások és az ezeket támogató formanyomtatványok gyűjteménye. Én azt gondolom, hogy a szabvány követelményei, a rendszer kiépítésének folyamata és bevezetése viszonylag közismert, a továbbiakban csak a sajátosságokkal, majd a működő rendszer tapasztalataival kívánok foglalkozni.

A rendszer kiépítés szakhoz fűződő sajátosságait két kérdéskörhöz szeretném kapcsolni, amelyből az egyik az ISO 9000 gyártásorientált voltából ered. Mi is, mint gondolom mások meglepetéssel tapasztaltuk, hogy e szabványra mindenképp ráillik a teljeskörűség jelzője, hiszen a mi példánk igazolja, hogy a szabvány elemeit jól tudtuk alkalmazni a saját oktatási tevékenységünkre is.

A specifikumok másik köre abból ered, hogy a két tanszék egyrészt egy nagyobb szervezet szerves része, másrészt az oktatói tevékenység katonai keretek között valósul meg. Talán bennünket a tanszéken dolgozókat lepett meg legkevésbé az ISO 9000 rugalmassága nevezetesen az, hogy az itt kialakult és alkalmazott működési mechanizmus milyen könnyen összhangba hozható az ISO 9000 előírásaival.

A továbbiakban szinte csak a felsorolás szintjén említem meg azokat a sajátosságokat, amelyeket a kiépítés során tapasztaltunk. A szerződés átvizsgálásával kapcsolatban kell megemlítenem, hogy a kialakított minőségbiztosítási rendszer felismeri, **hogy a vevő elsősorban a Főiskolai Kar képében jelenik meg.** A Főiskolai Kar közvetíti a meghatározott vevői igényeket, egyrészt a Nemzetvédelmi Egyetem, a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség felől, másrészt a felsőoktatási intézményeket szabályozó jogszabályhalmaz felől. De ugyancsak felismerésre került az is, hogy meg nem határozott vevő igények felmerülnek és kezelést igényelnek mind a hallgatók, mind a társadalom részéről is.

A tanszékek oktatási tevékenységet tervező és tananyagfejlesztő munkát is végeznek, ami okán vált szükségessé az ISO 9001 szabvány alkalmazása. A tanszékeknél a tervezések szabályozása projekt minőségügyi tervekben keresztül történik.

A tanszékek nemcsak a minőségügyi rendszerrel kapcsolatos iratokat kell, hogy kezeljék szabályozottan, hanem mindazokat az intézkedéseket és egyéb szabályozásokat is, amelyek érintik a tanszékek munkáját. Jelen-

tős feladat volt mindazokat a jogszabályokat felismertetni a minőségügyi rendszerrel, amelyek befolyásolják vagy irányítják a tanszékek tevékenységét.

A beszerzési tevékenység minőségügybe való bevonása külön kihívást jelentett. A tanszékek amint már utaltam rá, a Főiskolai Kar szervezeti és oktatási egységei. Gyakorlatban minden beszerzési tevékenység a Főiskolai Karon keresztül történik és a tanszékeknek alapvetően csak igény meghatározási lehetőségeik vannak. Ennek ellenére az eljárás amelyet kialakítottunk, sikerrel elégti ki a szabvány igényeit.

A kialakított minőségügyi rendszer felismeri és komoly figyelmet fordít arra, hogy a hallgató maga a vevő által szállított termék legfontosabb forrása. Ugyanígy, felismerést nyert a termék azonosítása és nyomonkövethetősége témakör alatt a használt oktatási és egyéb eszközök mellett a hallgatók munkájának és eredményeinek ellenőrzése is.

A folyamatszabályozás során fény derült arra, hogy a tanszékek már meglévő és leszabályozott folyamatai mennyire közel álltak az ISO 9000 tételes igényeihez.

A már meglévő és hatékonyan működő ellenőrzési rendszer nagyon könnyen került beillesztésre a minőségügyi rendszer ellenőrzéssel és vizsgálattal foglalkozó bővebb eljárásába.

Az ellenőrzött és vizsgált állapottal kapcsolatos eljárás kialakítása során a BJKMF már meglévő szabályzatai beillesztést kaptak a tanszék önellenőrző tevékenységének eredményeit láthatóvá tévő gyakorlat dokumentálásába.

A kialakított minőségügyi rendszer hatékony módszereket iktatott be a nem megfelelések feltárására, kezelésére és azok ismétlődésének megelőzésére. A nem megfelelések feltárásába a tanszék munkájában résztvevő állomány összessége hiánytalanul bevonásra került.

A helyesbítő és megelőző tevékenységgel foglalkozó eljárások tükrözik igazán, hogy a tanszékek minőségügyi rendszere mennyire széles alapon nyugszik. Az egyéb eljárások megalkotása semmilyen nehézséget nem jelentett.

Az ISO 9001 kompatibilis minőségbiztosítási rendszerünk tanúsítása, az NQA által 1999. december 2-án feltárás nélkül megtörtént. A bevezetés óta eltelt rövid idő miatt kevés, de ugyanakkor talán nagyon markánsnak nevezhető tapasztalatot tudok megfogalmazni.

Melyek ezek?

1.) A kollégáim tevékenységeiben határozottabban felismerhető a megelőzésre való törekvés, az észrevételezéssel szemben.

2.) Elmondható, hogy a munkatársaimnak most már van valamilyen véleménye a minőségügyet érintő vagy arról elhangzó véleményekkel, tevékenységekkel kapcsolatosan azaz, a minőségügy a napi gondolkodás részévé vált.

3.) Saját részünkről büszkeséget, mások részéről tiszteletet érzek azokon a fórumokon vagy a különböző kapcsolattartások során, akkor amikor kiderül - és azt tudatosan szorgalmazzuk is -, hogy ISO 9001 minőségbiztosítási rendszert üzemeltetünk.

4.) Megnőtt az érdeklődés irántunk és a működtetett minőségbiztosítási rendszerünk iránt.

5.) Nagyon fontosnak tartom, hogy a munkatársaim tudatosan és jól alkalmazzák a nem megfelelések feltárását, ami véleményem szerint a rendszer működésének az alapja is. A valósághoz hozzá tartozik az, hogy ezt a tevékenységet más módon - írásos és szóbeli jelentések formájában - már korábban is működtettük, azonban a feltárt hiányosságok kezelése most formai és tartalmi módszerében következetesebbé vált.

Megítélésem szerint egy hosszabb tapasztalatszerzési folyamat után a minőségügyi rendszert - a jobbítás szándékával - különböző elemzések tárgyává kell tenni, amely során olyan témakörök vizsgálatát lehet elvégezni, mint a hallgatók tapasztalata a képzést folytató szervezettel kapcsolatosan, vagy a minőségügyi rendszer hatása az oktatás színvonalára. Azonban ilyen és ehhez hasonló alapos vizsgálatok elvégzéséhez elengedhetetlen a kellő mértékű tapasztalat kialakulása, majd összegyűjtése, amelyhez idő és következetesség szükséges.

Befejezőként azon reményemet kívánom megfogalmazni, amely a kiépített minőségbiztosítási rendszer számos előnyének a későbbiekben történő tapasztalására és kihasználására irányul, valamint azt, hogy e rendszerrel és annak esetleges kiterjesztésével sikerül hozzájárulni a NATO csatlakozás kapcsán is indokolttá váló, a Magyar Honvédséget érintő haderőfejlesztéshez.

KATONAI MINŐSÉGÜGY

A MAGYAR KATONAI MINŐSÉGÜGY FEJLŐDÉSE, HELYZETE ÉS JÖVŐJÉNEK DILEMMÁI

Turcsányi Károly - Mikula László¹

A haderő átalakítása a rendszerváltást követően gyorsan megkezdődött. A folyamatot eddig elsősorban a leépítés-leépülés, a szervezeti és a vezetési struktúra több lépésben bekövetkezett módosításai és mindmáig egy elfogadott és megvalósítható fejlesztési stratégia hiánya jellemezte.

A NATO csatlakozásig (1999.) a számunkra új szövetségi rendszer működési mechanizmusát, belső folyamatait, szabályozóit részleteiben nem ismerhettük meg. A NATO csatlakozás első éve tehát új helyzetet teremtett.

Ez az új helyzet alapvetően hat a katonai minőségügyre is, amely mellett, hogy a minőségügy szerves része, annak meglehetősen sajátos területe. Jelentős fokú zártsága még annak ellenére is fennmarad, hogy a NATO csatlakozással tovább erősödik a hadsereg civil kontrollja, szorosabbá válik a társadalom és a hadsereg kapcsolata. A katonai titokvédelem a szükséges kérdésekben és területeken továbbra is nélkülözhetetlen, miután az nem a hadsereg önös érdeke, hanem a nemzeti védelmi érdekek sértetlenségének biztosítása.

A katonai erő fenntartása, alkalmazhatóságának megőrzése és sajátos alkalmazása minden körülmények között különösen veszélyes üzemnek tekinthető. Gondoljunk csak a tömegpusztító fegyverek (magfegyverek, vegyi- és biológiai fegyverezmény) meglétére, terjedésére vagy akár csak a fegyveres kiképzésre, felkészítésre. Ezek a sajátosságok - mondhatni ősidők óta - megkülönböztetett figyelmet biztosítanak a hadseregek felszerelésének, ellátásának és fenntartásának. Egy fegyverraktár őrzése, egy lőszergyártó üzem működtetése, egy katonai alkalmazási terv elkészítése mindig is sajátosan feszes, szigorú rend szerint történik és mindezekhez kapcsolódóan a minőségre közismerten kiemelkedő hangsúlyt helyez.

---

¹Prof. Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, ZMNE tanszékvezető egyetemi tanár, dékánhelyettes.

Mikula László mk. alezredes, Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal mb. minőségbiztosítási igazgató

1.) Mérőföldkövek a katonai minőségügy fejlődésének nemzetközi és hazai történetéből

A bevezetőből következően a katonai minőségügy a haditechnikához, a hadiiparhoz és a hadikultúrához kapcsolódóan - egy kis túlzással - akár az őskorig is visszavezethető. Mondható ez azért, mert írásos és ábrázolt nyomai vannak annak, hogy a hadak felszerelése és az ellátásukra szolgáló élelem, ruházat stb. mindig szigorú használhatósági vizsgálatnak, ellenőrzésnek volt kitéve. Ez a folyamat fejlődését tekintve az egyszerű érzékszervi ellenőrzéstől kiindulva, a mérésen, az anyagvizsgálaton át vezet a XX. század elején megjelent statisztikai ellenőrzésig, majd a mai teljes körű minőségmenedzsmentig.

A csereszabatosság követelménye először **Angliában**, a XIX. század végén, a XX. század elején, a *fegyvergyártásban jelent meg*. Ez a nagy-sorozatú gyártás és felhasználás szempontjából igen jelentős gazdasági kihatású követelmény volt és - ha még csak a sablonok alkalmazásának formáját öltötte is - már a szabványosítás előjelének tekinthető.

A II. világháború során a haditermelés tette szükségessé a mintavételes ellenőrzés tudományos alapjainak lefektetését. Ennek érdekében dolgozták ki 1941-44 között a **MIL STD 105** mintavételei szabványt, amelynek lényegét ma is világszerte alkalmazzák. A katonai minőségügy - tágabb értelemben - ettől az időszaktól számíthatja kezdetét. A minőségügy szempontjából ennek olyan meghatározó események a tanúságtevői, mint az **Amerikai Egyesült Államokban a Háborús Termelési Tanács** minőségellenőrzési továbbképzési programjának meghirdetése és a megvalósítása lépései. E folyamat részeként alakul meg 1943-ban az USA-ban a **Minőségügyi Mérnökök Egyesülete**, majd 1946-ban az **Amerikai Minőségszabályozási Társaság**.

Japánban úgyszintén már a II. világháború elején meghatározó személységek munkássága kapcsolódott a haditermeléshez, ezáltal a katonai minőségügyhöz. Elegendő példaként csupán **Ishikawa** nevét megemlíteni, aki ebben az időszakban a haditengerészet megrendeléseit ellenőrizte.

Más országokhoz hasonlóan, **Magyarországon** is volt a II. világháború időszakában olyan szervezet, amely a katonai átvételi feladatokat látta el. **A Katonai Átvételi Intézet** alaprendeltetése a hadfelszerelések egy széles körének minőségellenőrzése volt. Nem az intézet létének vagy

hibás működésének tudható be, hogy a hadtörténelem a magyar hadsereg hadfelszereléséről nem minden esetben ír az elismerés hangján. Éppen a minőségellenőrzés hiányainak tudható be, hogy előfordultak olyan esetek, amikor a veszteség oka nem az ellenség, hanem például a magyar katona öltözetének rossz minősége volt.

Az 1950-es évektől kezdve a *Haditechnikai Intézet*, majd az egyes anyagnemfelelős főnökségek (fegyverzeti, vegyvédelmi, gépjármű stb.) alárendeltségébe tartozó *Anyagátvételi Osztályok* végezték az ipar által előállított haditechnika, hadfelszerelés ellenőrzését, minősítő vizsgálatát és átvételét. 1962-től, kormányhatározat alapján, **katonai üzemi megbízottak (KÜM)** végezték a hadiipari üzemekben a termelés ellenőrzését, a minőség értékelését a katonai követelmények teljesülése alapján, amelyet a **Honvédelmi Tanács** léptetett hatályba. A KÜM tevékenység a gyártmány ellenőrzése mellett a gyártás feltételeinek ellenőrzésére is kiterjedt. A KÜM a **Honvédelmi Minisztériumhoz** tartozott, tehát irányítása a katonai legfelső vezetés szintjéről valósult meg, abban az időben teljes mértékben civil kontroll nélkül. A KÜM tevékenysége a gyártó és a javító üzemekben a megrendelőtől és a gyártótól független volt, ami biztosította a minősítés és ellenőrzés objektivitását.

1985-től a fegyverzeti és technikai szolgálati ágak (haditechnikai szakterületek) integrációját követően a Magyar Honvédségnél központosították a haditechnikai anyagok és eszközök minőségvizsgálatát és ellenőrzését. Ezt a feladatot a *Fegyverzeti és Technikai Anyagátvételi Központ (FVTAK)* igen jelentős létszámmal, mintegy 350 fő hivatásos és polgári állománnyal végezte. Ez a szervezet potenciálisan képes volt a hagyományos katonai minőségellenőrzés szinte minden feladatát szakmailag magas színvonalon ellátni.

A rendszerváltást követően 1990-ben alakult meg a FVTAK helyet a *Magyar Honvédség Minőségtanúsító Intézete (MITI)* - lényegesen kisebb létszámmal. Szervezetében és feladatkörében ugyanakkor már megjelentek a minőségbiztosítás új elemei, jellemzői.

A szemléletváltást a katonai minőségügyben leginkább az mutatja, hogy a MITI működésében irányt vett a tárca vonzáskörébe tartozó gazdálkodó szervezetek (*HM részvénytársaságok stb.*) minőségbiztosítási rendszerének minősítésére, tanúsítására és a katonai szállítók minőségbiztosítási rendszereinek vizsgálatára. Éppen ennek érdekében az intézet megszerezte a magyar nemzeti rendszerben az akkreditált vizsgáló szer-

vezet státuszt. A *Minőségtanúsító Intézet* tehát már a rendszerszemléletű minőségbiztosítást képviselte és működése a minőségbiztosítási rendszer-tanúsítás irányába lépett előre.

1993-ban a Minőségtanúsító állományából mintegy 50 fő szakértő került át az időközben felállított *Magyar Honvédség Gazdálkodási Hivatalába*. (Most MH Beszerzési Hivatal : MH BH). E szervezeten belül a katonai minőségügyi feladatokat a *Minőségellenőrzési Főosztály* látta el, amely később 30 főre csökkentett létszámmal *Minőségbiztosítási Igazgatóságként* folytatta és végzi ma is munkáját.

A Magyar Honvédség stratégiai felülvizsgálata jelenleg folyamatban van. Az ezt követő átszervezés katonai minőségügyet érintő követelményei a NATO minőségügyi rendszeréből és a nemzeti katonai minőségügyi hagyományokból kell következzenek, azzal kell az új rendszernek harmonizálnia, együttműködni.

2.) A NATO minőségpolitikája, minőségbiztosításának alapvető szabályozói

A NATO felfogásában a katonai minőség "mozgó" célpont, amely folyamatos aktualizálást és fejlesztést igényel. A biztonság alapkövetelménye az, aminek mindig meg kell felelni a veszélyek változó területei, irányai és jellemzői közepette. Ma a NATO-ban a katonai biztonság szempontjából a legfőbb veszélyekként a regionális és a gazdasági instabilitást, a demokrácia elleni fellépéseket, egyes régiók demográfiai problémáit, valamint a tömegpusztító fegyverek elterjedését jelölik meg. Új típusú veszélyekként jelennek meg a kábítószer kereskedelem és a nemzetközi terrorizmus.

A NATO minőségfilozófiája tömören abban fogalmazódik meg, miszerint a védelmi képesség a katonai működés és az alkalmazott eszközök, eszközrendszerek minőségétől függ. Ennek megfelelően a személyzet és a hadfelszerelés minőségét, a képességek magas szintjét minden feladatrendszerben és minden időszakban biztosítani kell.

A NATO több mint három évtizede meghirdette a szövetség közös biztonsága terén alkalmazásra ajánlott, egységesített minőségbiztosítási programját, összhangban a tagországok nemzetgazdasági érdekeivel. A NATO előírja a tagországaiban rendszeresített eszközök minőségének és

megbízhatóságának elvárt, standardizált követelményeit és azt ajánlja a tagországoknak. Gondolkodásmódjának középpontjában az élettartam (életpálya) szemlélet áll, amely a szükséglet megfogalmazásától a disposal (recyclinggel) bezárólag a teljes élettartamot átfogó minőségbiztosítást vár el.

Az élettartam modell alapvető rendező elvként kezeléséből következik, hogy a minőség ügyét mindazon szereplőkre kiterjesztik, akik a katonai szükségletek kielégítésében már a követelmények megfogalmazásától kezdődően valamilyen formában részt vesznek.

Így a minőség szempontjából közös ügyet szolgálóknak tekintik:

- A harcászati-műszaki követelmények megfogalmazóit;
- A fejlesztőket, tervezőket;
- A gyártókat;
- A beszerzőket;
- A szállítókat;
- Az ellátókat;
- A szolgáltatókat;
- Az alkalmazókat;
- A kivonás és a disposal (recycling) közreműködőit.

Az élettartam minőség és a teljes körű minőségmenedzsment biztosítása érdekében a felsorolt szereplőknek együtt kell működniük, követelményeiket össze kell hangolniuk, információikat a szükséges mértékben egymással meg kell osztaniuk.

Az együttműködést a katonai minőségügy területén a NATO a tagállamok által ratifikált szabványosítási megállapodások (**STANAG-ok**), a szövetségi minőségbiztosítási kiadványok (**AQAP-k**) és a szövetségi megbízhatósági és karbantartási kiadványok (**ARMP**) útján működteti.

A szabványosítási megállapodásokat a tagállamok - lehetőségeik figyelembevételével - kikötések nélkül vagy kikötésekkel ratifikálják (elfogadják, hatályba léptetik) és a bevezetésről ennek megfelelően gondoskodnak. Minden esetben indokolni kell, ha valamely tagállam egy szabványosítási megállapodást nem ratifikál.

A NATO szabványosítás katonai minőségügyre vonatkozó legfontosabb alapegyezménye a **STANAG 4107**, amely a kormányzati minőségbiztosítás elveinek kölcsönös elfogadását tárgyalja. Ez a szabványosítási egyezmény meghatározza azokat a szakkifejezéseket és követelményeket, lefekteti azokat a folyamatokat és eljárásokat, amelyek alapján az egyik NATO tagország védelmi (haditechnikai/hadfelszerelési) termékeinek megfelelő nemzeti minőségbiztosítását a másik tagországban elfogadják, hatályba lépteti az AQAP-kat. Egységes rendszert ír elő azokra a közös, szövetségi kiadványokra, amelyben az előzőkhez szükséges, azok feltételét képező részletkérdéseket, ellenőrzési és értékelési szempontokat, módszereket és követelményeket meghatározzák.

A NATO a nemzetközi szabványosítás dokumentumait saját szabályozásánál kiinduló alapnak tekinti. Ennek megfelelően a védelmi célú termékek beszerzésénél a megfelelő ISO dokumentumokat alapszabványokként alkalmazza. Előírja, hogy a minőségbiztosítás terén az AQAP-kat és a vele kapcsolatos ISO 9000 szabványt csak együttesen, egymást kiegészítve lehet használni.

A NATO röviden bemutatott minőségügyi szabályozó rendszere arra utal, hogy a NATO a katonai minőségügy kérdését igen magas szinten és korszerű módon szabályozza, a rendszert folyamatosan fejleszti. Visszaigazolja ez azt a történeti tapasztalatot, hogy a hadseregek hadfelszerelésének milyensége és a harctevékenységek eredményessége szoros összefüggésben van egymással. A katonai minőségügy kezelése a NATO-ban rendszerszemléletet és a folyamatos fejlesztés, tökéletesítés igényének szem előtt tartását tükrözi.

Alapvető szövetségi minőségbiztosítási kiadványok (AQAP) és ISO szabványok kölcsönös megfeleltetése

Fsz.	NATO kiadvány címe	NATO kiadvány jelölése	ISO szabvány címe	ISO szabvány jelölése
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Általános útmutató NATO minőségbiztosításhoz	AQAP-100	MI és MB1 A kiválasztás és az alkalmazás irányelvei	ISO 9000-1 1994 ISO/IEC 15288
2.	NATO minőségbiztosítási követelmények a tervezéshez, fejlesztéshez és gyártáshoz	AQAP-110	A tervezés, a fejlesztés, a gyártás, a telepítés és a vevőszolgálat minőségbiztosítási modellje	ISO 9001 1994 ISO 10012
3.	NATO útmutató az AQAP 110, -120, és -130-hoz	AQAP-119	MI és MB2. Általános irányelvek az ISO 9001-9003 alkalmazásához	ISO 9000-2 1997 ISO 10012
4.	NATO minőségbiztosítási követelmények a termelésre	AQAP-120	A gyártás, a telepítés és a vevőszolgálat minőségbiztosítási modellje	ISO 9002 1994
5.	NATO minőségbiztosítási követelmények az átvételi ellenőrzéshez NATO minőségbiztosítási követelmények a végátvételi ellenőrzéshez	AQAP-130 AQAP-131	A végellenőrzés és a vizsgálat minőségbiztosítási modellje	ISO 9003 1994 ISO 10012
6.	NATO minőségbiztosítási követelmények a software fejlesztéshez Útmutató az AQAP-150-hez	AQAP-150 AQAP-159	MI és MB3. Irányelvek az ISO 9001 alkalmazásához a szoftverfejlesztés terén	ISO 9000-3 1997 ISO/IEC 12207
7.	NATO útmutató a kormány minőségbiztosítási programjához	AQAP-170	-	-

3.) A Magyar Katonai Minőségügy Helyzete és jövőjének dilemmái

3.1. Szervezeti háttér

A rendszerváltást követő haderő-átalakítások a magyar katonai minőségügy szervezeteit erősen leépítették, később megszüntették és a katonai minőségügyi feladatok ellátására a **Honvédelmi Minisztérium (HM) Beszerzési Hivatalán (BH)** belül egy szervezeti elemet hoztak létre. Ez ma **Minőségbiztosítási Igazgatóságként**, mintegy 30 fővel *működik és végzi*: a NATO minőségügyi szervezeteiben a képviselőket, a tárca beszerzéseinek minőségbiztosítását, a szállítók és gyártók minőségbiztosítási képességvizsgálatát, a nemzeti és a nemzetközi katonai és polgári minőségügyi szervezetekkel a szakmai kapcsolattartást. A haditechnikai kutatásfejlesztés minőségbiztosítását a **HM Haditechnikai Intézet** egy kis létszámú alosztálya látja el, - működési körében - szintén hazai és nemzetközi kapcsolattartási kötelezettséggel.

3.2. A magyar katonai minőségügyre hatályos és érvényes alapvető hazai és EU jogszabályok és szabályozó dokumentumok

a) Az 1993. évi CX törvény - A honvédelemről (Hvt.)

A Hvt 10 § és a végrehajtási rendelet 4 § (3) pontja alapján "a honvédelmi miniszter a minőség (megfelelőség) tanúsításról és az akkreditálásról szóló jogszabályokkal összhangban meghatározza a Magyar Honvédség minőségügyi rendszerét"....

Ebből következik, hogy a beszerzésre tervezett haditechnikai termékek minőségének ellenőrzéséhez, megfelelőségük megállapításához, a szállítók és gyártók minőségügyi rendszerének értékeléséhez a katonai minőségügyi szervezetet akkreditálni szükséges. Az akkreditáció feltételei között szerepel, hogy a kérelmezőnek függetlennek kell lenni a végrehajtó szervezetektől (jelen esetben a termék életciklus résztvevőitől - a kutató - fejlesztőtől, a beszerzőtől, az alkalmazótól stb).

b) Az 1995. évi XXIX. törvény a laboratóriumok, a tanúsító és az ellenőrző szervezetek akkreditálásáról

A törvény 1 § (1) bekezdése előírja, hogy a vizsgálatot, tanúsítást, ellenőrzést végző szervezetet akkreditálni szükséges. A HM Beszerzési Hivatal Minőségbiztosítási Igazgatósága 1999. szeptember 15-ig rendelkezett megfelelő akkreditációval.

c) Az 1997. évi CLV. törvény a fogyasztóvédelemről

A törvény nem vonatkozik a honvédelmi tevékenység körében beszerzett és felhasznált termékekre és szolgáltatásokra, mivel a fogyasztó fogalmából kizárja - a katonát -, aki gazdasági vagy szakmai tevékenység körében használja a haditechnikai eszközt.

Ebből a szempontból a katonai minőségügyi szervezet *"alkalmazói"* érdekvédelmet lát el, hogy ne kerüljön olyan haditechnikai eszköz a katoná kezébe, amelynek megfelelőségét csak a gyártó igazolta.

d) Az 1993. évi X. törvény a termékfelelősségről

Külföldi relációból beszerzett haditechnikai termékekre vonatkozóan a törvény 3. § (2.) bekezdése értelmében a termékfelelősséget a gyártóra érvényesíteni nem lehet. Ha a haditechnikai terméket importáló beszerzési tevékenységéhez nem kapcsolódik minőségbiztosítási tevékenység, akkor az importáló kiszolgáltatja magát a külföldi szállítónak vagy gyártónak és így a katonai alkalmazó ellenőrizetlen haditechnikai eszközt használ. Az ebből származó kárt a Honvédség viseli.

e) Az 1995. évi XL törvény - a Közbeszerzésekről, a módosításáról szóló 1999. évi LX. törvénnyel egységesen

A törvény VI. fejezet 31. § (1.) bekezdése alapján a közbeszerzési eljárásban az ajánlati felhívás, részvételi felhívás, illetve az ajánlatok értékelése során az ajánlatkérő nevében olyan személyek járhatnak el, akik *megfelelő szakértelemmel* rendelkeznek. A törvény VI. fejezet 40. §, 1) bekezdés alapján az ajánlatkérő köteles az ajánlati felhívásban vagy a dokumentációban a közbeszerzés tárgyára vonatkozó részletes műszaki leírást (különösen a műszaki és minőségi követelményeket, a megfelelőség tanúsítását és ellenőrzését, a minőségbiztosítási rendszer tanúsítását)

adni. E két bekezdés szolgáltatja a jogalapot arra, hogy a közbeszerzések minőségbiztosítását hozzáértő, szakképzett személyzet kell, hogy végezze.

A törvény **40. §, (3.) bekezdésében** az ajánlatkérő minőségbiztosítási szakemberének a joga javaslatot tenni a nemzeti szabványtól való eltérésre, ha nem látja biztosítottak a közbeszerzés tárgyának megfelelőségét.

Ez utóbbi követelmény bizonyítja, hogy a *minőségbiztosítási szakembernek* a közbeszerzés tárgyára vonatkozóan *szakmérnöknek* is kell lenni.

A törvény **44. §, (2.) bekezdésének f; pontja** a jogalapja, hogy az ajánlatkérő vagy a nevében eljáró szervezet (Minőségbiztosítási Igazgatóság) a NATO AQAP - 100-as sorozat követelményei alapján értékelje a szállító gyártó) minőségügyi rendszerét.

f) 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról

A törvény **7. §-ának magyarázata rögzíti:** a tisztességtelen versenyztetés megvalósulhat már a versenyfeltételek kiírása esetén is, ha a kiíró olyan módon válogatja össze a meghívottakat, hogy a különleges szempontjai alapján nyilvánvalóan csak egyetlen ajánlat lesz elfogadható. A kiértékelés során is követhető el jogsértés azáltal, hogy bizonyos körülményeket - amelyek az általa támogatott pályázó mellett szólnak - a kiértékelő felnagyít, a jelentőségét eltúlozza, míg más körülmények jelentőségét igyekszik kisebbiteni.

Tehát az esélyegyenlőség biztosítása érdekében a közbeszerzési eljárás valamennyi szakaszában részt kell venni a műszaki-minőségügyi szakembereknek.

g) 1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról

A törvény **1. § h) pontja** kimondja, hogy elő kell segíteni a minőség védelmét.

A *Közbeszerzési törvény 40. § (2) bekezdésében* rögzíti, hogy műszaki leírás csak jogszabályhoz kötött műszaki előírásra, illetve *nemzeti (katonai) szabványra* hivatkozással határozható meg, amennyiben ezek rendelkezésre állnak.

A fentiek alapján a honvédelmi miniszter **9/1996. (VIII. 2.) HM rendele**te szabályozza az egyes katonai nemzeti szabványok kötelezővé nyilvánítását.

A fentiekkel összhangban levezethető, hogy a szabványok kidolgozásánál, alkalmazásánál és alkalmazás alóli felmentés kezdeményezésénél elengedhetetlenül szükség van az igényeket és műszaki követelményeket ismerő műszaki- minőségügyi szakemberekre.

h) A Polgári Törvénykönyv előírásai

A Magyar Honvédség működését tekintve veszélyes üzemnek minősül. A veszélyes üzem működéséből eredő károk elleni védekezés eszközeit a veszélyes üzem üzembetartóinak kell megteremteniük a minőségbiztosítási követelmények megfogalmazása, ellenőrzése segítségével.

A Magyar Honvédség, mint veszélyes üzem fenntartója felelősséggel tartozik a tevékenységi körében bekövetkezett károkért.

A fentiekből adódóan a tárca vezetése felelősséggel tartozik egyrészt az eszközt üzemeltető, a terméket alkalmazó állománnyal, másrészt piacgazdasági viszonyok között a költségvetési előirányzatok törvényes és hatékony felhasználásával szemben.

i) Kormányrendeletek és miniszteri rendeletek

Az 1993 évi CX. törvény végrehajtásáról szóló **141/1999 (IX.3.)** Kormányrendelettel módosított **178/1993 (XII.27.)** Kormányrendelet figyelembevételével alapította a honvédelmi miniszter a HM Beszerzési Hivatalt (HM BH), amely *"A beszerzési megbízást adó HM és MH szervezetek képviseletében minőségbiztosítási feladatokat lát el."*

A HM BH-n belül a minőségbiztosítási feladatokat a Minőségbiztosítási Igazgatóság hajtja végre.

A legfontosabb feladatok a Szervezeti Működési Szabályzatban is megfogalmazásra kerültek:

- a beszerzési, közbeszerzési eljárások minőségbiztosítási feladatainak meghatározása és a pályázati felhívásban, ill. dokumentá-

cióban, valamint a szerződésekben való megjelenésének megfogalmazása, az értékelési eljárás rendjének kialakítása,

- a szerződések műszaki minőségügyi előírásai teljesítésének ellenőrzése, a termék megfelelőségének második félként az előírt módon történő igazolása.

A termékellenőrzési tevékenység az alábbi szakterületekre terjed ki:

- híradó, elektronika,
- fegyverzeti,
- páncélos, gépjármű,
- légi jármű.

A 152/1999 (X.22.) Kormányrendelet a haditechnikai eszközök beszerzésére vonatkozó eljárási szabályokról intézkedik, meghatározza a haditechnikai eszközök körét.

A 182/1997 (X.17.) Kormányrendelet a műszaki termékek megfelelőségét vizsgáló, ellenőrző és tanúsító szervezetek kijelölésével foglalkozik.

Jelenleg a Minőségbiztosítási Igazgatóság nem a jogszabályban meghatározott módon, független szervezetként, hanem az importáló HM Beszerzési Hivatal elemeként funkcionál.

A honvédelmi miniszter **48/1996. (HK 1/1997) HM határozata** költségvetési szerv alapításáról (alapító okirat).

Az alapító okirat értelmében a Minőségbiztosítási Igazgatóság végzi:

- A beszerzési megbízások véleményezését;
- Az ajánlati felhívások, dokumentációk minőségbiztosítási előírásainak kidolgozását;
- Az ajánlatok értékelését minőségbiztosítási szempontból;

- A szerződések minőségbiztosítási szempontból való előkészítését;
- A szerződések végrehajtása során a gyártásközi ellenőrzést;
- A termékek végátvételét, megfelelőség igazolását;
- A szállítók előminősítését;
- A katonai minőségügyi szempontok alapján kialakított minőségügyi rendszerek tanúsítását 1999. 09. 15-ig, ezt követően igazolását;
- A katonai minőségügyre vonatkozó szabályozók gyűjtését rendszerezését;
- A minőségügyi szabályozók kidolgozását és -
- Együttműködést más katonai és polgári minőségügyi szervezetekkel.

HM utasítások alapján végzi a Minőségbiztosítási Igazgatóság a *közbeszerzési eljárások* minőségbiztosítási feladatait. A feladatok végrehajtása két szakaszból áll. Az első szakasz a szerződés megkötéséig terjed. A második a szerződés teljesítés időszaka. Ebben a szakaszban gyártásközi és végellenőrzést követően történik a beszerzésre kerülő haditechnikai eszközök megfelelőség igazolása.

j) Az Európai Unió által kibocsátott dokumentumok

Az EU és a Magyar Köztársaság társulásáról szóló *1994. évi I. törvény 3. §.(1) szerint:*

A Magyar Köztársaság nemzetközi szerződéseinek előkészítése és megkötése, valamint jogszabályainak előkészítése és megalkotása során biztosítani kell azoknak, az Európai Megállapodással való összhangját.

Hazánk az Európai Unió tagja kíván lenni, ezért a szabályozás kialakításakor figyelembe kell vennie az unió joggyakorlatát.

Az Európai közösség alapító szerződése (**Római szerződés**) a hadiipart, valamint hadiipari termékeket (fegyverek, lőszereket és hadianyagokat) és a velük való kereskedelmet nem tekinti a szerződéshez tartozónak. Minden tagállam a saját biztonsági érdekeit figyelembe véve szabályozhatja az ezzel a kérdéskörrel kapcsolatos tevékenységét.

A haditechnikai eszközökre vonatkozó szabványok kidolgozására tehát **nincs Európai Unió**s szabványosítási szervezet, valamint egységes Európai Unió s szabványosítási szabályozás.

Az Európai Unió s joggyakorlat nem szabályozza a hadiipari termékek minőségbiztosításához kapcsolódó előírásokat, azokat minden állam a saját jogrendszerében alkotja meg. A NATO tagállamokban a NATO minőségügyi szabályozásai az irányadóak, amelyek a nemzetközi szabványosítás (polgári) dokumentumait kiinduló alapként kezelik.

3.3. A jövő dilemmái

Az eddig leírtakból kitűnik, hogy a feladatok összetettsége, szintjei és a szervezeti feltételek összhangja a magyar katonai minőségügy felülvizsgálatát és újragondolását igénylik.

A katonai minőségügy mai helyzetének elemzése több tényező vizsgálatát is szükségessé teszi, amelyek különösen:

- A minőségügyi és a kapcsolódó szabályozók kérdésköre;
- A szervezeti és működési feltételek helyzete;
- A szükséges szakértelem és ennek kapcsán -
- A humán erőforrás biztosítás és gazdálkodás előrettekintő megoldása.

A minőségügyi szabályozókkal kapcsolatosan a helyzetünk - a bemutatott jogszabályi háttér bonyolultsága és ellentmondásai ellenére - eléggé egyértelmű. Csatlakozni szándékozunk az Európai Unióhoz és immár egy éve tagjai vagyunk a NATO-nak. Ebből következik, hogy mind a NATO-n belül az együttműködéshez, mind az EU és a NATO keretében gazdasági érdekeink érvényesítéséhez elengedhetetlen a megfelelő EU direktívák

figyelembevétele és a NATO minőségügyi szabályozásának lehetőségeinket és hosszú távú érdekeinket szem előtt tartó elfogadása és honosítása. Ennek tartalma és terjedelme egyértelműen felmérhető, amely az EU jogharmonizáción túl közvetlenül a bemutatott STANAG 4107-ből, a kapcsolódó szövetségi minőségbiztosítási, valamint a megbízhatósági és karbantartási kiadványokból következik.

A szervezeti és működési feltételek helyzete az előzőeknél bonyolultabb két okból:

1.) A NATO minőségügyi szabályozók (STANAG-ok) ratifikálása és az azokból következő feladatok részletes felmérése nélkül elméletileg nem lehet megfelelő szervezetre javaslatot tenni. A szervezet rendeltetése ugyanis az előzőekben meghatározott feladatok ellátása, végrehajtása kell legyen.

2.) A Magyar Honvédség folyamatban lévő stratégiai felülvizsgálata e gondolatok leírásakor még nem záródott le. Az abban elfogadásra kerülő szervezési alapelvek, szempontok nem hagyhatók figyelmen kívül egy szervezeti javaslatnál. A minőségügyi szervezet hovatartozása is a stratégiai felülvizsgálat során dől el, ami a működési feltételeket lényegesen befolyásolja (függetlenség, jogi- és hatásköri státusz, formális és informális kapcsolatrendszer stb.).

E nehézségek ellenére már ma elég pontosan meghatározhatók azok a feladatok, amelyeket a katonai minőségügy területén a jövőben végezni kell. ***Ezek a következők:***

- A NATO tagországokkal és a NATO keretében más országok felé két- és többoldalú haditechnikai, hadfelszerelési kereskedelem minőségbiztosítása. Ez reményeink szerint a közeljövőben erőteljesen bővülő feladat lesz;
- A hazai haditechnikai és részben a hadiipari kutatás-fejlesztés minőségbiztosítása;
- A katonai (védelmi) beszerzések minőségbiztosítása;
- A hadfelszerelések teljes élettartamához kapcsolódó központi minőségbiztosítási feladatok;

- A gyártók és szállítók minőségbiztosítási rendszereinek vizsgálata és igazolása;
- Hazai- és nemzetközi kapcsolattartás katonai és civil minőségügyi szervezetekkel;
- A hazai katonai minőségügyi rendszer fejlesztése.

A feladatok és az azokat végrehajtó szervezet között a kapcsolat szervezés-módszertani szempontból kellően meghatározott. Ezek a feladatok beláthatóan sérülés nélkül nem összevonhatóak, tehát mindegyikük saját szervezeti elemet igényel. Létszámuk ugyanakkor részletesebb elemzés nélkül nem adható meg.

A szükséges szakértelmet egyrésztől magas szintű szakmai hozzáértés, a képviselt szakterülethez kapcsolódó felsőfokú végzettség és szakmai tapasztalat, másrésztől minőségügyi szakismeret kell jellemezze. Általános tapasztalat, hogy a minőségügyi szakismeret önmagában, kellő eredményességgel nem szerezhető meg. Ezért alapvetően megszerzett mérnöki diploma és célszerűen néhány év gyakorlati munka lehet az alapja a minőségügyi szakember (szakmérnök) képzésnek. Ezt a magyar és a nemzetközi felsőoktatási tapasztalat és művelt gyakorlat is visszaigazolja.

A katonai minőségügy területén szakértelem alatt a haditechnika, hadfelszerelések egy-egy jól meghatározott körének (rendszerének) ismeretét kell érteni, amelynek alapja az általános gépész, villamos, vegyész, közlekedési stb. mérnöki ismeret. A katonai felsőoktatás az alapképzési szakok követelményeinek és tanterveinek meghatározásánál hagyományosan erre a bázisra épít. A polgári felsőoktatásból a hadseregbe kerülő mérnökök néhány év gyakorlati munka során ismerik meg a megfelelő katonai szakterületet, amely nélkül nem válhatnak a katonai minőségügy szakértőivé.

A humán erőforrás biztosítás és gazdálkodás ma elég nehéz feladat elé állítja a katonai minőségügy felelős vezetőit.

A kérdés első része is csak elviekben vizsgálható. *A katonai minőségügyi szakemberek egy jelentős része elhagyta a hadsereget. Közülük néhányan polgári minőségügyi szervezeteknél dolgoznak. Szükség esetén szakértelmükre megbízás, felkérés alapján, korlátozott mértékben, még egy rövid ideig számítani lehet.* A szükségesnek látszó új helyek

feltöltése és a meglévő munkatársak nagy részénél a minőségügyi szak-képzettség megszerzése kiemelten fontos, sürgető feladat. Ennek a megoldását hivatott segíteni a **Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen a Haditechnikai tanszék szervezésében** 2000. szeptemberétől induló minőségügyi szakirányú továbbképzési szak, a felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel rendelkezők számára.

A rektor minőségügyi képzésre szóló felhívása a képzés indítását kiváltó okok között említi:

- A honvédelemről szóló 1993. évi CX. törvény végrehajtására kiadott kormányrendelet előírását, **amely szerint:** A honvédelmi miniszter a minőség- (megfelelőség) tanúsításról és az akkreditálásról szóló jogszabályokkal összhangban meghatározza a Magyar Honvédség **minőségügyi rendszere**t és az annak működtetésére vonatkozó követelményeket;
- Azt az erősödő követelményt, hogy az oktatás-nevelés minden szintjén és formájában a jövőben fontos minősítési szempont kell legyen a minőségbiztosítási rendszer értékelése, illetve a minőségbiztosítási tevékenység tapasztalatainak elemzése és hasznosítása.

Mindezek alapján jutott az egyetem arra a megállapításra, hogy a jövőben egyre inkább szükség lesz minőségügyi szakemberekre a Honvédelmi Minisztérium intézményeinél éppen úgy, mint a Magyar Honvédség szervezeteinél.

A minőségügyi szakirányú továbbképzési szak **képzési célja:** olyan felsőfokú szakemberek képzése, akik a felsőfokú képzésben megszerzett ismereteik birtokában, a képzés átfogó minőségügyi elméleti és gyakorlati anyagának elsajátításával tudásukat képesek szakterületükön a minőségbiztosítási rendszer kiépítésében, illetve működtetésében és fejlesztésében eredményesen hasznosítani.

A kérdés második része, a humán erőforrás gazdálkodás akkor lesz majd vizsgálható, ha a stratégiai felülvizsgálat eredményeként létrejött és megkezdte működését egy NATO kompatibilis magyar katonai minőségügyi rendszer.

A katonai minőségügy tehát ma Magyarországon a NATO csatlakozás nyomán szükségszerűen paradigma váltást (sarkalatos fordulatot) él át. Ez egyrészt a hadsereg átalakításának egyik igen komoly feladata, másrészt egy korszerű, fenntartható és fejleszthető haderő létrehozásának egyik elengedhetetlen feltétele.

A KATONAI SZÁLLÍTÓK ÉRTÉKELÉSE, A KATONAI SZÁLLÍTÓI KÖVETELMÉNYEK (KSZK)

Mikula László¹

Az ember fejlődéstörténete eddigi szakaszában mindig azt kereste, hogyan lehet valami mást, valami jobbat tenni annak érdekében, hogy komfortosabban, praktikusabban érezze magát. Ez az útkeresés időnként szélsőségeket is produkált, mert az ember uralkodásvágya olyan eszközöket hozott létre, amelynek birtoklása garantálta hatalmát. Így a fegyverek és azok előállítását végzők mindig sajtóságos privilégiumot élveztek társadalmukban, emellett a hatalom birtokosai teljes felügyeletet gyakoroltak felettük.

Nincs ez másként napjainkban sem. Csupán csak formai és eljárásbeli különbségek tarkítják a képet. Ennek a területnek a hű kiszolgálója volt és lesz többek között a katonai minőségbiztosítás, amelynek néhány aktuális kérdését érinteném a fegyvereket Gyártók és Alkalmazók közötti érdekazonosságok és ellentétek vetületében.

Szerző

1.) Bevezetés

A minőségügy, mint speciális logisztikai tevékenységi ág sem mentes azoktól a változásoktól, amelyeket a piac, a költséghatékonyság és a racionális erőforrás felhasználás jellemez. Ennek eredményeképpen, kényszerből, Magyarországon a 80-as évek végén a különböző minőségügyi rendszer modellek alapján tanúsított vállalatok kezdték meg működésüket. Ezzel a kihívással a katonai minőségügyi területnek is szembe kellett néznie. Korábban a termékellenőrzés jól bevált módszerével győződünk meg a termék megfelelőségéről, minden darabról, egytől-egyig. De két tényező megjelenése új gondolkodásra késztetett. Az egyik a fent vázolt vállalati minőségügyi rendszer modellek térhódítása, a másik az erőszakos létszám leépítés a védelmi területen, így a katonai minőségbiztosítás területén is. Mind a két kényszer azonos irányba hatott.

---

1. Mikula László mk. alezredes, Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal mb. minőségbiztosítási igazgató

A termék megfelelőség megállapítását a Szállító minőségügyi rendszerének vizsgálatával kezdjük, majd az így megállapított kockázati adatokból a matematikai statisztika segítségével és az alkalmazóra terhelhető kockázati szint ismeretében meghatározzuk azt a reprezentatív tételt, amelynek megfelelősége esetén a szállítmány megfelelő értékelést kaphat.

A minőségbiztosítási gyakorlatunkat segíti, hogy egyre több olyan Katonai Szállítóval találkozunk, amelynek minőségügyi rendszere ISO 9000 szabványsorozat alapján tanúsított. 1994-től a NATO Pfp program és a tapasztalatcserék segítettek eligazodni az AQAP-100 -as (*Allied Quality Assurance Publications - Szövetségi Minőségbiztosítási Kiadványok*) sorozat követelményei között, míg 1997-től részesévé váltunk ezen dokumentumok korszerűsítésének azáltal, hogy az AC/250 CPG bizottságokba rendszeres meghívást kaptunk.

Mindazok a NATO elvek, amelyek a Katonai Szállítók minőségügyi rendszereinek vizsgálatával, értékelésével és igazolásával vannak kapcsolatban, adaptáltuk a hazai katonai minőségügyi környezetbe és alkalmaztuk azt. A hazai jogszabályi háttér azonban késésben van a gyakorlathoz képest. Ezen a téren még van tennivaló.

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal (HM BH) jogszabályi felhatalmazás (alapító okirat) és megbízás alapján honvédelmi tárgyú beszerzéseket bonyolít. *A beszerzések tárgya lehet olyan termék vagy szolgáltatás, amely rendeltetésénél fogva:*

- a) Általános rendeltetésű termék;
- b) Védelmi rendeltetésű termék.

A termékek fenti kategorizálása abból a szempontból lett összeállítva, hogy a termékek megfelelőségének megállapításához milyen tartalmú és mélységű minőségbiztosítási feladatok rendelhetőek.

1.a.) ÁLTALÁNOS RENDELTETÉSŰ TERMÉK

HM BH beszerzéseinek minőségbiztosítási követelményei a következők:

- A Szállító (gyártó) rendelkezzen a termék előállításához szük-

séges szintű ISO 9000 szabványsorozat minőségügyi rendszermodell tanúsítványával [Kbt. 44.§ (2) g)];

- A termék megfelelőségét a Szállító (gyártó) vagy terméktanúsító szervezet tanúsítványa, illetve független akkreditált laboratórium által kiadott vizsgálati eredmény igazolja [Kbt. 44.§ (2) e] ;
- Jogszabályi kötelezettség által hatósági vizsgálatához kötött termék esetén rendelkezzen specialitásának megfelelő Nemzeti Hatósági vagy felügyeleti jogkört gyakorló "*harmadik fél*" tanúsítványával [Kbt. 44.§ (2) e)].

1.b) VÉDELMI RENDELTETÉSŰ TERMÉK

HM BH beszerzéseinek minőségbiztosítási követelményei a következők:

- A Szállító (gyártó) rendelkezzen a termék előállításához szükséges szintű ISO 9000 szabványsorozat minőségügyi rendszermodell tanúsítványával [Kbt. 44.§ (2) g] ;
- A termék megfelelőségét a Szállító (gyártó) vagy terméktanúsító szervezet tanúsítványa, illetve független akkreditált laboratórium által kiadott vizsgálati eredmény igazolja [Kbt. 44.§ (2) e] ;
- A Szállító (gyártó) rendelkezzen az AQAP-100 -as sorozatra igazolással [Kbt. 44.§ (2) f)], amely az ISO 9000-es szabványsorozat rendszertanúsítványával szinkronban van;
- Rendelkezzen a leszállított termék szerződéses követelménynek való megfelelőség igazolással (szerződésteljesítési követelmény).

Az **1.b. termékkör** olyan speciális termékek (védelmi rendeltetésű termékek), amelyek minőségbiztosítási követelményei speciálisak, azaz a polgári életben megfelelőségük megállapítására és igazolására nincs közigazgatási hatósági vagy felügyeleti intézmény. Ennek érdekében a védelmi szféra minden országban (EU; NATO) létrehozott egy speciális felkészültségű szakemberekből álló katonai minőségbiztosítási intézményt,

amely az **1.b. -ből** eredő harmadik és negyedik gondolatjellel kapcsolatos feladatokat elvégzi. E gondolatok szinkronban vannak az **EU római szerződés 223 cikkely 1 (b)** pontjával, amely szerint

"minden tagállam hozhat olyan intézkedést, amely véleménye szerint alapvető biztonsági érdeke megőrzése szempontjából fontos, ha fegyverek, lőszer és hadianyag gyártására vagy azokkal folytatott kereskedelemre vonatkoznak; ezek az intézkedések a közös piacon érvényes, nem közvetlenül hadi célokat szolgáló termékekre vonatkozó versenyfeltételekkel nem befolyásolhatják hátrányosan."

Az EU több direktívájában, amelyek a különböző rendeltetésű termékek és szolgáltatások forgalmazásával kapcsolatos, pl.: **EU93/15/EEC, 1993.április 5-i**

"A polgári használatú robbanóanyagok felügyelete, stb." vagy az **EU1999/5/EC, 1999 március 9-i** *"A rádió berendezések és telekommunikációs rendszerek kölcsönös megfelelőségének igazolása"* kivonja a védelmi területen alkalmazott eszközöket ezen direktívák joghatálya alól.

Az **IKIM 21/1998. (IV. 17.)** rendelet, amely a *"gépek biztonsági követelményeiről és megfelelőségének tanúsításáról"* intézkedik, az **1.§ (2) bekezdés g) és n)** pontjaiban kimondja, hogy *"lőfegyverekre és kizárólag fegyveres szervek használatára tervezett és kialakított gépre"* a rendelet nem hatályos. Tehát a **Gazdasági Minisztérium** felügyelete alá tartozó ellenőrző, vizsgáló és tanúsító szervezetek jogosulatlanok e termékkör tekintetében megfelelőségük megállapításához.

Az 1.b. harmadik gondolatjében megfogalmazott követelmény **indoka:** A NATO tagországok létrehoztak egy bizottságot az AC/250 CPG - CNAD Partnership Group of Nationale Directors for Quality Assurance - CNAD Nemzeti Minőségbiztosítási Igazgatók Partnercsoportja, amely együttműködés alapjául szolgáló minőségbiztosítási tartalmú dokumentumokat dolgoz ki, hogy a NATO katonai képessége a Szövetség Washingtoni Szerződésének megfeleljen. Ezeket a dokumentumokat AQAP-100 -as sorozatnak nevezik és a védelmi tárgyú beszerzések szerződéses minőségbiztosítási követelményeit tartalmazzák. Az AQAP-100 -as sorozat az ISO

9000 -es szabványsorozatot magában foglalja és azt kiegészíti. *A kiegészítés tartalma:*

A szállító (gyártó) és a vevő (amelynek minőségbiztosítási szervezete - a **HM BH Minőségbiztosítási Igazgatóság - HM BH MBI-**) közötti ellenőrzési, felügyeleti rendet szabályozza. Az AQAP-100 -as sorozatot csak olyan esetben kell előírni szerződéses követelményként, ha a bonyolult, komplex védelmi rendeltetésű termék műszaki paramétereit csak az előállítás vagy javítás alatti közbenső ellenőrzésekkel, tesztekkel lehet megállapítani.

Azoknál a védelmi rendeltetésű termékeknél, amelyek megfelelőségének (szerződéses azaz "*második fél*" által) megállapítása végellenőrzéssel nem lehetséges, a terméket Szállító (gyártó) ISO 9000 -es szabványsorozat minőségbiztosítási rendszerét az AQAP-100 -as dokumentumok minőségbiztosítási követelményeivel ki kell egészíteni, értékelni és igazolni szükséges. E cél érdekében került kidolgozásra a **Katonai Szállítói Követelmény (KSZK)**.

2.) Szabályozottság: háttérvizsgálat

A KSZK létrehozásának és működtetésének feltétele:

a.) Az érvényben lévő jogszabályokkal és szabályozó dokumentumokkal összhangban legyen;

b.) Biztosítson versenysemlegességet és átláthatóságot;

2.a.) JOGSZABÁLYI HÁTTÉRVIZSGÁLAT

2.a.) 1. Az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről 10.§ e) és f) pontja előírja "A honvédelmi miniszter a honvédelmi tevékenység szakmai irányítása körében együttműködik az illetékes miniszterekkel a haditechnikai eszközök és hadfelszerelési anyagok gyártásában irányítja a haditechnikai eszközök és hadfelszerelési anyagok beszerzését,".

A fenti jogszabályi idézetből egyértelmű a honvédelmi miniszter kötelezettsége a haditechnikai eszközök gyártása és beszerzése tekintetében. Mivel a beszerzés egyik támogató szakeleme a minőségbiztosítás és mivel a polgári minőségbiztosítási területen nincs olyan felkészültségű és képzettségű (katonai minőségbiztosítás) szakember és intézmény, ezért a védelmi rendeltetésű termékek előállításának, gyártója képességeinek vizsgálatát, értékelését és a beszerzési folyamat minőségbiztosítását katonai minőségbiztosítási szervezetnek kell végeznie. (8/1997 [HK.5.] HM ut.; 9/1998 [HK.4.] HM ut.; 47/1999 [HK.16.] HM ut.)

2.a.) 2 Az 1993. évi CX. törvény a honvédelemről 10.§ e) n) és o) pontja előírja

"A honvédelmi miniszter a honvédelmi tevékenység szakmai irányítása körében

e) együttműködik az illetékes miniszterekkel

- a szövetségi kötelezettségekből eredő védelmi feladatok végrehajtásában;

n) összehangolja a honvédelemben részt vevő szervek közreműködését a szövetséges fegyveres erőkkel történő kollektív védelmi tervezésben és haderő fejlesztésben;

o) gondoskodik a szövetséges fegyveres erőkkel kapcsolatos egységes védelmi előírások és szabványosítási egyezmények kidolgozásáról és végrehajtásáról."

A fenti jogszabályi idézetből következik a honvédelmi miniszter kötelezettsége a katonai minőségbiztosítási területre is, azaz:

- Elfogadni a NATO minőségpolitikáját (AQAP-100 kiadvány fogalmazza meg);
- A szövetséges és az eddig kialakult katonai minőségügyi elveknek megfelelően kell kialakítani a Katonai Minőségbiztosítási struktúrát és biztosítani a működési feltételeket;

- Adaptálni és alkalmazni a NATO minőségbiztosítási irányadó dokumentumaiban előírtakat (pl. AQAP-100 -as sorozat).

2.a.) 3. A HM BH a haditechnikai eszközök és szolgáltatások beszerzését az 1995 évi XL. törvény a közbeszerzésekről, a módosításról szóló 1999. évi LX. törvény (továbbiakban: Kbt) és a Kormány 152/1999 (X. 22.) Korm. rendelete a haditechnikai eszközök beszerzésére vonatkozó eljárási szabályokról (továbbiakban: Rendelet) előírásai alapján végzi.

Egyéb dokumentum is szabályozza a beszerzést, azonban minőségbiztosítási szempontból e kettő az irányadó, mivel a **Rendelet 6.§ szerint**

"A rendelet hatálya alá eső beszerzések során a Kbt. előírásai szerint kell eljárni az ezen rendeletben meghatározott eltérésekkel."

A **Rendelet 10.§ -a** foglalkozik minőségbiztosítási kérdésekkel, amelynek erre a területre vonatkoztatott tartalma megegyezik a **Kbt. 40.§ (1)** bekezdésével.

A Rendelet melléklete felsorolja és részletezi a haditechnikai eszközök körét, amely részben meghatározza a KSZK követelményeinek megfelelő gazdálkodó szervezetek gyártási vagy javítási profilját. Ez a kör azonban nem teljes; akkor is AQAP-100 -as sorozat követelményt ír elő a HM BH MBI, ha a termék nem haditechnikai eszköz, hanem olyan, korábban említett védelmi rendeltetésű termék (pl. épület), amelynek végellenőrzéssel nem állapítható meg a műszaki állapota, (pl. egy repülőter felszálló pálya minőségét nem lehet egyértelműen az elkészülte után megállapítani), ehhez a készenlét különböző szakaszában ellenőrzéseket kell beiktatni, (pl. betonösszetétel vizsgálat, ágyazat összetétel vizsgálat, stb.). Tehát ez a melléklet segíthet meghatározni a Szállítók (gyártók) körét, de szükséges kiegészíteni.

Mindezeket figyelembe véve megállapítható, hogy a KSZK problémakörének vizsgálatához elegendő a Kbt. előírásait elemezni.

A Kbt. előírásait minőségbiztosítási szempontból úgy vizsgálom, hogy a hivatkozásból vonok le következtetéseket, majd azokat összegzem.

2.a.) 3.1. A Kbt. 31.§ (1) bekezdés

"A közbeszerzési eljárásokban az ajánlati felhívás, részvételi felhívás, illetve a dokumentáció elkészítésére, valamint az ajánlatok értékelése során az ajánlatkérő nevében eljáró, illetőleg az eljárásba bevont személyeknek megfelelő szakértelemmel kell rendelkezniük."

Ez a törvényi pont minőségbiztosítási szempontból azt a tényt írja elő, hogy a közbeszerzési eljárás teljes folyamatában katonai minőségügyi személyzetet kell foglalkoztatni, ha a termékkör védelmi rendeltetésű.

2.a.) 3.2. A Kbt. 40.§ (1) bekezdés

"Az ajánlattevő köteles az ajánlati felhívásban vagy dokumentációban a közbeszerzés tárgyára vonatkozó részletes műszaki leírást (különösen a műszaki és minőségi követelmények, a megfelelőség tanúsítása és ellenőrzése, a minőségbiztosítási rendszer tanúsítása) adni."

A Kbt. 44.§ (2) bekezdés f) és g) pontok

"(2) Az ajánlattevőnek, illetőleg az alvállalkozónak a szerződés teljesítéséhez szükséges műszaki alkalmassága igazolható

f) termelési, illetve kutatási-fejlesztési képességéről az ajánlatkérő vagy más szervezet által végzett vizsgálatral, ha a termék, illetve a szolgáltatás összetett vagy különleges célokat szolgál;

g) a saját és a teljesítésbe bevonandó műszaki vagy gazdasági egységek minőségbiztosítási rendszerének - bármely nemzeti rendszerben akkreditált - tanúsító általi tanúsításával."

A fenti két bekezdés közül a **Kbt. 40.§ (1)** az ajánlatkérő követelményeit fogalmazza meg, míg a **Kbt. 44.§ (2)** bekezdés vonatkozó két pontja az ajánlattevő műszaki alkalmasságát igazolja minőségbiztosítási szempontból. Mind a két bekezdés fontos hangsúlyt helyez a minőségbiztosítási követelményekre. Ezekből következik, hogy az ajánlattevőnek bizonyos minőségbiztosítási kondíciókkal kell rendelkeznie, még mielőtt az ajánlatát megtenné, mert ha a **44.§ (2)** bekezdése alapján, az ajánlatkérő

vagy az **f)** -t vagy a **g)** -t vagy mindkettőt megköveteli és az ajánlattevő nem rendelkezik vele, akkor ajánlata érvénytelen.

Nézzük meg, mit jelent a 44.§ (2) bek. f) pont:

Az ajánlatkérő vagy az általa megbízott szervezet (adott esetben a HM BH MBI) vizsgálhatja az ajánlattevő termelési, illetve kutatási-fejlesztési képességét. De mikor? Ez nyilvánvaló a Kbt. **40.§ (6)** bekezdése alapján:

"Az ajánlatkérő az ajánlatok felbontását követően az (1), (2) és (4) bekezdés szerinti adatok, tények és körülmények alapján dönt az ajánlattevőnek a szerződésteljesítésére való alkalmasságáról vagy alkalmatlanságáról, ennek során az igazolások eredetiségét is ellenőrizheti."

Ez a törvényi kitétel meghatározza az ajánlattevő kötelezettségeit, hogy a műszaki alkalmassága igazolásához szükséges dokumentumokat már a közbeszerzési eljárás előtt (pl. a minőségügyi rendszertanúsítvány beszerzése az ISO 9000 szabványsorozat alapján) [**Kbt. 44.§ (2) bek. g)**] szerezzze be.

Megfontolást érdemel az **f) pont értelmezése**: az ajánlattevő védelmi rendeltetésű terméket kíván szállítani a MH-nak, így a KSZK követelményei alapján ki kell egészítenie a minőségbiztosítási rendszerét, hogy megfeleljen az AQAP-100 -as sorozatnak. A KSZK követelményei szerint a Katonai Szállító igazoltatja az AQAP-100 -as sorozat követelményei alapján kiépített minőségügyi rendszerének megfelelését a HM BH MBI által elvégzett igazoló audittal.

Az igazoló auditot, így a **Kbt. 44.§ (2) bek. f)** pontja szerinti alkalmasság megállapítását a HM BH MBI a közbeszerzési eljárás ajánlatértékelési szakaszában nem végezheti el, mert erre a **Kbt. 44.§ (6) bek.** nem ad lehetőséget (csak az igazolások eredetiségét ellenőrizheti).

Ide tartozó körülmény az a tény, amelyet a Gazdasági Minisztérium ez évre érvényes pályázatában megjelentetett, hogy azoknál a gazdálkodó szervezeteknél, ahol AQAP-100-as sorozat követelménye alapján kiegészítésre került a minőségbiztosítási rendszer és ennek tényét a HM BH MBI igazolja, a felkészülési és igazolási költség 50 %-t megtéríti. További

10 % támogatás érvényesíthető, ha az ISO 9000-es szabvány-sorozat és AQAP-100-as sorozat szerinti tanúsítvány és igazolás együttes eljárásban kerül lefolytatásra. Ebből adódóan az AQAP-100-as sorozat szerinti igazolási auditokat, mint ahogy az ISO 9000-es szabványsorozat tanúsítvány auditokat sem a Kbt. eljárásában, hanem azt megelőzően szükséges lefolytatni. Így a Gazdasági Minisztérium támogatása tervezhetően igénybe vehető, mert nem kapcsolódik az esetlegesen a Katonai Szállító tevékenységi körébe eső közbeszerzési eljáráshoz, amely nehezen prognosztizálható. A tanúsítvány és igazolás együttes kiadása is függetleníthető a közbeszerzési eljárástól.

2.a.) 3.3. A Kbt. 40.§ (2), (3) és (4) bekezdés:

"(2) Az ajánlatkérő a műszaki leírást csak jogszabályban foglalt vagy jogosultság alapján kiadott műszaki előírásra, illetve nemzeti szabványra hivatkozással határozhatja meg.

(3) Az ajánlatkérő a (2) bekezdésben foglaltaktól csak akkor térhet el, ha műszaki előírások, nemzeti szabványok:

a.) nem állnak rendelkezésre;

b.) nem tartalmazzak olyan leírást, ami biztosítaná a közbeszerzés tárgyának megfelelőségét,

(4) Ha az ajánlatkérő a műszaki leírást nem a (2) bekezdés szerint adja meg, az ajánlati felhívásban vagy dokumentációban meg kell jelölnie a (3) bekezdés alkalmazásának indokát."

A fenti hivatkozások jogalapot adnak arra, hogy a közbeszerzési eljárásokban az AQAP-100 -as sorozat előírásait jogosultan alkalmazhatjuk, mivel ilyen tartalmú magyar szabvány vagy műszaki előírás nincs.

2.a.) 3.4. A közbeszerzési eljárásban bármelyiket alkalmazzuk: nyílt, meghívásos, tárgyalásos és szűkítéses tárgyalásos, az ajánlattevő, a Kbt. 43.§ (3) bekezdése alapján, köteles igazolni a szerződés teljesítésére való pénzügyi, gazdasági és műszaki alkalmasságát.

2.b.) VERSENYSEMLEGESSÉG

A fenti követelmény elérése érdekében:

- Nyilvánosan pályázati felhívást kell közzé tenni, hogy minden leendő ajánlattevő tudomást szerezzen a KSZK követelményeiről (tervezett megjelenés 2000. május 3.§);
- Meg kell határozni a KSZK követelményei alapján a rendszer beindításának időpontját. Javaslatunk szerint 2001. január 01, mivel az év hátralévő hónapjai elegendőek a leendő szállítóknak, hogy felkészítsék minőségbiztosítási rendszerüket az AQAP-100 -as sorozat követelményei szerint;
- Meg kell határozni azt a termék és szolgáltatási kört, amelynek előállítása vagy javítása esetén az AQAP-100 -as követelmény szükséges.

Átláthatóság:

A leendő Katonai Szállítók olyan korrekt tájékoztatása, amely világosan megmutatja, hogy milyen termék- és szolgáltatáskör esetén szükséges a minőségügyi rendszermodelljeiket kiegészíteni AQAP-100 -as sorozat szerinti követelményekkel és azt igazolhatni.

3.) Következtetések

3.1. Létre kell hozni a KSZK-t, amelyek 2001. január 01. után biztosítanak, hogy csak azoknak az ajánlattevőknek lenne érvényes a pályázata a KSZK mellékletében felsorolt termék- és szolgáltatáskör szállítására, akik a KSZK követelményeinek megfelelnek.

3.2. A KSZK követelményrendszerek alapjai:

- A Katonai Szállító rendelkezzen a KSZK mellékletében felsorolt termék- és szolgáltatáskörré igazolt ISO 9000-es tanúsítvánnyal [Kbt. 44.§ (2) g)];

- Rendelkezzen a HM BH MBI által kiadott **"Igazolás termelési képességről"** (lásd: 1. sz. melléklet), amely az AQAP-100 -as sorozatra való felkészülését igazolja (minőségügyi dokumentumok kidolgozottsága és az ISO 9000-es szabványsorozat vagy más erre épülő minőségbiztosítási rendszerszabvány szerinti működőképesség ellenőrzés) [Kbt. 44.§ (2) f)] a KSZK mellékletében felsorolt termék- és szolgáltatáskörre. Ezt az Igazolást a közbeszerzési eljárás megkezdése előtt a HM BH MBI adja ki.

3.3. A HM BH MBI a katonai szállító AQAP-100 -as sorozat alapján kiépített minőségügyi rendszerét két lépcsőben ellenőrzi:

3.3.1. Első lépcsőben a közbeszerzési eljárás megkezdése előtt a KSZK követelményeinek megfelelően a 3.2. pont 2. gondolatjele szerint.

A Katonai Szállító írásban tájékoztatja a HM BH MBI-t, hogy minőségbiztosítási rendszere kiépítésre került az AQAP-100 -as sorozat előírásai alapján.

A HM BH MBI lefolytatja a rendszerauditot és megfelelőse után a Katonai Szállító megkapja az **"Igazolást termelési képességről"**, kielégítve a KSZK követelményeit. (Az **"Igazolás termelési képességről"** kiadása szerződéses alapon térítés ellenében történik. A térítés nagysága attól függ, hogy AQAP-110, 120, 130, 150, (160) alapján lesz igazolva a rendszer.) A HM BH MBI részéről az eljárás erőforrás szükséglete: kb. 10 munkanap/2fő. Amennyiben 2 éven belül a Katonai Szállító nem vesz részt védelmi rendeltetésű beszerzési eljárásban, az **"Igazolás termelési képességről"** illetékességi területének megfelelően, az Igazolás érvényét veszti. Ismételt érvényesítése csak a fent vázolt eljárás lefolytatása után térítés mellett lehetséges.

3.3.2. Második lépcsőben a közbeszerzési eljárás ajánlat értékelési szakaszában az **"Igazolás termelési képességről"** megléte vagy hiánya alapján a HM BH dönt az ajánlat érvényességéről. Az ajánlati kiírásban előírt és az ajánlattevő által az ajánlathoz csatolt **"Minőségterv"** tartalma alapján a HM BH MBI minőségbiztosítási szempontból javaslatot tesz a nyertes ajánlat elfogadására. A nyertes ajánlattevőnek a szerződés teljesítésekor a HM BH MBI az elfogadott **"Minőségterv"** és a szerződés

minőségbiztosítási követelményeinek megfelelően történő teljesítését követően az **"Igazolás"**-t az AQAP-100-as sorozat szerinti minőségbiztosítási rendszer működtetéséről kiadja. (lásd: 2. sz. melléklet).

Az az ajánlattevő, amely nem rendelkezik **"Igazolás termelési képességről"** de minőségügyi rendszere kiépült az AQAP-100-as sorozat követelményei szerint, pályázhat a KSZK mellékletében felsorolt termék- és szolgáltatáskör szállítására azonos eséllyel, mint aki rendelkezik, mert alkalmasságának vizsgálata az ajánlatok értékelési szakaszában kerül elvégzésre ugyanolyan feltételekkel, mint a 3.3.1. pontban. Ilyen módon vevői diszkrimináció (az ajánlattevő felkészült AQAP-100 -as sorozat követelményei szerint, de az ajánlatkérő szervezete (HM BH MBI) szervezési okok miatt még nem végezte el az igazolási auditot) kizárható.

Ha az ajánlattevő külföldi székhelyű (lakóhelyű), akkor az ajánlattevők esélyegyenlősége [Kbt. 24.§ (2) bekezdés] nem sérül az **"Igazolás termelési képességről"** megszerzése esetén, mivel a KSZK nyilvános és publikus, adataihoz bárki az Interneten hozzáférhet, ezért az esélyegyenlőség biztosítva van. A 3.2. pont 2. bek. alapján a KSZK követelményeinek való megfelelés költségeit jelen esetben is a külföldi székhelyű Katonai Szállító fizeti a HM BH-val e tárgyban kötött szerződés alapján.

Külföldi székhelyű leendő ajánlattevő minőségügyi rendszerét az AQAP-100 -as sorozat alapján külföldi (NATO) ország feljogosított szervezete is tanúsíthatja (igazolhatja), amely a Kbt. 44.§ (2) bekezdés f) pontjában leírtakat kielégíti.

A tanúsítvány (igazolás) elfogadását és a KSZK követelményeinek való megfelelést a STANAG 4107 egyezmény ratifikációja után lehet érvényesíteni.

4.) Epilógus

A fenti gondolatok és eljárásrendek a jelenlegi katonai minőségügy szabályozottságához kíván hozzájárulni. Több tényező, amelyek közül a NATO csatlakozást, a haderő átalakítást és a védelmi rendeltetésű terméket előállítók minőségügyi rendszereinek szabályozottságát említhetem,

mint legfontosabbakat, befolyásolja a katonai minőségügy jövőjét is. Nem tartom célszerűnek egy javasolt vélemény mellett mindaddig lándzsát törni, míg azt a gyakorlat, a költségtényezők és a jogszabályi háttér nem igazolják vagy cáfolják.

*Egy lehetséges módot vázoltam tanulmányomban, amelyet vitaanyag-
nak szánok és várom mindazok véleményét és javaslatait, akik elköte-
lezettséget éreznek a jövő katonai minőségügye iránt.*

Sorszám: xxx/2000 M

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal
Minőségbiztosítási Igazgatóság
IGAZOLJA,
hogy a

Honvédelmi Minisztérium
ARMCOM Kommunikációtechnikai RT.
Gödöllő, Dózsa György út 63 / a

az 1995 évi XL. törvény a közbeszerzésekről és az 1999. évi LX.
törvény (továbbiakban Kbt.) 44 § (2) bekezdés g.) pontjában,
valamint a 152/1999. (X. 22.) Korm. rendelet 10 § -ban
foglaltaknak megfelelően,

MSZ EN ISO 9002: 1994 szabványnak megfelelő
minőségbiztosítási rendszert működtető és a

NATO AQAP - 120

követelményeknek megfelelően kiépítette minőségbiztosítási
rendszerét

Jelen dokumentum a Kbt. 44 § (2) bekezdés f.) pontjában előírt

Termelési képesség
igazolására szolgál.

Jelen dokumentum a kiállítás keltétől számított 2 évig érvényes.

Budapest, 2000. hónap -n

PH

Mikula László mérnök alezredes
HM Beszerzési Hivatal
mb. minőségbiztosítási igazgató

Sorszám: xxx/2000 M

**A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal
Minőségbiztosítási Igazgatóság
IGAZOLJA,**

hogy a

**Honvédelmi Minisztérium
Beszerzési Hivatal (mint vevő)**
1101. Budapest, Salgótarjáni u. 18
és a

**Honvédelmi Minisztérium
ARMCOM Kommunikációtechnikai RT. (mint
vállalkozó)**

Gödöllő, Dózsa György út 63 / a

létrejött

számú szerződés

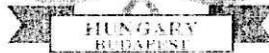
tárgyára a

VÁLLALKOZÓ
által működtetett minőségbiztosítási rendszer

MEGFELEL

a NATO AQAP – 120 követelményeknek

Budapest, 2000. hónap -n

PH

Mikula László mérnök alezredes
HM Beszerzési Hivatal
mb. minőségbiztosítási igazgató

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

Füredi László¹

Együttműködési Megállapodás meghosszabbítása

Az 1996. december 20-án, a Honvédelmi Minisztérium Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. és a Magyar Minőség Társaság között létrejött megállapodást 2000. január 13-án további egy évre a szerződő felek meghosszabbították.

Megállapították, hogy a vállalat kötelezettségeknek maradéktalanul eleget tettek és a kapcsolatuk tovább fejlődött. Éppen ezért a közös tevékenység / együttműködés fejlesztése érdekében a megállapodásban foglaltakat érvényben tartják.

Ezen gondolatokat a szerződő felek emlékeztetőbe foglalták, melyet kézjegyükkel láttak el a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. részéről *Szalay Miklós* elnök-vezérigazgató, a Magyar Minőség Társaság részéről pedig *dr. Aschner Gábor* ügyvezető igazgató.

1999. évi CXIV. törvény

*a tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek szakmai kamaráiról szóló 1996. évi LVIII. törvény módosításáról*²

Miről szól a módosítás?

A tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek szakmai kamaráiról szóló 1996. évi LVIII. törvényben az alábbiak változtak meg:

- 1.) A törvény hatálya alá tartozó mérnöki, illetve építészeti tevékenységek köre kiegészül a földmérési és térképészeti, a munkabiztonsági szakértői, a terület- és településrendezési tervező tevékenységekkel.
- 2.) A kamara közfeladatai közül kikerülnek az építési műszaki ellenőri, a környezetvédelmi szakértői- és felülvizsgálói tevékenységet végzők ügyei.

---

1. Füredi László ezredes, Magyar Minőség Társaság szakértője

2. A törvény az Országgyűlés az 1999. december 14-i ülésnapján fogadta el és 2000. január 1-én lépett hatályba.

3.) Saját maga, vagy hozzátartozója részére felsőfokú végzettségű és szakmai gyakorlattal bíró személy részére a kamara adhat engedélyt arra, hogy jogosultság és kamarai tagság nélkül kivételes esetben tervezési munkát végezzen.

4.) A kamarák közhasznú szervezetnek minősíthetők.

5.) A területi kamara a jogosultságok ellenőrzése céljából az építési engedélyek nyilvántartásába betekinthez.

6.) A területi kamarai taggyűlést határozatképtelenség esetén csak 15 nap után és 60 napon belül lehet újra összehívni és ezen is legalább 10%-os megjelenés szükséges a határozatképességhez.

7.) A küldöttgyűlés jogosult az éves tagdíj rendszerének és összegének megállapítására, de már nem kell azt a jövedelemviszonyok alapján sávosan megállapítani.

8.) Az építész kamarai tagság feltétele a szakirányú egyetemi képzettség lesz, főiskolai végzettséggel csak akkor lehet bekerülni, ha azt külön jogszabály majd meghatározza.

9.) A területi (megyei) mérnöki kamarák törvényességi felügyelője a Gazdasági Minisztérium.

10.) A kamarai tagságra nem jogosult technikusok korábban szerzett tervezői, illetve szakértői engedélyük folytonosságát 2000. június 30-ig kérelmezhetik az illetékes kamaránál.

A törvény 9.§-a a 2003. január 1. napján lép hatályba. Ez a rendelkezés az ezen időpontot megelőzően létrejött kamarai tagsági viszonyokat nem érinti.

" A kamarai felvételre jogosító szakmai feltételek a következők:

a) mérnöki kamarák esetében:

aa) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést nyújtó egyetemen szerzett oklevél és legalább két év mérnöki tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat;

ab) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést nyújtó főiskolán szerzett oklevél és legalább öt év mérnöki tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat,

ac) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést részlegesen nyújtó egyete-

men szerzett oklevél és legalább két év építészeti tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat,

bb) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést nyújtó főiskolán szerzett oklevél, továbbá külön jogszabályban meghatározott szakirányú továbbképzés eredményes elvégzése és legalább öt év építészeti tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat."

Mi az, ami változatlan maradt?

A szakmai kamatrákban, így a mérnöki- és építészeti kamákban is kötelező maradt a kamarai tagság azoknak, akik a hatálya alá tartozó tevékenységet végeznek.

Megmaradt a kamara joga az iránydíjszabás kiadására. A jogosultságok elbírálása kamarai jogkörben maradt. Az etikai-fegyelmi jogkör változatlanul fennáll.

Kezdeményezés az MMT Hon- és Rendvédelmi Szakbizottságának megalakítására

A Magyar Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozási törekvései és a NATO-tagságból fakadó kötelezettségek megkövetelik a védelmi logisztika, valamint ezen belül a katonai, védelmi minőségbiztosítás szabályozórendszerének a közösségi és szövetséges elvárásokkal szemben történő harmonizációját.

A Magyar Minőség Társaság folyamatosan igyekszik megfelelni a kor kihívásainak, így örömmel jelenti be, hogy megalakította Hon- és rendvédelmi szakbizottságát.

A MMT Hon- és rendvédelmi szakbizottságának célja, hogy:

- A hon- és rendvédelmi szervek és a velük együttműködő, a részükre szolgáltatást végző vagy termelő gazdasági szervezetek, valamint rendszer-, termék tanúsítást, minősítést végző hatósági, illetve akkreditált szervezetek kapcsolatát fejlessze, az egységes követelményrendszer kialakítását segítse;
- A minőségi, megbízhatósági és fenntartási kérdések összhangját, egyöntetű értelmezésének megteremtését támogassa;
- Az Európai Unióhoz való csatlakozási szándék, illetve a NATO-

tagsággal járó új, megnövekedett feladatok, elvárások megismertetését, a tapasztalatok átadását elősegítse;

- A felhasználók közös programok, fórumok keretében a termelő (gyártó) és szolgáltató szervezetek részére tevékenységüket és tapasztalataikat bemutassák;
- A hon- és rendvédelmi szervek bemutassák a termékek felhasználását, a különleges felhasználási körülményeket a gyártó számára, illetve elmondják úgy a negatív, mint a pozitív tapasztalataikat;
- A hon- és rendvédelmi szervek, valamint a hatósági, illetve akkreditált szervezetek egymásnak átadhassák az általuk alkalmazott termékek karbantartására, felhasználásra, minőségmegőrzésére született ötleteiket, tapasztalataikat és elgondolásaikat. Ezek a tevékenységek kedvezőek lehetnek mindegyik partner számára a további fejlesztések, gyártmányok kialakítása, a minőség fejlesztése és javítása területén, ugyanakkor a gazdaságosságot is javíthatja, mert a felhasználóktól nyert tapasztalatok felhasználása lehetőséget ad különböző költséges vizsgálatok mennyiségének, tartalmának csökkentésére;
- Konszenzusos megállapodások eredményeképpen egységes minőségbiztosítási rendszer- és terméktanúsítási követelmények, elvárások kerüljenek kialakításra a hon- és rendvédelmi feladatokkal kapcsolatba kerülő szervezetek között;
- Megismertesse a közbeszerzési eljárások potenciális résztvevőit a beszerzési tevékenység törvényes lefolytatásával, általános tapasztalataival;
- A közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatos ajánlatkérő minőségbiztosítási feladatokat bemutassa, a tapasztalatokat ismertesse, valamint az ajánlattevőkkel szemben támasztott minőségbiztosítási követelményeket egységes rendszerbe foglalja, értelmezze a közbeszerzési törvény alkalmazásában;

- Megfelelő platformmá váljon a hazai potenciális ajánlattevők felé a NATO szövetséges tagországok közbeszerzési eljárásaiban támasztott követelmények megismertetéséhez.

A MMT Hon- és rendvédelmi szakbizottságának tervezett tevékenysége:

- A minőségügyet érintő hon- és rendvédelmi feladatokból adódó aktualitásokat rendszeresen megjelenteti a MAGYAR MINŐSÉG című folyóiratban;
- Tanfolyamok, szakmai fórumok szervezésével részt vesz a hon- és rendvédelmi feladatokból fakadó ismeretek terjesztésében;
- A minőségügy és a hon- és rendvédelmi feladatok témakörét érintő szakmai pályázatot ír ki;
- Felhívja a fegyelmet és részvételt biztosít a szakterületet érintő aktuális rendezvényekre, programokra és kiadványokra.

Mindezek mellett a tagoknak a MMT egyéb, szokásos szolgáltatásainak igénybevételére is lehetőség nyílik. Így a MMT többek között:

- Hírdetési lehetőséget nyújt a MAGYAR MINŐSÉG című folyóiratban és más kiadványokban;
- Lehetővé teszi a MMT által szervezett MAGYAR MINŐSÉG HÉT konferencián, az ORSZÁGOS MINŐSÉGÜGYI KIÁLLÍTÁSON ÉS a MAGYAR MINŐSÉG HÁZÁBAN és egyéb rendezvényeken;
- Szakértői névjegyzéket vezet;
- Szakmai kiadványokat készít, jelentet meg és terjeszt;
- Belföldi és nemzetközi tudományos konferenciákat és rendezvényeket szervez;
- Folyamatosan gyűjti az ISO 9000 szabványsorozat, 14001 szabvány és AQAP NATO normatív dokumentum alapján tanúsított magyar szervezetek adatait, amelyeket katalógusban rögzít és kiadványokon is bemutat;

- Az Interneten minőségügyi adatbázist működtet;
- A tagok minden hónapban díjmentesen jutnak hozzá a Társaság MAGYAR MINŐSÉG című folyóiratához.

A MMTN Hon- és rendvédelmi szakmai bizottsága tevékenységét alapvetően műhelymunka jelleggel végzi.

A szakmai bizottság címe:

Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal

1101 Budapest Salgótarjáni u. 18.

Tel.: 260-6170, fax: 262-9304

Postacím: 1475 Budapest Pf. 163.

A szakmai bizottság alakuló ülését a későbbiekben pontosított időpontban tartja.

Információt adnak:

Reizinger Zoltán mk. alezredes

illetve

A Magyar Minőség Társaságnál:

Füredi László (Tel.: 456-6946)

A magyar védelmi ipar / szolgáltatás és a katonai minőségügyi követelmények néhány aktuális kérdése című konferencia

A Magyar Minőség Társaság immár negyedik alkalommal rendezi meg - a HM, MH és a GM szerveivel együttműködve - a védelmi ipar és a minőségügyi kérdéseiről szóló konferenciát.

A rendezvény célja, hogy rávilágítson azokra a tényekre, feladatokra melyek a védelmi ipar / szolgáltatás helyzetét tükrözik, a katonai (NATO) minőségügyi követelményeinek megvalósítása vonatkozásában.

1. A konferencia ideje és helye: 2000. 06.08. 9.00-16.00-ig Honvédelmi Minisztérium Haditechnikai Intézet Budapest XII. Szilágyi Erzsébet fasor 20.

A konferenciával kapcsolatban információt ad és jelentkezni lehet: Magyar Minőség Társaság Füredi László Tel: 456-6946; Neumann Emese Tel.: 456-6952

A teljes jogú NATO taggá válásunk óta nincs már jogi akadálya sem annak, hogy a NATO minőségbiztosítási követelményeket érvényesíteni lehessen a védelmi ipar / szolgáltatás résztvevőinek. Így a védelmi ipar / szolgáltatás képes lehet arra, hogy a NATO kompatibilis előírásokat kielégítse. Tehát a védelmi ipar termékei / szolgáltatásai biztosítani tudják a fegyveres erők átalakításánál, korszerűsítésénél, a hazai képességek figyelembe vételével, a koalíciós kötelezettségek teljesítését.

Igyekezni fog a konferencia közreadni mindazokat a tapasztalatokat, melyek a fent említett területeknél a feladatok megvalósítása folyamán jelentkeznek.

Az érdeklődőket a Magyar Minőség Társaság szeretettel várja.

HUMÁN TÁJÉKOZTATÓ

A SZERVEZETI VÁLTOZÁS KAPCSÁN FELMERÜLŐ PROBLÉMÁKRÓL, A SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYT ÉRINTŐ SZEMÉLYÜGYI ÉS HUMÁN FELADATOKRÓL

Ivanics József¹

A humán tevékenységet alapvetően meghatározó jogszabályok a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (HSZT) a hivatásos és szerződéses katonai szolgálati viszony létesítéséről, tartalmáról és megszüntetéséről szóló 13/1997. (V. 16.) HM rendelet, a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú tagjainak személyügyi nyilvántartásáról szóló 15/1997. (VII. 15.) HM rendelethez kapcsolódóan kell végezni, illetve végrehajtani.

A személyi okmányok és nyilvántartási iratok kitöltésére, vezetésére, kezelésére, megőrzésére, továbbá a nyomtatvány ellátás rendjére a Magyar Honvédség humán főcsoportfőnöke a 127/1997. számú intézkedésében rendelkezik. A személyügyi nyilvántartás vezetéséhez szükséges okmányokat és nyilvántartási iratok formáját és kitöltési útmutatóit a 1-14. számú melléklet tartalmazza.

A közalkalmazotti állománnyal kapcsolatosan a jelenleg érvényes munkaiügyi szabályokat a Munka Törvénykönyvről szóló 1992. évi XXII. törvény (Mt.) és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) szabályozza a közalkalmazotti állomány jogviszonyának megszüntetésére, elbocsátására vonatkozó ügyeinek intézését.

Az 1999. októberi kormányhatározatban meghatározott strukturális átalakítás a Magyar Honvédség teljes személyi állományának jelenlegi beosztását és pályájának további alakulását érinteni fogja. A személyi állományt érintő változásokat úgy kell végrehajtani, hogy a honvédség védelmi képessége átmenetileg ne romoljon, továbbá képes legyen a NATO szövetségi rendszerében vállalt kötelezettségének teljesítésére.

---

1. Ivanics József mk. alezredes, MH Logisztikai Főigazgatóság humán főnök helyettes

Tekintettel arra, hogy a változások végrehajtása rövid távon a személyi állománynál a terhelések fokozását, a személyes, és családra is kiható nehézségek vállalását jelentik, ezért azokat körültekintő döntésekkel, illetve a lehetőségek adta keretek között a lehető legjobb feltételek biztosításával kell végrehajtani.

A kitűzött cél elérése érdekében a korábbinál szélesebb körű előkészítő, tervező és tájékoztató munkával, a szervezeti átalakítás során arra kell törekedni, hogy a honvédség struktúrájának és feladataiból eredő követelményeknek megfelelően alakuljon a hivatásos állomány életkori és képzettségi összetétele.

A szervezeti átalakítások sorozatával egyfajta leépítési folyamatként jelentős létszámcsökkentést kell bizonyos területeken elérni, másrésztől az új követelményeknek megfelelően a haderő építési folyamatoként új katonai szervezetek létrehozását, a szerződéses legénységi állomány-kategóriák létszámának növelését kell végrehajtani.

A Magyar Honvédség vezetésének a rövidtávú humánpolitikai koncepciója alapján célja a szerkezeti átalakítás folyamatában a szervezeti célok és a szolgálati érdekek szempontjából, a perspektivikus állomány lehetőség szerinti pályántartása, a szerződéses legénységi állomány és a tiszt-helyettes állomány növeléséhez szükséges alapfeltételek megteremtése, a személyi feltételrendszer biztosítása.

A honvédség szervezeti átalakítása új szervezeti formákra történő áttérésének végrehajtása során, a szervezeti változásban érintett személyi állomány helyzetének rendezését kellő körültekintéssel, az előrelátható következmények következetes számbavételével, humánusan megnyugtatóan, a lehető legkisebb konfliktusokat okozva kell előkészíteni és végrehajtani.

A szervezeti változás az állomány létszámának csökkentésével a hivatásos állomány egy részének helyőrség, illetve beosztás változásával jár. Az átalakítás sikeres végrehajtása érdekében biztosítani kell a személyi állomány nyílt, őszinte tájékoztatását.

A szervezeti változásban érintett katonai szervezeteknél bizottságot kell létrehozni, melynek kialakítását a 13/1997. (V. 16.) HM rendelet 8. §

(1) bekezdés szerint kell végrehajtani. A bizottság a személyi beszélgetések előtt ismerje meg az érintettek egyéni körülményeit, legyen birtokában mindazoknak az információknak, amelyek a személyi problémák lehetséges megoldását elősegítik. A bizottság személyi beszélgetések során tájékoztassa az érintetteket a jogaikról, illetve az esetleges továbbfoglalkoztatásuk lehetőségeiről.

A katonáállományt érintő döntéseknél a helyi sajátosságok mellett figyelembe kell venni:

- a speciális nem konvertálható képzettséget, a polgári életbe való visszailleszkedés nehézségét;
- a hivatásos állomány helyhezköötöttségét;
- a katonacsaládok létszámát, összetételét, a férj és a feleség azonos honvédségi munkahelyét, valamint a munkahely megszűnése esetén a családot érintő nem elhanyagolható létbizonytalanságot;
- a szolgálati viszonyhoz fűződő kedvezmények korlátozását, vagy azok elvesztését.

A közalkalmazotti állomány létszámának csökkentése, átcsoportosítása során a fő figyelmet az életkörülményekben várhatóan bekövetkező hátrányok számbavételére, azok csökkentésére, valamint az érintettek egzisztenciális érdekérvényesítésére kell fordítani.

Az átszervezések végrehajtásakor figyelmet kell fordítani arra, hogy az érdekképviseleti szervek a jogszabályban előírt jogukat - különös tekintettel véleményezési, illetőleg együttműködési jogosultságaikra - gyakorolhassák.

A katonai szervezeteket érintő szervezeti változások végrehajtása során, a hivatásos és a szerződéses állomány helyzetét a következők szerint kell rendezni.

A katonai szervezet megszüntetése (létszámcsökkentése) más szervezetbe történő integrálása esetén az eljárások a következők lehetnek:

Egy katonai szervezet megszüntetése esetén az adott szervezetre vonatkozó állománytábla hatályon kívül helyezésekor - a szervezési intézkedésben rögzített időpontnak megfelelően - minden beosztás megszűnik. Amennyiben a szervezet nem kerül megszüntetésre, akkor csak a helyesbítő ívnek megfelelően az állománytáblában megjelölt konkrét beosztások szűnnek meg.

1.) Abban az esetben, ha a hivatásos állományú részére a korábbi beosztásához képest magasabb beosztást ajánlanak:

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény 46. § (1) bekezdése alapján a hivatásos katona csak beleegyezésével nevezhető ki magasabb beosztásba. Ez viszont nemcsak az átszervezési időszakra vonatkozik, hanem a törvényalkotói szándékból adódóan általános jelleggel érvényes szabály.

Amennyiben a hivatásos katona a felajánlott beosztását nem fogadja el, az előjárók számára több lehetőség adódik:

- Ha valaki a szervezési intézkedéssel nem érintett időszakban nem fogad el magasabb beosztást, akkor marad az eredeti beosztásában, illetőleg azonos vagy annak megfelelő beosztásba helyezhető át, mert (az 56. § (3) bekezdés esetét kivéve) ehhez az áthelyezéshez nem szükséges az érintett hivatásos katona beleegyezése (47. § (1) bekezdése);
- Ha valakinek a szervezeti változás miatt megszűnik a beosztása és a neki felajánlott magasabb beosztást nem fogadja el, szolgálati viszonyát felmentéssel kell megszüntetni, mert ebben az esetben a munkáltatói intézkedés valós és egyben okszerű is (56. § (8) bekezdés). Amennyiben a felajánlott beosztás a korábinál magasabb és annak elfogadását az érintett alapos indok nélkül tagadja meg, vele a 63. § (4) bekezdésében foglalt szankció

alkalmazható (fele összegű végkielégítés). Alapos indok lehet ha házastárs egzisztenciája veszélybe kerül, a gyermekek iskoláztatása nem, vagy aránytalanul nagy nehézséggel oldható meg, a lakáshelyzet tartós különélést tesz szükségessé.

2.) Abban az esetben, ha a hivatásos állományú részére a korábbihoz képest azonos vagy alacsonyabb beosztás biztosítható, helyezetének rendezésére több lehetőség is adódik:

- Rendkívül fontos annak hangsúlyozása, hogy az átszervezés miatt szükségessé vált azonos szintű beosztásba történő kinevezéséhez az érintett hozzájárulása szükséges. A szervezési intézkedéssel nem érintett időszakban azonban az ilyen ajánlat visszautasítása esetén, de csakis ekkor van lehetőség arra, hogy kötelezik az érintettet a személyre szóló kinevezési parancs végrehajtására (pld.: végzősök esete). Az új beosztás elfoglalása után a hivatásos katona lemondással (53. § b pont) vagy közös megegyezéssel (53. § a pont, valamint az 54. §) alapján kérheti szolgálati viszonya megszüntetését. A lemondás esetében szolgálati viszonyát maximum 2 hónapon belül meg kell szüntetni, azonban ekkor a katona elveszíti a hivatásos szolgálat alapján a jogszabályban meghatározott jogait. Ha 25 évnél kevesebb tényleges szolgálati viszonyban eltöltött idővel rendelkezik, akkor tartalékos állományba, ha 25 év vagy annál több tényleges szolgálati viszonyban eltöltött idővel rendelkezik, akkor szolgálati nyugállományba kell helyezni, de nyugdíját csak a felső korhatár elérésekor (vagy annak elérése előtt) lehet folyósítani;
- A hivatásos állomány tagjának szolgálati viszonyát felmentéssel lehet megszüntetni, ha a hivatásos állomány tagja részére alacsonyabb szolgálati beosztás biztosítható, de azt nem fogadja el (56. § (3) bekezdés).

Mindkét előző esetben a felmentéssel történő szolgálati viszony megszüntetésekor a felmentési idő 6 hónap, melytől eltekinteni nem lehet. A felmentés időtartamának felére a katonát a szolgálati kötelezettség teljesítése alól mentesíteni kell. Indokolt esetben a szolgálati viszony megszüntetésére jogosult hatáskörileg illetékes eljáró a teljes felmentési időre is

mentesheti a szolgálati kötelezettség teljesítése alól a katonát. A felmentési idő legkésőbbi kezdete a katonai szervezetre vonatkozó szervezési időszak befejezésének időpontja.

Azon hivatásos katona, akinek szolgálati viszonya felmentéssel szűnik meg és tartalékos állományba kerül végkielégítésre jogosult (kivéve a 63. § (6) bekezdésében felsoroltakat).

A végkielégítés összegének felére jogosult a hivatásos állomány tagja, ha azért mentették fel, mert a létszámcsökkenés, illetve az átszervezés során a részére felajánlott beosztásba történő áthelyezéshez nem járult hozzá (kivéve, ha a hozzájárulását alapos indokkal tagadta meg (63. § (4) bekezdés).

- Indokolt esetben sor kerülhet a szolgálati viszony közös megegyezéssel történő megszüntetésére. *Ez esetben a következő törvényi korlátozásokra kell figyelemmel lenni:* ha a hivatásos katona kéri közös megegyezéssel a szolgálati viszonyának a megszüntetését, tartalékos állományba helyezése esetén nem jogosult végkielégítésre (63. § (1) bekezdés), nyugállományba helyezése esetén nem jogosult a 82/1993. (HK 26/I.) HM utasítás szerinti elismerésre, továbbá 50. életévének betöltéséig csak a megállapított nyugdíja 50 %-ának folyósítására jogosult, ha az állományilletékes parancsnok kezdeményezi közös megegyezéssel a szolgálati viszony megszüntetését, a tartalékos állományba helyezést, végkielégítés nem jár, nyugállományba helyezés esetén pedig a nyugdíjfolyósítás korlátozva lesz a (182. § (5) bekezdés) szerint. A Hszt. 182. § (6) bekezdése értelmében - kérelem esetén - a miniszter a szolgálati érdemekre, illetve szociális helyzetre való tekintettel az érintett javára engedélyezheti a megállapított szolgálati nyugdíj teljes összegben történő folyósítását;

A szervezeti változás során csak azon hivatásos állományúak szolgálati viszonyát érintő eljárás alá vonása lehetséges, akiknek beosztását a szervezeti változás ténylegesen érinti. Nincs törvényes lehetőség azonban arra, hogy a változás okán olyan hivatásos állományúakat vonjanak alá, - esetleges eltávolításuk érdekében - akiknek a beosztását a szervezeti változás nem érintette.

A közös megegyezésre vonatkozóan a fentiekben kifejtetteken túl fontos megjegyezni, hogy annak gyakorlatilag minden, a szolgálati viszonyra vonatkozó lényeges körülmény a tárgya lehet és nincs tartalmi különbség abban, hogy az adott tárgyú megállapodásnak ki a kezdeményezője.

- A szervezeti változással összefüggésben a szolgálat felső korhatárának betöltését megelőző 1 éven belül, a korhatár betöltéséig, illetve akinek a beosztása a jelzett okok miatt szűnt meg, de más beosztásba tervezett, legfeljebb 1 évig történő rendelkezési állományba helyezhető (44. § b) pont), vagy választhat hogy el akar menni közös megegyezéssel (54. § alapján). Ez az eljárási mód szerződéses állományú katonák esetében nem alkalmazható;
- Szerződéses állományú katonák esetében, ha szolgálati viszonyuk megszüntetésére létszámcsökkentés, illetve átszervezés miatt kerül sor a 230. §-ban foglaltakat kell alkalmazni. Szerződéses katona szolgálati viszonyát - mivel határozott idejű szerződésről van szó - felmentéssel nem lehet megszüntetni. A szerződéses katonáknak a jogutód szervezeteknél a szerződésüket módosítani kell, új katonai szervezeteknél történő alkalmazásuk esetén új szerződést kell kötni;
- A katonai szervezetek parancsnokai (vezetői) az átszervezésben érintett állományra vonatkozó személyi javaslataikat a feladat végrehajtásának befejezése előtt, legkésőbb 1 hónappal a döntésre jogosult előljáráshoz terjesszék fel **az alábbiak szerint:**

a.) névjegyzéken:

A katonai szervezetek összevonásából, vagy át- alárendeléséből, illetve más okból történő beosztás megnevezés változást.

b.) szolgálati jellemzésen:

- a szolgálati viszony megszüntetéseket;
- a magasabb hatáskörbe tartozó áthelyezést és kinevezést;
- a rendelkezési állományba helyezést.

3.) Eljárás a katonai szervezet gazdálkodó szervezetté történő átalakítása esetén:

Abban az esetben amely során egy katonai szervezet gazdálkodó szervezetté alakul át, a hivatásos és a szerződéses állomány tekintetében alapvetően a szervezet megszűnésének eset körét kell alkalmazni. Ekkor lehetőség van a hivatásos katonai jogviszony fenntartása mellett - ha a szolgálat érdeke indokolja - a Magyar Honvédség rendelkezési állományából (a Magyar Honvédség rendszeresített és költségvetési létszámát sem terhelők csoportja) vezényeltként a gazdálkodó szervezetnél történő munkavégzésre. A kezdeményezés a gazdálkodó szerv vezetőjének a joga.

4.) A katonai szervezet diszlokációja (beosztások átcsoportosítása) esetén követendő eljárás:

Valamely katonai szervezet más helyőrségbe történő diszlokációja az előkészítés időszakában különös körültekintést igényel. Ilyen esetben kiemelten kell törekedni a szolgálati és egyéni érdekek összeegyeztetésére.

Ha a katonai szervezet más helyőrségbe települ át - a helyőrségváltást vállalni nem tudók esetében - azt úgy kell tekinteni, mintha a diszlokáló szervezet minden beosztása megszüntetésre került volna. A személyügyi igazgatási eljárást ennek figyelembevételével és jogkövetkezményeivel kell lefolytatni, végrehajtani.

Tehát, amennyiben a katonai szervezet lényegében nem változik, csak más helyőrségben folytatja tevékenységét a hivatásos állomány tagja a más helységbe áthelyezést a család aránytalanul nagy sérelme miatt nem vállalja, akkor felmentéssel történő szolgálati viszonyának megszüntetése kezdeményezhető (56. § (3) bekezdés 3. gondolata) alapján.

Azon hivatásos és szerződéses állományú katonák esetében, akik a más helyőrségbe történő áthelyezés esetén a szolgálatot vállalják, lehetőség szerint elő kell segíteni a felvételi követelményeknek megfelelő nagykorú hozzátartozóiknak (feleség, gyermek) szerződéses állományba vételét, illetve szerződéses szolgálati viszonyuk fenntartását vagy közalkalmazotti jogviszonyuk folytatását az új helyőrségben.

5.) Az átszervezésben érintett közalkalmazotti állománnyal kapcsolatos eljárás rendje:

A közalkalmazotti állomány létszámának csökkenése, átcsoportosítása során, illetve az átalakítás végrehajtásakor a fő figyelmet az életkörülményekben várhatóan bekövetkező hátrányok csökkentésére, valamint az érintettek egzisztenciális érdekérvényesítésére kell fordítani.

Az átalakítás során csoportos létszámleépítésnek számít (Mt. 94/A.) ha a munkáltató a működésével összefüggő ok miatt a döntést megelőző féléves időszakra vonatkozó átlagos statisztikai létszáma szerint 20-nál több és 100-nál kevesebb közalkalmazott foglalkoztatása esetén legalább 10 fő, 100 vagy annál több, de 300-nál kevesebb közalkalmazott foglalkoztatása esetén legalább a közalkalmazotti állomány 10 %-a, 300 vagy annál több közalkalmazott foglalkoztatása esetén legalább 30 fő jogviszonyát kívánja harminc napon belül felmentéssel megszüntetni, köteles az érintett közalkalmazottak telephely szerinti illetékes munkaügyi központot a közlést megelőzően legalább harminc nappal írásban tájékoztatni. A munkáltató a munkaügyi központtal köteles közölni a létszámcsökkentéssel érintett közalkalmazottak személyi adatait, Társadalombiztosítási Azonosító Jelét, utolsó munkakörét, szakképzettségét, átlagkeresetét.

A döntést megelőzően köteles az üzemi tanáccsal, üzemi tanács hiányában a munkáltatónál érdekképviselettel rendelkező szakszervezetek, illetve a nem szervezett közalkalmazottak képviselőiből létrehozott bizottsággal konzultációt kezdeményezni. A konzultációnak ki kell terjednie a csoportos létszámcsökkentés elveire, a létszámcsökkentés elkerülésének módjára, illetve eszközére, vagy az azzal érintett közalkalmazottak számának csökkentésére, továbbá a következmények enyhítését célzó eszközökre. A konzultációt megelőzően legalább hét nappal a munkáltató köteles a közalkalmazottak képviselőivel írásban közölni a tervezett csoportos létszámcsökkentés okait, az érintett közalkalmazottak létszámát (foglalkoztatási csoportok szerinti megosztásban), a döntést megelőző időszakban foglalkoztatott közalkalmazottak létszámát, a létszámcsökkentés végrehajtásának tervezett időbeni ütemezését és szempontjait.

A konzultációt a csoportos létszámcsökkentésre vonatkozó döntést megelőzően legalább 15 nappal kell megkezdeni.

Az elbocsátásra kerülők közalkalmazotti jogviszonyának megszüntetésére a jelenleg érvényes munkaügyi szabályokat (az 1992. évi XXXI-II. törvény a közalkalmazottak jogállásáról, valamint az 1992. évi XXII. törvény a Munka törvénykönyvéről) kell alkalmazni azzal, hogy a felmentés a közalkalmazott írásbeli tájékoztatását követő 30 nap elteltével közzétehető, vagyis a felmentésről szóló értesítés mint okmány ekkor kézbesíthető.

A munkáltató katonai szervezet jogutódlással történő megszünése esetén a közalkalmazotti jogviszony nem szűnik meg és a közalkalmazottat a tényleges jogutódnhoz át sem kell helyezni. A közalkalmazotti jogviszony a munkáltató részéről ebben az esetben csak akkor szüntethető meg felmentéssel, ha a jogutód szervezetben megszűnt a közalkalmazott eredeti munkaköre, illetve nincs az iskolai végzettségének, képesítésének megfelelő munkakör, vagy az ilyen munkakörben történő alkalmazást a közalkalmazott - kinevezésének módosításával - nem vállalja.

Amennyiben a megszüntetésre kerülő katonai szervezet feletti fenntartói jog nem állami vagy helyi önkormányzati szervnek kerül átadásra, illetve a katonai szervezet vagy annak egy része gazdasági társasággá alakul át, a katonai szervezet közalkalmazottainak jogviszonya megszűnik a jogutód nélküli megszűnéssel (Kjt. 25/A).

Amennyiben az új munkáltató a továbbfoglalkoztatást vállalja, a közalkalmazottnak az írásbeli tájékoztatást követően 30 napon belül írásban nyilatkoznia kell arról, hogy hozzájárul-e továbbfoglalkoztatásához. Hozzájárulása esetén az új munkáltató szerződést köt a közalkalmazottal. Ezt követően a Munkatörvénykönyve hatálya alá tartozó munkaviszonyt létesít. Ha nem nyilatkozik, vagy nem járul hozzá a továbbfoglalkoztatásához, közalkalmazotti jogviszonya megszűnik.

A mindenkori költségvetési fedezet függvényében - miniszteri engedélyezés után - sor kerülhet korengedményes nyugdíjazásra, abban az esetben, ha a törvényi feltételeken (181/1996. (XII.6.) Korm. rend. és a módosítására kiadott 145/1997. (IX: 5.) Korm. rend.) túl legalább 10 éves honvédségi jogviszonnyal rendelkezik, és a munkaköre ténylegesen megszüntetésre kerül. A korengedményes nyugdíjazás engedélyezése esetén a közalkalmazotti jogviszony közös megegyezéssel kerül megszüntetésre. Amennyiben a korengedményes nyugdíjazásra vonatkozó közös meg-

egyezés nem jön létre, akkor a közalkalmazotti jogviszonyt felmentéssel kell megszüntetni és a járandóságokat ki kell fizetni.

A Magyar Honvédség átalakításával érintett állomány járandóságai

Hivatásos állomány

A szolgálat érdekében történő áthelyezéssel és vezényléssel kapcsolatos költségek egy részének honvédség által történő átvállalását jelenleg a 6/1991. (XI. 27.) HM rendelet, valamint a 66/1995. (HK 1/1996.) HM utasítás szabályozza. Eszerint a szolgálat érdekében áthelyezett és ezáltal helyőrség-változtatásra kényszerülő tisztek és tiszthelyettesek részére **a honvédség a következő juttatásokat (kedvezményeket) biztosítja:**

- A bútorok és egyéb ingóságok szállítása költségeit teljes összegben megtéríti;
- A régi, illetőleg az új lakáshoz igazodóan a honvédelmi miniszter 18/1996. HM rendeletben meghatározott mértékig terjedő költözködési költségátalányt fizet, melynek rendeltetése a bútorzat szállítás miatti rongálódások, illetőleg bútorcserékkel kapcsolatos többletköltségek ellensúlyozása;
- Az átköltöző házastársnál bekövetkezett jövedelemcsökkenés részbeni ellentételezéseként a honvédség legfeljebb 3 évi időtartamban jövedelem kiegészítést folyósít. Ennek maximális összege a kötelező legkisebb munkabérnek (jelenleg 25.500 Ft) első évben a 75 %-a, a második évben 60 %-a, a harmadik évben 50 %-a;
- Az áthelyezés miatt a családjától külön élni kényszerülő katona részére a honvédség térítésmentes szállást, ennek hiányában albérelti hozzájárulást biztosít. Ezen túlmenően a különélő katona a honvédségtől ingyenes, természetbeni étkezésre is jogosult.

A Magyar Honvédség átalakítása során a létszámcsökkentéssel érintett tisztek és tiszthelyettesek a 66/1995. (HK 1/1996.) HM utasítás alapján további kedvezményekre is jogosultak. **Ennek keretében:**

- Az átszervezés következtében új beosztásba kinevezett (áthelyezett) személy az új beosztás szerinti illetményre - az új beosztás elfoglalásának időpontjától függetlenül - a kinevezését (áthelyezését) követő hónap első napjától jogosult (2.§);
- Az új beosztásba áthelyezett tisztek és tiszthelyettesek illetményét - az általános szabályokhoz képest - kedvezőbben kell megállapítani (pl.: a megszűnő rendszeres pótlékok teljes összege, illetőleg az esetenkénti 50 %-a az alapilletménybe beépíthető) (3.§);
- Az önálló állománytáblával rendelkező katonai szervezet elöljáró parancsnoka a létszám feletti katona részére felettivé válásától számított további 4 hónapig engedélyezheti az illetmény kifizetését (4. §);
- Az áthelyezés miatt átköltözők illetményelőleg kérelmeinek teljesítése érdekében az elöljáró parancsnokságok az MH parancsnokától kérhetik az illetményelőleg keretek átmeneti kiegészítését (5.§);
- A helyőrségváltás miatt kollégiumba kerülő iskoláskorú gyermekek kollégiumi díját, valamint havi egyszeri utazási költségeit a honvédség átvállalja (6 §);
- Az új szolgálati helyen nem honvédségi kezelésű bölcsődébe, óvodába kerülő gyermekek utáni térítési díjhoz a honvédség hozzájárul (6.§ (4) bekezdés);
- A költözködési átalányt az állományilletékes katonai szervezet parancsnoka indokolt esetben 50 %-kal magasabb összegben is megállapíthatja (7.§);
- Az átszervezés során más beosztásba kerülő tisztek és tiszthelyettesek részére az átképzés (szaktanfolyam, stb.) költségeit a honvédség részben vagy egészben átvállalhatja, ha ahhoz a honvédségnek érdeke fűződik (10. §).

A haderőreformmal összefüggésben hivatásos állományból tartalékos állományba helyezett személy jogosult a végleges letelepedési helyének egy alkalommal történő megválasztására olyan településen, ahol a honvédelmi szerv lakással rendelkezik, ha HM rendelkezésű lakásban lakik és a szolgálati viszonyának megszűnése óta 5 év még nem telt el (6/1994. (IV. 30.) HM rendelet 5. § (3) bekezdés).

A diszlokáció folytán az áttelepülés miatt áthelyezett hivatásos állományú tagjának az új szolgálati helye szerinti településen e beosztása tartamára akkor is juttatható HM rendelkezésű lakás, ha esetében kizáró okok (HM rendelkezésű vagy önkormányzati lakását megvásárolta, lakásépítéshez vagy vásárláshoz a honvédelmi szervtől munkáltatói kölcsönt kapott, HM rendelkezésű lakásának bérleti jogviszonyáról térítés ellenében lemondott, a HM rendelkezésű lakásra fennálló bérleti jogviszonyának megszűnését követően a lakásban bérlőtársat vagy jogcím nélküli használatot hagyott hátra, lakáshasználatbavételi díjkülönbözet térítésben vagy csere-térítésben részesül) egyébként fennállnak (8. § (3) bekezdés).

A hivatásos szolgálati viszony megszűnéséről és annak módjáról, valamint időpontjáról az állományilletékes szerv személyügyi vezetője 15 napon belül írásban köteles tájékoztatni az illetékes helyi lakásgazdálkodási szervet (30. § (4) bekezdés).

A hivatásos szolgálati jogviszonyban álló személy a részére bérbe adott HM rendelkezésű lakás részleges felújításához - kivéve, ha a lakás új, részben vagy egészben felújított - részleges felújítási átalányra jogosult, ha a lakást szolgálati érdekből, helyőrség (település) változtatással is járó áthelyezés következtében kapta (32. § (1) bekezdés b) pont).

Az MH átalakítása következtében új helyőrségbe költöző hivatásos állományú tag HM rendelkezésű lakása visszaadásával kapcsolatos kötelezettségének szabályait a 63/1995. (HK 33.) HM utasítás szabályozza részletesen (47. §).

A munkáltatói kölcsön visszafizetésének időtartama alatt - indokolt esetben és kérelemre - a törlesztés legfeljebb 2 éves időtartamra felfüggeszthető, ez esetben a futamidő változatlanul hagyása mellett a tartozás havi törlesztő összegét kell megnövelni. A munkáltatói kölcsönből fennálló tartozás összegét nem lehet elengedni (161. § (3), (4) bekezdés).

A munkáltatói kölcsönből fennálló tartozást változatlan feltételekkel törlesztheti az, akinek szolgálati - vagy munkaviszonya a haderőreform kapcsán önhibáján kívül (az Országgyűlés által elrendelt létszámcsökkenés vagy átszervezés miatt) szűnt meg. Fel kell mondani azonban a munkáltatói kölcsönt és vissza kell vonni a már jóváírt engedményt, ha az érintett az építkezés befejezését az építési engedélyben meghatározott határidőig lakhatási engedéllyel, továbbá az önkormányzati lakás megvásárlását a munkáltatói kölcsön folyósításától számított 6 hónapon belül az adásvételi szerződéssel nem igazolja (168. § (1) bekezdés).

Ha a munkáltatói kölcsöntámogatásban részesített személy szolgálati, köztisztviselői vagy közalkalmazotti jogviszonya a kölcsön teljes kiegyenlítése előtt megszűnt, az új munkáltatója a még ki nem egyenlített teljes kölcsöntartozást átvállalhatja (172. §).

A hivatásos állomány tagjának albérleti díj hozzájárulás fizethető, ha - vezénylés esetét kivéve - szolgálati helyén nyilvántartott lakásigénylése van és a szálló férőhelyen történő elhelyezése helyhiány, továbbá méltányolható egyéni vagy családi körülményei miatt nem lehetséges (178. §).

Humán szolgáltatások

A tartalékos állományba kerülő hivatásos katonák, illetve az elbocsátásra kerülő közalkalmazottak elhelyezkedésének segítése érdekében - a jogszabályokban előírt feltételek biztosításán túl - a helyi humánszerveknek szoros kapcsolatot kell kialakítani a központi és regionális munkaügyi szervekkel. Az **MH Szociálpolitikai Alapítványa**, a HVK humán főcsoportfőnökének szakmai felügyelete mellett működő **Munkaerőpiaci Innovációs Iroda (továbbiakban Iroda)** segíti az átképzések szervezését. Az Iroda a belső és külső munkaerő közvetítés feladatainak ellátásával járul hozzá az MH-ből önhibájukon kívül kikerülő munkaerőpiaci pozíciójának javításához.

A létszámleépítés kezelésére az érintett katonai szervezeteknél helyi szinten **Munkabahelyezést Elősegítő Bizottság (MEB)**, honvédségi szinten pedig **Központi Munkabahelyezést Elősegítő Bizottság (KMEB)** kerül létrehozásra és működtetésre.

A haderő-átszervezés hatásaként keletkező egyéni válsághelyzetek kezelésére, valamint az állomány széleskörű tájékoztatása érdekében a személyi állomány névtelenül és ingyenesen veheti igénybe a **Humán Tanácsadó Telefonszolgálat** szolgáltatásait.

A csapatpszichológusi hálózat a kialakuló konfliktushelyzetek megoldásában egyéni szükséglet és igény szerint vesz részt.

A haderő-reformban érintett katonai szervezeteknél, a vonatkozó VKF-i intézkedés és HVK HFCSF-i szakutasítás értelmében **Családtámogató Szolgálat** fog működni.

A HVK HFCSF szakmai koordinálása mellett MH szintű **Krisis Kezelő Szolgálat** áll majd rendelkezésre.

A diszlokáció folytán más helyőrségben szolgálók munkabajárással kapcsolatos költségeit teljes egészében a munkáltató fizeti meg (jogsabályi feltétel megteremtése). Meg kell vizsgálni és szükség szerint be kell indítani a helyőrségek közötti honvédségi járatokat.

*A nyugállományba kerülők részére kiadásra kerül az **Obsitos** című tájékoztató füzetet, melyből az érintettek információt kapnak jogaikról, járandóságaikról.*

Az átalakítás során folyamatos információgyűjtést kell szervezni az állomány hangulatának mérése céljából.

SZAKTÖRTÉNET

A II. VILÁGHÁBORÚ HARCKOCSIJAI

Gyarmati József¹

A 20. század elején a világ hadseregeiben széles körben elterjedtek a sorozatlövő fegyverek, ami gyökeresen megváltoztatta a hadviselés formáját. A jelentős hatásos lőtávolsággal és tűzgyorsasággal rendelkező géppuskák elöl a katonák a lövészárkokban kerestek menedéket. A lövészárkokat szögesdrót akadályokkal, aknamezőkkel védték az ellenséges gyalogság rohamai ellen. A hadsereg a föld alá bújt és olyan erejű védelmet hozott létre, amit egy másik hasonlóan felfegyverzett gyalogság már nem vagy csak nagy véráldozat árán tudott áttörni. Az I. világháborúban a hadviselők sorra keresték a probléma lehetséges megoldási formáit. A sok változat közül egyik a harckocsi lett. Az ötlet egyáltalán nem volt új, már Nagy Sándor idejében felvetődött egy olyan haditechnikai eszköz bevezetése, amely mozgóképes, védelmet nyújt a kezelői számára és megfelelő tűzerejű fegyverekkel is fel van szerelve. A megvalósításra 1916. szeptember 15.-ig, közel két és félezer évet kellett várni, amikor a világtörténelem első harckocsitámadása megindult.

Az I. világháború csak megteremtette a harckocsit, viszont pontosan nem alakította ki az eszköz műszaki paramétereit és a leghatásosabb alkalmazásának a harcászati-hadászati elveit. Nehezítette az alkalmazási elvek kidolgozását a harckocsikkal párhuzamosan megjelenő páncéltörő fegyverek. Nem volt pontosan meghatározva a harckocsi csapatok együttműködése a többi fegyvernemmel. A két világháború közötti időszakban két nézet terjedt el. Az egyik szerint a harckocsi csapatokat nem lehet önálló fegyvernemként kezelni, és szétszítva a gyalogság támogatására kell őket használni. Ezt a nézetet támogatta a brit és a francia hadvezetés I. világháborúban győztes tábornokai. A másik nézet szerint koncentráltan nagy tömegben kell bevetni. A nagy tömegben bevetett harckocsik az ellenséges védelmi vonalakat megfelelő szélességben áttörik és utat nyitnak az őket követő gyalogságnak. A harckocsik ezután a hadászati mélységben manőverezve elfoglalják a közlekedési csomópontokat, raktárakat, a hidakat és az egyéb katonai szempontból fontos létesítményeket, így lehetetlenné téve az

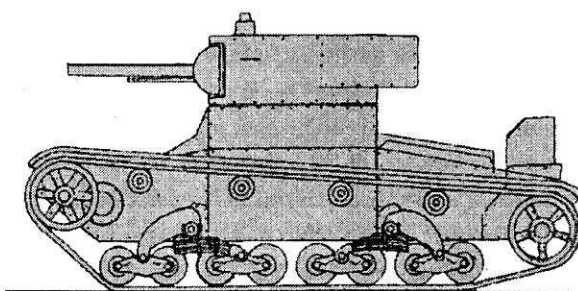
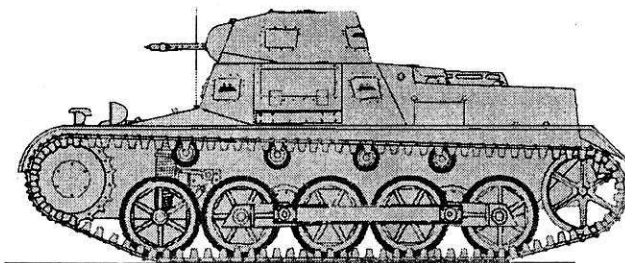
---

¹Gyarmati József százados, ZMNE.- Haditechnikai tanszék doktorandusz.

ellenség visszavonulását. A cél tehát nem egyszerűen a szemben álló fél hátranyomása és területének az elfoglalása, hanem a harckocsi csapatokkal együttműködő gyalogság segítségével annak beke-rítése. Kidolgozói a brit *J.F.C Fuller* és *Basil Liddel Hart*, nézeteik saját hazájukban és a velük szövetséges Franciaországban nem leltek komoly támogatásra, felkeltették viszont a német és a szovjet katonai vezetés ér-deklődését.

A helyzet koránt sem volt egyértelmű, a páncéltörő fegyverek olyan fejlődésen mentek keresztül, ami komolyan megkérdőjelezte a nézet alkalmazhatóságát. A katonai teoretikusok, közöttük magyar tábornokok is, sokat vitatkoztak arról, hogy a koncentráltan bevetett harckocsiknak van-e esélyük a páncéltörő fegyverekkel szemben.

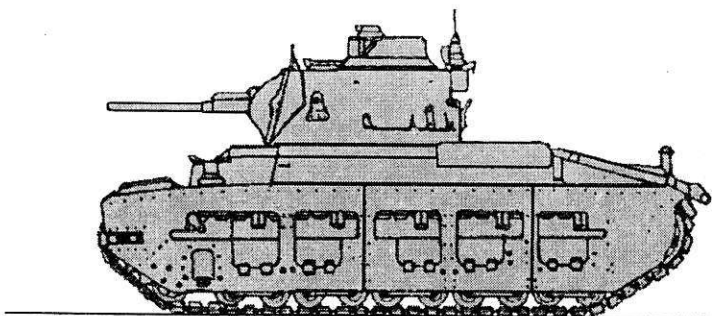
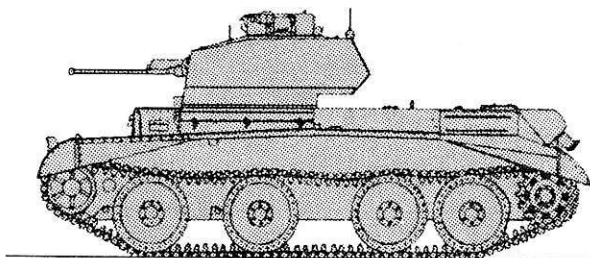
A II. világháború előestélyén a spanyol polgárháborúba, két nagyhatalom, Németország és a Szovjetunió is bekapcsolódott. A nagyhatalmak célja, ami talán még a politikai célokat is megelőzte, az új haditechnikai eszközök közöttük a harckocsi kipróbálása volt. Németország a *PzKpfw I*, a Szovjetunió a *T-26 típus*t vonultatta fel.

A spanyol polgárháborúban szembenálló harckocsik a PzKpfw I (felső kép) és a T-26 alsó (kép)

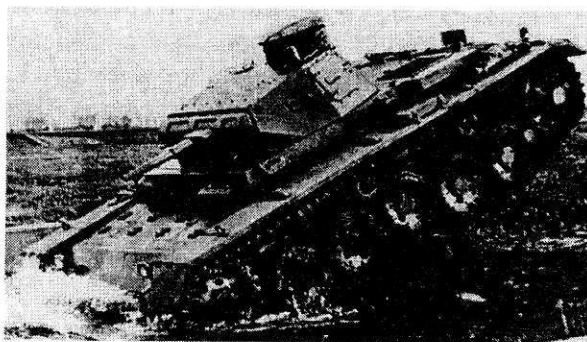
A *PzKpfw* I tömege 5 tonna, páncéljának maximális vastagsága 13 mm sebessége úton elérte a 40 km/h-t, fegyverzetét két 7,9 mm űrméretű géppuska alkotta. A **T-26** tömege 10,3 tonna, fegyverzete egy 45 mm űrméretű harckocsiágyú, sebessége 27 km/h volt. A háborúban a szovjet harckocsik jelentősebb számban vettek részt. A két harckocsi összecsapásáról érdemben nem lehet beszélni, hiszen a *PzKpfw* I géppuskái komoly veszélyt nem jelentettek az orosz páncélosokra. A T-26 harckocsik ellenfele inkább a német **37 mm űrméretű páncéltörő ágyúk** voltak, melyek komoly veszteségeket okoztak a nagy tüzérvél rendelkező, de alacsony páncélvédettségű és meglehetősen lassú szovjet harckocsiknak. A háború nem döntötte el a vitát a két alkalmazási nézet között. *Fuller ezredes* és követői saját elképzeléseiket látták igazolni. A brit és francia vezetés megmaradt korábbi álláspontja mellett. A szovjetek azt a következtetést vonták le, hogy a páncéltörő ágyúk kerekedtek felül a harckocsikkal vívott harcban és ennek megfelelően átszervezték haderejüket. A korábban önálló feladatok megoldására szánt páncélos hadtestjeiket felosztatták és a harckocsikat a gyalogság között osztották szét azok támogatására. Döntésük, mint később kiderült hibás volt. Ennek ellentételezéseként viszont szerencsésen körvonalazták az eszköz szükségesen műszaki paramétereit. A spanyol polgárháború igazolta, hogy önmagában a nagy tüzérő nem elegendő. A harckocsiban a tüzérő-mozgékony-ság-páncélvédettség hármastételre születt meg 1939-ben a **T-32** majd 1940-ben a **T-34**, 25 tonna tömeggel, 52 km/h maximális sebességgel, és egy 76,2 mm űrméretű harckocsiágyúval.

Nagy Britannia hagyományos elképzeléseinek megfelelően két harckocsi típussal készült a háborúra. Egy nagy páncélvédettségű de lassú típussal, amelynek feladatául a gyalogság támogatását szánták és egy könnyebb alacsonyabb páncélvédettségű de gyors mozgékony harckocsivalaminek a gyorsan mozgó gépesített csapatok támogatása lett a feladata. A "**gyalog-sági**" harckocsi a **Matilda II** 29 tonna tömegű, 40 milliméter űrméretű ágyúval rendelkező és 27 km/h sebesség elérésére alkalmas harckocsi volt. A "**lovassági**" harckocsi a **Cruiser Tank Mark IV** tömege 15 tonna, sebessége 48 km/h, fegyverzete 40 mm űrméretű ágyú.

*Nagy Britannia ezzel a két típussal készült a háborúra
a Cruiser Tank Mark IV (felső kép) és a Matilda II (alsó kép)*

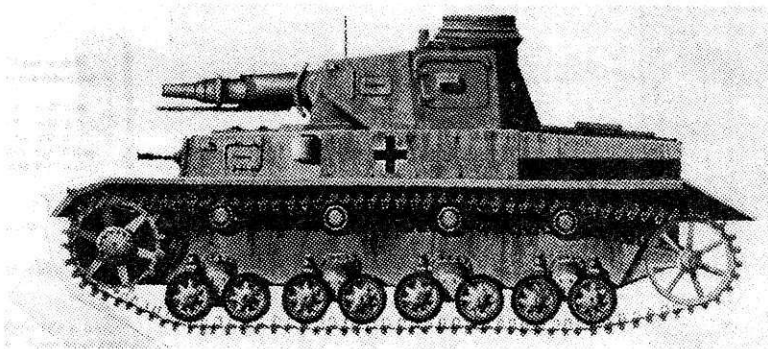
A német közepes harckocsi, amit hadászati elveiknek megfelelően áttörésre és mélységi manőverekre szántak a **PzKpfw III** típus volt. Tömege 20 tonna, maximális sebessége 40 km/h, fegyverzete kezdetben 37 mm űrméretű ágyú, homlokpáncéljának vastagsága 30 mm.

A német közepes harckocsi a háború elején a PzKpfw III

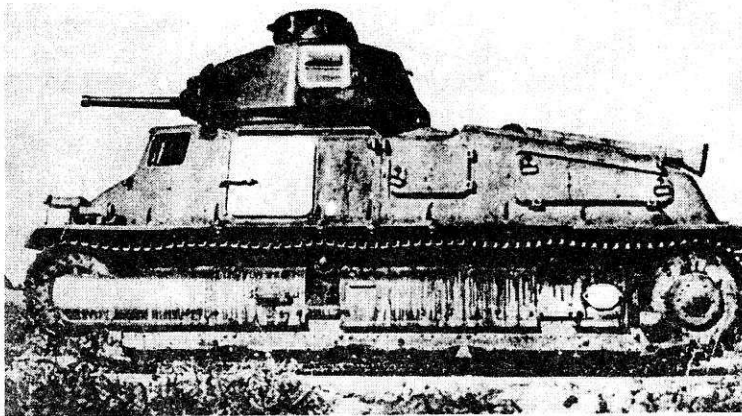

A PzKpfw III mellet létrehoztak egy másik típust, amelynek inkább támogató feladatok szántak. A **PzKpfw IV D** 20 tonna tömegű, 20 mm-es homlokpáncéllal és 75 mm ürméretű L/24 rövid csövű löveggel szerelték fel, maximális sebessége 30 km/h.

A PzKpfw IV típust a gyalogság támogatására tervezték

Franciaország páncélos csapatait alapvetően két fő típussal szerelte fel. A **SOUMA S-35** tömege 20 tonna, sebessége 40 km/h, homlokpáncéllal 55 mm, fegyverzete 47 mm ürméretű harckocsiágyú. A közepes harckocsi hármas követelményrendszerét talán ez a típus képviselte a legjobban a nyugati fronton. Tűzerőben és védettségben felülmúlta a német **PzKpfw III-at** és mozgékonyágban sem maradt le mögötte. Hátrányos tulajdonsága volt viszont, hogy a toronyban csak egy kezelőnek jutott hely, akinek egyszerre kellett ellátni a parancsnoki és a fegyverek kezelőinek a funkcióját, ellentétben a német és brit harckocsiknál, ahol a parancsnokot függetlenítették minden egyéb feladattól. A francia nehézharckocsi a **Char-B** még az I. Világháborús típusokat képviselte. Tömege 32 tonna, sebessége 27 km/h, páncéllal 60 mm, fegyverzete egy 47 mm ürméretű ágyú és a törzsben elhelyezett 75 mm ürméretű tarack. Az S-35 harckocsihoz hasonlóan a parancsnok itt sem volt függetlenítve.

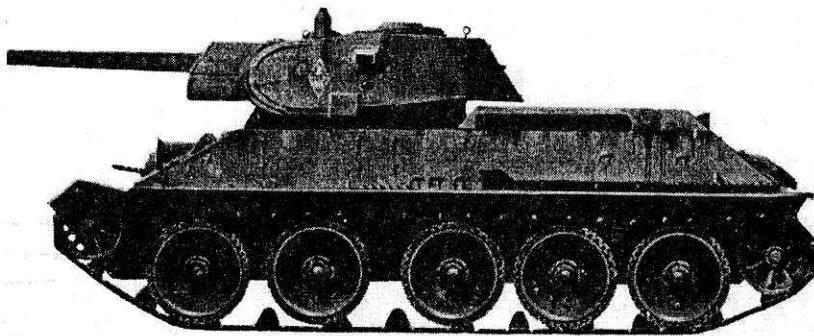

A PzKpfv III ellenfele 1940-ben a francia S-35

1940 tavaszán csaptak össze ezek a típusok. A különböző harckocsikról jól látható, hogy jelentős különbség közöttük a harcászati-műszaki paraméterekben nem volt, sőt a brit és francia harckocsik valamivel nagyobb tüzert és egyértelműen jobb védettséget képviseltek. A hadjárat mégis a német hadsereg, a hadtörténelemben addig még soha nem tapasztalt látványos és gyors sikerét hozta, amit egyértelműen az alkalmazott hadászati elveknek tudhatunk be. Egyes hadtörténészek úgy jellemzik az erőviszonyokat, hogy a németeknek háromszor ezer, a szövetséges brit és francia erőknek pedig ezerszer három harckocsija volt. A nagy kérdés eldőlt. A harckocsik nagy tömegben bevethetők és alkalmazhatók önálló manőverekre. A hadjárat viszont a harckocsi műszaki paramétereinek a növelésére ösztönözte a német vezetést. A brit expedíciós hadsereg mintegy 50 Matilda I és Matilda II harckocsija Arras városánál ellentámadásba ment át. A német harckocsik és páncéltörő ágyuk tehetetlenek voltak a 60, illetve 80 milliméteres homlokpáncélzattal felszerelt brit páncélosokkal szemben. Az ellentámadást csak a légvédelmi ágyuk és tábori tarackok tüzevel tudták megtörni. A franciaországi tapasztalatok alapján a PzKpfw III számára 50 milliméter űrméretű L/60 kaliberhosszúságú harckocsiágyút terveztek és a homlokpáncélt egy 30 milliméter vastagságú előtét-páncéllal erősítették meg, hogy az ellenálljon a brit 40 mm űrméretű harckocsiágyúk tüzenek. A Matilda és a Char-B harckocsik feltűnésének a hatására pedig felgyorsították a német nehézharckocsi, a későbbi legendás **Tigris** tervezését. *Hitler* brit és francia típusok alapján egy olyan új német

nehézharcokocsit követelt ami ellenáll a páncéltörő ágyuk tüzének.

1941 nyarán **3200 német** páncélos támadta meg az **orosz** haderő közel **20000** tankját. A német alapharcokocsi a már 50 mm űrméretű L/45 kaliberhosszúságú löveggel felszerelt **PzKpfw III**, de a német harcokocsik egyharmadát még mindig a csak géppuskákkal felszerelt **PzKpfw I** és **PzKpfw II** típusok alkották. Az orosz hadsereg harcokocsi állományának a zömét a Spanyolországból ismert **T-26** és **BT** harcokocsik alkották, melyek harcászati-műszaki paramétereikben alulmaradtak a német PzKpfw III harcokocsival szemben. A spanyol polgárháborút követően az szovjet hadvezetés harcokocsi csapatainak az átszervezése mellett döntött. Az elhatározás helytelensége a finn-szovjet téli háború és a mandzsúriai harcok után derült ki. A vezetés a páncélos hadtestek újrafelállítása mellett döntött. A német támadás az átszervezés kellős közepén érte őket. A hadseregben és az állami vezetésben uralkodó viszonyok miatt a gigantikus méretű Vörös Hadsereg harcértéke csekély volt. Harcokocsijainak nagy része mozgásképtelenül javításra várt. Így már könnyebb elképzelni, hogy **a támadás első hónapjában** a koncentráltan bevetett, fegyelmezett német erők mintegy **17000 orosz** páncélost semmisítettek meg. A német katonáknak viszont nem csak sikerben, hanem meglepetésben is részük volt az orosz pusztákon. A támadás idejében az oroszok mintegy **1100 darab T-34/A közepes és 500 darab KV-1 nehéz harcokocsival rendelkeztek**, melyek műszaki paramétereikben jelentősen felülmúlták a német típusokat.

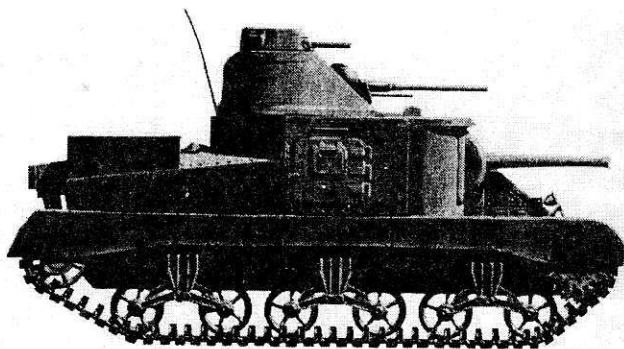
Ami meglepetést okozott a német hadseregnek a T-34

A T-34/A a T-32 harckocsiból, a spanyol polgárháború tapasztalatai alapján lett kifejlesztve. Itt mutatkozott meg leginkább, hogy a szovjet vezetés határozta meg a legjobban a közepes harckocsi műszaki paramétereit a II Világháborút megelőzően. A T-34/A tömege 25 tonna, sebessége 52 km/h, páncél 45 mm amit a későbbi B és C változatoknál 60 illetve 75 mm vastagságúra növeltek, fegyverzet 76,2 mm űrméretű harckocsiágyú. A PzKpfw III harckocsizhoz képest tehát nehezebb, mozgékonyabb és nagyobb tűzerőjű volt. A KV-I nehézharcocsi tömege 43,2 tonna, páncélzata 75 mm, fegyverzete 76,2 mm űrméretű ágyú, sebessége 35 km/h. A német csapatok 1941 és 1942 évi sikerei inkább a jobban kiképzett fegyelmezett hadseregnek és a hadműveletek szakszerű és előrelátó megtervezésének tudható be, mintsem harckocsijai harcászati-műszaki paramétereinek.

A szovjet oldalon megjelenő új típusok fejlesztésre készítették a német mérnököket. Átmeneti megoldásnak látszott a meglévő PzKpfw IV harckocsi fejlesztése. A PzKpfw IV harckocsit alapvetően támogató feladatra tervezték, de a 75 mm űrméretű lövegével ez a típus volt az egyetlen, ami képes volt kilőni a T-34-et. A lövegű viszont mindössze L/24 kaliberhosszúsággal rendelkezett és így meglehetősen kicsi volt a hatásos lőtávolsága. Az 1942-ben megjelenő PzKpfw IV F2 változatot 75 mm űrméretű de L/43-as löveggel szerelték, páncélzatát 60 mm vastagságúra módosították. A változtatások hatására kiegyenlítették az orosz harckocsik fölényét. A konstruktőrök és a német vezérkar nem ezt tekintette a végső megoldásnak. Az orosz harckocsiknak nem csak a paramétereik voltak újszerűek, hanem a páncéltest és a torony geometriai formái. Az orosz tervezők szakítottak a hagyományosan használt merőleges síklemezekkel, helyette öntéssel kialakított, megfelelően lekerekített és döntött formákat alkalmaztak, ami már önmagában növelte a harckocsi védettségét. A német konstruktőrök felhasználva ezeket a tapasztalatokat kezdték meg az új német közepes harckocsi a **Párduc** tervezését.

Az Egyesült Államok számára 1940-től kezdett nyilvánvalónak látszani, hogy nem tudja magát mentesíteni az európai háborútól. Az addig elhanyagolt páncélos csapatainak fejlesztését is ekkor kezdték meg. Mintául a német PzKpfw IV harckocsi szolgált és ennek alapján határozták meg *közepes harckocsijuk* a későbbi **M4** paramétereit, tömege 25-30 tonna, fegyverzete legalább 75 mm űrméretű löveg. Hiánypótlónak, átmeneti megoldásnak számított a már 1939-ben elkészült M3 harckocsi.

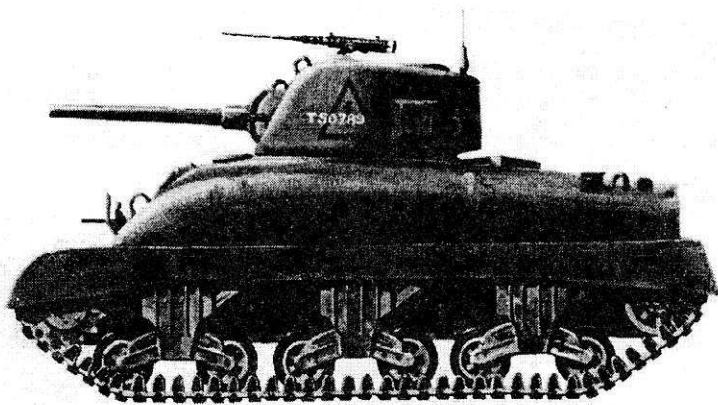
Tömege 27 tonna, sebessége 42 km/h, páncélja 56 mm, fegyverzete 75 milliméter űrméretű L/28,5 kaliberhosszúságú löveg. 1942 nyarán érkeztek meg az észak-afrikai hadszíntérre, ahol a brit páncélosok meglehetősen szorult helyzetbe kerültek az őket lényegesen felülmúló német harckocsiktól.

Az 1942 évi hadműveletek amerikai típusa az M3

Az Egyiptomot védő brit 8. hadsereg kötelékéből ekkora már kivonták a Matildákat, a meglehetősen lassú harckocsik könnyű célpontot nyújtottak a német légvédelmi és páncéltörő ágyúknak. 1942 nyarán az alapvető brit harckocsi a **Crusader II** volt, tömege 20 tonna, páncélzata 49 mm, sebessége 42 km/h, fegyverzete 40 mm űrméretű L/50 harckocsiágyú. Mozgékonyságban egyenrangú, de tüzérségben és páncélvédettségben elmaradt nagy ellenfelétől a PzKpfw III-tól. Nagy problémát jelentett a brit harckocsizók számára a nem megfelelő űrméretű harckocsiágyú. Ezzel a fegyverrel szemben ugyanis kettős követelményt kell támasztani. Az ellenséges harckocsik ellen nagy kezdősebességű és tömegű páncéltörő lövedék, a gyalogság, valamint a páncéltörő fegyverek ellen megfelelő repeszhatású gránát. A megfelelő kezdősebességhez elégséges csőhossz a repeszhatáshoz és lövedéktömeghez pedig megfelelő űrméret volt szükséges. A brit harckocsiágyú űrmérete 40 mm volt; ez ekkor már a harckocsik elleni harchoz sem volt elegendő, gránátjának a repeszhatása pedig csekély volt, ezért ki volt szolgáltatva a német harckocsiknak és páncéltörő ágyúknak. Az **El-Alamei**-ni ütközetig készült el az 57 mm űrméretű brit harckocsiágyú amivel a Crusader III-at fegyverezték fel. Ez a típus már egyenrangú

ellenfele volt a német páncélosoknak. Az ütközetben viszont már nem a brit, hanem az amerikai harckocsik alkották a 8. hadsereg ütőerejét. Az M3 75 milliméter űrméretű lövegével felülmúlta a PzKpfw III és a PzKpfw IV L/24 változatait. A fordulópontot hozó ütközetben mutatkozott be az **M4** harckocsi, amelyet a britek **Sherman** névre kereszteltek. Ez a típus lett az amerikai, a brit, a szabad francia és lengyel hadsereg alaptípusa a háború végéig.

Az amerikai hadsereg alap típusa az M4

Alapváltozatának tömege 30 tonna, fegyverzete 75 mm űrméretű L/37,5 kaliberhosszúságú löveg, páncélzata 51 mm, a páncéltestet orosz mintára megfelelő mértékben döntött lemezekből és legömbölyített idomokból állították össze, hogy a védettséget a geometria segítségével is növelni lehessen.

Németország az új közepes és nehéz harckocsijait 1943-ban vetette be. A nehéz harckocsi fejlesztéssel már 1942-ben elkészült, a teszteléseket követően és **PzKpfw Tiger Ausf H** néven rendszeresítették a legendás harckocsit. Nemcsak tűzereje és páncélvédettsége tette félelmetessé, hanem méretei és tekintélyt parancsoló kinézete. A szövetségesek a típus után minden német harckocsit Tigrisnek neveztek. Lélektani hatása legalább annyit jelentett mint 88 mm űrméretű ágyúja.

A német hadsereg legendás harckocsija a TIGRIS

A Tigris mégis egy régi tervezési stílus utolsó harckocsijának lehet tekinteni mint egy korszakalkotó újnak. A harckocsi tervezését jóval a T-34 illetve Sherman harckocsik megjelenése előtt kezdték el. A páncéltestét közel merőleges lemezekből állították össze. A harckocsi tömege 55 tonna, páncélzata 110 mm, fegyverzete 88 mm űrméretű L/56 kaliberhosszúságú harckocsiágyú, sebessége 37 km/h. Mindössze 1355 darabot gyártottak belőlük, ami összehasonlítva a T-34 és a Sherman külön-külön több mint 40000 példányával jelentéktelennek tűnhet, mégis sokkal híresebbé vált azoknál. A lövegével minden más harckocsit képes volt kilőni nagy távolságról, páncélzata szemből még 1944-ben is megvédte a szövetséges páncéltörő és harckocsiágyúk tüzétől. ***Harci statisztikák alapján egy Tigris kilövéséig 8 darab T-34, illetve 5 darab Sherman semmisült meg.*** A veszteségeinek a jelentős részét nem is az ellenség okozta, hanem a harckocsi hatótávolsága. A rendkívüli tömegű harckocsihoz ugyanis a német fejlesztők nem tudtak időben megfelelő teljesítményű, alacsony fogyasztású dízel motort szerkeszteni, ezért kényszerből egy 694 LE teljesítményű, nagy fogyasztású Otto motort kapott a kocsi. A nagy fogyasztás

alacsony hatótávolságot eredményezett és gyakori feltöltést követelt. Feltöltés nélkül a harckocsi egy harcnapot sem volt képes üzemelni. Sorsuk ezért gyakran az lett, hogy a kezelőik saját kezükkel robbantották fel a kiszáradt Tigriseket, nehogy az ellenség kezébe kerüljön. A Tigris harckocsikat zászlóaljukba szervezve hadtestnek vagy hadseregnek rendelték közvetlenül alá.

Közepes harckocsi kategóriában Németország új harckocsija a **Párduc**. Tömege 44 tonna, páncéljának vastagsága 100 mm, sebessége 55 km/h, fegyverzete 75 mm ürméretű L/70 kaliberhosszúságú harckocsiágyú. A tervezést a T-34 megjelenésének hatására 1942 elején kezdték el és az első elkészült példányokat 1943 nyarán kapták meg a csapatok. A fejlesztői munka ütemét rendkívülinek tekinthetjük.

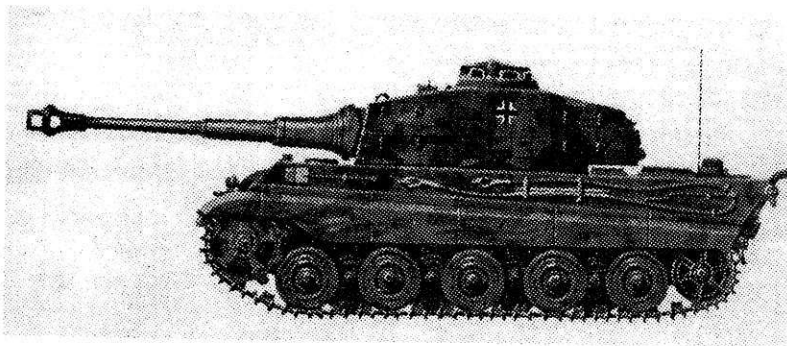

Az új német közepes harckocsi a Párduc

De a felgyorsított tervezés sok konstrukciós problémát hagyott a harckocsiban. 1944 elején a Tigris és a Párduc harckocsik előnyös tulajdonságait ötvöző német harckocsi a **PzKpfw VI Tiger II** készült el, amit a szövetségesek **Királytigrisnek** neveztek el. A harckocsi tömege 69,4 tonna, páncélzata 185 mm, sebessége 32 km/h, fegyverzete 88 mm ürméretű L/71

kaliberhosszúságú harckocsiágyú. A II Világháború legerősebb harckocsi-ja volt. Szemből szinte sebezhetetlen, lövegével minden korabeli típust képes volt megsemmisíteni azok hatásos lőtávolságán kívül. Kevesebb mint 500 példány készült belőlük. Formájában, arányaiban a mai modern harckocsikat idézi. Egy *"Király"* akár *egy ellenséges harckocsi zászlóalját is képes volt megsemmisíteni*. Veszteségeit, mivel kilóni nem tudták a *"kisebb"* testvéréhez hasonlóan főleg az üzemanyaghiány vagy meghibásodás okozta.

A II világháború legerősebb harckocsija a Királytigris

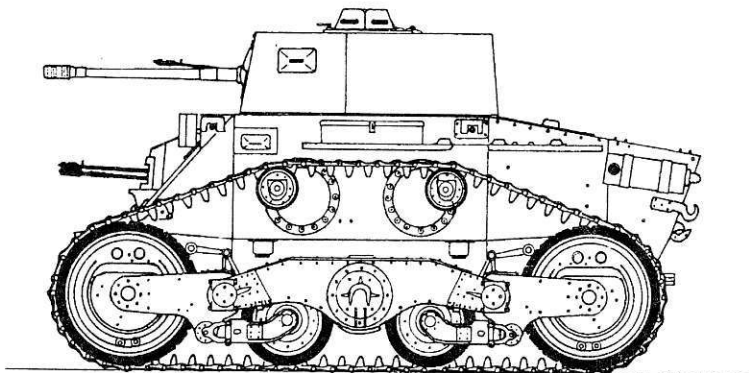
Az új német harckocsikra a szovjet és az amerikai vezetés különböző képen reagált. A szovjet konstruktőrök kicserélték a T-34 tornyát és fegyverzetét és komoly mértékben megerősítették a páncélzatot. Az új harckocsi a **T-34/85** 1943 végén jelent meg a csapatoknál, tömege 32 tonna, páncélzata 75 mm, fegyverzete 85 mm űrméretű L/51,5 kaliberhosszúságú harckocsiágyú. Paramétereivel nem érte el a Párduc harcértékét, de megközelítette. Ellensúlyozásképpen új nehézharckocsikat, például a **JSz-II** és rohamlövegeket állítottak szolgálatba. Ezeknek az eszközöknek a fegyverzete 122, illetve 152 mm űrméretű ágyúk voltak. A szovjet tervezők az ágyúk űrméretével próbálták kiegyenlíteni a német ipar által produkált minőséget. A JSz-II nehézharckocsik a KV sorozat felváltására szolgáltak, 1944 második felében jelentek meg a harcmezőn, tömege 47 tonna, sebessége 37 km/h, fegyverzete 122 mm űrméretű harckocsiágyú.

Az Egyesült Államok az európai szárazföldi hadműveletekbe jelentős erővel csak 1944-ben, *a normandiai partraszállást* követően kapcsolódott be. Ennek megfelelően számukra nem volt olyan sürgős a német közepes és nehézharckocsik ellen megfelelő amerikai típus elkészítése. Másrészt az USA hadviselésében lényegesen nagyobb szerepet kapott a légi erő, ennek megfelelően a biztos szövetséges légifőlény birtokában a harcko-csik elleni harcban is inkább a repülőgépeknek jutott szerep. Az M4 harc-kocsit a műszaki lehetőségeinek a függvényében 1944-ig jelentős mértékben átalakították. Az **M4A3E8** 1944-ben készült el, tömege 32 tonna, fegyverzete 76 mm űrméretű, L/52 kaliberhosszúságú harckocsiágyú, sebessége 46 km/h volt, paramétereivel a T-34/85 típust közelítette meg. Az M4 brit változata a **Sherman VC Firefly**, saját tervezésű toronnyal és az amerikaitól nagyobb páncéllátűtő képességgel rendelkező 76,2 mm űrméretű L/55 harckocsiágyúval. Az amerikai hadvezetés csak a partraszállást követően sürgette meg saját nehézharckocsi programját. Az 1945 januárjában megérkezett **M26 "General Pershing"** tömege 41,7 tonna, sebessége 32 km/h, fegyverzete 90 mm űrméretű L/53 harckocsiágyú volt. A II Világháború harcaiban számottevő menységben viszont már nem vett részt.

1935 és 1945 között mindössze tíz év alatt a harckocsi jelentős fejlődésen ment keresztül. A spanyol polgárháborút megelőzően a tömege 5-15 tonna, fegyverzete géppuska, esetleg 40-45 mm űrméretű ágyú. A háború végére pedig 30-40 tonna tömegű és 75-88 mm űrméretű fegyverrel ellátott lett. A német ipar 1943-tól komoly technikai fölényre tett szert, amit a szövetségesek tulajdonképpen a háború végéig nem tudtak kiegyenlíteni. Az ipari kapacitásban viszont nagyságrendbeli különbségek voltak. Németország 1939 és 1945 között 23500 harckocsit gyártott, amíg a szövetséges hatalmak közel 200000 darabot.

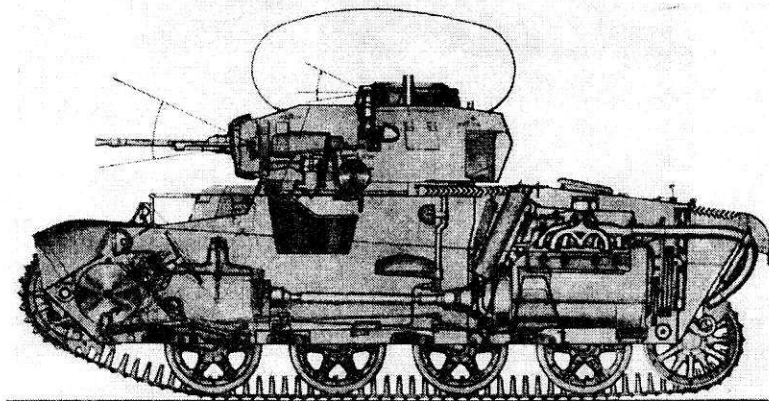
A trianoni békeszerződés Magyarország számára a harckocsik gyártását és fejlesztését megtiltotta. A harckocsi csapatok hazai fejlesztését ezért csak titokban lehetett elkezdni. Kapóra jött **Straussler Miklós** Angliában élő magyar származású mérnök szerződése a **Weiss Manfréd** gyárral miszerint a tervezőirodája által tervezett prototípusokat a gyár elkészíti. Egy ilyen prototípus liszenszét megvásárolták és ennek a továbbfejlesztéséből kívánták a honvédség harckocsi igényeit kielégíteni. Így készült el 1937-ben a **V-4 harckocsi** tömege 10 tonna, fegyverzete 40 mm űrmé-

retű harckocsiágyú, futóműve alkalmassá tette a harcjárművet a keréken és lánctalpon való haladásra, sebessége 42km/h volt.

A magyar tervezésű V-4 harckocsi

A harckocsit viszont a honvédség vezetői az 1938-ban megtartott csapatpróbán rendszeresítésre alkalmatlannak ítélték. A sikertelen fejlesztés részint a katonai vezetés tapasztalatlanságának tudható, mivel a tervezők elé túl sok követelményt támasztottak. Részint pedig az ország gazdasági helyzetének, hogy nem tudta megfelelő mértékben anyagilag támogatni a fejlesztési munkálatokat. A honvédség és ezzel együtt a harckocsik fejlesztése 1938-tól indulhatott meg nagyobb erővel. Kimondták az ország fegyverkezési egyenjogúságát és a gazdaság is megszilárdult. Megszűnt az ország pénzügyi ellenőrzése és újra hiteleket lehetett felvenni a nemzetközi pénzügyi szervezetektől. 1938-ban meghirdették a **"győri programot,"** ami az ország újrafegyverkezését írta elő. **1938-ban a svéd Landsverk gyártól megvásárolták az L-60 könnyű harckocsi liszenszét és 38M Toldi megnevezéssel rendszeresítették** a Magyar Királyi Honvédségben. A hazai gyártásra történő berendezkedést követően 1940 áprilisában készültek el az első példányok. A harckocsi tömege 9,5 tonna, páncélzata 23 mm, sebessége 50 km/h, fegyverzete 20 mm űrméretű nehézpuska. Védtetését és tüzerejét tekintve csak felderítő feladatok ellátására volt alkalmas, bár 1942-től átfegyverzették 40 mm űrméretű harckocsiágyúra, de ez sem tette alkalmassá harckocsik elleni harcra.

A Toldi könnyű harckocsi metszete

Közepes harckocsi kategóriában 1940-ben vásárolták meg a *Skoda gyár T-21 harckocsi liszenszét és 40M Turán néven rendszeresítették*. A T-21 még nem volt készen, a gyárban is csak a prototípusa létezett, megvásárlása inkább egyéb lehetőség híján kényszermegoldás volt.

Toldi I közepes harckocsi 40 mm űrméretű löveggel

A kiforratlan konstrukcióból eredő problémák miatt csak 1942-ben készültek el az első példányok, a termelését pedig csak 1943-ra tudták fel-futtatni és eddig az eredetileg megfelelő paraméterekkel rendelkező harckocsi már el is avult.

Tömege 18 tonna, páncélzata 50 mm, sebessége 47 km/h, fegyverzete 40 mm űrméretű harckocsiágyú.

Az első Turánok még meg sem érkeztek a csapatokhoz, amikor 1941-ben a továbbfejlesztése mellett döntöttek. 75 mm vastagságúra növelték a homlokpáncét és egy 75 mm űrméretű rövid csövű harckocsiágyút kapott, 1943 nyarán készültek el az első **Turán II** harckocsik. 1943-ban a Honvédség vezetése látta, hogy az így továbbfejlesztett harckocsi sem fogja elérni a követelményeket ezért átmeneti megoldásként elrendelték a **Turán III** harckocsi elkészítését, hosszú csövű 75 mm űrméretű harckocsiágyúval. Ezzel párhuzamosan megbízták a Weiss Manfréd vállalatot egy új magyar nehézharckocsi megtervezésével. A terveket a háború végéig már nem tudták megvalósítani. A *magyar nehézharckocsi a Tas* 1944-ben félig készült el, amikor a szövetséges bombázók elpusztították a gyárat. Tömege 38 tonna, páncélzata 120 mm, fegyverzete 75 mm űrméretű hosszú csövű magyar tervezésű harckocsiágyú. Paramétereivel megközelítette a német Párduc harckocsit, a páncéltestet és a tornyot korszerűen döntött idomokból állították össze.

Harckocsi fejlesztésünket és gyártásunkat folyamatos nehézségek kísérték. Korlátozottak voltak a liszensz beszerzési források és az ország tudvalevőleg nyersanyagban és energiahordozóban szegény, a nehézipar termelése külföldi nyersanyagbeszerzésen alapszik. A ország vezetése mindent megtett a hadsereg ellátása érdekében, a fejlesztéseket megfelelő előrelátással határozták meg. A hadiipar kapacitását 1938-tól több mint a kétszeresére emelték, de még így sem tudták elérni, hogy a Honvédséget modern eszközökkel lássák el. A harckocsi gyártásból és fejlesztésből csak 1943-ra gyűl össze annyi tapasztalat, hogy egy teljesen saját eszköz kifejlesztését elkezdhessék, ez viszont már késő volt. A szövetséges légítámadások 1944 tavaszától megbénították a magyar hadiipart, addig több mint 900 harckocsit gyártottunk, ami figyelembe véve a kiindulási alapokat figyelemre méltó teljesítmény.

Felhasznált irodalom:

Bombay-Gyarmati-Turcsányi: Harckocsik, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1999.

INFORMÁCIÓ

A CSEH KÖZTÁRSASÁG HADSEREGE LOGISZTIKAI DOKTRÍNÁJA MEGFOGALMAZÁSÁNAK KIINDULÓPONTJAI

Urban Rudolf¹

A logisztikai rendszer felépítése a Cseh Köztársaság hadseregében az állam védelméről szóló alapdokumentumnak megfelelően valósul meg. Ez a dokumentum a Cseh Köztársaság biztonsági stratégiája, amely megfogalmazza az állam működése biztonságához kapcsolódó legfontosabb stratégiai elveket.

A logisztikai rendszer felépítésének kialakításához analizálni kell a fejlődés meghatározó irányait, a biztonsági rendszert és a nemzetgazdaság stratégiai területeit. *Mi a gazdasági rendszer meghatározó volta alatt olyan nemzetgazdasági intézkedések előkészítését értjük, amelyek kihatnak az egész rendszerre és azon keresztül biztosítják a működést válsághelyzetben.* Talán némi magyarázatra szorul, hogy a válsághelyzet alatt értelmezzük a fegyveres és a nem fegyveres működést igénylő válságokat is. Ennek megfelelően elsődlegesnek tartjuk, hogy a gazdaság előkészítése magába foglalja azokat a feladatokat, amelyek a belső erőforrások optimális kihasználását jelentik, beleértve az állam anyagi tartalékainak létrehozását és felhasználásának szabályozását is. Ezzel biztosítjuk a nyersanyagok, energia, élelmiszer és a többi nélkülözhetetlen anyagi eszköz elosztását és a munkaerő racionális kihasználását, a gyártás és a fogyasztás területének szabályozását, beleértve ebbe a szükséges intézkedések megtételét a költségvetés, a pénzügy és a külkereskedelem területén is.

Összhangban ezzel a rendszerrel konkretizálódnak azok az általános logisztikai feladatok, amelyek természetes velejárói az állam biztonságának. Ez elsősorban az egész működést biztosító infrastruktúrát tartalmazza, amiben a közlekedési hálózat, a disztribúciós rendszer, valamint az új típusú fegyverzet és felszerelés beszerzéséről van szó. A jelzett alapdokumentumhoz

---

1. Urban Rudolf mk. alezredes CSc a Vyskovi Egyetem gazdaságszervezési és logisztikai Katedrájának

szorosan kapcsolódik a **“Cseh Köztársaság katonai stratégiája”** nevet viselő okmány, amely kibővítve, katonai szempontból részletezve a hadsereg arculatához igazítja az általános elveket. Annak érdekében, hogy tovább tudjuk konkretizálni a katonai logisztika kiépítéséhez kapcsolódó követelményeket, vagyis, hogy a mennyiségi, szervezeti és hatásköri feladatokat meghatározhassuk szükséges röviden elemezni azokat a biztonságra ható veszélyeket, amelyek megoldása a hadseregre vár, illetve amiben szerepet játszhat a fegyveres erő.

A biztonságra ható veszélyek lehetnek :

1.) Elemi katasztrófák (csapások), ipari és ökológiai szerencsétlenségek, járványok keletkezése és terjedése, amely nem katonai jellegű, állandóan igen aktuális, keletkezhet pár óra vagy napok alatt, nehéz előre jelezni kiterjedését és az esetleges átváltozását eddig ismeretlen jellegű veszélyekre. A rizikó kiküszöbölésénél a fegyveres erők felhasználási módja kisegítő, közreműködő és nincs harci tevékenység jellege.

2.) A standard nemzetközi gazdasági viszonyok megbomlása, stratégiai áruk, nyersanyagok és információk szabad áramlásának a megszakítása (gazdasági megegyezések egyoldalú felmondása az állam kárára, nyersolaj, gáz és más nyersanyag szállításának megállítása). A számítógép hálózat veszélyeztetése általában összefüggésben van az új évezredre, való átmenetre (számítógépi kalózkodás, információs adatbázisok biztonságának veszélyeztetése).

3.) Egyedi terrorista akciók és a nemzetközi bűnözés rendkívüli kiterjedésű szervezett tevékenységei (nagy kiterjedésű, élet veszteségeket is előidéző bombatámadások a polgárok vagy a gazdasági, műszaki, közgazgatási létesítmények ellen).

4.) Nagy kiterjedésű migrációs hullámok, amelyek az állam területén átváltozhatnak a kitelepedők erőszakos tevékenységébe (nagy nem felfegyverzett vagy félig katonai felfegyverzett gazdasági kitelepedők csoportjainak nem legális behatolása az állam területére).

5.) Idegen hatalomhoz tartozó alanyok erőszakos cselekedetei (állam-

mi, vagy nem állami) Csehország területén tartózkodó személyek, vagyon és más védett állami érdekek ellen, amelyek az állam nemzetközi béke és humanitárius küldetéseiben való részvételével vannak előidézve (közép és nagy hatótávolságú irányított lövedékek csapásai, esetleg egy, vagy repülőgép csoport csapásai a Cseh Köztársaság területén lévő fontos objektumok ellen, állami és közigazgatási szervek és intézmények megtámadása).

6.) A demokrácia és a polgári szabadság alapértékeinek veszélyeztetése más országokban, olyan mértékben és jellegűen, hogy ez veszélyezteti a nemzetközi környezet biztonságát (helybeli vagy regionális konfliktusok).

A 2-től 6-ig számított rizikók aktuálisak és előidézhetőek lehetnek kombinációkban, olyan veszélyekben, amelyeknél nehezen előrejelezhető lesz a különbözőség a terjedelem, az aktivizálás időponti megjelölése (pár naptól néhány évig). A bekövetkezett esemény kiküszöbölésénél a fegyveres erők felhasználási módja nagyobb mértékben kiegészítő, közreműködő a harci eszközök korlátozott használatával.

7.) Nagy terjedelmű és jelentős diverzáns tevékenység, amely célja a nem álcázott agresszió felkészítése keretén belül a Cseh Köztársaság védelmi eszközei megsemmisítése és az állam átmenetelének a háborús állapotba való megzavarása (nyersanyag vezetékek, üzemanyag tárolók, energiaforrások, főleg atomerőművek, kommunikációs központok és csomópontok, állami irányítási rendszer eszközei, fontos közlekedési fő-vonalak, víztárolók ivóvízzel, mobilizációs támaszpontok és raktárak megtámadása, megrongálása és pusztítása).

8.) Agresszió veszélye (szövetséges állam megtámadása).

9.) Cseh Köztársaság katonai megtámadása.

A 7-9-ig kockázatok katonai jellegűek, kevésbé valószínűek, könnyebben prognosztizálhatóak, aktiválási időszakuk (7 pont) éveig (8-9 pont) tarthat, igen nagyméretű pusztító következményekkel. A kockázat kiküszöbölésénél a fegyveres erők felhasználásának a módja folyamatosan harci alkalmazás jellegű.

Összhangban a fent említettekkel kb. így lehet megfogalmazni a Cseh Hadsereg logisztikai felépítésének általános kiindulópontjait:

- Ki vannak jelölve az állam biztonsági rendszerének főbb reagálási időpontjai, beleértve a logisztika felkészülést a különböző helyzetek támogatására, melyek tarthatnak néhány órától néhány hónapig is.
- Az ellátási rendszerek felkészítésére általános követelmények vannak meghatározva a stratégiai áruk és alapanyagok szemszögéből.
- Követelmények vannak meghatározva az irányítási rendszer rugalmasságára és összekapcsolására. A kockázatok is meghatározottak, vagyis azok a különleges területek és aktivitások is, amelyek befolyásolhatják a logisztikai támogatást a kiterjedésük és a tartalmuk szempontjából.
- Az említett biztonsági kockázatok a továbbiakban körülhatárolják a hadsereg logisztikai felépítésének, és fejlesztésének irányait.

A feladatok végrehajtása érdekében kijelöltük a Cseh Hadsereg struktúrájának, felkészítésének és felhasználásának a prioritásait.

A Cseh Hadsereg felépítésének, felkészítésének és felhasználásának elsőbbségi irányzatai, mint a fegyveres erők legfontosabb szerve, figyelembe veszi az állam biztonsági környezetének állapotát és fejlődését, szövetségi kötelezettség terjedelmét a NATO-ban, a lehetséges fegyveres konfliktus jellegét, terjedelmét, módját, az agresszor feltételezett céljait, az erők és eszközök mennyiségét és minőségét, a saját erők és eszközök mennyiségét és minőségét. Abból a tényből indulnak ki, hogy a Cseh Hadsereg komplex felkészülése a saját és a NATO államok területének megvédésére, a katonai veszély elhárítására, egyben feltétel a Cseh Hadsereg bizonyos részének hatásos bevetésére és alkalmazására az alacsonyabb fokú és mértékű biztonsági veszély elhárítása érdekében.

A Cseh Hadsereg felépítésének és felkészülésének legfontosabb szempontjai a következők:

- a NATO stratégiai koncepciói,
- a Cseh Hadsereg mobilitásának növelése minden szinten,
- az erők és az eszközök hatásos bevetése,
- a célok ellenséges felismerése és az ellenük történő pontos tevékenység megszervezésének a képessége,
- a vezetési és irányítási rendszer ellenálló képességének növelése az ellenséges pusztító eszközökkel szemben, beleértve a tömegpusztító fegyvereket is,
- a törzsek és a csapatok tevékenységének minden oldalú támogatása.

A fent említett módszerek hatásos megvalósításának érdekében törekedni kell az információs fölény megszerzésére, az erők kompatibilitásának és interoperabilitásának elmélyítésére, az új technológiák érvényre juttatására. A megkövetelt állapot elérésének az egyik alapfeltétele a Cseh Hadsereg személyi állományának sokoldalú és korszerű felkészítése.

A Cseh Hadsereg részt vesz az együttműködés elmélyítésén más demokratikus államok hadseregeivel és hozzájárul a soknemzetiségű egységek kiépítéséhez. A hadseregnek képesnek kell lennie arra, hogy különböző földrajzi, időjárási körülmények között alkalmazhassák.

A hadsereg logisztikai felépítésének és szerkezetének reagálni kell a fent említett tényekre, és magában kell foglalnia a következőket:

a) NATO-kötélékben egy megerősített dandárral részt venni önálló vezetési és logisztikai támogatási rendszerrel a NATO szövetséges hadműveletek érdekében az ország területén kívül;

b) Egy ezerfős gépkocsizó zászlóalj és egy speciális századszintű katonai erővel külföldön egy béketámogató műveletben;

c) Biztonsági veszélyek kiküszöbölése érdekében nemzeti irányítás alatt kiképezni és felkészíteni a fegyveres erőket.

Ezeknek a feltételeknek megfelelően a hadsereg a következőképpen tagozódik:

- azonnali reagálású erők,
- gyors reagálású erők,
- fő védelmi erők.

A jelzett tagozódás már sejteti a képezendő hadsereg logisztikai támogatási rendszer szerkezeti felépítését s tartalmi követelményeit.

Feltételezhető, hogy a logisztikai támogatási rendszer két szinten fog fejlődni, nevezetesen :

- Az azonnali és gyorsreagálású erők szintjén, ahol a kitűzött célokból kiindulva a rendszer megvalósítása már igen közeli.
- A fő védelmi erők szintjén, ahol az időponti aspektus szempontjából nem követel költséges rendszert (magas készenlét fenntartása, mobilitás, összekapcsolódás a nemzetgazdasággal, személyi állomány biztosítása) mint az azonnali és a gyorsreagálású erőknél.

A fent idézett dokumentumok alapján leszögezhetjük, hogy a hadsereg logisztikai támogatási rendszere kiépítésének kiindulópontjai nemzeti aspektusból vannak kimutatva. Ezért a hadsereg számára igen fontos, hogy a készülő logisztikai doktrína megfogalmazásánál ne legyenek túlbecsülve a tárcán belüli szervezeti vagy végrehajtási lehetőségek a logisztika küldetésének kárára.

A rendszer megfogalmazásánál igen fontos kiinduló adat lesz a területi alapelvek érvényrejuttatása az erők és eszközök, a logisztikai folyamat támogatása érdekében mind békében mind háborúban, a civil szektor nagyobb mértékű felhasználása a Cseh Hadsereg megszabott feladatainak végrehajtásánál.

Ennek a követelménynek elfogadása jelzi, hogy egy integrált, rugalmas és hatásosan működő rendszer kiépítéséről van szó. A készülő logisztikai doktrínának mint szabályzás dokumentumnak vissza kell tükröznie a hatásosan működő rendszer belső tartalmát. Elsősorban a logisztika gerincoszlopának pontosításáról van szó, amely érvényes lesz mindkét szint támogatásánál, kezdve az irányítással és befejezve a szállítással és a raktározási folyamatokkal. A logisztikai doktrínának, mint a kiinduló elméleti alanynak a rendszer működésével kapcsolatban magába kell foglalnia azt a módszertani megoldást is, amely az általánostól a konkrétéhoz, az egésztől a részhez vezet.

Felhasznált irodalom:

- 1.) Bezpečnostní strategie České republiky. <http://www.army.cz>
- 2.) Vojenská strategie České republiky. <http://www.army.cz>

A LÁHNER GYÖRGY HADITECHNIKAI KLUB A HADITECHNIKAI KULTÚRÁÉRT

Turcsányi Károly¹

Bevezető gondolatok

Az elmúlt év decemberében zártuk le azt a jubileumi, 10 éves időszakot, amelyet a Magyar Hadtudományi Társaság Láhner György Haditechnikai Klubja a haditechnikai kultúra szolgálatában eltöltött. Olyan évtized van mögöttünk, amelynek tapasztalatai - sikereivel és kudarcaival együtt - arra biztatnak, hogy folytassuk a megkezdett munkát. A jövőben erre az ismeretterjesztésre még határozottabban igény lesz egy nyitottabb, technikailag fejlettebb, haditechnikai kultúrájában is igényesebb és gazdagabb XXI. században.

Éppen úgy, mint ahogy az emberiség története elválaszthatatlan a technika történetétől, a haditevékenységek is elválaszthatatlanok technikai eszközüktől, a haditechnikától.

A hadtudomány egyik alaptörvénye mutat rá arra az összefüggésre, amely a haditechnika, a harcmód és a katonai szervezet között fennáll, és amelynek középpontjában mindenkor a harcoló ember áll. Az új haditechnika mindig megkövetelte és szükségessé tette a lehetőségei kihasználását leginkább megteremtő harcmódot, harceljárást, és a kettő együttes hatásaként azt a szervezetet, amelynek keretei között az alkalmazás a leghatékonyabb lehet.

A haditechnika krónikája nem csupán az általános technikai fejlődés "*követő*" krónikája, hanem az esetek többségében élenjáró szerepet játszik, benne igen gyakran az úgynevezett csúcstechnológia valósul meg. Nem véletlen tehát, hogy a technika iránti széles körű érdeklődés - az ifjúság körében fokozottabb mértékben - nyilvánul meg a haditechnika iránt is. Ezt az érdeklődést és az ebből fakadó ismeretterjesztési igényt kívántuk szolgálni a szó nemes értelmében akkor, mikor tizenegy évvel ezelőtt egy haditechnikai klub megszervezését határoztuk el. Szándékunk az első időszakban a szakmabeliek, később az egyre

---

1. Prof. Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, ZMNE tanszékvezető egyetemi tanár, dékányhelyettes

szélesedő érdeklődői kör számára célozta meg a haditechnika legérdekesebb, legizgalmasabb, olykor legnehezebb kérdéseinek bemutatását és megvitatását. Ezért formáltuk rendezvényeinket egyre inkább fórum jellegűvé, ahol a szakértői ismertetést mindig megbeszélés, vita és tapasztalatsere követte.

A folytatás nem lehet más az elkövetkező években, mint egy korszerű hadügy szervezetszerkesztő képező modern haditechnikai háttér megteremtésének és egy fejlett hazai hadikultúra fejlesztésének és erősítésének a szolgálata.

Jelentős előkészítő munkát követően 1989-ben jött létre a Haditechnikai Klub, amely később választotta névadójául Láhner Györgyöt, az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc vértanú honvédtábornokát. A klub alapozott és természetesen ma is épít arra az ismeretterjesztő munkára, amelyet a természettudományi ismeretterjesztés (TIT) és más fórumok keretei között egy-egy elkötelezett hadmérnök (logisztikus) - szakértő, felelős katonai vezető - a haditechnika megismertetése terén végzett. Külön méltatást érdemel a Magyar Hadtudományi Társaság másik fóruma, a Kiss Károly Hadtudományi Klub szerepe, amely megalakulásunkat megelőzően több alkalommal is lehetőséget teremtett a haditechnika azon kérdéseinek megvitatásához, amelyek a hadtudomány művelői körében közérdeklődésre tartottak számot.

A szervezetszerűen meginduló klubélet bázisa elsősorban a két katonai felsőoktatási intézmény, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia és a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola - ma együtt Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem - valamint a Haditechnikai Intézet voltak. Később a kör kiegészült a haditechnikai szolgálati ágakkal, majd az őket összefogó MH Haditechnikai Csoportfőnökséggel. Ma már ezt a kört is meghaladja a Láhner György Haditechnikai Klub bázisa, hiszen támogatóink között tudhatjuk a katonai logisztika vezető és végrehajtó szerveit, szervezeteit, a magyar hadiipar több képviselőjét, továbbá néhány, a technikai és logisztikai kultúrát művelő felsőoktatási intézmény érdeklődő szervezeti egységeit, vezető oktatóit és kutatóit is.

A Láhner György Haditechnikai Klub rövid története

A klub életének első évtizedét négy jellemző időszakra lehet bontani. Ezek bemutatása egyúttal az évtized bemutatása is egy kis közösség sajátos szempontján, tevékenységrendszerén, szervezésén és önszerveződésén keresztül.

1989-1991

1989 tavaszán Amaczi Viktor, Csűrös János, Kónya Béla és Turcsányi Károly megalakították a Haditechnikai Klubot. Ekkor kezdte meg a klub szervezetszerű működését, és ekkor történt meg az alapszabályzók megalakítása. 1990-től a Haditechnikai Klub a Magyar Hadtudományi Társaság keretein belül működik, amely alakulása óta összefogja mindazokat a szerveződések, amelyek a hadtudomány fejlődését és a honvédelem ügyét elméletileg és gyakorlatilag egyaránt szolgálni kívánják, valamint azokat, akik a különböző védelmi szakterületeken ennek érdekében mozgósítanak. A Magyar Hadtudományi Társaságon belül a klub szoros együttműködésben dolgozik a Haditechnikai Szakosztállyal.

A klub vezetője az első időszakban Csűrös János volt, a mai értelemben vett titkári teendőket Turcsányi Károly és Kónya Béla látták el. Amaczi Viktor - elsősorban a Magyar Hadtudományi Társaság Haditechnikai Szakosztályának titkáráként - azt szorgalmazta, hogy a két szerveződés egyesüljön. Ennek voltak támogatói, de ellenzői is. A Haditechnikai Szakosztály munkája ebben az időszakban elsősorban a gyakorlati élet problémáinak bemutatására összpontosult.

A Haditechnikai Klub tagsága 1991 végén választotta meg elnökének Turcsányi Károlyt. A klub munkája egyértelműen önálló keretek között folyt, egyúttal tartalmilag erősödött az együttműködés a Haditechnikai Szakosztállyal.

Az első időszakot a megalakulás, a szervezeti élet kialakítása, majd a Magyar Hadtudományi Társasághoz csatlakozás jellemezte.

1992 -1995

A klub programjainak szervezője, majd titkára Dobos Endre volt, a Magyar Honvédség Művelődési Háza részéről Hajdú Irén segítette a munkát. A klub irányítása és tevékenységének szervezése egyre inkább a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián összpontosult. Szorosabbá vált a kapcsolat a Magyar Hadtudományi Társaság elnökségével, és kialakult az együttműködés és a "munkamegosztás" a Kiss Károly Hadtudományi Klubbal. A törzstagok mellett széles körű látogatottság vált jellemzővé.

Az alapszabály kimondja, hogy a Haditechnikai Klub rendezvényeit a Magyar Hadtudományi Társaság tagjai sorából bárki látogathatja, tagsági viszony azonban csak a klubba történő jelentkezés alapján keletkezik.

Néhány rendezvényen a hallgatóság létszáma már meghaladta az 50 főt.

A második időszak jellemzői: egyrészt a vezetésben a munkamegosztás kialakulása - elnök, titkár, Magyar Honvédség Művelődési Háza szervezője funkcionál -, másrészt a klub tevékenységének kiszélesedése maga után vonja a programok látogatottságának jelentős növekedését.

1996 -1997

A Haditechnikai Klub felvette Láhner György nevét, amellyel egyben kinyilvánította a profileltérést a Magyar Hadtudományi Társaság Haditechnikai Szakosztályától. A további szoros együttműködés folyamán a Klub aktivitása növekedik, a Szakosztály pedig egyre jobban igényli a Láhner György Haditechnikai Klub szervezőmunkáját. A Klub tagsága stabilizálódott. A klubtitkár - Pataki István - szerepvállalása fokozódik. A Klub tevékenységének anyagi támogatása a Magyar Hadtudományi Társaság mellett az MH Haditechnikai Csoportfőnökség részéről is rendszeressé válik. A klubélet szervezését és irányítását a Klub elnöke és titkára szoros együttműködésben végzi.

A MH Haditechnikai Csoportfőnökség a klub rendszeres támogatójává válik, mindkét évben biztosítják egy külföldi program utazási feltételeit.

1998 -1999

A klub titkára Lengyel János lett, a Magyar Honvédség Művelődési Háza részéről pedig Mázi Gábor segíti a szervezőmunkát. A klub életében rendszeressé válnak a nagyobb létszámú, gazdag szakmai és kulturális tartalmú külföldi csoportos programok. A klub alkalmassá válik a teljesen autonóm működésre. A jubileumi kiadványhoz a klub vezetése több külső támogatót is megnyer a haditechnikai ismeretterjesztés ügyének.

Megerősödik a klub szerepe a haditechnikai kutatási eredmények bemutatásában, a magyar haitpar és a polgári képző, termelő és szolgáltató szervezetek szakmai jellegű kapcsolataik erősítésében. A klub titkára teljes értékűen átveszi az elnöktől az adminisztratív és szervezőmunka terheit. Új támogatóként jelent meg az MH Kulturális és Média Igazgatóság, amely kedvező feltételek biztosításával lehetővé teszi a külföldi utak megszervezését, valamint a szervezetében működő MH Tájékoztatói és Médiaközpont.

A Láhner György Haditechnikai Klub szervezeti és működési szabályzata

1992. végén, az évváró közgyűlésen fogadta el a tagság azt a tétélesen megfogalmazott szervezeti és működési szabályzatot, amely alapján lényegében ma is működik. A szabályzat többek között az alábbiakat rögzíti:

A klub létesítése

A Klub a Magyar Honvédség és a fegyveres testületek tudományos fokozattal rendelkező, a hadtudomány, a haditechnikai (anyag-technikai) biztosítás és a határtudományok művelése terén elismert eredményeket elért hivatásos és nyugállományú tisztek, közalkalmazottak valamint a Magyar Hadtudományi Társaság megalakulását követően az elnökség, egyben a szervezeti egységek vezetői részére fórumként létesült.

A klub az MHTT egyik fóruma, társadalmi és kulturális szervezeti eleme. Alaptevékenységét az éves terv szerint megrendezésre kerülő előadások, vitaestek képezik. Járulékos feladata önállóan vagy a Szakosztályokkal - különösen a Haditechnikai Szakosztállyal - közösen, rendezvények megszervezése. Kiegészítő tevékenységként bel- és külföldi szakmai utakat, látogatásokat szervez.

A Klub célja:

- az MHTT szakosztályainak programterveiben nem szereplő, de a hadtudományhoz, haditechnikai, hadiipari szakterülethez, műszaki szakértelmiségiek felkészítéséhez kapcsolódó témakörök vizsgálata;
- a klubtagok érdeklődési területeinek megfelelő vitafórumok, konzultációs lehetőségek megteremtése;
- a közös vélemény kialakítása lehetőségének biztosítása a haditechnikai (anyag-technikai)² biztosítás kérdéseit illetően az MHTT és szakosztályainak vezetői között;

---

2. Ma logisztikai támogatás.

- széles körű szakmai ismeretterjesztés és propaganda kifejtése a hadtudomány, a haditechnikai (anyag-technikai) szakterület iránt érdeklődők részére.

A Klub szervezete és működése

A Szervezeti gyűlés a klub legfőbb szerve, amely a Klubot érintő minden kérdésben dönthet. A Klub éves tevékenységét - a Szervezeti gyűlésen a tagság véleménye és érdeklődése alapján összeállított - éves programterv alapján végzi, amely a költségek elosztásához és felhasználásához alapul szolgál.

A Klub élén kéttagú elnökség áll, az elnök és a titkár, akiket a Szervezeti gyűlés négy év időtartamra választ meg. A Klub elnöksége döntéseit a tagok többségének véleményére alapozva alakítja ki.

A Klub tevékenységét az elnök irányítja a titkár segítségével. Az elnök felelős a Klub Szervezeti és Működési Szabályzat szerinti működéséért, a Klub kitűzött céljainak megvalósításáért. Az elnök és a titkár fő feladata az éves programterv és beszámoló összeállítása, a klubadminisztráció figyelemmel kísérése, a szükséges koordinációk elvégzése. Az éves értékelést az elnök készíti és előterjeszti az MHTT elnökének.

A Klub Elnöksége a Magyar Honvédség Művelődési Háza közreműködésével gondoskodik a Klub tevékenységéhez szükséges feltételek biztosításáról. Külön megállapodás alapján a Magyar Honvédség Művelődési Háza rendelkezésre bocsátja, a Klub pedig igénybe veszi a Művelődési Ház szolgáltatásait.

A Klub tagjai

A Klub tagjai lehetnek a fegyveres erők és testületek hivatásos állományából azok, akik az MHTT tagjai, elfogadják a Klub célkitűzéseit, a Szervezeti és Működési Szabályzatban foglaltakat és a Klub vezetése előtt kijelentik belépésre irányuló szándékukat.

A Klub tagjai lehetnek más hivatásos állományúak, nyugállományúak, közalkalmazottak, polgári személyek, akik a hadtudomány, haditechnika, hadipar aktuális kutatási területeinek művelői és az említett témakörök közérdekű kérdései iránt érdeklődők, akik megismerik és elfo-

gadják a Klub Szervezeti és Működési Szabályzatát és egyértelműen deklarálják tagsági szándékukat.

Jogi személy is lehet a Klub tagja, ha támogatni kívánja annak céljait és tevékenységét.

A Klub látogatásának rendje

A Klub az évvégi Szervezeti gyűlésen meghatározott és pontosított programterv szerint végzi tevékenységét, amelyről az Elnökség a Klub tagjait időben tájékoztatja.

A Klub tagjai értesítést kapnak a soron következő rendezvényekről, amelynek postázását a Klub Elnöksége végzi. A Klub rendezvényei nyilvánosak - kivétel, ha nem közérdekű kérdés megvitatása kerül napirendre - minden érdeklődő látogathatja őket. Ebben az esetben az érintettek értesítéséről a Klub elnöksége gondoskodik.

A Láhner György Haditechnikai Klub

Postacíme: 1581 Budapest, Pf. 15.

Telefonszáma: 06 (1) 432-9069

Faxszáma: 06 (1) 432-9074

A Klub nevezetes rendezvényei

A klub az elmúlt valamivel több mint 10 esztendő alatt 58 előadást és vitát, 10 szakmai látogatást és kulturális programot, valamint névadónk mártírhalálának 150. évfordulója alkalmából emlékkoszorúzást szervezett 1999-ben Aradon.

Programjaink részletes bemutatására természetesen e sorok keretében nincs lehetőség, ezért csak példaként emelek ki néhányat az előadások, fórumok közül:

- a haditechnikai kutatás a posztgraduális képzés keretei között (1992);

- lesz-e magyar megoldás a katonai logisztikában (1993.);

- a párizsi repülőkiállítás és a MIG-29 értékelő ismertetése a műszaki-technikai és rendszerbentartási követelmények tükrében (1993.);

- az információ jelene és jövője a Magyar Honvédségnél;

- a világ nagy hadseregeinek repülésbiztonsági helyzete a katasztrófák tükrében;

- a metró szerepe Budapest védelmi rendszerében;

- fegyverzettechnikai eszközök várható fejlesztési irányai;

- a brit logisztikai rendszer;

- a katonai felsőoktatás jövője;

- légiharc korszerű repülőgépekkel, a győzelem esélyei;

- a harckocsiaknak fejlesztési irányai és alkalmazási lehetőségei;

- a TRILOG -98 háromnemzetiségű együttműködési gyakorlat;

- a logisztikai főigazgatóság német átvilágításának eredménye és tapasztalatai;

- a harckocsik 1916-tól napjainkig (Könyvismertető, amelyet a szerzők - Dr. Turcsányi K., Dr. Bombai László és Gyarmati József tartottak meg, egyúttal dedikáltak könyvüket.).

A klub szakmai látogatásai és kultúrprogramjai hasonlóan változatos képet mutatnak. Közülük többet szeretném röviden felidézni.

1990-ben szerveztük első szakmai látogatásunkat a Dunai Flottilánál. A szervezet feladatai, szervezete és működése megismerésén túl rövid hajóutat is tettünk egy aknarakó hajó fedélzetén. A kezelők munkáját minden fázisában láthattuk, esetenként részt is vehettünk abban.

1991-ben a szárazföldi haderőnem harckocsizó szervezeténél, Tatán vehettünk részt bemutatóval egybekötött ismertetőn. Láthattuk a két harckocsi nemzedék (T-55 és T-72) együttes mozgását a terepen, harckocsi szakasz feladatvégrehajtását és olyan különlegességeket is, mint felborult harckocsi talpraállítása vagy harckocsi kimentése mély árokából.

A Prága melletti Kbielben 1994-ben jártunk. A kbieli haditechnikai múzeum rendkívül gazdag anyagát fél nap alatt kellett megismernünk. Az itt kiállított különlegességek közül megemlítem a gazdag repülőgépparkot, a II. világháború számos harckocsi motorját és a cseh hadiipar néhány saját gyártmányát (lövegeket, terepjáró tehergépjármű megoldásokat).

Időben sokkal előbbi kort idézhettünk fel fegyvereit illetően 1995-ben Grazban, a Tartományi Hadszertárban. Tanulmányozhattuk az elöltöltős kézfegyvereket, kovás puskákat és a vértés lovasság felszerelését is.

1997-ben a Csongrád megyei PVOP kishomoki bázisán voltunk vendégek. Innen tettünk látogatást a román polgárvédelmi szerveknél Aradon és Temesváron. Természetes, hogy hazafelé nem hagyhattuk ki a Magyar Nemzeti Parkot és abban a magyarok bevonulását ábrázoló, csodálatos Feszty körképet. Többek számára első élmény volt a halászlé és tiszai hajóépítési múzeumrész, valamint a falumúzeum megtekintése is.

A következő évben a bécsújhelyi Mária Terézia Katonai Akadémián voltunk vendégek. Külön csemege volt ez oktatóinknak, hiszen véleményt cserélhettünk néhány szakmai kérdésben is.

A Láhner György Haditechnikai Klub fennállásának 10. jubileumi évében több napos túrát szerveztünk. A gazdag program szakmai közép-pontjában a velencei Seremissima Lagunari Ezred látogatása állt egy tartalmas, pergő gyakorlati bemutató sorával, amelyek közül számunkra különösen a vízalatti és vízi gyakorlatok voltak a leginkább látványosak és ritkaságszámba menőek. Őseink nyomdokain jártunk a következő napon, amikor látogatást tettünk az Isonzónál, hosszabban elidőztünk a Doberdó-fennsíkon. A túra kulturális részét legfőképpen Velence, Trieszt, a Mire Mare Kastély programjai jelentették.

1999 még egy felemelő eseménnyel adózott a jubileumnak. A klub vezetése és néhány aktivistája Aradon megkoszorúzta névadónk és vértanú társai emlékművét, mártírhaláluk 150. évfordulója alkalmából.

Hogyan tovább? Tovább, töretlenül!

A jövőre gondolatainkat, az összegzést és az abból következő iránymutatást Lengyel János, a Klub titkára fogalmazta meg igen találóan:

Mit is lehet összegezni tíz év elteltével? - tesszük fel önkéntelenül is a kérdést magunknak. A kitűzött célok megvalósulását, vagy csak az elgondolások racionalitását? A tervek és előítéletek helyességét? Talán mindez fontos egy-egy jubileumi évforduló alkalmából. Visszaemlékezni a kezdeti időszakokra, az indulás nehézségeire, majd a munkás hétköznapokra és a folyamatos útkeresésre, a klubélet iránti érdeklődés felkeltésének és fenntartásának kérdéseire. Megpróbálni nyújtani valamit, ami hasznos, és más módon nehezen érhető el a haditechnikai terület szakemberei és az e terület iránt érdeklődők számára. Figyelni az állandósult változásokat és keresni a választ a kor kihívásaira. Nem könnyű feladat senki, egyetlen szervezet számára sem. De hisszük, hogy amit eddig végeztünk, annak volt értelme és van eredménye!

Sokat töprengtünk az elmúlt időszakban, vajon mi lehet egy ilyen jellegű klub feladata az ezredforduló és a haderő mennyiségi-minőségi átalakításának küszöbén? Mit várhat el a jövőben a tagság és az érdeklődők köre? Miben kell megújulnunk?

Ezek a kérdések foglalkoztattak bennünket valamennyi beszélgetésünk alkalmával. Az eddiginél jóval nyitottabban kell működnünk. Meg kell határoznunk azokat a területeket, témaköröket amelyek a legnagyobb érdeklődésre tarthatnak számot. Több nyilvános, szélesebb körben is propagált előadást, konferenciát kell szervezni, ahol a haderőért, a haditechnikaért tevékenykedő, gazdálkodó szervek és személyek bemutatkozhatnak, közvetlen kapcsolatot alakíthatnak ki egymással, illetve véleményt cserélhetnek. Szélesebb körben kell képviselni a szakterületet.

A Klub a jövőben is egyik fontos céljának tekinti a szakmai értelmiség összefogását, a rendszeres találkozási lehetőségek megteremtését. Továbbra is célunk minden szakmai és a haditechnika iránt érdeklődő generáció elérése, és egy állandó konzultációs bázis megteremtése. Csak a tapasztalatok és meglévő ismeretek kellő szintű átadása, a közvetlen kapcsolatok kialakítása szolgálhatja a szakterület kívánt fejlődését.

Egyre több lehetőséget igyekszünk teremteni szakmai utakra és látogatásokra is. Rengeteg hasznos információ gyűjthető, és más szemléletmódok is megismerhetők egy-egy ilyen út során. A közvetlen beteketés és az őszinte beszélgetések megteremtik annak lehetőségét, hogy megismerhessük a szakma előtt álló feladatokat, a gondokat, és a problémákat ugyanúgy, mint az elért eredményeket, vagy az esetleg nálunk is alkalmazható lehetséges megoldási módokat és módszereket.

A Klub nem tűzhet több és nagyobb feladatot maga elé a jövőben sem, mint a hiteles és közvetlen tájékoztatást, továbbá a klubtagjainkat és támogatóinkat érintő szakmai kérdések megvitatását, a személyes kapcsolatok erősítését.

Egyetlen kérésünk van a klubtagokhoz, támogatóinkhoz és a rendezvényeink iránt érdeklődőkhöz. Jöjjenek el és aktívan vegyenek részt rendezvényeinken, hozzászólásaikkal segítsék munkánkat, mert nélkülük és őszinte véleményalkotásuk nélkül bármely célkitűzésünk elérése gyakorlatilag lehetetlen.

Találkozunk a Láhner György Haditechnikai Klub rendezvényein!

Felhasznált irodalom:

1.) Egy értékmentő évtized a haditechnikai kultúra szolgálatában.

Jubileumi kiadvány, MHTT, 1999.

2.) Beszámolók az MHTT elnöksége részére.

TÁJÉKOZTATÓ - INFORMÁCIÓ

ÚJ RUHÁZAT ÉS HARCISISAK AZ OSZTRÁK HADSEREGBEN

1.) Mi mindent kell tudnia egy mai, korszerű harci ruházatnak?

Lits Gábor¹

Az osztrák katonák 25 éve hordják jelenlegi egyenruhájukat, és hogy ez hosszú vagy rövid idő-e egy egyenruha életében, nem cél most eldönteni. Minden esetre az osztrák katonai vezetők úgy gondolták, hogy ideje lenne már lecserélni, mert nyilván lehetne egy jobbat, célszerűbbet, mai korszerű követelményeknek megfelelő ruházatot biztosítani, hiszen 25 év alatt nagyot fejlődött a világ, meg aztán azért is, mert az osztrák katonák egyre nagyobb mértékben vesznek részt békefenntartó tevékenységekben és lehetőleg egyenrangúnak kell lenniök ebben is partnereikkel.

A megvalósítás természetesen az osztrák hadsereg logisztikai szolgálatán belül, a hadsereg ruházati szolgálatának feladata. Mi minden gond, probléma, eltérő vélemény merül fel egy ilyen viszonylag egyszerű - a katonák alapfelszerelését biztosító - ügyben, amikor a megvalósítás még sehol sem áll - erről ír a legilletékesebb, az osztrák hadsereg ruházati szolgálatának főnöke.

Jelen cikk írója nem tesz mást, mint igyekszik megfelelően adaptálva, hűen tolmácsolni az osztrák parancsnok gondolatait és egyben felteszi saját magunk számára is a kérdést: nálunk ezzel kapcsolatban minden rendben van?

Túl meleg! Túl hideg! Alig van álcázó képessége! Nagyon sötét! Nem rövid az ujj! Nem praktikus! Szinte állandóan halljuk ezeket, vagy az ezekhez hasonló kritikákat egyenruhánkkal kapcsolatban. Kritizálni azonban könnyű. Már sokkal nehezebb egy valóban értékes javaslatot az asztalra tenni, a legnehezebb azonban a szükséges anyagot egy jobb, egy új harci, illetve szolgálati öltözethez elkészíteni.

---

1. Dr. Lits Gábor nyá. alezredes

Az egyes elképzelések az *"ideális"* egyenruháról - személyes tapasztalatok és beállítottság alapján - egymástól igen messze állnak, sokszor egymással ellentétesek és rendkívül szubjektívek is. Egy azonban tény, minden új ruházat és felszerelés egyfajta kompromisszum eredménye lehet csak, ugyanis napjainkban még nem találták fel azt az anyagot, ami mindent tud, nevezetesen: *a szükséges mértékben meleg is meg hűvös is, véd a nedvességtől, a harci behatásoktól, ugyanakkor kényelmes is stb.*

Az alábbiakban tekintsük azért át azt a követelmény-skálát, amellyel - az elmúlt időkből felgyülemlett tapasztalatok alapján - egy korszerű harci öltözetnek rendelkeznie kell, vagyis kellene.

Mi mindent is kellene tehát tudnia egy mai korszerű harci ruházatnak, melyek is azok a műszaki, technikai, harcászati, humán paraméterek?

Védőképesség vonatkozásában: védjen

- az időjárás hatásai ellen (hideg, eső, szél),
- piszok, szennyeződés ellen,
- szakadás ellen; talaj, ágak stb.,
- harci hatások ellen (tűz, ABV, szilánk, lövedék),
- láthatóság ellen (álcázóképesség) a látható és az infravörös tartományban is.

Hordási, viselési kényelem vonatkozásában: legyen

- az anyag felülete könnyű bevonatú,
- az anyaga puha (kényelmesen lehessen viselni, jófogású, tapintású legyen),
- jó simuló (nyújtható, kisimítható),

- kis súlya és
- csekély térfogata,
- csekély tömege (mennyisége),
- magas fokú hővédő képessége és
- jó hőáteresztő képessége (szellőző képesség),
- magas fokú nedvességfelvevő képessége és
- jó nedvesség eltávolító képessége.

Különleges tulajdonságok vonatkozásában:

- nagyfokú izzadtság eltávolító képesség,
- gyors száradás (száríthatóság),
- többcélú kombinálási lehetőség (hagymahéj rendszer).

Külleme, kinézése alapján: legyen

- divatos "*elegáns*" (magasfokon tekintélyt parancsoló, váltson ki elismerést),
- színe időtálló (színtartó, ne oldódjon, ne fakuljon, ne színeződjön el),
- minden alkalomra megfelelő (kimenő, szolgálati, harci, társasági).

Tisztíthatóság szempontjából: legyen

- könnyen tisztítható, úgy "*tábori körülmények között*" (szappan, hidegvíz), mint
- háztartási (ipari) körülmények között (mosógép, mosoda),

- vegyileg tisztítható és fertőtleníthető (váltása emberről-emberre),
- vegyi fegyverek hatásaitól mentesíthető.

Tartósság szempontjából: legyen

- kopásálló, szakításálló, nyúható,
- javítható (szükség esetén laikus is: *tű-cérna*),
- tárolható (ne gyűrődjön), raktározható.

Az ára, minősége és teljesítménye legyen összhangban!

csak ennyi?!

Ilyet nem kap az ember a "legközelebbi sport-üzletben."

Amint látható, a követelmény-lista nagyon hosszú és egyes pontjai egymásnak ismételtelen ellentmondanak. A követelményrendszer súlya vagy fontossági sorrendje is katonánként más és más (rendkívül nagy) különbséget takar. Mindezekről függetlenül azonban - jóllehet a lista utolsó helyén szerényen meghúzódva szerepel - *az ár, illetve az árérték-arány dominál.*

Gyakran hall az ember olyan ártatlan "*kékszemű*" nézeteket, hogy a szükséges felszereléseket és ruházatot egyszerűen a "*legközelebbi sport-üzletben kellene beszerezni*". Ha viszont valaki a fenti követelmény-listát pontosan szemléli, hamarosan lemond erről, mivel tudnia kell, hogy akár csak egyetlen egy felszerelési tárgy hadseregben történő rendszerezéséhez is milyen komoly és sokrétű minőségi vizsgálatok szükségesek, és lehet-e ilyent egyáltalán kapni? Ebből következik, hogy a polgári életből történő beszerzés csak hosszadalmas eljárások, procedurák után lehetséges, és az ezzel kapcsolatos állami ráfordításokat is sok érthetetlen törvény is szabályozza. Tehát több okból sem kapható sportüzletekben.

Mi is lehet akkor az útja egy új "az optimális" egyenruhának?

Ez a folyamat egyenruházat tekintetében mindenek előtt sokirányú saját tapasztalatból, de más hadseregek tapasztalataiból is tevődik össze.

Egyedül ezen igen fontos gyakorlati tapasztalatok összegyűjtése, elemzése, adaptálása az új paramétere, követelmények kidolgozása, vagyis a legjobb megoldás megtalálása hadseregünk jobb egyenruhája érdekében, már maga is egy igen hosszú folyamat. Ezt az eljárási folyamatot (procedúrát) mindenki nagyon jól ismeri, aki az illetékes szolgálati helyeken, szakterületeken, bizottságokban, tervező csoportokban, illetve az AGTAM² alcsoportjaiban dolgozik.

Nem szabad lebecsülni ennél a kérdésnél a divatirányzatokat, illetve azok befolyását sem. Ilyen irányzatot teremtettünk mi is 1975-ben, a nálunk jelenleg rendszerben lévő 75M "*faltálcánélküli*" ruházatunkkal, hiszen az álcafoltos ruha szinte valamennyi hadseregben jelenleg "*nagy divat*". Egy ruházat foltalcázásának valóságos álcázó értéke egyébként - szinte valamennyi szakember egybehangzó véleménye szerint is - jelentéktelen.

Ennek ellenére helytelen lenne a foltalcázásra való kívánságot egyszerűen elvetni, mivel a csapatok harcértéke alapvetően függ a katonák harci moráljától és ehhez hozzájárul a nemzetközi szintnek megfelelő ruházat és felszerelés biztosítása saját csapataink számára.

Ezek alapján vésődik bele egy hadsereg képe, értékrendje az egyenruhába, és meghatározza a közvélemény, a nyilvánosság hadseregről alkotott véleményét is.

További probléma, hogy csak annyi ideig lehet egy egyenruha a legjobb, mint minden más is. Sajnos nagyon sok bajtársunk van, akik rövid időt töltöttek el más hadseregekben és a külföldi egyenruháknak csak az előnyeit látják vagy vélik látni, míg a sajátjuknak csak a hibáit, hátrányait.

Egy minden szempontból ideális egyenruha valószínű soha nem készíthető és nem is fog létezni soha. Ezért sokkal inkább az a feladatunk, hogy hadseregünk számára a lehető legoptimálisabb, tehát a legjobban megfelelő ruházatot biztosítsuk.

Kérdés az is, hogy valóban szükségszerű-e, a kétségtelenül nagyon bevált 75M ruhát egy jobbra, korszerűbbre lecserélni? *Egy dolgot minden esetre rögzíteni kell:* miután Ausztriának a tartalékos katonai szolgálat

---

2. AGTAM: Arbeitsgruppe für Truppenausstattung und Mannesaurüstung = csapat és személyi felszerelést biztosító munkacsoport

bevezetésével már majdnem *"önkéntesekből"* álló hadserege van, a fegyveres szolgálat indoklása a Bundesheer hatékonyságának fontos tényezője. Azoknak a katonáknak, akik bevetéseik során igen nagyértékű fegyverrendszereket kezelnek, eközben esetleg életüket is kockáztatják, a fegyveres szolgálat biztosan nem indokolható egy *"szegény-ember ruházattal!"*

Az új egyenruháról folytatott tárgyalások során számos döntést hozó, azonnal rendszerünk alapelveit dörögve mutat rá *"Takarékosság-Gazdaságosság-Célszerűség"*.

Hogyan számolhatunk mi azonban a takarékossgal, gazdaságossággal, vagy akár a célszerűséggel, ha ez végül katonáink egészségébe vagy akár az életébe is kerülhet?

2.) Új harcisisak az osztrák hadseregben

Az USA 1982-ben a "Fritz" modell bevezetésével harcisisak terén világviszonylatban is az élre került. A korszerű harcisisak és a repesz (szilánk) védő mellény területén az áttörés a hatvanas években kifejlesztett Aramid Kevlar nevű anyag alkalmazásával következett be. Ez az anyag rendkívül nagy szakító szilárdságával tűnt ki és ennek alapján - erre alapozva - vezették be az USA-ban az ún. "Repszvédő rendszer"-t (PASGT)³: A rendszert bevezetése előtt számos "szakember" elemezte költség hasznosság szempontjából, de ami a legfontosabb bevezetésénél figyelembe vették az amerikai hadsereg egészségügyi testületének véleményét, az elmúlt háborúk (konfliktusok) során ennek hiányában bekövetkezett sebesülésekkel és halálesetekkel kapcsolatban, vagyis figyelembe vették a veszteséglistákat.³

---

3. PASGT: Personal Armour System for Ground Troops = szárazföldi csapatok személyi védőfelszerelése

A sebesülések számának csökkenését a rendszer bevezetésének eredményeként a korábbiakhoz viszonyítva a Vietnami-háború tapasztalatai alapján az alábbi táblázat számai is mutatják.

Kevlarból készült mellény esetén	a veszteség csökkenése
Veszteség repesztől (szilánktól)	27 %
Veszteség gyalogsági lövedékből	3 %
összesen:	30 %
Kevlarból készült sisak esetén	a veszteség csökkenése
Veszteség repesztől (szilánktól)	3 %
Veszteség gyalogsági lövedéktől	1 %
összesen:	4 %
Mellény és sisak mindösszesen:	34 %

A repeszvédő rendszerrel (sisak-mellény együtt) szemben támasztott követelmény az volt, hogy védjék a katonákat a szárazföldi harcterületre jellemző olyan repeszek és szilánkok ellen - melyek súlya egyébként zömében maximum 1,1 gramm - 75 %-ban, a gyalogsági fegyverek lövedékei ellen 25 %-ban.

Ezzel összefüggésben azonban bizonyított tény az is, hogy a szemből jövő repeszek (szilánkok) és gyalogsági lövedékek ellen a repeszvédő rendszer nem képes ennél jobban védeni, ugyanakkor a harcosok súlyos, halálos sebesülései éppen ebből az irányból hatnak. Összességében kimondható azonban, hogy a repeszvédő rendszer bevezetése és alkalmazása a veszteséget több, mint 1/3-dal csökkenti.

Ausztriában, mindenekelőtt természetesen a hadseregben figyelemmel kísérték a repeszvédő rendszerek külföldi fejlesztéseit, 1982 óta pedig fokozottan, mindenre kiterjedően. A rendszeresítésére vonatkozó végső lökést egy új osztrák harcisisak és mellény kifejlesztéséhez 1984 -ben az akkor *védelmi miniszter* - igen helyesen - **Dr. Frischenschlager** adta meg.

Különböző külföldi harcisisak modellek kipróbálása után, 1987 őszén az osztrák harcisisak követelmény listáját, elvárandó műszaki, harcászati, technikai paramétereit asztalra tették. A ballisztikus tesztek (vizsgálatok) elvégzésére az Osztrák Haditechnikai Intézet (AWT)⁴ berendezett egy

4. AWT: Amt für Wehrtechnik= haditechnikai intézet

repsz (szilánk) szimulátort, amelyet már 1986-ban is több alkalommal kipróbáltak. Az AWT kiderítette, egyben meghatározta a harcisisak optimális formáját. Ezt követően, ennek alapján legyártották a prototípusokat és 1000 db-ot csapatpróbának vetettek alá.

1991-ben az addig begyűjtött újabb és újabb információk alapján újra módosították a sisakot és a csapatoknak visszaadva, immár második alkalommal ismételt csapatpróbának vetették alá. A repeszvédő rendszer első beszerzésére a költségvetés 1993-ban 25 millió schillinget irányzott elő. 1992 őszén megkísérelték ezt a beszerzési folyamatot szabályszerűen lebonyolítani, mégis sokrétűen elhibázták, valójában nem sikerült.

Ezt nem követte egy újabb kiírás, hanem az eközben nyert újabb ismeretek alapján a sisak teljesítményét és a tesztvizsgálatnál, illetve a gyakorlati tapasztalatok során feltárt hiányosságokat újraértékeltek és a projektet átdolgozták.

1995 júliusában előterjesztették a sisak új technikai követelményeit, műszaki paramétereit, a sisak új projektjét. Ebben a sisak anyaga nem volt meghatározva, mert a vizsgált műrostok egész sora olyan értékeket mutatott, amelyek megfeleltek a megkövetelt ballisztikai értékeknek. Az eközben klasszikussá vált Kevlar és Twaron mellett (mindketten közel azonos minőségű Aramid-rostok különböző márkanéven) lehetséges a felhasználása a nagyszilárdságú Nylon, Polypropylen vagy Polyäthylene anyagoknak is.

1996 elején az osztrák IFOR kontingens 400 db harcisisakot rendelt a francia hadsereg készletéből (Gyártó: a francia CGF Gallet cég volt). Ezek a sisakok az immár rendszerbe állított, illetve elfogadott osztrák sisakokkal közel azonosak voltak (*ld. 1-3. kép.*) Ez arra vezethető vissza, hogy ezek a sisakok már a mai korszerű védelmi technikában meghatározott paramétereknek messzemenően megfelelnek. Egyébként is a korszerű harcisisakok - számos haderőnél - legalábbis külsőre alig különböznek egymástól.

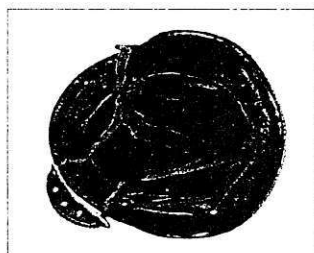
Végül nyílt pályázat keretében megtörtént a kiírás, több mint 20 ezer darab osztrák harcisisak gyártására, melyet végül is a francia CGF cég nyert el. Az engedélyezés 1997 júliusában megtörtént és a gyártás megkezdődött. A csapatokhoz történő kiadás 1998 januárjában kezdődött meg,

elsőként - az eredeti prioritást megváltoztatva - a hegyivadász és a műszaki csapatokhoz, mert az új harcisisak véd a kőomlások ellen és egyéb munkavédelmi célokra is kiválóan használható. A sisakok csapatokhoz való kiszállításával együtt történik a repesz (szilánk) védőmellény kiszállítása is.

Kétségtelen, hogy az új korszerű osztrák harcisisak kifejlesztése és bevezetése sok időt, nevezetesen másfél évtizedet vett igénybe. A kanadaiaknak is - mint sok más államnak is - az időtartamot összehasonlítva 1984-től 1997-ig tartott az új harcisisakjuk kifejlesztése és bevezetése. Ausztria tehát nem egyedi eset. Vonjuk le azonban ennek a kérdésnek a pozitív hatását is. Az osztrák katona ma egy olyan személyi védőeszközzel rendelkezik, ami egy teljesen "beérett" termék. *Az osztrák harcisisak - melynek fejlesztésénél a sisakszektor valamennyi újdonságát, korszerűségét figyelembe vették - egyike azoknak, amelyet a világon ma a legjobbnak tartanak.*

Az osztrák sisak prototípusa. Külsőleg teljesen olyan mint az IFOR - sisak.

Belső szerkezete megegyezik a már továbbfejlesztett, rendszerbe állított sisakkal.

Főbb jellemzői: a három nagy megközelítően félkör alakú vonalvezetés az egyszerű nyílással, az álszalag rögzítése és a beső szerkezete.

ÖSSZEVONT TARTALOMJEGYZÉK

1999. ÉVI CIKKEK (1-4 SZÁM) ROVATONKÉNTI JEGYZÉKE

Logisztikai elmélet

- Jároscsák Miklós* Gondolatok a magyar Honvédség gazdálkodási -
ellátási rendjének általános és ágazati összetevői-ről
(1.szám 3.o.)
- Fleischhacker
Ferenc* A NATO 21. század többnemzetiségű logisztikájának
kihatásai a békeműveletekre (1. szám 24.o.)
- Zsinkó József* A katonai logisztikai folyamatok térinformatikai tá-
mogatása, különös tekintettel a befogadó nemzeti
támogatásra (1.szám 48.o.)
- Csabai György* Fókuszban a XXI. századi logisztika (2.szám 10.o.)
- Fleischhacker
Ferenc* A Befogadó Nemzeti Támogatás jogi keretei, háttere
és tervezése (2.szám 21.o.)
- Lovász Zoltán* A hadszintér - előkészítés és a Befogadó Nemzeti
Támogatás kölcsönhatása (2.szám 29.o.)
- Lovász Zoltán* A logisztikai doktrína kidolgozásának tapasztalatai
(3.szám 3.o.)
- Szűcs Iászló* A katonai és polgári logisztika kapcsolódásának le-
hetőségei (3.szám 23.o.)
- Turcsányi Károly,
Vasvári Ferenc* A biztonságkultúra néhány összetevője (3.szám
33.o.)
- Dobó Péter* A Magyar Honvédség logisztikai rendszere, moder-
nizációjának néhány kérdése I. rész (4.szám 3.o.)

- Csabai György* Az európai védelempolitikáról (4.szám 9.o.)
- Lovász Zoltán* A logisztikai doktrína helye és szerepe a stratégiai dokumentumok rendszerében (4.szám 26.o.)
- Turcsányi Károly,
Vasvári Ferenc* A biztonságkultúra társadalmi, emberi (szellemi) összetevői (4.szám. 40.o.)

Logisztikai biztosítás - integráció

- Jávor Endre* Magyarország bekapcsolódása az IFOR logisztikai támogató tevékenységébe (1.szám 63.o.)
- Eszenyi Imre* A haderő fejlesztéséhez kapcsolódó beruházások és beszerzések egy kicsit másképpen (1.szám 80.)
- Farkas Zsolt,
Csabai György,
Eszenyi Imre* A PfP -től a NATO felé (1.szám 101.o.)
A NATO központi szervezetei II. rész (1. szám 107.o.).
- Jároscsák Miklós* Adalékok a nemzetközi feladatokban résztvevő magyar erők logisztikai biztosításához (2.szám 46.o.)
- Szűcs László* A katonai közlekedési szükségletekről II. RÉSZ (2.szám 59.o.)
- Turcsányi Károly,
Labancz Sándor,
Rácz János* A haditechnikai biztosítás meghatározó tényezői a vegyes légvédelmi rakétaezrednél (2.szám 72.o.)
- Nagy István* A tüzérségi lövegek fejlesztése (korszerűsítése) megvalósításának útjai külföldön (2.szám 85.o.)
- Lénárt Sándor* A haditechnika üzemeltetésében, üzemfenntartásában alkalmazott kőolajszármazékok környezetvédelmi problémái (2.szám 92.o.)

- Kovács Ferenc* A katonai logisztika és a biztonsági beruházási programok összefüggései (3.szám 53.o.)
- Jároscsák Miklós* NATO hadműveletekben résztvevő Magyar erők Nemzeti Támogatásának aktuális kérdései (3.szám 65.o.)
- Nagy István* A tüzérségi lövegek fejlesztése (korszerűsítése) hazánkban (3.szám 83.o.)
- Jároscsák Miklós* A befogadó Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő feladatai és azok megvalósításának feltételei (4.szám 53.o.)
- Berzsenyi Péter* Gondolatok a NATO kodifikációs rendszeréről (4.szám 71.o.)
- Takács László,
Juhász József
Gábor* Gondolatok a logisztikai ellenőrzésről (4.szám 84.o.)
- Turcsányi Károly* Szükség szerinti üzemfenntartás terjedésének kiváltói és vizsgálatának lehetőségei (4.szám 102.o.)
- Nagy István* A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik és korszerűsítésük módjai (4.szám 111.o.)

Kiképzés - felkészítés

- Báthy Sándor* NATO logisztikai törzstiszti tanfolyam a ZMNE-en (1.szám 123.o.)
- Turcsányi Károly* A korszerű minőségügy a haderő fejlesztés és a katonai logisztika alapkövetelménye és helyzete a ZMNE-en (2.szám 112.o.)
- Zsupkó Tibor* Minőségügyi oktatás a ZMNE haditechnikai menedzser szakán (2.szám 127.o.)

Morvai József A logisztikai biztosítás elmélete és oktatásának aktuális kérdései, irányai, különös tekintettel a légierő specifikumaira (3.szám 90.o.)

Rádlí Tibor Az osztrák tisztképzés történeti áttekintése, jelenlegi helyzete nemzetközi összehasonlításban (3.szám 102.o.)

Rádlí Tibor A Bundeswehr logisztikai tisztképzési rendszere (4.szám 128.o.)

Fleischhacker Ferenc Négy nap - 4 év - nemzetközi törzsgyakorlás Stocholmban (4.szám 144.o.)

Katonai minőségügy

Gaál Lajos Szolgáltatások minőségbiztosítása (1.szám 130.o.)

Kelemen György Katonai minőségügy és minőségpolitika (1.szám 153.o.)

Bittner István Az 1998-évi ruházati közbeszerzések végrehajtásának kereskedelemtechnikai és minőségbiztosítási tapasztalatai (1.szám 169.o.)

*Kende György,
Magyar Gyula* Hazánk NATO tagságából adódó új minőségbiztosítási feladatok a HM Haditechnikai Intézet tevékenységében (1.szám 182.o.)

*Szűcs Barna,
Reizinger Zoltán,
Ivánka István* Minőségügyi közlemények (1.szám 203.o.)

Szűcs Barna Védelmi iparunk lehetőségei és minőségügyi feladatai a NATO tagságunk kezdetén (2.szám 136.o.)

Füredi László Néhány Gondolat a szakértői tevékenységről (2.szám 151.o.)

- Egri Gáborné* Minőségbiztosítás az USA nemzetközi katonai beszerzéseinek /szállításainak folyamatában (2.szám 165.o.)
- Pálos Emil* Minőségügyi közlemények (2.szám 180.o.)
- Solténszky László,
Szendrői Szabolcs* Konfiguráció menedzsment egy katonai minőség rendszertanúsító szemszögéből (3.szám 142.o.)
- Reizinger Zoltán* Az AQAP 150/159 III. kiadása (3.szám 142.o.)
- Mikula László* A katonai minőségügy új kihívásai (4.szám 170.o.)
- Füredi László* Minőségügyi közlemények (4.szám 183.o.)

Szaktörténet

- Vasvári Vilmos* Az 1848/49-es szabadságharc hadfelszerelési felügyelője (1. szám 212.o.)

Tájékoztató - információ

- Rádlí Tibor* Az ellátó csapatok jellemzői a Bundeswehr szárazföldi haderőnemeinél (1.szám 224.o.)
- Lits Gábor* Ökológia és a Bundeswehr (fordítás) (1.szám 239.o.)
- Szerkesztőség* Összevont tartalomjegyzék /1997. és 1998.-évi cikkek/ (1 szám. 246.o.)
- Báthy Sándor,
Jean Cristifpere
Prax* A francia szárazföldi haderő reformjának néhány logisztikai tapasztalata (2.szám 188.o.)
- Rádlí Tibor* Költségszámítás és teljesítményfelelősség a Bundeswehrben (2.szám 197.o.)
- Lits Gábor* Ovatosan - katonai menetoszlop (2.szám 212.o.)

Tudományos konferencia

- Logisztikai
Tudományos Tanács* A békefenntartó műveletek logisztikai biztosítása, különös tekintettel a KFOR műveletekre (3.szám 155.o.)
- Nagy Miklós* A békefenntartással kapcsolatos nemzetközi engedélyezési eljárások tapasztalatai (3.szám 157.o.)
- Molnár László* A békefenntartó műveletek csapatmozgásaival kapcsolatos határátlépések és vámeljáráások rendje és tapasztalatai (3.szám 163.o.)
- Nahalkó József* Békefenntartó műveletek logisztikai biztosításának tapasztalatai haditechnikai vonatkozásban, különös tekintettel a KFOR kontingensre (3.szám. 174.o.)
- Pakocs Zoltán* Békefenntartó műveletek logisztikai biztosításának tapasztalatai, különös tekintettel a ruházati ellátására (3.szám 187.o.)
- Csák Gábor* KFOR műveletek logisztikai támogatásának tapasztalatai, kiemelten az elhelyezési feltételek biztosítására (3.szám 199.o.)
- Németh Ernő* Békeműveletek szállításának tapasztalatai (3.szám 207.o.)
- Márkus József* Nemzetközi békefenntartó műveletekben résztvevő Magyar katonai szervezetek logisztikai biztosításának eddigi tapasztalatai (3. szám 229.o.)
- Matos István* A KFOR kontingens logisztikai biztosításának tapasztalatai a végrehajtó szemszögéből (3.szám 245.o.)
- Vitár Zsolt* Magyar Őr és Biztosító Kontingens logisztikai biztosítása (3.szám.252.o.)

Polyák Tamás

A béketámogató missziók pénzügyi biztosításának feladatai a műveleti területen (3.szám.257.o.)

Közlekedési konferencia

Németh Ernő

A KFOR Magyar Őr és Biztosító Zászlóalj működési körletbe történő kiszállításának tapasztalatai (4.szám 204.o.)

Lőrincz Gábor

A Magyar Őr és Biztosító Kontingens (MÖBK) megalakításának, felkészítésének és útbaindításának tapasztalatai (4.szám 212.o.)

Földházi György

A vasút szerepe a katonai szállításban, kiemeleten a béketeremtő feladatok megoldása során (4.szám 229.o.)

Szarvas László

A KFOR Magyar Őr és Biztosító Zászlóalj alkalmazási helyére történő kiszállítás, illetve utánszállítás tervezésének és végrehajtásának tapasztalatai (4.szám 234.o.)

Nyitrai István

A Magyar Őr és Biztosító Kontingens tevékenységének közlekedési szolgálattal kapcsolatos tapasztalatai (4.szám 239.o.)

Pataki Zsolt

A Magyar Őr és Biztosító Zászlóaljnál jelentkező szállítási feladatok és a kiszállítás gyakorlati végrehajtása során szerzett tapasztalatok (4.szám 247.o.)

TARTALOM

Elmélet

<i>Csabai György</i>	A szövetség stratégiái	3
<i>Jávor Endre</i>	A NATO új stratégiájának logisztikai támogatása	14
<i>Báthy Sándor</i>	Gondolatok a logisztikai reformról a haderő reformban	22
<i>Dobó Péter</i>	Az MH logisztikai rendszere modernizációjának néhány kérdése II. rész	29
<i>Lovász Zoltán</i>	A szövetségesek doktrínái a logisztikai támogatás elveiről, szerepéről, funkcióiról	34

Logisztikai biztosítás

<i>Jároscsák Miklós</i>	A Befogadó Nemzeti Támogatás (továbbiakban BNT) és a Védelmi Képesség kezdeményezés (DCI) kapcsolatában a katonai logisztikára háruló feladatok	56
<i>Bugner Sándor</i>	Gondolatok a MH logisztikai gazdálkodásának tapasztalatairól	89
<i>Nagy István</i>	A fegyverzet harcászati értékének megítélése, rendszerben tarthatósága, korszerűsítésének lehetőségei	97
<i>Rácz János</i>	A "MISTRAL" közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok rendszerbekerülésének problémái	114
<i>Berzsenyi Péter</i>	A logisztikai gondolkodásmód érvényesítése a raktározásban	122

Kiképzés - felkészítés

- Turcsányi Károly* A Haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükséglete biztosításának egyes kiképzési - felkészítési aspektusai 134
- Virágh Béla* Az ISO - 9000 alkalmazása a katonai felsőoktatásban 144

Katonai - minőségügy

- Turcsányi Károly, Mikula László* A Magyar Katonai Minőségügy fejlődése, helyzete és jövőjének dilemmái 150
- Mikula László* A katonai szállítók értékelése, a katonai szállítási követelmények (KSZK) 168
- Füredi László* Minőségügyi közlemények (Együttműködési megállapodás hosszabítása) 184

Humán tájékoztató

- Ivanics József* A szervezeti változás kapcsán felmerülő problémákról, a személyi állományt érintő személyügyi és humán feladatokról 191

Szaktörténet

- Gyarmati József* A II. világháború harcocsijai 206

Információ

- Urbán Rudolf* A Cseh Köztársaság Hadserege logisztikai doktrínája megfogalmazásának kiinduló pontjai 223

Szerkesztőség: 1395. Budapest Lehel u. 41.
Bp. Pf.: 423 (felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 252-95
Szedés: MH Logisztikai Főigazgatóság
Kiadja: MH 1. Logisztikai Támogató Dandár

mint legfontosabbakat, befolyásolja a katonai minőségügy jövőjét is. Nem tartom célszerűnek egy javasolt vélemény mellett mindaddig lándzsát törni, míg azt a gyakorlat, a költségtényezők és a jogszabályi háttér nem igazolják vagy cáfolják.

*Egy lehetséges módot vázoltam tanulmányomban, amelyet vitaanyag-
nak szánok és várom mindazok véleményét és javaslatait, akik elköte-
lezettséget éreznek a jövő katonai minőségügye iránt.*

Sorszám: xxx/2000 M

A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal
Minőségbiztosítási Igazgatóság
IGAZOLJA,
hogy a

**Honvédelmi Minisztérium
ARMCOM Kommunikációtechnikai RT.**
Gödöllő, Dózsa György út 63 / a

az 1995 évi XL. törvény a közbeszerzésekről és az 1999. évi LX.
törvény (továbbiakban Kbt.) 44 § (2) bekezdés g.) pontjában,
valamint a 152/1999. (X. 22.) Korm. rendelet 10 § -ban
foglaltaknak megfelelően,

MSZ EN ISO 9002: 1994 szabványnak megfelelő
minőségbiztosítási rendszert működtető és a

NATO AQAP - 120

követelményeknek megfelelően kiépítette minőségbiztosítási
rendszerét

Jelen dokumentum a Kbt. 44 § (2) bekezdés f.) pontjában előírt

Termelési képesség
igazolására szolgál.

Jelen dokumentum a kiállítás keltétől számított 2 évig érvényes.

Budapest, 2000. hónap -n

PH

Mikula László mérnök alezredes
HM Beszerzési Hivatal
mb. minőségbiztosítási igazgató

Sorszám: xxx/2000 M

**A Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal
Minőségbiztosítási Igazgatóság
IGAZOLJA,**

hogy a

**Honvédelmi Minisztérium
Beszerzési Hivatal (mint vevő)**
1101. Budapest, Salgótarjáni u. 18
és a

**Honvédelmi Minisztérium
ARMCOM Kommunikációtechnikai RT. (mint
vállalkozó)**

Gödöllő, Dózsa György út 63 / a

létrejött

számú szerződés

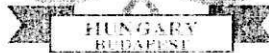
tárgyára a

VÁLLALKOZÓ
által működtetett minőségbiztosítási rendszer

MEGFELEL

a NATO AQAP – 120 követelményeknek

Budapest, 2000. hónap -n

PH

Mikula László mérnök alezredes
HM Beszerzési Hivatal
mb. minőségbiztosítási igazgató

MINŐSÉGÜGYI KÖZLEMÉNYEK

Füredi László¹

Együttműködési Megállapodás meghosszabbítása

Az 1996. december 20-án, a Honvédelmi Minisztérium Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. és a Magyar Minőség Társaság között létrejött megállapodást 2000. január 13-án további egy évre a szerződő felek meghosszabbították.

Megállapították, hogy a vállalat kötelezettségeknek maradéktalanul eleget tettek és a kapcsolatuk tovább fejlődött. Éppen ezért a közös tevékenység / együttműködés fejlesztése érdekében a megállapodásban foglaltakat érvényben tartják.

Ezen gondolatokat a szerződő felek emlékeztetőbe foglalták, melyet kézjegyükkel láttak el a HM Elektronikai, Logisztikai és Vagyonkezelő Rt. részéről *Szalay Miklós* elnök-vezérigazgató, a Magyar Minőség Társaság részéről pedig *dr. Aschner Gábor* ügyvezető igazgató.

1999. évi CXIV. törvény

*a tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek szakmai kamaráiról szóló 1996. évi LVIII. törvény módosításáról*²

Miről szól a módosítás?

A tervező- és szakértő mérnökök, valamint építészek szakmai kamaráiról szóló 1996. évi LVIII. törvényben az alábbiak változtak meg:

- 1.) A törvény hatálya alá tartozó mérnöki, illetve építészeti tevékenységek köre kiegészül a földmérési és térképészeti, a munkabiztonsági szakértői, a terület- és településrendezési tervező tevékenységekkel.
- 2.) A kamara közfeladatai közül kikerülnek az építési műszaki ellenőri, a környezetvédelmi szakértői- és felülvizsgálói tevékenységet végzők ügyei.

---

1. Füredi László ezredes, Magyar Minőség Társaság szakértője

2. A törvény az Országgyűlés az 1999. december 14-i ülésnapján fogadta el és 2000. január 1-én lépett hatályba.

3.) Saját maga, vagy hozzátartozója részére felsőfokú végzettségű és szakmai gyakorlattal bíró személy részére a kamara adhat engedélyt arra, hogy jogosultság és kamarai tagság nélkül kivételes esetben tervezési munkát végezzen.

4.) A kamarák közhasznú szervezetnek minősíthetők.

5.) A területi kamara a jogosultságok ellenőrzése céljából az építési engedélyek nyilvántartásába betekinthez.

6.) A területi kamarai taggyűlést határozatképtelenség esetén csak 15 nap után és 60 napon belül lehet újra összehívni és ezen is legalább 10%-os megjelenés szükséges a határozatképességhez.

7.) A küldöttgyűlés jogosult az éves tagdíj rendszerének és összegének megállapítására, de már nem kell azt a jövedelemviszonyok alapján sávosan megállapítani.

8.) Az építész kamarai tagság feltétele a szakirányú egyetemi képzettség lesz, főiskolai végzettséggel csak akkor lehet bekerülni, ha azt külön jogszabály majd meghatározza.

9.) A területi (megyei) mérnöki kamarák törvényességi felügyelője a Gazdasági Minisztérium.

10.) A kamarai tagságra nem jogosult technikusok korábban szerzett tervezői, illetve szakértői engedélyük folytonosságát 2000. június 30-ig kérelmezhetik az illetékes kamaránál.

A törvény 9.§-a a 2003. január 1. napján lép hatályba. Ez a rendelkezés az ezen időpontot megelőzően létrejött kamarai tagsági viszonyokat nem érinti.

" A kamarai felvételre jogosító szakmai feltételek a következők:

a) mérnöki kamarák esetében:

aa) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést nyújtó egyetemen szerzett oklevél és legalább két év mérnöki tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat;

ab) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést nyújtó főiskolán szerzett oklevél és legalább öt év mérnöki tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat,

ac) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést részlegesen nyújtó egyete-

men szerzett oklevél és legalább két év építészeti tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat,

bb) a szakterületnek megfelelő szakirányú képzést nyújtó főiskolán szerzett oklevél, továbbá külön jogszabályban meghatározott szakirányú továbbképzés eredményes elvégzése és legalább öt év építészeti tevékenységben szerzett szakmai gyakorlat."

Mi az, ami változatlan maradt?

A szakmai kamatrákban, így a mérnöki- és építészeti kamákban is kötelező maradt a kamarai tagság azoknak, akik a hatálya alá tartozó tevékenységet végeznek.

Megmaradt a kamara joga az iránydíjszabás kiadására. A jogosultságok elbírálása kamarai jogkörben maradt. Az etikai-fegyelmi jogkör változatlanul fennáll.

Kezdeményezés az MMT Hon- és Rendvédelmi Szakbizottságának megalakítására

A Magyar Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozási törekvései és a NATO-tagságból fakadó kötelezettségek megkövetelik a védelmi logisztika, valamint ezen belül a katonai, védelmi minőségbiztosítás szabályozórendszerének a közösségi és szövetséges elvárásokkal szemben történő harmonizációját.

A Magyar Minőség Társaság folyamatosan igyekszik megfelelni a kor kihívásainak, így örömmel jelenti be, hogy megalakította Hon- és rendvédelmi szakbizottságát.

A MMT Hon- és rendvédelmi szakbizottságának célja, hogy:

- A hon- és rendvédelmi szervek és a velük együttműködő, a részükre szolgáltatást végző vagy termelő gazdasági szervezetek, valamint rendszer-, termék tanúsítást, minősítést végző hatósági, illetve akkreditált szervezetek kapcsolatát fejlessze, az egységes követelményrendszer kialakítását segítse;
- A minőségi, megbízhatósági és fenntartási kérdések összhangját, egyöntetű értelmezésének megteremtését támogassa;
- Az Európai Unióhoz való csatlakozási szándék, illetve a NATO-

tagsággal járó új, megnövekedett feladatok, elvárások megismertetését, a tapasztalatok átadását elősegítse;

- A felhasználók közös programok, fórumok keretében a termelő (gyártó) és szolgáltató szervezetek részére tevékenységüket és tapasztalataikat bemutassák;
- A hon- és rendvédelmi szervek bemutassák a termékek felhasználását, a különleges felhasználási körülményeket a gyártó számára, illetve elmondják úgy a negatív, mint a pozitív tapasztalataikat;
- A hon- és rendvédelmi szervek, valamint a hatósági, illetve akkreditált szervezetek egymásnak átadhassák az általuk alkalmazott termékek karbantartására, felhasználásra, minőségmegőrzésére született ötleteiket, tapasztalataikat és elgondolásaikat. Ezek a tevékenységek kedvezőek lehetnek mindegyik partner számára a további fejlesztések, gyártmányok kialakítása, a minőség fejlesztése és javítása területén, ugyanakkor a gazdaságosságot is javíthatja, mert a felhasználóktól nyert tapasztalatok felhasználása lehetőséget ad különböző költséges vizsgálatok mennyiségének, tartalmának csökkentésére;
- Konszenzusos megállapodások eredményeképpen egységes minőségbiztosítási rendszer- és terméktanúsítási követelmények, elvárások kerüljenek kialakításra a hon- és rendvédelmi feladatokkal kapcsolatba kerülő szervezetek között;
- Megismertesse a közbeszerzési eljárások potenciális résztvevőit a beszerzési tevékenység törvényes lefolytatásával, általános tapasztalataival;
- A közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatos ajánlatkérő minőségbiztosítási feladatokat bemutassa, a tapasztalatokat ismertesse, valamint az ajánlattevőkkel szemben támasztott minőségbiztosítási követelményeket egységes rendszerbe foglalja, értelmezze a közbeszerzési törvény alkalmazásában;

- Megfelelő platformmá váljon a hazai potenciális ajánlattevők felé a NATO szövetséges tagországok közbeszerzési eljárásaiban támasztott követelmények megismertetéséhez.

A MMT Hon- és rendvédelmi szakbizottságának tervezett tevékenysége:

- A minőségügyet érintő hon- és rendvédelmi feladatokból adódó aktualitásokat rendszeresen megjelenteti a MAGYAR MINŐSÉG című folyóiratban;
- Tanfolyamok, szakmai fórumok szervezésével részt vesz a hon- és rendvédelmi feladatokból fakadó ismeretek terjesztésében;
- A minőségügy és a hon- és rendvédelmi feladatok témakörét érintő szakmai pályázatot ír ki;
- Felhívja a fegyelmet és részvételt biztosít a szakterületet érintő aktuális rendezvényekre, programokra és kiadványokra.

Mindezek mellett a tagoknak a MMT egyéb, szokásos szolgáltatásainak igénybevételére is lehetőség nyílik. Így a MMT többek között:

- Hírdetési lehetőséget nyújt a MAGYAR MINŐSÉG című folyóiratban és más kiadványokban;
- Lehetővé teszi a MMT által szervezett MAGYAR MINŐSÉG HÉT konferencián, az ORSZÁGOS MINŐSÉGÜGYI KIÁLLÍTÁSON ÉS a MAGYAR MINŐSÉG HÁZÁBAN és egyéb rendezvényeken;
- Szakértői névjegyzéket vezet;
- Szakmai kiadványokat készít, jelentet meg és terjeszt;
- Belföldi és nemzetközi tudományos konferenciákat és rendezvényeket szervez;
- Folyamatosan gyűjti az ISO 9000 szabványsorozat, 14001 szabvány és AQAP NATO normatív dokumentum alapján tanúsított magyar szervezetek adatait, amelyeket katalógusban rögzít és kiadványokon is bemutat;

- Az Interneten minőségügyi adatbázist működtet;
- A tagok minden hónapban díjmentesen jutnak hozzá a Társaság **MAGYAR MINŐSÉG** című folyóiratához.

A MMTN Hon- és rendvédelmi szakmai bizottsága tevékenységét alapvetően műhelymunka jelleggel végzi.

A szakmai bizottság címe:

Honvédelmi Minisztérium Beszerzési Hivatal

1101 Budapest Salgótarjáni u. 18.

Tel.: 260-6170, fax: 262-9304

Postacím: 1475 Budapest Pf. 163.

A szakmai bizottság alakuló ülését a későbbiekben pontosított időpontban tartja.

Információt adnak:

Reizinger Zoltán mk. alezredes

illetve

A Magyar Minőség Társaságnál:

Füredi László (Tel.: 456-6946)

A magyar védelmi ipar / szolgáltatás és a katonai minőségügyi követelmények néhány aktuális kérdése című konferencia

A Magyar Minőség Társaság immár negyedik alkalommal rendezi meg - a HM, MH és a GM szerveivel együttműködve - a védelmi ipar és a minőségügyi kérdéseiről szóló konferenciát.

A rendezvény célja, hogy rávilágítson azokra a tényekre, feladatokra melyek a védelmi ipar / szolgáltatás helyzetét tükrözik, a katonai (NATO) minőségügyi követelményeinek megvalósítása vonatkozásában.

1. A konferencia ideje és helye: 2000. 06.08. 9.00-16.00-ig Honvédelmi Minisztérium Haditechnikai Intézet Budapest XII. Szilágyi Erzsébet fasor 20.

A konferenciával kapcsolatban információt ad és jelentkezni lehet: Magyar Minőség Társaság Füredi László Tel: 456-6946; Neumann Emese Tel.: 456-6952

A teljes jogú NATO taggá válásunk óta nincs már jogi akadálya sem annak, hogy a NATO minőségbiztosítási követelményeket érvényesíteni lehessen a védelmi ipar / szolgáltatás résztvevőinek. Így a védelmi ipar / szolgáltatás képes lehet arra, hogy a NATO kompatibilis előírásokat kielégítse. Tehát a védelmi ipar termékei / szolgáltatásai biztosítani tudják a fegyveres erők átalakításánál, korszerűsítésénél, a hazai képességek figyelembe vételével, a koalíciós kötelezettségek teljesítését.

Igyekezni fog a konferencia közreadni mindazokat a tapasztalatokat, melyek a fent említett területeknél a feladatok megvalósítása folyamán jelentkeznek.

Az érdeklődőket a Magyar Minőség Társaság szeretettel várja.

HUMÁN TÁJÉKOZTATÓ

A SZERVEZETI VÁLTOZÁS KAPCSÁN FELMERÜLŐ PROBLÉMÁKRÓL, A SZEMÉLYI ÁLLOMÁNYT ÉRINTŐ SZEMÉLYÜGYI ÉS HUMÁN FELADATOKRÓL

Ivanics József¹

A humán tevékenységet alapvetően meghatározó jogszabályok a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (HSZT) a hivatásos és szerződéses katonai szolgálati viszony létesítéséről, tartalmáról és megszüntetéséről szóló 13/1997. (V. 16.) HM rendelet, a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú tagjainak személyügyi nyilvántartásáról szóló 15/1997. (VII. 15.) HM rendelete alapján kell végezni, illetve végrehajtani.

A személyi okmányok és nyilvántartási iratok kitöltésére, vezetésére, kezelésére, megőrzésére, továbbá a nyomtatvány ellátás rendjére a Magyar Honvédség humán főcsoportfőnöke a 127/1997. számú intézkedésében rendelkezik. A személyügyi nyilvántartás vezetéséhez szükséges okmányokat és nyilvántartási iratok formáját és kitöltési útmutatóit a 1-14. számú melléklet tartalmazza.

A közalkalmazotti állománnyal kapcsolatosan a jelenleg érvényes munkaiügyi szabályokat a Munka Törvénykönyvről szóló 1992. évi XXII. törvény (Mt.) és a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) szabályozza a közalkalmazotti állomány jogviszonyának megszüntetésére, elbocsátására vonatkozó ügyeinek intézését.

Az 1999. októberi kormányhatározatban meghatározott strukturális átalakítás a Magyar Honvédség teljes személyi állományának jelenlegi beosztását és pályájának további alakulását érinteni fogja. A személyi állományt érintő változásokat úgy kell végrehajtani, hogy a honvédség védelmi képessége átmenetileg ne romoljon, továbbá képes legyen a NATO szövetségi rendszerében vállalt kötelezettségének teljesítésére.

---

1. Ivanics József mk. alezredes, MH Logisztikai Főigazgatóság humán főnök helyettes

Tekintettel arra, hogy a változások végrehajtása rövid távon a személyi állománynál a terhelések fokozását, a személyes, és családra is kiható nehézségek vállalását jelentik, ezért azokat körültekintő döntésekkel, illetve a lehetőségek adta keretek között a lehető legjobb feltételek biztosításával kell végrehajtani.

A kitűzött cél elérése érdekében a korábbinál szélesebb körű előkészítő, tervező és tájékoztató munkával, a szervezeti átalakítás során arra kell törekedni, hogy a honvédség struktúrájának és feladataiból eredő követelményeknek megfelelően alakuljon a hivatásos állomány életkori és képzettségi összetétele.

A szervezeti átalakítások sorozatával egyfajta leépítési folyamatként jelentős létszámcsökkentést kell bizonyos területeken elérni, másrésztől az új követelményeknek megfelelően a haderő építési folyamatoként új katonai szervezetek létrehozását, a szerződéses legénységi állomány-kategóriák létszámának növelését kell végrehajtani.

A Magyar Honvédség vezetésének a rövidtávú humánpolitikai koncepciója alapján célja a szerkezeti átalakítás folyamatában a szervezeti célok és a szolgálati érdekek szempontjából, a perspektivikus állomány lehetőség szerinti pályántartása, a szerződéses legénységi állomány és a tiszt-helyettes állomány növeléséhez szükséges alapfeltételek megteremtése, a személyi feltételrendszer biztosítása.

A honvédség szervezeti átalakítása új szervezeti formákra történő áttérésének végrehajtása során, a szervezeti változásban érintett személyi állomány helyzetének rendezését kellő körültekintéssel, az előrelátható következmények következetes számbavételével, humánusan megnyugtatóan, a lehető legkisebb konfliktusokat okozva kell előkészíteni és végrehajtani.

A szervezeti változás az állomány létszámának csökkentésével a hivatásos állomány egy részének helyőrség, illetve beosztás változásával jár. Az átalakítás sikeres végrehajtása érdekében biztosítani kell a személyi állomány nyílt, őszinte tájékoztatását.

A szervezeti változásban érintett katonai szervezeteknél bizottságot kell létrehozni, melynek kialakítását a 13/1997. (V. 16.) HM rendelet 8. §

(1) bekezdés szerint kell végrehajtani. A bizottság a személyi beszélgetések előtt ismerje meg az érintettek egyéni körülményeit, legyen birtokában mindazoknak az információknak, amelyek a személyi problémák lehetséges megoldását elősegítik. A bizottság személyi beszélgetések során tájékoztassa az érintetteket a jogaikról, illetve az esetleges továbbfoglalkoztatásuk lehetőségeiről.

A katonáállományt érintő döntéseknél a helyi sajátosságok mellett figyelembe kell venni:

- a speciális nem konvertálható képzettséget, a polgári életbe való visszailleszkedés nehézségét;
- a hivatásos állomány helyhezköötöttségét;
- a katonacsaládok létszámát, összetételét, a férj és a feleség azonos honvédségi munkahelyét, valamint a munkahely megszűnése esetén a családot érintő nem elhanyagolható létbizonytalanságot;
- a szolgálati viszonyhoz fűződő kedvezmények korlátozását, vagy azok elvesztését.

A közalkalmazotti állomány létszámának csökkentése, átcsoportosítása során a fő figyelmet az életkörülményekben várhatóan bekövetkező hátrányok számbavételére, azok csökkentésére, valamint az érintettek egzisztenciális érdekérvényesítésére kell fordítani.

Az átszervezések végrehajtásakor figyelmet kell fordítani arra, hogy az érdekképviseleti szervek a jogszabályban előírt jogukat - különös tekintettel véleményezési, illetőleg együttműködési jogosultságaikra - gyakorolhassák.

A katonai szervezeteket érintő szervezeti változások végrehajtása során, a hivatásos és a szerződéses állomány helyzetét a következők szerint kell rendezni.

A katonai szervezet megszüntetése (létszámcsökkentése) más szervezetbe történő integrálása esetén az eljárások a következők lehetnek:

Egy katonai szervezet megszüntetése esetén az adott szervezetre vonatkozó állománytábla hatályon kívül helyezésekor - a szervezési intézkedésben rögzített időpontnak megfelelően - minden beosztás megszűnik. Amennyiben a szervezet nem kerül megszüntetésre, akkor csak a helyesbítő ívnek megfelelően az állománytáblában megjelölt konkrét beosztások szűnnek meg.

1.) Abban az esetben, ha a hivatásos állományú részére a korábbi beosztásához képest magasabb beosztást ajánlanak:

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény 46. § (1) bekezdése alapján a hivatásos katona csak beleegyezésével nevezhető ki magasabb beosztásba. Ez viszont nemcsak az átszervezési időszakra vonatkozik, hanem a törvényalkotói szándékból adódóan általános jelleggel érvényes szabály.

Amennyiben a hivatásos katona a felajánlott beosztását nem fogadja el, az előjárók számára több lehetőség adódik:

- Ha valaki a szervezési intézkedéssel nem érintett időszakban nem fogad el magasabb beosztást, akkor marad az eredeti beosztásában, illetőleg azonos vagy annak megfelelő beosztásba helyezhető át, mert (az 56. § (3) bekezdés esetét kivéve) ehhez az áthelyezéshez nem szükséges az érintett hivatásos katona beleegyezése (47. § (1) bekezdése);
- Ha valakinek a szervezeti változás miatt megszűnik a beosztása és a neki felajánlott magasabb beosztást nem fogadja el, szolgálati viszonyát felmentéssel kell megszüntetni, mert ebben az esetben a munkáltatói intézkedés valós és egyben okszerű is (56. § (8) bekezdés). Amennyiben a felajánlott beosztás a korábinál magasabb és annak elfogadását az érintett alapos indok nélkül tagadja meg, vele a 63. § (4) bekezdésében foglalt szankció

alkalmazható (fele összegű végkielégítés). Alapos indok lehet ha házastárs egzisztenciája veszélybe kerül, a gyermekek iskoláztatása nem, vagy aránytalanul nagy nehézséggel oldható meg, a lakáshelyzet tartós különélést tesz szükségessé.

2.) Abban az esetben, ha a hivatásos állományú részére a korábbihoz képest azonos vagy alacsonyabb beosztás biztosítható, helyezetének rendezésére több lehetőség is adódik:

- Rendkívül fontos annak hangsúlyozása, hogy az átszervezés miatt szükségessé vált azonos szintű beosztásba történő kinevezéséhez az érintett hozzájárulása szükséges. A szervezési intézkedéssel nem érintett időszakban azonban az ilyen ajánlat visszautasítása esetén, de csakis ekkor van lehetőség arra, hogy kötelezik az érintettet a személyre szóló kinevezési parancs végrehajtására (pld.: végzősök esete). Az új beosztás elfoglalása után a hivatásos katona lemondással (53. § b pont) vagy közös megegyezéssel (53. § a pont, valamint az 54. §) alapján kérheti szolgálati viszonya megszüntetését. A lemondás esetében szolgálati viszonyát maximum 2 hónapon belül meg kell szüntetni, azonban ekkor a katona elveszíti a hivatásos szolgálat alapján a jogszabályban meghatározott jogait. Ha 25 évnél kevesebb tényleges szolgálati viszonyban eltöltött idővel rendelkezik, akkor tartalékos állományba, ha 25 év vagy annál több tényleges szolgálati viszonyban eltöltött idővel rendelkezik, akkor szolgálati nyugállományba kell helyezni, de nyugdíját csak a felső korhatár elérésekor (vagy annak elérése előtt) lehet folyósítani;
- A hivatásos állomány tagjának szolgálati viszonyát felmentéssel lehet megszüntetni, ha a hivatásos állomány tagja részére alacsonyabb szolgálati beosztás biztosítható, de azt nem fogadja el (56. § (3) bekezdés).

Mindkét előző esetben a felmentéssel történő szolgálati viszony megszüntetésekor a felmentési idő 6 hónap, melytől eltekinteni nem lehet. A felmentés időtartamának felére a katonát a szolgálati kötelezettség teljesítése alól mentesíteni kell. Indokolt esetben a szolgálati viszony megszüntetésére jogosult hatáskörileg illetékes eljáró a teljes felmentési időre is

mentesheti a szolgálati kötelezettség teljesítése alól a katonát. A felmentési idő legkésőbbi kezdete a katonai szervezetre vonatkozó szervezési időszak befejezésének időpontja.

Azon hivatásos katona, akinek szolgálati viszonya felmentéssel szűnik meg és tartalékos állományba kerül végkielégítésre jogosult (kivéve a 63. § (6) bekezdésében felsoroltakat).

A végkielégítés összegének felére jogosult a hivatásos állomány tagja, ha azért mentették fel, mert a létszámcsökkenés, illetve az átszervezés során a részére felajánlott beosztásba történő áthelyezéshez nem járult hozzá (kivéve, ha a hozzájárulását alapos indokkal tagadta meg (63. § (4) bekezdés).

- Indokolt esetben sor kerülhet a szolgálati viszony közös megegyezéssel történő megszüntetésére. *Ez esetben a következő törvényi korlátozásokra kell figyelemmel lenni:* ha a hivatásos katona kéri közös megegyezéssel a szolgálati viszonyának a megszüntetését, tartalékos állományba helyezése esetén nem jogosult végkielégítésre (63. § (1) bekezdés), nyugállományba helyezése esetén nem jogosult a 82/1993. (HK 26/I.) HM utasítás szerinti elismerésre, továbbá 50. életévének betöltéséig csak a megállapított nyugdíja 50 %-ának folyósítására jogosult, ha az állományilletékes parancsnok kezdeményezi közös megegyezéssel a szolgálati viszony megszüntetését, a tartalékos állományba helyezést, végkielégítés nem jár, nyugállományba helyezés esetén pedig a nyugdíjfolyósítás korlátozva lesz a (182. § (5) bekezdés) szerint. A Hszt. 182. § (6) bekezdése értelmében - kérelem esetén - a miniszter a szolgálati érdemekre, illetve szociális helyzetre való tekintettel az érintett javára engedélyezheti a megállapított szolgálati nyugdíj teljes összegben történő folyósítását;

A szervezeti változás során csak azon hivatásos állományúak szolgálati viszonyát érintő eljárás alá vonása lehetséges, akiknek beosztását a szervezeti változás ténylegesen érinti. Nincs törvényes lehetőség azonban arra, hogy a változás okán olyan hivatásos állományúakat vonjanak alá, - esetleges eltávolításuk érdekében - akiknek a beosztását a szervezeti változás nem érintette.

A közös megegyezésre vonatkozóan a fentiekben kifejtetteken túl fontos megjegyezni, hogy annak gyakorlatilag minden, a szolgálati viszonyra vonatkozó lényeges körülmény a tárgya lehet és nincs tartalmi különbség abban, hogy az adott tárgyú megállapodásnak ki a kezdeményezője.

- A szervezeti változással összefüggésben a szolgálat felső korhatárának betöltését megelőző 1 éven belül, a korhatár betöltéséig, illetve akinek a beosztása a jelzett okok miatt szűnt meg, de más beosztásba tervezett, legfeljebb 1 évig történő rendelkezési állományba helyezhető (44. § b) pont), vagy választhat hogy el akar menni közös megegyezéssel (54. § alapján). Ez az eljárási mód szerződéses állományú katonák esetében nem alkalmazható;
- Szerződéses állományú katonák esetében, ha szolgálati viszonyuk megszüntetésére létszámcsökkentés, illetve átszervezés miatt kerül sor a 230. §-ban foglaltakat kell alkalmazni. Szerződéses katona szolgálati viszonyát - mivel határozott idejű szerződésről van szó - felmentéssel nem lehet megszüntetni. A szerződéses katonáknak a jogutód szervezeteknél a szerződésüket módosítani kell, új katonai szervezeteknél történő alkalmazásuk esetén új szerződést kell kötni;
- A katonai szervezetek parancsnokai (vezetői) az átszervezésben érintett állományra vonatkozó személyi javaslataikat a feladat végrehajtásának befejezése előtt, legkésőbb 1 hónappal a döntésre jogosult előljáráshoz terjesszék fel **az alábbiak szerint:**

a.) névjegyzéken:

A katonai szervezetek összevonásából, vagy át- alárendeléséből, illetve más okból történő beosztás megnevezés változást.

b.) szolgálati jellemzésen:

- a szolgálati viszony megszüntetéseket;
- a magasabb hatáskörbe tartozó áthelyezést és kinevezést;
- a rendelkezési állományba helyezést.

3.) Eljárás a katonai szervezet gazdálkodó szervezetté történő átalakítása esetén:

Abban az esetben amely során egy katonai szervezet gazdálkodó szervezetté alakul át, a hivatásos és a szerződéses állomány tekintetében alapvetően a szervezet megszűnésének eset körét kell alkalmazni. Ekkor lehetőség van a hivatásos katonai jogviszony fenntartása mellett - ha a szolgálat érdeke indokolja - a Magyar Honvédség rendelkezési állományából (a Magyar Honvédség rendszeresített és költségvetési létszámát sem terhelők csoportja) vezényeltként a gazdálkodó szervezetnél történő munkavégzésre. A kezdeményezés a gazdálkodó szerv vezetőjének a joga.

4.) A katonai szervezet diszlokációja (beosztások átcsoportosítása) esetén követendő eljárás:

Valamely katonai szervezet más helyőrségbe történő diszlokációja az előkészítés időszakában különös körültekintést igényel. Ilyen esetben kiemelten kell törekedni a szolgálati és egyéni érdekek összeegyeztetésére.

Ha a katonai szervezet más helyőrségbe települ át - a helyőrségváltást vállalni nem tudók esetében - azt úgy kell tekinteni, mintha a diszlokáló szervezet minden beosztása megszüntetésre került volna. A személyügyi igazgatási eljárást ennek figyelembevételével és jogkövetkezményeivel kell lefolytatni, végrehajtani.

Tehát, amennyiben a katonai szervezet lényegében nem változik, csak más helyőrségben folytatja tevékenységét a hivatásos állomány tagja a más helységbe áthelyezést a család aránytalanul nagy sérelme miatt nem vállalja, akkor felmentéssel történő szolgálati viszonyának megszüntetése kezdeményezhető (56. § (3) bekezdés 3. gondolata) alapján.

Azon hivatásos és szerződéses állományú katonák esetében, akik a más helyőrségbe történő áthelyezés esetén a szolgálatot vállalják, lehetőség szerint elő kell segíteni a felvételi követelményeknek megfelelő nagykorú hozzátartozóiknak (feleség, gyermek) szerződéses állományba vételét, illetve szerződéses szolgálati viszonyuk fenntartását vagy közalkalmazotti jogviszonyuk folytatását az új helyőrségben.

5.) Az átszervezésben érintett közalkalmazotti állománnyal kapcsolatos eljárás rendje:

A közalkalmazotti állomány létszámának csökkenése, átcsoportosítása során, illetve az átalakítás végrehajtásakor a fő figyelmet az életkörülményekben várhatóan bekövetkező hátrányok csökkentésére, valamint az érintettek egzisztenciális érdekérvényesítésére kell fordítani.

Az átalakítás során csoportos létszámleépítésnek számít (Mt. 94/A.) ha a munkáltató a működésével összefüggő ok miatt a döntést megelőző féléves időszakra vonatkozó átlagos statisztikai létszáma szerint 20-nál több és 100-nál kevesebb közalkalmazott foglalkoztatása esetén legalább 10 fő, 100 vagy annál több, de 300-nál kevesebb közalkalmazott foglalkoztatása esetén legalább a közalkalmazotti állomány 10 %-a, 300 vagy annál több közalkalmazott foglalkoztatása esetén legalább 30 fő jogviszonyát kívánja harminc napon belül felmentéssel megszüntetni, köteles az érintett közalkalmazottak telephely szerinti illetékes munkaügyi központot a közlést megelőzően legalább harminc nappal írásban tájékoztatni. A munkáltató a munkaügyi központtal köteles közölni a létszámcsökkentéssel érintett közalkalmazottak személyi adatait, Társadalombiztosítási Azonosító Jelét, utolsó munkakörét, szakképzettségét, átlagkeresetét.

A döntést megelőzően köteles az üzemi tanáccsal, üzemi tanács hiányában a munkáltatónál érdekképviselettel rendelkező szakszervezetek, illetve a nem szervezett közalkalmazottak képviselőiből létrehozott bizottsággal konzultációt kezdeményezni. A konzultációnak ki kell terjednie a csoportos létszámcsökkentés elveire, a létszámcsökkentés elkerülésének módjára, illetve eszközére, vagy az azzal érintett közalkalmazottak számának csökkentésére, továbbá a következmények enyhítését célzó eszközökre. A konzultációt megelőzően legalább hét nappal a munkáltató köteles a közalkalmazottak képviselőivel írásban közölni a tervezett csoportos létszámcsökkentés okait, az érintett közalkalmazottak létszámát (foglalkoztatási csoportok szerinti megosztásban), a döntést megelőző időszakban foglalkoztatott közalkalmazottak létszámát, a létszámcsökkentés végrehajtásának tervezett időbeni ütemezését és szempontjait.

A konzultációt a csoportos létszámcsökkentésre vonatkozó döntést megelőzően legalább 15 nappal kell megkezdeni.

Az elbocsátásra kerülők közalkalmazotti jogviszonyának megszüntetésére a jelenleg érvényes munkaügyi szabályokat (az 1992. évi XXXI-II. törvény a közalkalmazottak jogállásáról, valamint az 1992. évi XXII. törvény a Munka törvénykönyvéről) kell alkalmazni azzal, hogy a felmentés a közalkalmazott írásbeli tájékoztatását követő 30 nap elteltével közzétehető, vagyis a felmentésről szóló értesítés mint okmány ekkor kézbesíthető.

A munkáltató katonai szervezet jogutódlással történő megszünése esetén a közalkalmazotti jogviszony nem szűnik meg és a közalkalmazottat a tényleges jogutódnhoz át sem kell helyezni. A közalkalmazotti jogviszony a munkáltató részéről ebben az esetben csak akkor szüntethető meg felmentéssel, ha a jogutód szervezetben megszűnt a közalkalmazott eredeti munkaköre, illetve nincs az iskolai végzettségének, képesítésének megfelelő munkakör, vagy az ilyen munkakörben történő alkalmazást a közalkalmazott - kinevezésének módosításával - nem vállalja.

Amennyiben a megszüntetésre kerülő katonai szervezet feletti fenntartói jog nem állami vagy helyi önkormányzati szervnek kerül átadásra, illetve a katonai szervezet vagy annak egy része gazdasági társasággá alakul át, a katonai szervezet közalkalmazottainak jogviszonya megszűnik a jogutód nélküli megszűnéssel (Kjt. 25/A).

Amennyiben az új munkáltató a továbbfoglalkoztatást vállalja, a közalkalmazottnak az írásbeli tájékoztatást követően 30 napon belül írásban nyilatkoznia kell arról, hogy hozzájárul-e továbbfoglalkoztatásához. Hozzájárulása esetén az új munkáltató szerződést köt a közalkalmazottal. Ezt követően a Munkatörvénykönyve hatálya alá tartozó munkaviszonyt létesít. Ha nem nyilatkozik, vagy nem járul hozzá a továbbfoglalkoztatásához, közalkalmazotti jogviszonya megszűnik.

A mindenkori költségvetési fedezet függvényében - miniszteri engedélyezés után - sor kerülhet korengedményes nyugdíjazásra, abban az esetben, ha a törvényi feltételeken (181/1996. (XII.6.) Korm. rend. és a módosítására kiadott 145/1997. (IX: 5.) Korm. rend.) túl legalább 10 éves honvédségi jogviszonnyal rendelkezik, és a munkaköre ténylegesen megszüntetésre kerül. A korengedményes nyugdíjazás engedélyezése esetén a közalkalmazotti jogviszony közös megegyezéssel kerül megszüntetésre. Amennyiben a korengedményes nyugdíjazásra vonatkozó közös meg-

egyezés nem jön létre, akkor a közalkalmazotti jogviszonyt felmentéssel kell megszüntetni és a járandóságokat ki kell fizetni.

A Magyar Honvédség átalakításával érintett állomány járandóságai

Hivatásos állomány

A szolgálat érdekében történő áthelyezéssel és vezényléssel kapcsolatos költségek egy részének honvédség által történő átvállalását jelenleg a 6/1991. (XI. 27.) HM rendelet, valamint a 66/1995. (HK 1/1996.) HM utasítás szabályozza. Eszerint a szolgálat érdekében áthelyezett és ezáltal helyőrség-változtatásra kényszerülő tisztek és tiszthelyettesek részére **a honvédség a következő juttatásokat (kedvezményeket) biztosítja:**

- A bútorok és egyéb ingóságok szállítása költségeit teljes összegben megtéríti;
- A régi, illetőleg az új lakáshoz igazodóan a honvédelmi miniszter 18/1996. HM rendeletben meghatározott mértékig terjedő költözködési költségátalányt fizet, melynek rendeltetése a bútorzat szállítás miatti rongálódások, illetőleg bútorcserékkel kapcsolatos többletköltségek ellensúlyozása;
- Az átköltöző házasárnál bekövetkezett jövedelemcsökkenés részbeni ellentételezéseként a honvédség legfeljebb 3 évi időtartamban jövedelem kiegészítést folyósít. Ennek maximális összege a kötelező legkisebb munkabérnek (jelenleg 25.500 Ft) első évben a 75 %-a, a második évben 60 %-a, a harmadik évben 50 %-a;
- Az áthelyezés miatt a családjától külön élni kényszerülő katona részére a honvédség térítésmentes szállást, ennek hiányában albérelti hozzájárulást biztosít. Ezen túlmenően a különélő katona a honvédségtől ingyenes, természetbeni étkezésre is jogosult.

A Magyar Honvédség átalakítása során a létszámcsökkentéssel érintett tisztek és tiszthelyettesek a 66/1995. (HK 1/1996.) HM utasítás alapján további kedvezményekre is jogosultak. **Ennek keretében:**

- Az átszervezés következtében új beosztásba kinevezett (áthelyezett) személy az új beosztás szerinti illetményre - az új beosztás elfoglalásának időpontjától függetlenül - a kinevezését (áthelyezését) követő hónap első napjától jogosult (2.§);
- Az új beosztásba áthelyezett tisztek és tiszthelyettesek illetményét - az általános szabályokhoz képest - kedvezőbben kell megállapítani (pl.: a megszűnő rendszeres pótlékok teljes összege, illetőleg az esetenkénti 50 %-a az alapilletménybe beépíthető) (3.§);
- Az önálló állománytáblával rendelkező katonai szervezet elöljáró parancsnoka a létszám feletti katona részére felettivé válásától számított további 4 hónapig engedélyezheti az illetmény kifizetését (4. §);
- Az áthelyezés miatt átköltözők illetményelőleg kérelmeinek teljesítése érdekében az elöljáró parancsnokságok az MH parancsnokától kérhetik az illetményelőleg keretek átmeneti kiegészítését (5.§);
- A helyőrségváltás miatt kollégiumba kerülő iskoláskorú gyermekek kollégiumi díját, valamint havi egyszeri utazási költségeit a honvédség átvállalja (6 §);
- Az új szolgálati helyen nem honvédségi kezelésű bölcsődébe, óvodába kerülő gyermekek utáni térítési díjhoz a honvédség hozzájárul (6.§ (4) bekezdés);
- A költözködési átalányt az állományilletékes katonai szervezet parancsnoka indokolt esetben 50 %-kal magasabb összegben is megállapíthatja (7.§);
- Az átszervezés során más beosztásba kerülő tisztek és tiszthelyettesek részére az átképzés (szaktanfolyam, stb.) költségeit a honvédség részben vagy egészben átvállalhatja, ha ahhoz a honvédségnek érdeke fűződik (10. §).

A haderőreformmal összefüggésben hivatásos állományból tartalékos állományba helyezett személy jogosult a végleges letelepedési helyének egy alkalommal történő megválasztására olyan településen, ahol a honvédelmi szerv lakással rendelkezik, ha HM rendelkezésű lakásban lakik és a szolgálati viszonyának megszűnése óta 5 év még nem telt el (6/1994. (IV. 30.) HM rendelet 5. § (3) bekezdés).

A diszlokáció folytán az áttelepülés miatt áthelyezett hivatásos állományú tagjának az új szolgálati helye szerinti településen e beosztása tartamára akkor is juttatható HM rendelkezésű lakás, ha esetében kizáró okok (HM rendelkezésű vagy önkormányzati lakását megvásárolta, lakásépítéshez vagy vásárláshoz a honvédelmi szervtől munkáltatói kölcsönt kapott, HM rendelkezésű lakásának bérleti jogviszonyáról térítés ellenében lemondott, a HM rendelkezésű lakásra fennálló bérleti jogviszonyának megszűnését követően a lakásban bérlőtársat vagy jogcím nélküli használatot hagyott hátra, lakáshasználatbavételi díjkülönbözet térítésben vagy csere-térítésben részesül) egyébként fennállnak (8. § (3) bekezdés).

A hivatásos szolgálati viszony megszűnéséről és annak módjáról, valamint időpontjáról az állományilletékes szerv személyügyi vezetője 15 napon belül írásban köteles tájékoztatni az illetékes helyi lakásgazdálkodási szervet (30. § (4) bekezdés).

A hivatásos szolgálati jogviszonyban álló személy a részére bérbe adott HM rendelkezésű lakás részleges felújításához - kivéve, ha a lakás új, részben vagy egészben felújított - részleges felújítási átalányra jogosult, ha a lakást szolgálati érdekből, helyőrség (település) változtatással is járó áthelyezés következtében kapta (32. § (1) bekezdés b) pont).

Az MH átalakítása következtében új helyőrségbe költöző hivatásos állományú tag HM rendelkezésű lakása visszaadásával kapcsolatos kötelezettségének szabályait a 63/1995. (HK 33.) HM utasítás szabályozza részletesen (47. §).

A munkáltatói kölcsön visszafizetésének időtartama alatt - indokolt esetben és kérelemre - a törlesztés legfeljebb 2 éves időtartamra felfüggeszthető, ez esetben a futamidő változatlanul hagyása mellett a tartozás havi törlesztő összegét kell megnövelni. A munkáltatói kölcsönből fennálló tartozás összegét nem lehet elengedni (161. § (3), (4) bekezdés).

A munkáltatói kölcsönből fennálló tartozást változatlan feltételekkel törlesztheti az, akinek szolgálati - vagy munkaviszonya a haderőreform kapcsán önhibáján kívül (az Országgyűlés által elrendelt létszámcsökkenés vagy átszervezés miatt) szűnt meg. Fel kell mondani azonban a munkáltatói kölcsönt és vissza kell vonni a már jóváírt engedményt, ha az érintett az építkezés befejezését az építési engedélyben meghatározott határidőig lakhatási engedéllyel, továbbá az önkormányzati lakás megvásárlását a munkáltatói kölcsön folyósításától számított 6 hónapon belül az adásvételi szerződéssel nem igazolja (168. § (1) bekezdés).

Ha a munkáltatói kölcsöntámogatásban részesített személy szolgálati, köztisztviselői vagy közalkalmazotti jogviszonya a kölcsön teljes kiegyenlítése előtt megszűnt, az új munkáltatója a még ki nem egyenlített teljes kölcsöntartozást átvállalhatja (172. §).

A hivatásos állomány tagjának albérleti díj hozzájárulás fizethető, ha - vezénylés esetét kivéve - szolgálati helyén nyilvántartott lakásigénylése van és a szálló férőhelyen történő elhelyezése helyhiány, továbbá méltányolható egyéni vagy családi körülményei miatt nem lehetséges (178. §).

Humán szolgáltatások

A tartalékos állományba kerülő hivatásos katonák, illetve az elbocsátásra kerülő közalkalmazottak elhelyezkedésének segítése érdekében - a jogszabályokban előírt feltételek biztosításán túl - a helyi humánszerveknek szoros kapcsolatot kell kialakítani a központi és regionális munkaügyi szervekkel. Az **MH Szociálpolitikai Alapítványa**, a HVK humán főcsoportfőnökének szakmai felügyelete mellett működő **Munkaerőpiaci Innovációs Iroda (továbbiakban Iroda)** segíti az átképzések szervezését. Az Iroda a belső és külső munkaerő közvetítés feladatainak ellátásával járul hozzá az MH-ből önhibájukon kívül kikerülő munkaerőpiaci pozíciójának javításához.

A létszámleépítés kezelésére az érintett katonai szervezeteknél helyi szinten **Munkabahelyezést Elősegítő Bizottság (MEB)**, honvédségi szinten pedig **Központi Munkabahelyezést Elősegítő Bizottság (KMEB)** kerül létrehozásra és működtetésre.

A haderő-átszervezés hatásaként keletkező egyéni válsághelyzetek kezelésére, valamint az állomány széleskörű tájékoztatása érdekében a személyi állomány névtelenül és ingyenesen veheti igénybe a **Humán Tanácsadó Telefonszolgálat** szolgáltatásait.

A csapatpszichológusi hálózat a kialakuló konfliktushelyzetek megoldásában egyéni szükséglet és igény szerint vesz részt.

A haderő-reformban érintett katonai szervezeteknél, a vonatkozó VKF-i intézkedés és HVK HFCSF-i szakutasítás értelmében **Családtámogató Szolgálat** fog működni.

A HVK HFCSF szakmai koordinálása mellett MH szintű **Krisis Kezelő Szolgálat** áll majd rendelkezésre.

A diszlokáció folytán más helyőrségben szolgálók munkabajárással kapcsolatos költségeit teljes egészében a munkáltató fizeti meg (jogsabályi feltétel megteremtése). Meg kell vizsgálni és szükség szerint be kell indítani a helyőrségek közötti honvédségi járatokat.

*A nyugállományba kerülők részére kiadásra kerül az **Obsitos** című tájékoztató füzetet, melyből az érintettek információt kapnak jogaikról, járandóságaikról.*

Az átalakítás során folyamatos információgyűjtést kell szervezni az állomány hangulatának mérése céljából.

SZAKTÖRTÉNET

A II. VILÁGHÁBORÚ HARCKOCSIJAI

Gyarmati József¹

A 20. század elején a világ hadseregeiben széles körben elterjedtek a sorozatlövő fegyverek, ami gyökeresen megváltoztatta a hadviselés formáját. A jelentős hatásos lőtávolsággal és tűzgyorsasággal rendelkező géppuskák elöl a katonák a lövészárkokban kerestek menedéket. A lövészárkokat szögesdrót akadályokkal, aknamezőkkel védték az ellenséges gyalogság rohamai ellen. A hadsereg a föld alá bújt és olyan erejű védelmet hozott létre, amit egy másik hasonlóan felfegyverzett gyalogság már nem vagy csak nagy véráldozat árán tudott áttörni. Az I. világháborúban a hadviselők sorra keresték a probléma lehetséges megoldási formáit. A sok változat közül egyik a harckocsi lett. Az ötlet egyáltalán nem volt új, már Nagy Sándor idejében felvetődött egy olyan haditechnikai eszköz bevezetése, amely mozgóképes, védelmet nyújt a kezelői számára és megfelelő tűzerejű fegyverekkel is fel van szerelve. A megvalósításra 1916. szeptember 15.-ig, közel két és félezer évet kellett várni, amikor a világtörténelem első harckocsitámadása megindult.

Az I. világháború csak megteremtette a harckocsit, viszont pontosan nem alakította ki az eszköz műszaki paramétereit és a leghatásosabb alkalmazásának a harcászati-hadászati elveit. Nehezítette az alkalmazási elvek kidolgozását a harckocsikkal párhuzamosan megjelenő páncéltörő fegyverek. Nem volt pontosan meghatározva a harckocsi csapatok együttműködése a többi fegyvernemmel. A két világháború közötti időszakban két nézet terjedt el. Az egyik szerint a harckocsi csapatokat nem lehet önálló fegyvernemként kezelni, és szétszítva a gyalogság támogatására kell őket használni. Ezt a nézetet támogatta a brit és a francia hadvezetés I. világháborúban győztes tábornokai. A másik nézet szerint koncentráltan nagy tömegben kell bevetni. A nagy tömegben bevetett harckocsik az ellenséges védelmi vonalakat megfelelő szélességben áttörik és utat nyitnak az őket követő gyalogságnak. A harckocsik ezután a hadászati mélységben manőverezve elfoglalják a közlekedési csomópontokat, raktárakat, a hidakat és az egyéb katonai szempontból fontos létesítményeket, így lehetetlenné téve az

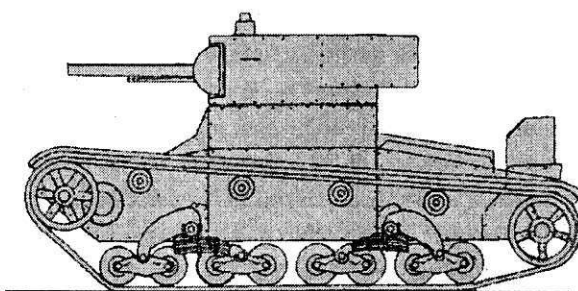
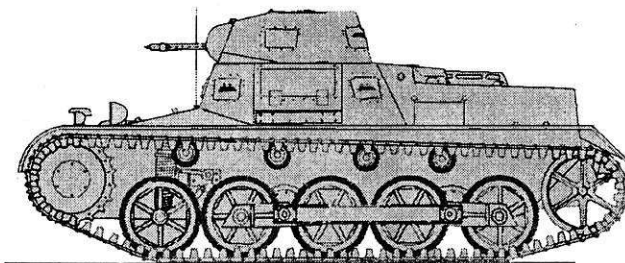
---

¹Gyarmati József százados,ZMNE.- Haditechnikai tanszék doktorandusz.

ellenség visszavonulását. A cél tehát nem egyszerűen a szemben álló fél hátranyomása és területének az elfoglalása, hanem a harckocsi csapatokkal együttműködő gyalogság segítségével annak beke-rítése. Kidolgozói a brit *J.F.C Fuller* és *Basil Liddel Hart*, nézeteik saját hazájukban és a velük szövetséges Franciaországban nem leltek komoly támogatásra, felkeltették viszont a német és a szovjet katonai vezetés ér-deklődését.

A helyzet koránt sem volt egyértelmű, a páncéltörő fegyverek olyan fejlődésen mentek keresztül, ami komolyan megkérdőjelezte a nézet alkalmazhatóságát. A katonai teoretikusok, közöttük magyar tábornokok is, sokat vitatkoztak arról, hogy a koncentráltan bevetett harckocsiknak van-e esélyük a páncéltörő fegyverekkel szemben.

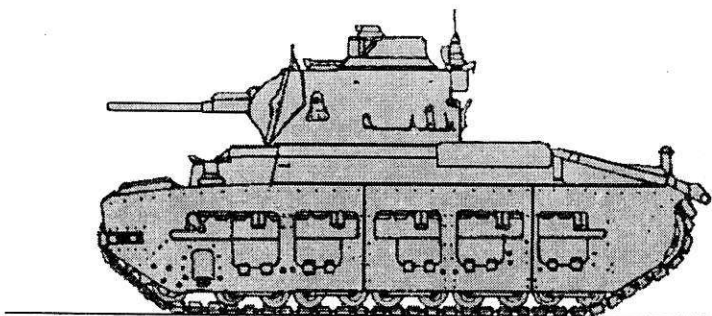
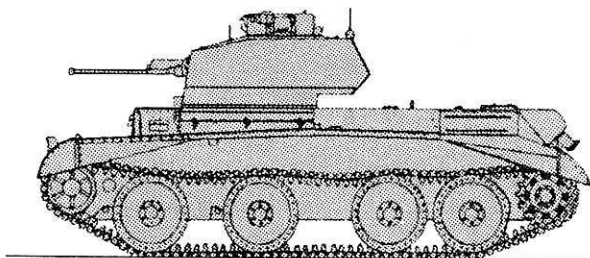
A II. világháború előestélyén a spanyol polgárháborúba, két nagyhatalom, Németország és a Szovjetunió is bekapcsolódott. A nagyhatalmak célja, ami talán még a politikai célokat is megelőzte, az új haditechnikai eszközök közöttük a harckocsi kipróbálása volt. Németország a *PzKpfw I*, a Szovjetunió a *T-26 típus*t vonultatta fel.

A spanyol polgárháborúban szembenálló harckocsik a PzKpfw I (felső kép) és a T-26 alsó (kép)

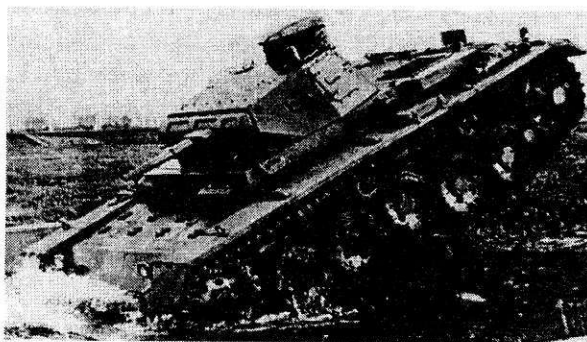
A *PzKpfw* I tömege 5 tonna, páncéljának maximális vastagsága 13 mm sebessége úton elérte a 40 km/h-t, fegyverzetét két 7,9 mm űrméretű géppuska alkotta. A **T-26** tömege 10,3 tonna, fegyverzete egy 45 mm űrméretű harckocsiágyú, sebessége 27 km/h volt. A háborúban a szovjet harckocsik jelentősebb számban vettek részt. A két harckocsi összecsapásáról érdemben nem lehet beszélni, hiszen a *PzKpfw* I géppuskái komoly veszélyt nem jelentettek az orosz páncélosokra. A T-26 harckocsik ellenfele inkább a német **37 mm űrméretű páncéltörő ágyúk** voltak, melyek komoly veszteségeket okoztak a nagy tüzérvél rendelkező, de alacsony páncélvédettségű és meglehetősen lassú szovjet harckocsiknak. A háború nem döntötte el a vitát a két alkalmazási nézet között. *Fuller ezredes* és követői saját elképzeléseiket látták igazolni. A brit és francia vezetés megmaradt korábbi álláspontja mellett. A szovjetek azt a következtetést vonták le, hogy a páncéltörő ágyúk kerekedtek felül a harckocsikkal vívott harcban és ennek megfelelően átszervezték haderejüket. A korábban önálló feladatok megoldására szánt páncélos hadtestjeiket felosztatták és a harckocsikat a gyalogság között osztották szét azok támogatására. Döntésük, mint később kiderült hibás volt. Ennek ellentételezéseként viszont szerencsésen körvonalazták az eszköz szükségesen műszaki paramétereit. A spanyol polgárháború igazolta, hogy önmagában a nagy tüzérő nem elegendő. A harckocsiban a tüzérő-mozgékony-ság-páncélvédettség hármastételre születt meg 1939-ben a **T-32** majd 1940-ben a **T-34**, 25 tonna tömeggel, 52 km/h maximális sebességgel, és egy 76,2 mm űrméretű harckocsiágyúval.

Nagy Britannia hagyományos elképzeléseinek megfelelően két harckocsi típussal készült a háborúra. Egy nagy páncélvédettségű de lassú típussal, amelynek feladatául a gyalogság támogatását szánták és egy könnyebb alacsonyabb páncélvédettségű de gyors mozgékony harckocsivalaminek a gyorsan mozgó gépesített csapatok támogatása lett a feladata. A "**gyalog-sági**" harckocsi a **Matilda II** 29 tonna tömegű, 40 milliméter űrméretű ágyúval rendelkező és 27 km/h sebesség elérésére alkalmas harckocsi volt. A "**lovassági**" harckocsi a **Cruiser Tank Mark IV** tömege 15 tonna, sebessége 48 km/h, fegyverzete 40 mm űrméretű ágyú.

*Nagy Britannia ezzel a két típussal készült a háborúra
a Cruiser Tank Mark IV (felső kép) és a Matilda II (alsó kép)*

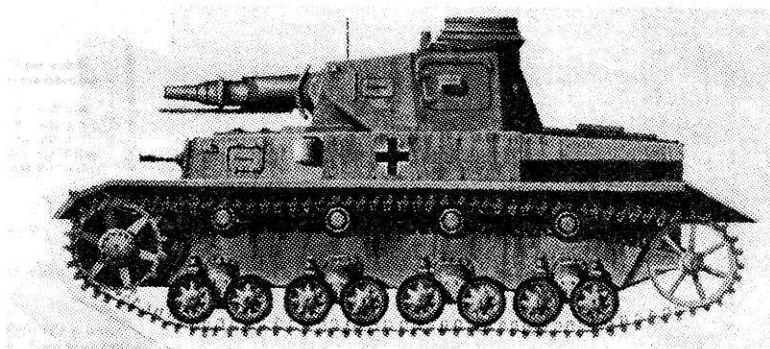
A német közepes harckocsi, amit hadászati elveiknek megfelelően áttörésre és mélységi manőverekre szántak a **PzKpfw III** típus volt. Tömege 20 tonna, maximális sebessége 40 km/h, fegyverzete kezdetben 37 mm űrméretű ágyú, homlokpáncéljának vastagsága 30 mm.

A német közepes harckocsi a háború elején a PzKpfw III

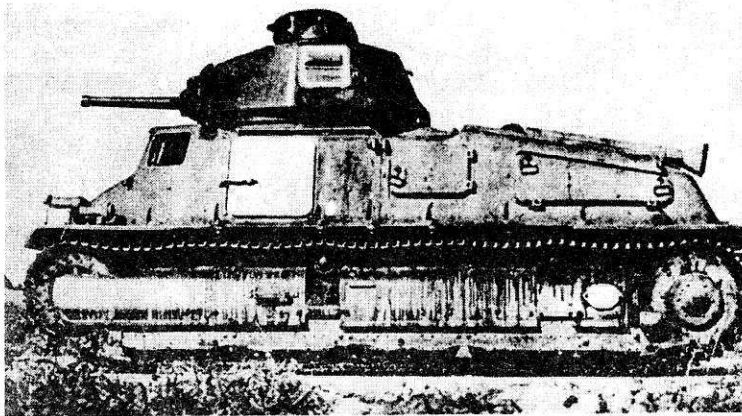
A PzKpfw III mellett létrehoztak egy másik típust, amelynek inkább támogató feladatok szántak. A **PzKpfw IV D** 20 tonna tömegű, 20 mm-es homlokpáncéllal és 75 mm ürméretű L/24 rövid csövű löveggel szerelték fel, maximális sebessége 30 km/h.

A PzKpfw IV típust a gyalogság támogatására tervezték

Franciaország páncélos csapatait alapvetően két fő típussal szerelte fel. A **SOUMA S-35** tömege 20 tonna, sebessége 40 km/h, homlokpáncéllal 55 mm, fegyverzete 47 mm ürméretű harckocsiágyú. A közepes harckocsi hármas követelményrendszerét talán ez a típus képviselte a legjobban a nyugati fronton. Tűzerőben és védettségben felülmúlta a német **PzKpfw III-at** és mozgékonyágban sem maradt le mögötte. Hátrányos tulajdonsága volt viszont, hogy a toronyban csak egy kezelőnek jutott hely, akinek egyszerre kellett ellátni a parancsnoki és a fegyverek kezelőinek a funkcióját, ellentétben a német és brit harckocsiknál, ahol a parancsnokot függetlenítették minden egyéb feladattól. A francia nehézharckocsi a **Char-B** még az I. Világháborús típusokat képviselte. Tömege 32 tonna, sebessége 27 km/h, páncéllal 60 mm, fegyverzete egy 47 mm ürméretű ágyú és a törzsben elhelyezett 75 mm ürméretű tarack. Az S-35 harckocsihoz hasonlóan a parancsnok itt sem volt függetlenítve.

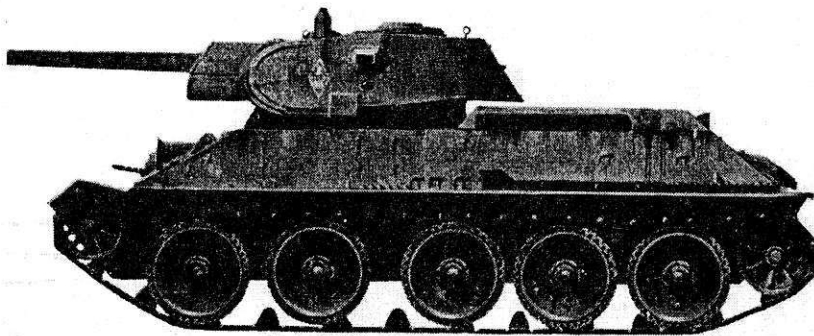

A PzKpfv III ellenfele 1940-ben a francia S-35

1940 tavaszán csaptak össze ezek a típusok. A különböző harckocsikról jól látható, hogy jelentős különbség közöttük a harcászati-műszaki paraméterekben nem volt, sőt a brit és francia harckocsik valamivel nagyobb tüzert és egyértelműen jobb védettséget képviseltek. A hadjárat mégis a német hadsereg, a hadtörténelemben addig még soha nem tapasztalt látványos és gyors sikerét hozta, amit egyértelműen az alkalmazott hadászati elveknek tudhatunk be. Egyes hadtörténészek úgy jellemzik az erőviszonyokat, hogy a németeknek háromszor ezer, a szövetséges brit és francia erőknek pedig ezerszer három harckocsija volt. A nagy kérdés eldőlt. A harckocsik nagy tömegben bevethetők és alkalmazhatók önálló manőverekre. A hadjárat viszont a harckocsi műszaki paramétereinek a növelésére ösztönözte a német vezetést. A brit expedíciós hadsereg mintegy 50 Matilda I és Matilda II harckocsija Arras városánál ellentámadásba ment át. A német harckocsik és páncéltörő ágyuk tehetetlenek voltak a 60, illetve 80 milliméteres homlokpáncélzattal felszerelt brit páncélosokkal szemben. Az ellentámadást csak a légvédelmi ágyuk és tábori tarackok tüzevel tudták megtörni. A franciaországi tapasztalatok alapján a PzKpfw III számára 50 milliméter űrméretű L/60 kaliberhosszúságú harckocsiágyút terveztek és a homlokpáncélt egy 30 milliméter vastagságú előtét-páncéllal erősítették meg, hogy az ellenálljon a brit 40 mm űrméretű harckocsiágyúk tüzenek. A Matilda és a Char-B harckocsik feltűnésének a hatására pedig felgyorsították a német nehézharckocsi, a későbbi legendás **Tigris** tervezését. *Hitler* brit és francia típusok alapján egy olyan új német

nehézharcokocsit követelt ami ellenáll a páncéltörő ágyuk tüzének.

1941 nyarán **3200 német** páncélos támadta meg az **orosz** haderő közel **20000** tankját. A német alapharcokocsi a már 50 mm űrméretű L/45 kaliberhosszúságú löveggel felszerelt **PzKpfw III**, de a német harcokocsik egyharmadát még mindig a csak géppuskákkal felszerelt **PzKpfw I** és **PzKpfw II** típusok alkották. Az orosz hadsereg harcokocsi állományának a zömét a Spanyolországból ismert **T-26** és **BT** harcokocsik alkották, melyek harcászati-műszaki paramétereikben alulmaradtak a német PzKpfw III harcokocsival szemben. A spanyol polgárháborút követően az szovjet hadvezetés harcokocsi csapatainak az átszervezése mellett döntött. Az elhatározás helytelensége a finn-szovjet téli háború és a mandzsúriai harcok után derült ki. A vezetés a páncélos hadtestek újrafelállítása mellett döntött. A német támadás az átszervezés kellős közepén érte őket. A hadseregben és az állami vezetésben uralkodó viszonyok miatt a gigantikus méretű Vörös Hadsereg harcértéke csekély volt. Harcokocsijainak nagy része mozgásképtelenül javításra várt. Így már könnyebb elképzelni, hogy **a támadás első hónapjában** a koncentráltan bevetett, fegyelmezett német erők mintegy **17000 orosz** páncélost semmisítettek meg. A német katonáknak viszont nem csak sikerben, hanem meglepetésben is részük volt az orosz pusztákon. A támadás idejében az oroszok mintegy **1100 darab T-34/A közepes és 500 darab KV-1 nehéz harcokocsival rendelkeztek**, melyek műszaki paramétereikben jelentősen felülmúlták a német típusokat.

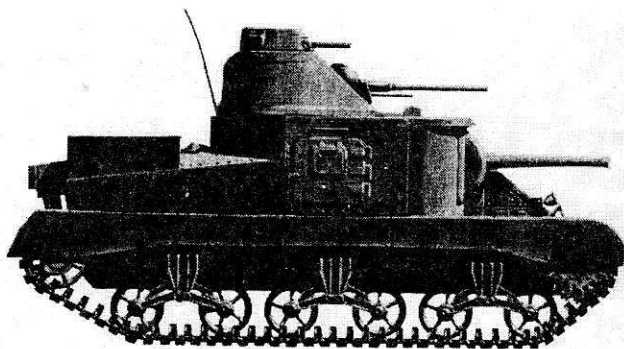
Ami meglepetést okozott a német hadseregnek a T-34

A T-34/A a T-32 harckocsiból, a spanyol polgárháború tapasztalatai alapján lett kifejlesztve. Itt mutatkozott meg leginkább, hogy a szovjet vezetés határozta meg a legjobban a közepes harckocsi műszaki paramétereit a II Világháborút megelőzően. A T-34/A tömege 25 tonna, sebessége 52 km/h, páncél 45 mm amit a későbbi B és C változatoknál 60 illetve 75 mm vastagságúra növeltek, fegyverzet 76,2 mm űrméretű harckocsiágyú. A PzKpfw III harckocsihoz képest tehát nehezebb, mozgékonyabb és nagyobb tűzerőjű volt. A KV-I nehézharckocsi tömege 43,2 tonna, páncélzata 75 mm, fegyverzete 76,2 mm űrméretű ágyú, sebessége 35 km/h. A német csapatok 1941 és 1942 évi sikerei inkább a jobban kiképzett fegyvermezett hadseregnek és a hadműveletek szakszerű és előrelátó megtervezésének tudható be, mintsem harckocsijai harcászati-műszaki paramétereinek.

A szovjet oldalon megjelenő új típusok fejlesztésre készítették a német mérnököket. Átmeneti megoldásnak látszott a meglévő PzKpfw IV harckocsi fejlesztése. A PzKpfw IV harckocsit alapvetően támogató feladatra tervezték, de a 75 mm űrméretű lövegével ez a típus volt az egyetlen, ami képes volt kilőni a T-34-et. A lövegő viszont mindössze L/24 kaliberhosszúsággal rendelkezett és így meglehetősen kicsi volt a hatásos lőtávolsága. Az 1942-ben megjelenő PzKpfw IV F2 változatot 75 mm űrméretű de L/43-as löveggel szerelték, páncélzatát 60 mm vastagságúra módosították. A változtatások hatására kiegyenlítették az orosz harckocsik fölényét. A konstruktőrök és a német vezérkar nem ezt tekintette a végső megoldásnak. Az orosz harckocsiknak nem csak a paramétereik voltak újszerűek, hanem a páncéltest és a torony geometriai formái. Az orosz tervezők szakítottak a hagyományosan használt merőleges síklemezekkel, helyette öntéssel kialakított, megfelelően lekerekített és döntött formákat alkalmaztak, ami már önmagában növelte a harckocsi védettségét. A német konstruktőrök felhasználva ezeket a tapasztalatokat kezdték meg az új német közepes harckocsi a **Párduc** tervezését.

Az Egyesült Államok számára 1940-től kezdett nyilvánvalónak látszani, hogy nem tudja magát mentesíteni az európai háborútól. Az addig elhanyagolt páncélos csapatainak fejlesztését is ekkor kezdték meg. Mintául a német PzKpfw IV harckocsi szolgált és ennek alapján határozták meg *közepes harckocsijuk* a későbbi **M4** paramétereit, tömege 25-30 tonna, fegyverzete legalább 75 mm űrméretű löveg. Hiánypótlónak, átmeneti megoldásnak számított a már 1939-ben elkészült M3 harckocsi.

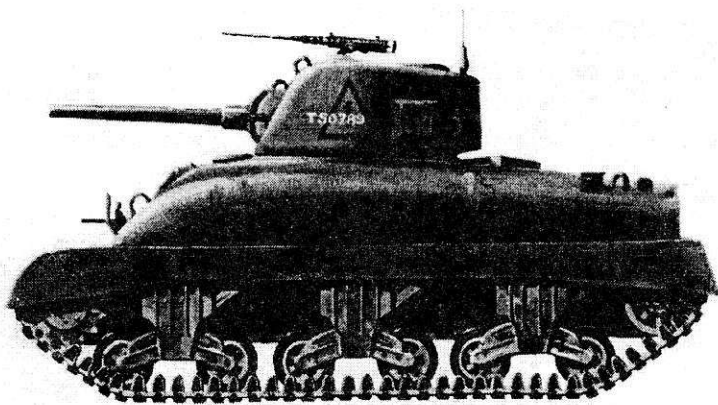
Tömege 27 tonna, sebessége 42 km/h, páncélja 56 mm, fegyverzete 75 milliméter űrméretű L/28,5 kaliberhosszúságú löveg. 1942 nyarán érkeztek meg az észak-afrikai hadszíntérre, ahol a brit páncélosok meglehetősen szorult helyzetbe kerültek az őket lényegesen felülmúló német harckocsiktól.

Az 1942 évi hadműveletek amerikai típusa az M3

Az Egyiptomot védő brit 8. hadsereg kötelékéből ekkora már kivonták a Matildákat, a meglehetősen lassú harckocsik könnyű célpontot nyújtottak a német légvédelmi és páncéltörő ágyúknak. 1942 nyarán az alapvető brit harckocsi a **Crusader II** volt, tömege 20 tonna, páncélzata 49 mm, sebessége 42 km/h, fegyverzete 40 mm űrméretű L/50 harckocsiágyú. Mozgékonyságban egyenrangú, de tüzérszerepben és páncélvédettségben elmaradt nagy ellenfelétől a PzKpfw III-tól. Nagy problémát jelentett a brit harckocsizók számára a nem megfelelő űrméretű harckocsiágyú. Ezzel a fegyverrel szemben ugyanis kettős követelményt kell támasztani. Az ellenséges harckocsik ellen nagy kezdősebességű és tömegű páncéltörő lövedék, a gyalogság, valamint a páncéltörő fegyverek ellen megfelelő repeszhatású gránát. A megfelelő kezdősebességhez elégséges csőhossz a repeszhatáshoz és lövedéktömeghez pedig megfelelő űrméret volt szükséges. A brit harckocsiágyú űrmérete 40 mm volt; ez ekkor már a harckocsik elleni harchoz sem volt elegendő, gránátjának a repeszhatása pedig csekély volt, ezért ki volt szolgáltatva a német harckocsiknak és páncéltörő ágyúknak. Az **El-Alamei**-ni ütközetig készült el az 57 mm űrméretű brit harckocsiágyú amivel a Crusader III-at fegyverezték fel. Ez a típus már egyenrangú

ellenfele volt a német páncélosoknak. Az ütközetben viszont már nem a brit, hanem az amerikai harckocsik alkották a 8. hadsereg ütőerejét. Az M3 75 milliméter űrméretű lövegével felülmúlta a PzKpfw III és a PzKpfw IV L/24 változatait. A fordulópontot hozó ütközetben mutatkozott be az **M4** harckocsi, amelyet a britek **Sherman** névre kereszteltek. Ez a típus lett az amerikai, a brit, a szabad francia és lengyel hadsereg alaptípusa a háború végéig.

Az amerikai hadsereg alap típusa az M4

Alapváltozatának tömege 30 tonna, fegyverzete 75 mm űrméretű L/37,5 kaliberhosszúságú löveg, páncélzata 51 mm, a páncéltestet orosz mintára megfelelő mértékben döntött lemezekből és legömbölyített idomokból állították össze, hogy a védettséget a geometria segítségével is növelni lehessen.

Németország az új közepes és nehéz harckocsijait 1943-ban vetette be. A nehéz harckocsi fejlesztéssel már 1942-ben elkészült, a teszteléseket követően és **PzKpfw Tiger Ausf H** néven rendszeresítették a legendás harckocsit. Nemcsak tűzereje és páncélvédeltsége tette félelmetessé, hanem méretei és tekintélyt parancsoló kinézete. A szövetségesek a típus után minden német harckocsit Tigrisnek neveztek. Lélektani hatása legalább annyit jelentett mint 88 mm űrméretű ágyúja.

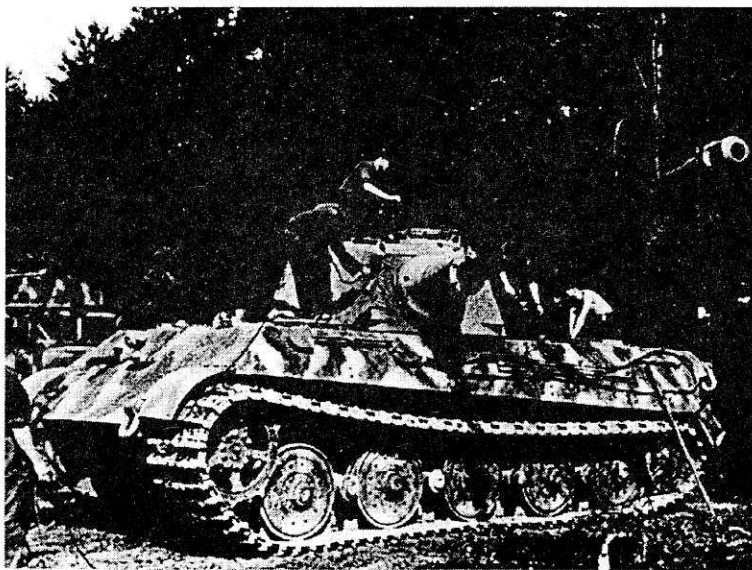
A német hadsereg legendás harckocsija a TIGRIS

A Tigris mégis egy régi tervezési stílus utolsó harckocsijának lehet tekinteni mint egy korszakalkotó újnak. A harckocsi tervezését jóval a T-34 illetve Sherman harckocsik megjelenése előtt kezdték el. A páncéltét közel merőleges lemezekből állították össze. A harckocsi tömege 55 tonna, páncélzata 110 mm, fegyverzete 88 mm űrméretű L/56 kaliberhosszúságú harckocsiágyú, sebessége 37 km/h. Mindössze 1355 darabot gyártottak belőlük, ami összehasonlítva a T-34 és a Sherman külön-külön több mint 40000 példányával jelentéktelennek tűnhet, mégis sokkal híresebbé vált azoknál. A lövegével minden más harckocsit képes volt kilőni nagy távolságról, páncélzata szemből még 1944-ben is megvédte a szövetséges páncéltörő és harckocsiágyúk tüzétől. ***Harci statisztikák alapján egy Tigris kilövéséig 8 darab T-34, illetve 5 darab Sherman semmisült meg.*** A veszteségeinek a jelentős részét nem is az ellenség okozta, hanem a harckocsi hatótávolsága. A rendkívüli tömegű harckocsihoz ugyanis a német fejlesztők nem tudtak időben megfelelő teljesítményű, alacsony fogyasztású dízel motort szerkeszteni, ezért kényszerből egy 694 LE teljesítményű, nagy fogyasztású Otto motort kapott a kocsi. A nagy fogyasztás

alacsony hatótávolságot eredményezett és gyakori feltöltést követelt. Feltöltés nélkül a harckocsi egy harcnapot sem volt képes üzemelni. Sorsuk ezért gyakran az lett, hogy a kezelőik saját kezükkel robbantották fel a kiszáradt Tigriseket, nehogy az ellenség kezébe kerüljön. A Tigris harckocsikat zászlóaljakra szervezve hadtestnek vagy hadseregnek rendelték közvetlenül alá.

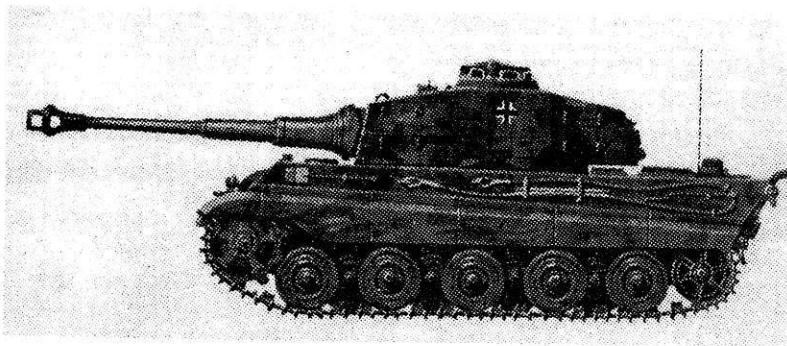
Közepes harckocsi kategóriában Németország új harckocsija a **Párduc**. Tömege 44 tonna, páncéljának vastagsága 100 mm, sebessége 55 km/h, fegyverzete 75 mm űrméretű L/70 kaliberhosszúságú harckocsiágyú. A tervezést a T-34 megjelenésének hatására 1942 elején kezdték el és az első elkészült példányokat 1943 nyarán kapták meg a csapatok. A fejlesztői munka ütemét rendkívülinek tekinthetjük.

Az új német közepes harckocsi a Párduc

De a felgyorsított tervezés sok konstrukciós problémát hagyott a harckocsiban. 1944 elején a Tigris és a Párduc harckocsik előnyös tulajdonságait ötvöző német harckocsi a **PzKpfw VI Tiger II** készült el, amit a szövetségesek **Királytigrisnek** neveztek el. A harckocsi tömege 69,4 tonna, páncélzata 185 mm, sebessége 32 km/h, fegyverzete 88 mm űrméretű L/71

kaliberhosszúságú harckocsiágyú. A II Világháború legerősebb harckocsi-ja volt. Szemből szinte sebezhetetlen, lövegével minden korabeli típust képes volt megsemmisíteni azok hatásos lőtávolságán kívül. Kevesebb mint 500 példány készült belőlük. Formájában, arányaiban a mai modern harckocsikat idézi. Egy *"Király"* akár *egy ellenséges harckocsi zászlóalját is képes volt megsemmisíteni*. Veszteségeit, mivel kilóni nem tudták a *"kisebb"* testvéréhez hasonlóan főleg az üzemanyaghiány vagy meghibásodás okozta.

A II világháború legerősebb harckocsija a Királytigris

Az új német harckocsikra a szovjet és az amerikai vezetés különböző képen reagált. A szovjet konstruktőrök kicserélték a T-34 tornyát és fegyverzetét és komoly mértékben megerősítették a páncélzatot. Az új harckocsi a **T-34/85** 1943 végén jelent meg a csapatoknál, tömege 32 tonna, páncélzata 75 mm, fegyverzete 85 mm űrméretű L/51,5 kaliberhosszúságú harckocsiágyú. Paramétereivel nem érte el a Párduc harcértékét, de megközelítette. Ellensúlyozásképpen új nehézharckocsikat, például a **JSz-II** és rohamlövegeket állítottak szolgálatba. Ezeknek az eszközöknek a fegyverzete 122, illetve 152 mm űrméretű ágyúk voltak. A szovjet tervezők az ágyúk űrméretével próbálták kiegyenlíteni a német ipar által produkált minőséget. A JSz-II nehézharckocsik a KV sorozat felváltására szolgáltak, 1944 második felében jelentek meg a harcmezőn, tömege 47 tonna, sebessége 37 km/h, fegyverzete 122 mm űrméretű harckocsiágyú.

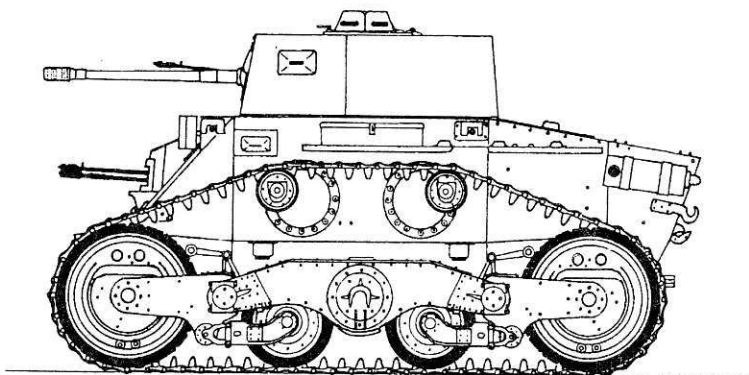

Az Egyesült Államok az európai szárazföldi hadműveletekbe jelentős erővel csak 1944-ben, *a normandiai partraszállást* követően kapcsolódott be. Ennek megfelelően számukra nem volt olyan sürgős a német közepes és nehézharckocsik ellen megfelelő amerikai típus elkészítése. Másrészt az USA hadviselésében lényegesen nagyobb szerepet kapott a légiere, ennek megfelelően a biztos szövetséges légifőlény birtokában a harcko-csik elleni harcban is inkább a repülőgépeknek jutott szerep. Az M4 harc-kocsit a műszaki lehetőségeinek a függvényében 1944-ig jelentős mértékben átalakították. Az **M4A3E8** 1944-ben készült el, tömege 32 tonna, fegyverzete 76 mm űrméretű, L/52 kaliberhosszúságú harckocsiágyú, sebessége 46 km/h volt, paramétereivel a T-34/85 típust közelítette meg. Az M4 brit változata a **Sherman VC Firefly**, saját tervezésű toronnyal és az amerikaitól nagyobb páncéllátütő képességgel rendelkező 76,2 mm űrméretű L/55 harckocsiágyúval. Az amerikai hadvezetés csak a partraszállást követően sürgette meg saját nehézharckocsi programját. Az 1945 januárjában megérkezett **M26 "General Pershing"** tömege 41,7 tonna, sebessége 32 km/h, fegyverzete 90 mm űrméretű L/53 harckocsiágyú volt. A II Világháború harcaiban számottevő menységben viszont már nem vett részt.

1935 és 1945 között mindössze tíz év alatt a harckocsi jelentős fejlődésen ment keresztül. A spanyol polgárháborút megelőzően a tömege 5-15 tonna, fegyverzete géppuska, esetleg 40-45 mm űrméretű ágyú. A háború végére pedig 30-40 tonna tömegű és 75-88 mm űrméretű fegyverrel ellátott lett. A német ipar 1943-tól komoly technikai fölényre tett szert, amit a szövetségesek tulajdonképpen a háború végéig nem tudtak kiegyenlíteni. Az ipari kapacitásban viszont nagyságrendbeli különbségek voltak. Németország 1939 és 1945 között 23500 harckocsit gyártott, amíg a szövetséges hatalmak közel 200000 darabot.

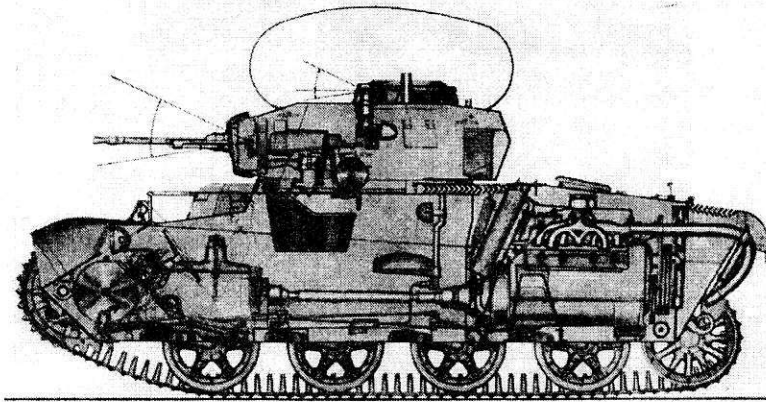
A trianoni békeszerződés Magyarország számára a harckocsik gyártását és fejlesztését megtiltotta. A harckocsi csapatok hazai fejlesztését ezért csak titokban lehetett elkezdni. Kapóra jött **Straussler Miklós** Angliában élő magyar származású mérnök szerződése a **Weiss Manfréd** gyárral miszerint a tervezőirodája által tervezett prototípusokat a gyár elkészíti. Egy ilyen prototípus liszenszét megvásárolták és ennek a továbbfejlesztéséből kívánták a honvédség harckocsi igényeit kielégíteni. Így készült el 1937-ben a **V-4 harckocsi** tömege 10 tonna, fegyverzete 40 mm űrmé-

retű harckocsiágyú, futóműve alkalmassá tette a harcjárművet a keréken és lánctalpon való haladásra, sebessége 42km/h volt.

A magyar tervezésű V-4 harckocsi

A harckocsit viszont a honvédség vezetői az 1938-ban megtartott csapatpróbán rendszeresítésre alkalmatlannak ítélték. A sikertelen fejlesztés részint a katonai vezetés tapasztalatlanságának tudható, mivel a tervezők elé túl sok követelményt támasztottak. Részint pedig az ország gazdasági helyzetének, hogy nem tudta megfelelő mértékben anyagilag támogatni a fejlesztési munkálatokat. A honvédség és ezzel együtt a harckocsik fejlesztése 1938-tól indulhatott meg nagyobb erővel. Kimondták az ország fegyverkezési egyenjogúságát és a gazdaság is megszilárdult. Megszűnt az ország pénzügyi ellenőrzése és újra hiteleket lehetett felvenni a nemzetközi pénzügyi szervezetektől. 1938-ban meghirdették a **"győri programot,"** ami az ország újrafegyverkezését írta elő. **1938-ban a svéd Landsverk gyártól megvásárolták az L-60 könnyű harckocsi liszenszét és 38M Toldi megnevezéssel rendszeresítették** a Magyar Királyi Honvédségben. A hazai gyártásra történő berendezkedést követően 1940 áprilisában készültek el az első példányok. A harckocsi tömege 9,5 tonna, páncélzata 23 mm, sebessége 50 km/h, fegyverzete 20 mm űrméretű nehézpuska. Védettségét és tüzerejét tekintve csak felderítő feladatok ellátására volt alkalmas, bár 1942-től átfegyverezték 40 mm űrméretű harckocsiágyúra, de ez sem tette alkalmassá harckocsik elleni harcra.

A Toldi könnyű harckocsi metszete

Közepes harckocsi kategóriában 1940-ben vásárolták meg a *Skoda gyár T-21 harckocsi liszenszét és 40M Turán néven rendszeresítették*. A T-21 még nem volt készen, a gyárban is csak a prototípusa létezett, megvásárlása inkább egyéb lehetőség híján kényszermegoldás volt.

Toldi I közepes harckocsi 40 mm űrméretű löveggel

A kiforratlan konstrukcióból eredő problémák miatt csak 1942-ben készültek el az első példányok, a termelését pedig csak 1943-ra tudták fel-futtatni és eddig az eredetileg megfelelő paraméterekkel rendelkező harckocsi már el is avult.

Tömege 18 tonna, páncélzata 50 mm, sebessége 47 km/h, fegyverzete 40 mm űrméretű harckocsiágyú.

Az első Turánok még meg sem érkeztek a csapatokhoz, amikor 1941-ben a továbbfejlesztése mellett döntöttek. 75 mm vastagságúra növelték a homlokpáncét és egy 75 mm űrméretű rövid csövű harckocsiágyút kapott, 1943 nyarán készültek el az első **Turán II** harckocsik. 1943-ban a Honvédség vezetése látta, hogy az így továbbfejlesztett harckocsi sem fogja elérni a követelményeket ezért átmeneti megoldásként elrendelték a **Turán III** harckocsi elkészítését, hosszú csövű 75 mm űrméretű harckocsiágyúval. Ezzel párhuzamosan megbízták a Weiss Manfréd vállalatot egy új magyar nehézharckocsi megtervezésével. A terveket a háború végéig már nem tudták megvalósítani. A *magyar nehézharckocsi a Tas* 1944-ben félig készült el, amikor a szövetséges bombázók elpusztították a gyárat. Tömege 38 tonna, páncélzata 120 mm, fegyverzete 75 mm űrméretű hosszú csövű magyar tervezésű harckocsiágyú. Paramétereivel megközelítette a német Párduc harckocsit, a páncéltestet és a tornyot korszerűen döntött idomokból állították össze.

Harckocsi fejlesztésünket és gyártásunkat folyamatos nehézségek kísérték. Korlátozottak voltak a liszensz beszerzési források és az ország tudvalevőleg nyersanyagban és energiahordozóban szegény, a nehézipar termelése külföldi nyersanyagbeszerzésen alapszik. A ország vezetése mindent megtett a hadsereg ellátása érdekében, a fejlesztéseket megfelelő előrelátással határozták meg. A hadiipar kapacitását 1938-tól több mint a kétszeresére emelték, de még így sem tudták elérni, hogy a Honvédséget modern eszközökkel lássák el. A harckocsi gyártásból és fejlesztésből csak 1943-ra gyűl össze annyi tapasztalat, hogy egy teljesen saját eszköz kifejlesztését elkezdhessék, ez viszont már késő volt. A szövetséges légitámadások 1944 tavaszától megbénították a magyar hadiipart, addig több mint 900 harckocsit gyártottunk, ami figyelembe véve a kiindulási alapokat figyelemre méltó teljesítmény.

Felhasznált irodalom:

Bombay-Gyarmati-Turcsányi: Harckocsik, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1999.

INFORMÁCIÓ

A CSEH KÖZTÁRSASÁG HADSEREGE LOGISZTIKAI DOKTRÍNÁJA MEGFOGALMAZÁSÁNAK KIINDULÓPONTJAI

Urban Rudolf¹

A logisztikai rendszer felépítése a Cseh Köztársaság hadseregében az állam védelméről szóló alapdokumentumnak megfelelően valósul meg. Ez a dokumentum a Cseh Köztársaság biztonsági stratégiája, amely megfogalmazza az állam működése biztonságához kapcsolódó legfontosabb stratégiai elveket.

A logisztikai rendszer felépítésének kialakításához analizálni kell a fejlődés meghatározó irányait, a biztonsági rendszert és a nemzetgazdaság stratégiai területeit. *Mi a gazdasági rendszer meghatározó volta alatt olyan nemzetgazdasági intézkedések előkészítését értjük, amelyek kihatnak az egész rendszerre és azon keresztül biztosítják a működést válsághelyzetben.* Talán némi magyarázatra szorul, hogy a válsághelyzet alatt értelmezzük a fegyveres és a nem fegyveres működést igénylő válságokat is. Ennek megfelelően elsődlegesnek tartjuk, hogy a gazdaság előkészítése magába foglalja azokat a feladatokat, amelyek a belső erőforrások optimális kihasználását jelentik, beleértve az állam anyagi tartalékainak létrehozását és felhasználásának szabályozását is. Ezzel biztosítjuk a nyersanyagok, energia, élelmiszer és a többi nélkülözhetetlen anyagi eszköz elosztását és a munkaerő racionális kihasználását, a gyártás és a fogyasztás területének szabályozását, beleértve ebbe a szükséges intézkedések megtételét a költségvetés, a pénzügy és a külkereskedelem területén is.

Összhangban ezzel a rendszerrel konkretizálódnak azok az általános logisztikai feladatok, amelyek természetes velejárói az állam biztonságának. Ez elsősorban az egész működést biztosító infrastruktúrát tartalmazza, amiben a közlekedési hálózat, a disztribúciós rendszer, valamint az új típusú fegyverzet és felszerelés beszerzéséről van szó. A jelzett alapdokumentumhoz

---

1. Urban Rudolf mk. alezredes CSc a Vyskovi Egyetem gazdaságszervezési és logisztikai Katedrájának

szorosan kapcsolódik a **“Cseh Köztársaság katonai stratégiája”** nevet viselő okmány, amely kibővítve, katonai szempontból részletezve a hadsereg arculatához igazítja az általános elveket. Annak érdekében, hogy tovább tudjuk konkretizálni a katonai logisztika kiépítéséhez kapcsolódó követelményeket, vagyis, hogy a mennyiségi, szervezeti és hatásköri feladatokat meghatározhassuk szükséges röviden elemezni azokat a biztonságra ható veszélyeket, amelyek megoldása a hadseregre vár, illetve amiben szerepet játszhat a fegyveres erő.

A biztonságra ható veszélyek lehetnek :

1.) Elemi katasztrófák (csapások), ipari és ökológiai szerencsétlenségek, járványok keletkezése és terjedése, amely nem katonai jellegű, állandóan igen aktuális, keletkezhet pár óra vagy napok alatt, nehéz előre jelezni kiterjedését és az esetleges átváltozását eddig ismeretlen jellegű veszélyekre. A rizikó kiküszöbölésénél a fegyveres erők felhasználási módja kisegítő, közreműködő és nincs harci tevékenység jellege.

2.) A standard nemzetközi gazdasági viszonyok megbomlása, stratégiai áruk, nyersanyagok és információk szabad áramlásának a megszakítása (gazdasági megegyezések egyoldalú felmondása az állam kárára, nyersolaj, gáz és más nyersanyag szállításának megállítása). A számítógép hálózat veszélyeztetése általában összefüggésben van az új évezredre, való átmenetre (számítógépi kalózkodás, információs adatbázisok biztonságának veszélyeztetése).

3.) Egyedi terrorista akciók és a nemzetközi bűnözés rendkívüli kiterjedésű szervezett tevékenységei (nagy kiterjedésű, élet veszteségeket is előidéző bombatámadások a polgárok vagy a gazdasági, műszaki, közgazgatási létesítmények ellen).

4.) Nagy kiterjedésű migrációs hullámok, amelyek az állam területén átváltozhatnak a kitelepedők erőszakos tevékenységébe (nagy nem felfegyverzett vagy félig katonai felfegyverzett gazdasági kitelepedők csoportjainak nem legális behatolása az állam területére).

5.) Idegen hatalomhoz tartozó alanyok erőszakos cselekedetei (áll-

mi, vagy nem állami) Csehország területén tartózkodó személyek, vagyon és más védett állami érdekek ellen, amelyek az állam nemzetközi béke és humanitárius küldetéseiben való részvételével vannak előidézve (közép és nagy hatótávolságú irányított lövedékek csapásai, esetleg egy, vagy repülőgép csoport csapásai a Cseh Köztársaság területén lévő fontos objektumok ellen, állami és közigazgatási szervek és intézmények megtámadása).

6.) A demokrácia és a polgári szabadság alapértékeinek veszélyeztetése más országokban, olyan mértékben és jellegűen, hogy ez veszélyezteti a nemzetközi környezet biztonságát (helybeli vagy regionális konfliktusok).

A 2-től 6-ig számított rizikók aktuálisak és előidézhetőek lehetnek kombinációkban, olyan veszélyekben, amelyeknél nehezen előrejelezhető lesz a különbözőség a terjedelem, az aktivizálás időponti megjelölése (pár naptól néhány évig). A bekövetkezett esemény kiküszöbölésénél a fegyveres erők felhasználási módja nagyobb mértékben kiegészítő, közreműködő a harci eszközök korlátozott használatával.

7.) Nagy terjedelmű és jelentős diverzáns tevékenység, amely célja a nem álcázott agresszió felkészítése keretén belül a Cseh Köztársaság védelmi eszközei megsemmisítése és az állam átmenetelének a háborús állapotba való megzavarása (nyersanyag vezetékek, üzemanyag tárolók, energiaforrások, főleg atomerőművek, kommunikációs központok és csomópontok, állami irányítási rendszer eszközei, fontos közlekedési fő-vonalak, víztárolók ivóvízzel, mobilizációs támaszpontok és raktárak megtámadása, megrongálása és pusztítása).

8.) Agresszió veszélye (szövetséges állam megtámadása).

9.) Cseh Köztársaság katonai megtámadása.

A 7-9-ig kockázatok katonai jellegűek, kevésbé valószínűek, könnyebben prognosztizálhatóak, aktiválási időszakuk (7 pont) éveig (8-9 pont) tarthat, igen nagyméretű pusztító következményekkel. A kockázat kiküszöbölésénél a fegyveres erők felhasználásának a módja folyamatosan harci alkalmazás jellegű.

Összhangban a fent említettekkel kb. így lehet megfogalmazni a Cseh Hadsereg logisztikai felépítésének általános kiindulópontjait:

- Ki vannak jelölve az állam biztonsági rendszerének főbb reagálási időpontjai, beleértve a logisztika felkészülést a különböző helyzetek támogatására, melyek tarthatnak néhány órától néhány hónapig is.
- Az ellátási rendszerek felkészítésére általános követelmények vannak meghatározva a stratégiai áruk és alapanyagok szemszögéből.
- Követelmények vannak meghatározva az irányítási rendszer rugalmasságára és összekapcsolására. A kockázatok is meghatározottak, vagyis azok a különleges területek és aktivitások is, amelyek befolyásolhatják a logisztikai támogatást a kiterjedésük és a tartalmuk szempontjából.
- Az említett biztonsági kockázatok a továbbiakban körülhatárolják a hadsereg logisztikai felépítésének, és fejlesztésének irányait.

A feladatok végrehajtása érdekében kijelöltük a Cseh Hadsereg struktúrájának, felkészítésének és felhasználásának a prioritásait.

A Cseh Hadsereg felépítésének, felkészítésének és felhasználásának elsőbbségi irányzatai, mint a fegyveres erők legfontosabb szerve, figyelembe veszi az állam biztonsági környezetének állapotát és fejlődését, szövetségi kötelezettség terjedelmét a NATO-ban, a lehetséges fegyveres konfliktus jellegét, terjedelmét, módját, az agresszor feltételezett céljait, az erők és eszközök mennyiségét és minőségét, a saját erők és eszközök mennyiségét és minőségét. Abból a tényből indulnak ki, hogy a Cseh Hadsereg komplex felkészülése a saját és a NATO államok területének megvédésére, a katonai veszély elhárítására, egyben feltétel a Cseh Hadsereg bizonyos részének hatásos bevetésére és alkalmazására az alacsonyabb fokú és mértékű biztonsági veszély elhárítása érdekében.

A Cseh Hadsereg felépítésének és felkészülésének legfontosabb szempontjai a következők:

- a NATO stratégiai koncepciói,
- a Cseh Hadsereg mobilitásának növelése minden szinten,
- az erők és az eszközök hatásos bevetése,
- a célok ellenséges felismerése és az ellenük történő pontos tevékenység megszervezésének a képessége,
- a vezetési és irányítási rendszer ellenálló képességének növelése az ellenséges pusztító eszközökkel szemben, beleértve a tömegpusztító fegyvereket is,
- a törzsek és a csapatok tevékenységének minden oldalú támogatása.

A fent említett módszerek hatásos megvalósításának érdekében törekedni kell az információs fölény megszerzésére, az erők kompatibilitásának és interoperabilitásának elmélyítésére, az új technológiák érvényre juttatására. A megkövetelt állapot elérésének az egyik alapfeltétele a Cseh Hadsereg személyi állományának sokoldalú és korszerű felkészítése.

A Cseh Hadsereg részt vesz az együttműködés elmélyítésén más demokratikus államok hadseregeivel és hozzájárul a soknemzetiségű egységek kiépítéséhez. A hadseregnek képesnek kell lennie arra, hogy különböző földrajzi, időjárási körülmények között alkalmazhassák.

A hadsereg logisztikai felépítésének és szerkezetének reagálni kell a fent említett tényekre, és magában kell foglalnia a következőket:

a) NATO-kötélékben egy megerősített dandárral részt venni önálló vezetési és logisztikai támogatási rendszerrel a NATO szövetséges hadműveletek érdekében az ország területén kívül;

b) Egy ezerfős gépkocsizó zászlóalj és egy speciális századszintű katonai erővel külföldön egy béketámogató műveletben;

c) Biztonsági veszélyek kiküszöbölése érdekében nemzeti irányítás alatt kiképezni és felkészíteni a fegyveres erőket.

Ezeknek a feltételeknek megfelelően a hadsereg a következőképpen tagozódik:

- azonnali reagálású erők,
- gyors reagálású erők,
- fő védelmi erők.

A jelzett tagozódás már sejteti a képezendő hadsereg logisztikai támogatási rendszer szerkezeti felépítését s tartalmi követelményeit.

Feltételezhető, hogy a logisztikai támogatási rendszer két szinten fog fejlődni, nevezetesen :

- Az azonnali és gyorsreagálású erők szintjén, ahol a kitűzött célokból kiindulva a rendszer megvalósítása már igen közeli.
- A fő védelmi erők szintjén, ahol az időponti aspektus szempontjából nem követel költséges rendszert (magas készenlét fenntartása, mobilitás, összekapcsolódás a nemzetgazdasággal, személyi állomány biztosítása) mint az azonnali és a gyorsreagálású erőknél.

A fent idézett dokumentumok alapján leszögezhetjük, hogy a hadsereg logisztikai támogatási rendszere kiépítésének kiindulópontjai nemzeti aspektusból vannak kimutatva. Ezért a hadsereg számára igen fontos, hogy a készülő logisztikai doktrína megfogalmazásánál ne legyenek túlbecsülve a tárcán belüli szervezeti vagy végrehajtási lehetőségek a logisztika küldetésének kárára.

A rendszer megfogalmazásánál igen fontos kiinduló adat lesz a területi alapelvek érvényrejuttatása az erők és eszközök, a logisztikai folyamat támogatása érdekében mind békében mind háborúban, a civil szektor nagyobb mértékű felhasználása a Cseh Hadsereg megszabott feladatainak végrehajtásánál.

Ennek a követelménynek elfogadása jelzi, hogy egy integrált, rugalmas és hatásosan működő rendszer kiépítéséről van szó. A készülő logisztikai doktrínának mint szabályzás dokumentumnak vissza kell tükröznie a hatásosan működő rendszer belső tartalmát. Elsősorban a logisztika gerincoszlopának pontosításáról van szó, amely érvényes lesz mindkét szint támogatásánál, kezdve az irányítással és befejezve a szállítással és a raktározási folyamatokkal. A logisztikai doktrínának, mint a kiinduló elméleti alanynak a rendszer működésével kapcsolatban magába kell foglalnia azt a módszertani megoldást is, amely az általánostól a konkrétéhoz, az egésztől a részhez vezet.

Felhasznált irodalom:

- 1.) Bezpečnostní strategie České republiky. <http://www.army.cz>
- 2.) Vojenská strategie České republiky. <http://www.army.cz>

A LÁHNER GYÖRGY HADITECHNIKAI KLUB A HADITECHNIKAI KULTÚRÁÉRT

Turcsányi Károly¹

Bevezető gondolatok

Az elmúlt év decemberében zártuk le azt a jubileumi, 10 éves időszakot, amelyet a Magyar Hadtudományi Társaság Láhner György Haditechnikai Klubja a haditechnikai kultúra szolgálatában eltöltött. Olyan évtized van mögöttünk, amelynek tapasztalatai - sikereivel és kudarcaival együtt - arra biztatnak, hogy folytassuk a megkezdett munkát. A jövőben erre az ismeretterjesztésre még határozottabban igény lesz egy nyitottabb, technikailag fejlettebb, haditechnikai kultúrájában is igényesebb és gazdagabb XXI. században.

Éppen úgy, mint ahogy az emberiség története elválaszthatatlan a technika történetétől, a haditevékenységek is elválaszthatatlanok technikai eszközüktől, a haditechnikától.

A hadtudomány egyik alaptörvénye mutat rá arra az összefüggésre, amely a haditechnika, a harcmód és a katonai szervezet között fennáll, és amelynek középpontjában mindenkor a harcoló ember áll. Az új haditechnika mindig megkövetelte és szükségessé tette a lehetőségei kihasználását leginkább megteremtő harcmódot, harceljárást, és a kettő együttes hatásaként azt a szervezetet, amelynek keretei között az alkalmazás a leghatékonyabb lehet.

A haditechnika krónikája nem csupán az általános technikai fejlődés "*követő*" krónikája, hanem az esetek többségében élenjáró szerepet játszik, benne igen gyakran az úgynevezett csúcstechnológia valósul meg. Nem véletlen tehát, hogy a technika iránti széles körű érdeklődés - az ifjúság körében fokozottabb mértékben - nyilvánul meg a haditechnika iránt is. Ezt az érdeklődést és az ebből fakadó ismeretterjesztési igényt kívántuk szolgálni a szó nemes értelmében akkor, mikor tizenegy évvel ezelőtt egy haditechnikai klub megszervezését határoztuk el. Szándékunk az első időszakban a szakmabeliek, később az egyre

---

1. Prof. Dr. Turcsányi Károly mk. ezredes, ZMNE tanszékvezető egyetemi tanár, dékányhelyettes

szélesedő érdeklődői kör számára célozta meg a haditechnika legérdeke-
sebb, legizgalmasabb, olykor legnehezebb kérdéseinek bemutatását és
megvitatását. Ezért formáltuk rendezvényeinket egyre inkább fórum jel-
legűvé, ahol a szakértői ismertetést mindig megbeszélés, vita és tapaszta-
latsere követte.

A folytatás nem lehet más az elkövetkező években, mint egy korszerű
hadügy szerves részét képező modern haditechnikai háttér megterem-
tésének és egy fejlett hazai hadikultúra fejlesztésének és erősítésének a szol-
gálatá.

Jelentős előkészítő munkát követően 1989-ben jött létre a
Haditechnikai Klub, amely később választotta névadójául Láhner
Györgyöt, az 1848/49-es magyar forradalom és szabadságharc vértanú
honvédtábornokát. A klub alapozott és természetesen ma is épít arra az
ismeretterjesztő munkára, amelyet a természettudományi ismeretterjesztés
(TIT) és más fórumok keretei között egy-egy elkötelezett hadmérnök
(logisztikus) - szakértő, felelős katonai vezető - a haditechnika megis-
mertetése terén végzett. Külön méltatást érdemel a Magyar Hadtudományi
Társaság másik fóruma, a Kiss Károly Hadtudományi Klub szerepe, amely
megalakulásunkat megelőzően több alkalommal is lehetőséget teremtett a
haditechnika azon kérdéseinek megvitatásához, amelyek a hadtudomány
művelői körében közérdeklődésre tartottak számot.

A szervezetszerűen meginduló klubélet bázisa elsősorban a két kato-
nai felsőoktatási intézmény, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia és a
Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola - ma együtt Zrínyi Miklós
Nemzetvédelmi Egyetem - valamint a Haditechnikai Intézet voltak.
Később a kör kiegészült a haditechnikai szolgálati ágakkal, majd az őket
összefogó MH Haditechnikai Csoportfőnökséggel. Ma már ezt a kört is
meghaladja a Láhner György Haditechnikai Klub bázisa, hiszen támog-
atóink között tudhatjuk a katonai logisztika vezető és végrehajtó szerveit,
szervezeteit, a magyar hadiipar több képviselőjét, továbbá néhány, a tech-
nikai és logisztikai kultúrát művelő felsőoktatási intézmény érdeklődő
szervezeti egységeit, vezető oktatóit és kutatóit is.

A Láhner György Haditechnikai Klub rövid története

A klub életének első évtizedét négy jellemző időszakra lehet bontani.
Ezek bemutatása egyúttal az évtized bemutatása is egy kis közösség sajátos
szempontján, tevékenységrendszerén, szervezésén és önszerveződésén keresztül.

1989-1991

1989 tavaszán Amaczi Viktor, Csűrös János, Kónya Béla és Turcsányi Károly megalakították a Haditechnikai Klubot. Ekkor kezdte meg a klub szervezetszerű működését, és ekkor történt meg az alapszabályzók megalakítása. 1990-től a Haditechnikai Klub a Magyar Hadtudományi Társaság keretein belül működik, amely alakulása óta összefogja mindazokat a szerveződések, amelyek a hadtudomány fejlődését és a honvédelem ügyét elméletileg és gyakorlatilag egyaránt szolgálni kívánják, valamint azokat, akik a különböző védelmi szakterületeken ennek érdekében mozgósítanak. A Magyar Hadtudományi Társaságon belül a klub szoros együttműködésben dolgozik a Haditechnikai Szakosztállyal.

A klub vezetője az első időszakban Csűrös János volt, a mai értelemben vett titkári teendőket Turcsányi Károly és Kónya Béla látták el. Amaczi Viktor - elsősorban a Magyar Hadtudományi Társaság Haditechnikai Szakosztályának titkáráként - azt szorgalmazta, hogy a két szerveződés egyesüljön. Ennek voltak támogatói, de ellenzői is. A Haditechnikai Szakosztály munkája ebben az időszakban elsősorban a gyakorlati élet problémáinak bemutatására összpontosult.

A Haditechnikai Klub tagsága 1991 végén választotta meg elnökének Turcsányi Károlyt. A klub munkája egyértelműen önálló keretek között folyt, egyúttal tartalmilag erősödött az együttműködés a Haditechnikai Szakosztállyal.

Az első időszakot a megalakulás, a szervezeti élet kialakítása, majd a Magyar Hadtudományi Társasághoz csatlakozás jellemezte.

1992 -1995

A klub programjainak szervezője, majd titkára Dobos Endre volt, a Magyar Honvédség Művelődési Háza részéről Hajdú Irén segítette a munkát. A klub irányítása és tevékenységének szervezése egyre inkább a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián összpontosult. Szorosabbá vált a kapcsolat a Magyar Hadtudományi Társaság elnökségével, és kialakult az együttműködés és a "munkamegosztás" a Kiss Károly Hadtudományi Klubbal. A törzstagok mellett széles körű látogatottság vált jellemzővé.

Az alapszabály kimondja, hogy a Haditechnikai Klub rendezvényeit a Magyar Hadtudományi Társaság tagjai sorából bárki látogathatja, tagsági viszony azonban csak a klubba történő jelentkezés alapján keletkezik.

Néhány rendezvényen a hallgatóság létszáma már meghaladta az 50 főt.

A második időszak jellemzői: egyrészt a vezetésben a munkamegosztás kialakulása - elnök, titkár, Magyar Honvédség Művelődési Háza szervezője funkcionál -, másrészt a klub tevékenységének kiszélesedése maga után vonja a programok látogatottságának jelentős növekedését.

1996 -1997

A Haditechnikai Klub felvette Láhner György nevét, amellyel egyben kinyilvánította a profileltérést a Magyar Hadtudományi Társaság Haditechnikai Szakosztályától. A további szoros együttműködés folyamán a Klub aktivitása növekedik, a Szakosztály pedig egyre jobban igényli a Láhner György Haditechnikai Klub szervezőmunkáját. A Klub tagsága stabilizálódott. A klubtitkár - Pataki István - szerepvállalása fokozódik. A Klub tevékenységének anyagi támogatása a Magyar Hadtudományi Társaság mellett az MH Haditechnikai Csoportfőnökség részéről is rendszeressé válik. A klubélet szervezését és irányítását a Klub elnöke és titkára szoros együttműködésben végzi.

A MH Haditechnikai Csoportfőnökség a klub rendszeres támogatójává válik, mindkét évben biztosítják egy külföldi program utazási feltételeit.

1998 -1999

A klub titkára Lengyel János lett, a Magyar Honvédség Művelődési Háza részéről pedig Mázi Gábor segíti a szervezőmunkát. A klub életében rendszeressé válnak a nagyobb létszámú, gazdag szakmai és kulturális tartalmú külföldi csoportos programok. A klub alkalmassá válik a teljesen autonóm működésre. A jubileumi kiadványhoz a klub vezetése több külső támogatót is megnyer a haditechnikai ismeretterjesztés ügyének.

Megerősödik a klub szerepe a haditechnikai kutatási eredmények bemutatásában, a magyar haitpar és a polgári képző, termelő és szolgáltató szervezetek szakmai jellegű kapcsolataik erősítésében. A klub titkára teljes értékűen átveszi az elnöktől az adminisztratív és szervezőmunka terheit. Új támogatóként jelent meg az MH Kulturális és Média Igazgatóság, amely kedvező feltételek biztosításával lehetővé teszi a külföldi utak megszervezését, valamint a szervezetében működő MH Tájékoztatói és Médiaközpont.

A Láhner György Haditechnikai Klub szervezeti és működési szabályzata

1992. végén, az évváró közgyűlésen fogadta el a tagság azt a tételesen megfogalmazott szervezeti és működési szabályzatot, amely alapján lényegében ma is működik. A szabályzat többek között az alábbiakat rögzíti:

A klub létesítése

A Klub a Magyar Honvédség és a fegyveres testületek tudományos fokozattal rendelkező, a hadtudomány, a haditechnikai (anyag-technikai) biztosítás és a határtudományok művelése terén elismert eredményeket elért hivatásos és nyugállományú tisztek, közalkalmazottak valamint a Magyar Hadtudományi Társaság megalakulását követően az elnökség, egyben a szervezeti egységek vezetői részére fórumként létesült.

A klub az MHTT egyik fóruma, társadalmi és kulturális szervezeti eleme. Alaptevékenységét az éves terv szerint megrendezésre kerülő előadások, vitaestek képezik. Járulékos feladata önállóan vagy a Szakosztályokkal - különösen a Haditechnikai Szakosztállyal - közösen, rendezvények megszervezése. Kiegészítő tevékenységként bel- és külföldi szakmai utakat, látogatásokat szervez.

A Klub célja:

- az MHTT szakosztályainak programterveiben nem szereplő, de a hadtudományhoz, haditechnikai, hadiipari szakterülethez, műszaki szakértelmiségiek felkészítéséhez kapcsolódó témakörök vizsgálata;
- a klubtagok érdeklődési területeinek megfelelő vitafórumok, konzultációs lehetőségek megteremtése;
- a közös vélemény kialakítása lehetőségének biztosítása a haditechnikai (anyag-technikai)² biztosítás kérdéseit illetően az MHTT és szakosztályainak vezetői között;

---

2. Ma logisztikai támogatás.

- széles körű szakmai ismeretterjesztés és propaganda kifejtése a hadtudomány, a haditechnikai (anyag-technikai) szakterület iránt érdeklődők részére.

A Klub szervezete és működése

A Szervezeti gyűlés a klub legfőbb szerve, amely a Klubot érintő minden kérdésben dönthet. A Klub éves tevékenységét - a Szervezeti gyűlésen a tagság véleménye és érdeklődése alapján összeállított - éves programterv alapján végzi, amely a költségek elosztásához és felhasználásához alapul szolgál.

A Klub élén kéttagú elnökség áll, az elnök és a titkár, akiket a Szervezeti gyűlés négy év időtartamra választ meg. A Klub elnöksége döntéseit a tagok többségének véleményére alapozva alakítja ki.

A Klub tevékenységét az elnök irányítja a titkár segítségével. Az elnök felelős a Klub Szervezeti és Működési Szabályzat szerinti működéséért, a Klub kitűzött céljainak megvalósításáért. Az elnök és a titkár fő feladata az éves programterv és beszámoló összeállítása, a klubadminisztráció figyelemmel kísérése, a szükséges koordinációk elvégzése. Az éves értékelést az elnök készíti és előterjeszti az MHTT elnökének.

A Klub Elnöksége a Magyar Honvédség Művelődési Háza közreműködésével gondoskodik a Klub tevékenységéhez szükséges feltételek biztosításáról. Külön megállapodás alapján a Magyar Honvédség Művelődési Háza rendelkezésre bocsátja, a Klub pedig igénybe veszi a Művelődési Ház szolgáltatásait.

A Klub tagjai

A Klub tagjai lehetnek a fegyveres erők és testületek hivatásos állományából azok, akik az MHTT tagjai, elfogadják a Klub célkitűzéseit, a Szervezeti és Működési Szabályzatban foglaltakat és a Klub vezetése előtt kijelentik belépésre irányuló szándékukat.

A Klub tagjai lehetnek más hivatásos állományúak, nyugállományúak, közalkalmazottak, polgári személyek, akik a hadtudomány, haditechnika, hadipar aktuális kutatási területeinek művelői és az említett témakörök közérdekű kérdései iránt érdeklődők, akik megismerik és elfo-

gadják a Klub Szervezeti és Működési Szabályzatát és egyértelműen deklarálják tagsági szándékukat.

Jogi személy is lehet a Klub tagja, ha támogatni kívánja annak céljait és tevékenységét.

A Klub látogatásának rendje

A Klub az évvégi Szervezeti gyűlésen meghatározott és pontosított programterv szerint végzi tevékenységét, amelyről az Elnökség a Klub tagjait időben tájékoztatja.

A Klub tagjai értesítést kapnak a soron következő rendezvényekről, amelynek postázását a Klub Elnöksége végzi. A Klub rendezvényei nyilvánosak - kivétel, ha nem közérdekű kérdés megvitatása kerül napirendre - minden érdeklődő látogathatja őket. Ebben az esetben az érintettek értesítéséről a Klub elnöksége gondoskodik.

A Láhner György Haditechnikai Klub

Postacíme: 1581 Budapest, Pf. 15.

Telefonszáma: 06 (1) 432-9069

Faxszáma: 06 (1) 432-9074

A Klub nevezetes rendezvényei

A klub az elmúlt valamivel több mint 10 esztendő alatt 58 előadást és vitát, 10 szakmai látogatást és kulturális programot, valamint névadónk mártírhalálának 150. évfordulója alkalmából emlékkoszorúzást szervezett 1999-ben Aradon.

Programjaink részletes bemutatására természetesen e sorok keretében nincs lehetőség, ezért csak példaként emelek ki néhányat az előadások, fórumok közül:

- a haditechnikai kutatás a posztgraduális képzés keretei között (1992);

- lesz-e magyar megoldás a katonai logisztikában (1993.);

- a párizsi repülőkiállítás és a MIG-29 értékelő ismertetése a műszaki-technikai és rendszerbentartási követelmények tükrében (1993.);

- az információ jelene és jövője a Magyar Honvédségnél;

- a világ nagy hadseregeinek repülésbiztonsági helyzete a katasztrófák tükrében;

- a metró szerepe Budapest védelmi rendszerében;

- fegyverzettechnikai eszközök várható fejlesztési irányai;

- a brit logisztikai rendszer;

- a katonai felsőoktatás jövője;

- légiharc korszerű repülőgépekkel, a győzelem esélyei;

- a harckocsiaknak fejlesztési irányai és alkalmazási lehetőségei;

- a TRILOG -98 háromnemzetiségű együttműködési gyakorlat;

- a logisztikai főigazgatóság német átvilágításának eredménye és tapasztalatai;

- a harckocsik 1916-tól napjainkig (Könyvismertető, amelyet a szerzők - Dr. Turcsányi K., Dr. Bombai László és Gyarmati József tartottak meg, egyúttal dedikáltak könyvüket.).

A klub szakmai látogatásai és kultúrprogramjai hasonlóan változatos képet mutatnak. Közülük többet szeretném röviden felidézni.

1990-ben szerveztük első szakmai látogatásunkat a Dunai Flottilánál. A szervezet feladatai, szervezete és működése megismerésén túl rövid hajóutat is tettünk egy aknarakó hajó fedélzetén. A kezelők munkáját minden fázisában láthattuk, esetenként részt is vehettünk abban.

1991-ben a szárazföldi haderőnem harckocsizó szervezeténél, Tatán vehettünk részt bemutatóval egybekötött ismertetőn. Láthattuk a két harckocsi nemzedék (T-55 és T-72) együttes mozgását a terepen, harckocsi szakasz feladatvégrehajtását és olyan különlegességeket is, mint felborult harckocsi talpraállítása vagy harckocsi kimentése mély árokából.

A Prága melletti Kbielben 1994-ben jártunk. A kbieli haditechnikai múzeum rendkívül gazdag anyagát fél nap alatt kellett megismernünk. Az itt kiállított különlegességek közül megemlítem a gazdag repülőgép parkot, a II. világháború számos harckocsi motorját és a cseh hadiipar néhány saját gyártmányát (lövegeket, terepjáró tehergépjármű megoldásokat).

Időben sokkal előbbi kort idézhettünk fel fegyvereit illetően 1995-ben Grazban, a Tartományi Hadszertárban. Tanulmányozhattuk az elöltöltős kézfegyvereket, kovás puskákat és a vértés lovasság felszerelését is.

1997-ben a Csongrád megyei PVOP kishomoki bázisán voltunk vendégek. Innen tettünk látogatást a román polgárvédelmi szerveknél Aradon és Temesváron. Természetes, hogy hazafelé nem hagyhattuk ki a Magyar Nemzeti Parkot és abban a magyarok bevonulását ábrázoló, csodálatos Feszty körképet. Többek számára első élmény volt a halászati és tiszai hajóépítési múzeumrész, valamint a falumúzeum megtekintése is.

A következő évben a bécsújhelyi Mária Terézia Katonai Akadémián voltunk vendégek. Külön csemege volt ez oktatóinknak, hiszen véleményt cserélhettünk néhány szakmai kérdésben is.

A Láhner György Haditechnikai Klub fennállásának 10. jubileumi évében több napos túrát szerveztünk. A gazdag program szakmai közép-pontjában a velencei Seremissima Lagunari Ezred látogatása állt egy tartalmas, pergő gyakorlati bemutató sorával, amelyek közül számunkra különösen a vízalatti és vízi gyakorlatok voltak a leginkább látványosak és ritkaságszámba menőek. Őseink nyomdokain jártunk a következő napon, amikor látogatást tettünk az Isonzónál, hosszabban elidőztünk a Doberdó-fennsíkon. A túra kulturális részét legfőképpen Velence, Trieszt, a Mire Mare Kastély programjai jelentették.

1999 még egy felemelő eseménnyel adózott a jubileumnak. A klub vezetése és néhány aktivistája Aradon megkoszorúzta névadónk és vértanú társai emlékművét, mártírhaláluk 150. évfordulója alkalmából.

Hogyan tovább? Tovább, töretlenül!

A jövőre gondolatainkat, az összegzést és az abból következő iránymutatást Lengyel János, a Klub titkára fogalmazta meg igen találóan:

Mit is lehet összegezni tíz év elteltével? - tesszük fel önkéntelenül is a kérdést magunknak. A kitűzött célok megvalósulását, vagy csak az elgondolások racionalitását? A tervek és előítéletek helyességét? Talán mindez fontos egy-egy jubileumi évforduló alkalmából. Visszaemlékezni a kezdeti időszakokra, az indulás nehézségeire, majd a munkás hétköznapokra és a folyamatos útkeresésre, a klubélet iránti érdeklődés felkeltésének és fenntartásának kérdéseire. Megpróbálni nyújtani valamit, ami hasznos, és más módon nehezen érhető el a haditechnikai terület szakemberei és az e terület iránt érdeklődők számára. Figyelni az állandósult változásokat és keresni a választ a kor kihívásaira. Nem könnyű feladat senki, egyetlen szervezet számára sem. De hisszük, hogy amit eddig végeztünk, annak volt értelme és van eredménye!

Sokat töprengtünk az elmúlt időszakban, vajon mi lehet egy ilyen jellegű klub feladata az ezredforduló és a haderő mennyiségi-minőségi átalakításának küszöbén? Mit várhat el a jövőben a tagság és az érdeklődők köre? Miben kell megújulnunk?

Ezek a kérdések foglalkoztattak bennünket valamennyi beszélgetésünk alkalmával. Az eddiginél jóval nyitottabban kell működnünk. Meg kell határoznunk azokat a területeket, témaköröket amelyek a legnagyobb érdeklődésre tarthatnak számot. Több nyilvános, szélesebb körben is propagált előadást, konferenciát kell szervezni, ahol a haderőért, a haditechnikaért tevékenykedő, gazdálkodó szervek és személyek bemutatkozhatnak, közvetlen kapcsolatot alakíthatnak ki egymással, illetve véleményt cserélhetnek. Szélesebb körben kell képviselni a szakterületet.

A Klub a jövőben is egyik fontos céljának tekinti a szakmai értelmiség összefogását, a rendszeres találkozási lehetőségek megteremtését. Továbbra is célunk minden szakmai és a haditechnika iránt érdeklődő generáció elérése, és egy állandó konzultációs bázis megteremtése. Csak a tapasztalatok és meglévő ismeretek kellő szintű átadása, a közvetlen kapcsolatok kialakítása szolgálhatja a szakterület kívánt fejlődését.

Egyre több lehetőséget igyekszünk teremteni szakmai utakra és látogatásokra is. Rengeteg hasznos információ gyűjthető, és más szemléletmódok is megismerhetők egy-egy ilyen út során. A közvetlen beteketés és az őszinte beszélgetések megteremtik annak lehetőségét, hogy megismerhessük a szakma előtt álló feladatokat, a gondokat, és a problémákat ugyanúgy, mint az elért eredményeket, vagy az esetleg nálunk is alkalmazható lehetséges megoldási módokat és módszereket.

A Klub nem tűzhet több és nagyobb feladatot maga elé a jövőben sem, mint a hiteles és közvetlen tájékoztatást, továbbá a klubtagjainkat és támogatóinkat érintő szakmai kérdések megvitatását, a személyes kapcsolatok erősítését.

Egyetlen kérésünk van a klubtagokhoz, támogatóinkhoz és a rendezvényeink iránt érdeklődőkhöz. Jöjjenek el és aktívan vegyenek részt rendezvényeinken, hozzászólásaikkal segítsék munkánkat, mert nélkülük és őszinte véleményalkotásuk nélkül bármely célkitűzésünk elérése gyakorlatilag lehetetlen.

Találkozunk a Láhner György Haditechnikai Klub rendezvényein!

Felhasznált irodalom:

1.) Egy értékmentő évtized a haditechnikai kultúra szolgálatában.

Jubileumi kiadvány, MHTT, 1999.

2.) Beszámolók az MHTT elnöksége részére.

TÁJÉKOZTATÓ - INFORMÁCIÓ

ÚJ RUHÁZAT ÉS HARCISISAK AZ OSZTRÁK HADSEREGBEN

1.) Mi mindent kell tudnia egy mai, korszerű harci ruházatnak?

Lits Gábor¹

Az osztrák katonák 25 éve hordják jelenlegi egyenruhájukat, és hogy ez hosszú vagy rövid idő-e egy egyenruha életében, nem cél most eldönteni. Minden esetre az osztrák katonai vezetők úgy gondolták, hogy ideje lenne már lecserélni, mert nyilván lehetne egy jobbat, célszerűbbet, mai korszerű követelményeknek megfelelő ruházatot biztosítani, hiszen 25 év alatt nagyot fejlődött a világ, meg aztán azért is, mert az osztrák katonák egyre nagyobb mértékben vesznek részt békefenntartó tevékenységekben és lehetőleg egyenrangúnak kell lenniök ebben is partnereikkel.

A megvalósítás természetesen az osztrák hadsereg logisztikai szolgálatán belül, a hadsereg ruházati szolgálatának feladata. Mi minden gond, probléma, eltérő vélemény merül fel egy ilyen viszonylag egyszerű - a katonák alapfelszerelését biztosító - ügyben, amikor a megvalósítás még sehol sem áll - erről ír a legilletékesebb, az osztrák hadsereg ruházati szolgálatának főnöke.

Jelen cikk írója nem tesz mást, mint igyekszik megfelelően adaptálva, hűen tolmácsolni az osztrák parancsnok gondolatait és egyben felteszi saját magunk számára is a kérdést: nálunk ezzel kapcsolatban minden rendben van?

Túl meleg! Túl hideg! Alig van álcázó képessége! Nagyon sötét! Nem rövid az ujj! Nem praktikus! Szinte állandóan halljuk ezeket, vagy az ezekhez hasonló kritikákat egyenruhánkkal kapcsolatban. Kritizálni azonban könnyű. Már sokkal nehezebb egy valóban értékes javaslatot az asztalra tenni, a legnehezebb azonban a szükséges anyagot egy jobb, egy új harci, illetve szolgálati öltözethez elkészíteni.

---

1. Dr. Lits Gábor nyá. alezredes

Az egyes elképzelések az *"ideális"* egyenruháról - személyes tapasztalatok és beállítottság alapján - egymástól igen messze állnak, sokszor egymással ellentétesek és rendkívül szubjektívek is. Egy azonban tény, minden új ruházat és felszerelés egyfajta kompromisszum eredménye lehet csak, ugyanis napjainkban még nem találták fel azt az anyagot, ami mindent tud, nevezetesen: *a szükséges mértékben meleg is meg hűvös is, véd a nedvességtől, a harci behatásoktól, ugyanakkor kényelmes is stb.*

Az alábbiakban tekintsük azért át azt a követelmény-skálát, amellyel - az elmúlt időkből felgyülemlett tapasztalatok alapján - egy korszerű harci öltözetnek rendelkeznie kell, vagyis kellene.

Mi mindent is kellene tehát tudnia egy mai korszerű harci ruházatnak, melyek is azok a műszaki, technikai, harcászati, humán paraméterek?

Védőképesség vonatkozásában: védjen

- az időjárás hatásai ellen (hideg, eső, szél),
- piszok, szennyeződés ellen,
- szakadás ellen; talaj, ágak stb.,
- harci hatások ellen (tűz, ABV, szilánk, lövedék),
- láthatóság ellen (álcázóképesség) a látható és az infravörös tartományban is.

Hordási, viselési kényelem vonatkozásában: legyen

- az anyag felülete könnyű bevonatú,
- az anyaga puha (kényelmesen lehessen viselni, jófogású, tapintású legyen),
- jó simuló (nyújtható, kisimítható),

- kis súlya és
- csekély térfogata,
- csekély tömege (mennyisége),
- magas fokú hővédő képessége és
- jó hőáteresztő képessége (szellőző képesség),
- magas fokú nedvességfelvevő képessége és
- jó nedvesség eltávolító képessége.

Különleges tulajdonságok vonatkozásában:

- nagyfokú izzadtság eltávolító képesség,
- gyors száradás (száríthatóság),
- többcélú kombinálási lehetőség (hagymahéj rendszer).

Külleme, kinézése alapján: legyen

- divatos "*elegáns*" (magasfokon tekintélyt parancsoló, váltson ki elismerést),
- színe időtálló (színtartó, ne oldódjon, ne fakuljon, ne színeződjön el),
- minden alkalomra megfelelő (kimenő, szolgálati, harci, társasági).

Tisztíthatóság szempontjából: legyen

- könnyen tisztítható, úgy "*tábori körülmények között*" (szappan, hidegvíz), mint
- háztartási (ipari) körülmények között (mosógép, mosoda),

- vegyileg tisztítható és fertőtleníthető (váltása emberről-emberre),
- vegyi fegyverek hatásaitól mentesíthető.

Tartósság szempontjából: legyen

- kopásálló, szakításálló, nyúható,
- javítható (szükség esetén laikus is: *tű-cérna*),
- tárolható (ne gyűrődjön), raktározható.

Az ára, minősége és teljesítménye legyen összhangban!

csak ennyi?!

Ilyet nem kap az ember a "legközelebbi sport-üzletben."

Amint látható, a követelmény-lista nagyon hosszú és egyes pontjai egymásnak ismételtelen ellentmondanak. A követelményrendszer súlya vagy fontossági sorrendje is katonánként más és más (rendkívül nagy) különbséget takar. Mindezekről függetlenül azonban - jóllehet a lista utolsó helyén szerényen meghúzódva szerepel - *az ár, illetve az árérték-arány dominál.*

Gyakran hall az ember olyan ártatlan "*kékszemű*" nézeteket, hogy a szükséges felszereléseket és ruházatot egyszerűen a "*legközelebbi sport-üzletben kellene beszerezni*". Ha viszont valaki a fenti követelmény-listát pontosan szemléli, hamarosan lemond erről, mivel tudnia kell, hogy akár csak egyetlen egy felszerelési tárgy hadseregben történő rendszerezéséhez is milyen komoly és sokrétű minőségi vizsgálatok szükségesek, és lehet-e ilyent egyáltalán kapni? Ebből következik, hogy a polgári életből történő beszerzés csak hosszadalmas eljárások, procedurák után lehetséges, és az ezzel kapcsolatos állami ráfordításokat is sok érthetetlen törvény is szabályozza. Tehát több okból sem kapható sportüzletekben.

Mi is lehet akkor az útja egy új "az optimális" egyenruhának?

Ez a folyamat egyenruházat tekintetében mindenképp előtt sokirányú saját tapasztalatból, de más hadseregek tapasztalataiból is tevődik össze.

Egyedül ezen igen fontos gyakorlati tapasztalatok összegyűjtése, elemzése, adaptálása az új paramétere, követelmények kidolgozása, vagyis a legjobb megoldás megtalálása hadseregünk jobb egyenruhája érdekében, már maga is egy igen hosszú folyamat. Ezt az eljárási folyamatot (procedúrát) mindenki nagyon jól ismeri, aki az illetékes szolgálati helyeken, szakterületeken, bizottságokban, tervező csoportokban, illetve az AGTAM² alcsoportjaiban dolgozik.

Nem szabad lebecsülni ennél a kérdésnél a divatirányzatokat, illetve azok befolyását sem. Ilyen irányzatot teremtettünk mi is 1975-ben, a nálunk jelenleg rendszerben lévő 75M "*faltálcánélküli*" ruházatunkkal, hiszen az álcafoltos ruha szinte valamennyi hadseregben jelenleg "*nagy divat*". Egy ruházat foltalcázásának valóságos álcázó értéke egyébként - szinte valamennyi szakember egybehangzó véleménye szerint is - jelentéktelen.

Ennek ellenére helytelen lenne a foltalcázásra való kívánságot egyszerűen elvetni, mivel a csapatok harcértéke alapvetően függ a katonák harci moráljától és ehhez hozzájárul a nemzetközi szintnek megfelelő ruházat és felszerelés biztosítása saját csapataink számára.

Ezek alapján vésődik bele egy hadsereg képe, értékrendje az egyenruhába, és meghatározza a közvélemény, a nyilvánosság hadseregről alkotott véleményét is.

További probléma, hogy csak annyi ideig lehet egy egyenruha a legjobb, mint minden más is. Sajnos nagyon sok bajtársunk van, akik rövid időt töltöttek el más hadseregekben és a külföldi egyenruháknak csak az előnyeit látják vagy vélik látni, míg a sajátjuknak csak a hibáit, hátrányait.

Egy minden szempontból ideális egyenruha valószínű soha nem készíthető és nem is fog létezni soha. Ezért sokkal inkább az a feladatunk, hogy hadseregünk számára a lehető legoptimálisabb, tehát a legjobban megfelelő ruházatot biztosítsuk.

Kérdés az is, hogy valóban szükségszerű-e, a kétségtelenül nagyon bevált 75M ruhát egy jobbra, korszerűbbre lecserélni? *Egy dolgot minden esetre rögzíteni kell:* miután Ausztriának a tartalékos katonai szolgálat

---

2. AGTAM: Arbeitsgruppe für Truppenausstattung und Mannesaurüstung = csapat és személyi felszerelést biztosító munkacsoport

bevezetésével már majdnem *"önkéntesekből"* álló hadserege van, a fegyveres szolgálat indoklása a Bundesheer hatékonyságának fontos tényezője. Azoknak a katonáknak, akik bevetéseik során igen nagyértékű fegyverrendszereket kezelnek, eközben esetleg életüket is kockáztatják, a fegyveres szolgálat biztosan nem indokolható egy *"szegény-ember ruházattal!"*

Az új egyenruháról folytatott tárgyalások során számos döntést hozó, azonnal rendszerünk alapelveit dörögve mutat rá *"Takarékosság-Gazdaságosság-Célszerűség"*.

Hogyan számolhatunk mi azonban a takarékossággal, gazdaságossággal, vagy akár a célszerűséggel, ha ez végül katonáink egészségébe vagy akár az életébe is kerülhet?

2.) Új harcisisak az osztrák hadseregben

Az USA 1982-ben a "Fritz" modell bevezetésével harcisisak terén világviszonylatban is az élre került. A korszerű harcisisak és a repesz (szilánk) védő mellény területén az áttörés a hatvanas években kifejlesztett Aramid Kevlar nevű anyag alkalmazásával következett be. Ez az anyag rendkívül nagy szakító szilárdságával tűnt ki és ennek alapján - erre alapozva - vezették be az USA-ban az ún. "Repszvédő rendszer"-t (PASGT)³: A rendszert bevezetése előtt számos "szakember" elemezte költség hasznosság szempontjából, de ami a legfontosabb bevezetésénél figyelembe vették az amerikai hadsereg egészségügyi testületének véleményét, az elmúlt háborúk (konfliktusok) során ennek hiányában bekövetkezett sebesülésekkel és halálesetekkel kapcsolatban, vagyis figyelembe vették a veszteséglistákat.³

---

3. PASGT: Personal Armour System for Ground Troops = szárazföldi csapatok személyi védőfelszerelése

A sebesülések számának csökkenését a rendszer bevezetésének eredményeként a korábbiakhoz viszonyítva a Vietnami-háború tapasztalatai alapján az alábbi táblázat számai is mutatják.

Kevlarból készült mellény esetén	a veszteség csökkenése
Veszteség repesztől (szilánktól)	27 %
Veszteség gyalogsági lövedékből	3 %
összesen:	30 %
Kevlarból készült sisak esetén	a veszteség csökkenése
Veszteség repesztől (szilánktól)	3 %
Veszteség gyalogsági lövedéktől	1 %
összesen:	4 %
Mellény és sisak mindösszesen:	34 %

A repeszvédő rendszerrel (sisak-mellény együtt) szemben támasztott követelmény az volt, hogy védjék a katonákat a szárazföldi harcterületre jellemző olyan repeszek és szilánkok ellen - melyek súlya egyébként zömében maximum 1,1 gramm - 75 %-ban, a gyalogsági fegyverek lövedékei ellen 25 %-ban.

Ezzel összefüggésben azonban bizonyított tény az is, hogy a szemből jövő repeszek (szilánkok) és gyalogsági lövedékek ellen a repeszvédő rendszer nem képes ennél jobban védeni, ugyanakkor a harcosok súlyos, halálos sebesülései éppen ebből az irányból hatnak. Összességében kimondható azonban, hogy a repeszvédő rendszer bevezetése és alkalmazása a veszteséget több, mint 1/3-dal csökkenti.

Ausztriában, mindenekelőtt természetesen a hadseregben figyelemmel kísérték a repeszvédő rendszerek külföldi fejlesztéseit, 1982 óta pedig fokozottan, mindenre kiterjedően. A rendszeresítésére vonatkozó végső lökést egy új osztrák harcisisak és mellény kifejlesztéséhez 1984 -ben az akkor *védelmi miniszter* - igen helyesen - **Dr. Frischenschlager** adta meg.

Különböző külföldi harcisisak modellek kipróbálása után, 1987 őszén az osztrák harcisisak követelmény listáját, elvárandó műszaki, harcászati, technikai paramétereit asztalra tették. A ballisztikus tesztek (vizsgálatok) elvégzésére az Osztrák Haditechnikai Intézet (AWT)⁴ berendezett egy

4. AWT: Amt für Wehrtechnik= haditechnikai intézet

repsz (szilánk) szimulátort, amelyet már 1986-ban is több alkalommal kipróbáltak. Az AWT kiderítette, egyben meghatározta a harcisisak optimális formáját. Ezt követően, ennek alapján legyártották a prototípusokat és 1000 db-ot csapatpróbának vetettek alá.

1991-ben az addig begyűjtött újabb és újabb információk alapján újra módosították a sisakot és a csapatoknak visszaadva, immár második alkalommal ismételt csapatpróbának vetették alá. A repeszvédő rendszer első beszerzésére a költségvetés 1993-ban 25 millió schillinget irányzott elő. 1992 őszén megkísérelték ezt a beszerzési folyamatot szabályszerűen lebonyolítani, mégis sokrétűen elhibázták, valójában nem sikerült.

Ezt nem követte egy újabb kiírás, hanem az eközben nyert újabb ismeretek alapján a sisak teljesítményét és a tesztvizsgálatnál, illetve a gyakorlati tapasztalatok során feltárt hiányosságokat újraértékeltek és a projektet átdolgozták.

1995 júliusában előterjesztették a sisak új technikai követelményeit, műszaki paramétereit, a sisak új projektjét. Ebben a sisak anyaga nem volt meghatározva, mert a vizsgált műrostok egész sora olyan értékeket mutatott, amelyek megfeleltek a megkövetelt ballisztikai értékeknek. Az eközben klasszikussá vált Kevlar és Twaron mellett (mindketten közel azonos minőségű Aramid-rostok különböző márkaneven) lehetséges a felhasználása a nagyszilárdságú Nylon, Polypropylen vagy Polyäthylene anyagoknak is.

1996 elején az osztrák IFOR kontingens 400 db harcisisakot rendelt a francia hadsereg készletéből (Gyártó: a francia CGF Gallet cég volt). Ezek a sisakok az immár rendszerbe állított, illetve elfogadott osztrák sisakokkal közel azonosak voltak (*ld. 1-3. kép.*) Ez arra vezethető vissza, hogy ezek a sisakok már a mai korszerű védelmi technikában meghatározott paramétereknek messzemenően megfelelnek. Egyébként is a korszerű harcisisakok - számos haderőnél - legalábbis külsőre alig különböznek egymástól.

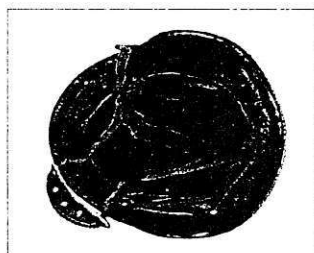
Végül nyílt pályázat keretében megtörtént a kiírás, több mint 20 ezer darab osztrák harcisisak gyártására, melyet végül is a francia CGF cég nyert el. Az engedélyezés 1997 júliusában megtörtént és a gyártás megkezdődött. A csapatokhoz történő kiadás 1998 januárjában kezdődött meg,

elsőként - az eredeti prioritást megváltoztatva - a hegyivadász és a műszaki csapatokhoz, mert az új harcisisak véd a kőomlások ellen és egyéb munkavédelmi célokra is kiválóan használható. A sisakok csapatokhoz való kiszállításával együtt történik a repesz (szilánk) védőmellény kiszállítása is.

Kétségtelen, hogy az új korszerű osztrák harcisisak kifejlesztése és bevezetése sok időt, nevezetesen másfél évtizedet vett igénybe. A kanadaiaknak is - mint sok más államnak is - az időtartamot összehasonlítva 1984-től 1997-ig tartott az új harcisisakjuk kifejlesztése és bevezetése. Ausztria tehát nem egyedi eset. Vonjuk le azonban ennek a kérdésnek a pozitív hatását is. Az osztrák katona ma egy olyan személyi védőeszközzel rendelkezik, ami egy teljesen "beérett" termék. *Az osztrák harcisisak - melynek fejlesztésénél a sisakszektor valamennyi újdonságát, korszerűségét figyelembe vették - egyike azoknak, amelyet a világon ma a legjobbnak tartanak.*

Az osztrák sisak prototípusa. Külsőleg teljesen olyan mint az IFOR - sisak.

Belső szerkezete megegyezik a már továbbfejlesztett, rendszerbe állított sisakkal.

Főbb jellemzői: a három nagy megközelítően félkör alakú vonalvezetés az egyszerű nyílással, az alszalag rögzítése és a beső szerkezete.

ÖSSZEVONT TARTALOMJEGYZÉK

1999. ÉVI CIKKEK (1-4 SZÁM) ROVATONKÉNTI JEGYZÉKE

Logisztikai elmélet

- Jároscsák Miklós* Gondolatok a magyar Honvédség gazdálkodási -
ellátási rendjének általános és ágazati összetevői-ről
(1.szám 3.o.)
- Fleischhacker
Ferenc* A NATO 21. század többnemzetiségű logisztikájának
kihatásai a békeműveletekre (1. szám 24.o.)
- Zsinkó József* A katonai logisztikai folyamatok térinformatikai tá-
mogatása, különös tekintettel a befogadó nemzeti
támogatásra (1.szám 48.o.)
- Csabai György* Fókuszban a XXI. századi logisztika (2.szám 10.o.)
- Fleischhacker
Ferenc* A Befogadó Nemzeti Támogatás jogi keretei, háttere
és tervezése (2.szám 21.o.)
- Lovász Zoltán* A hadszintér - előkészítés és a Befogadó Nemzeti
Támogatás kölcsönhatása (2.szám 29.o.)
- Lovász Zoltán* A logisztikai doktrína kidolgozásának tapasztalatai
(3.szám 3.o.)
- Szűcs Iászló* A katonai és polgári logisztika kapcsolódásának le-
hetőségei (3.szám 23.o.)
- Turcsányi Károly,
Vasvári Ferenc* A biztonságkultúra néhány összetevője (3.szám
33.o.)
- Dobó Péter* A Magyar Honvédség logisztikai rendszere, moder-
nizációjának néhány kérdése I. rész (4.szám 3.o.)

- Csabai György* Az európai védelempolitikáról (4.szám 9.o.)
- Lovász Zoltán* A logisztikai doktrína helye és szerepe a stratégiai dokumentumok rendszerében (4.szám 26.o.)
- Turcsányi Károly,
Vasvári Ferenc* A biztonságkultúra társadalmi, emberi (szellemi) összetevői (4.szám. 40.o.)

Logisztikai biztosítás - integráció

- Jávor Endre* Magyarország bekapcsolódása az IFOR logisztikai támogató tevékenységébe (1.szám 63.o.)
- Eszenyi Imre* A haderő fejlesztéséhez kapcsolódó beruházások és beszerzések egy kicsit másképpen (1.szám 80.)
- Farkas Zsolt,
Csabai György,
Eszenyi Imre* A PfP -től a NATO felé (1.szám 101.o.)
A NATO központi szervezetei II. rész (1. szám 107.o.).
- Jároscsák Miklós* Adalékok a nemzetközi feladatokban résztvevő magyar erők logisztikai biztosításához (2.szám 46.o.)
- Szűcs László* A katonai közlekedési szükségletekről II. RÉSZ (2.szám 59.o.)
- Turcsányi Károly,
Labancz Sándor,
Rácz János* A haditechnikai biztosítás meghatározó tényezői a vegyes légvédelmi rakétaezrednél (2.szám 72.o.)
- Nagy István* A tüzérségi lövegek fejlesztése (korszerűsítése) megvalósításának útjai külföldön (2.szám 85.o.)
- Lénárt Sándor* A haditechnika üzemeltetésében, üzemfenntartásában alkalmazott kőolajszármazékok környezetvédelmi problémái (2.szám 92.o.)

- Kovács Ferenc* A katonai logisztika és a biztonsági beruházási programok összefüggései (3.szám 53.o.)
- Jároscsák Miklós* NATO hadműveletekben résztvevő Magyar erők Nemzeti Támogatásának aktuális kérdései (3.szám 65.o.)
- Nagy István* A tüzérségi lövegek fejlesztése (korszerűsítése) hazánkban (3.szám 83.o.)
- Jároscsák Miklós* A befogadó Nemzeti Támogatás katonai logisztikát érintő feladatai és azok megvalósításának feltételei (4.szám 53.o.)
- Berzsenyi Péter* Gondolatok a NATO kodifikációs rendszeréről (4.szám 71.o.)
- Takács László,
Juhász József
Gábor* Gondolatok a logisztikai ellenőrzésről (4.szám 84.o.)
- Turcsányi Károly* Szükség szerinti üzemfenntartás terjedésének kiváltói és vizsgálatának lehetőségei (4.szám 102.o.)
- Nagy István* A fegyverzettechnikai műhelygépkocsik és korszerűsítésük módjai (4.szám 111.o.)

Kiképzés - felkészítés

- Báthy Sándor* NATO logisztikai törzstiszti tanfolyam a ZMNE-en (1.szám 123.o.)
- Turcsányi Károly* A korszerű minőségügy a haderő fejlesztés és a katonai logisztika alapkövetelménye és helyzete a ZMNE-en (2.szám 112.o.)
- Zsupkó Tibor* Minőségügyi oktatás a ZMNE haditechnikai menedzser szakán (2.szám 127.o.)

- Morvai József* A logisztikai biztosítás elmélete és oktatásának aktuális kérdései, irányai, különös tekintettel a légierő specifikumaira (3.szám 90.o.)
- Rádlí Tibor* Az osztrák tisztképzés történeti áttekintése, jelenlegi helyzete nemzetközi összehasonlításban (3.szám 102.o.)
- Rádlí Tibor* A Bundeswehr logisztikai tisztképzési rendszere (4.szám 128.o.)
- Fleischhacker Ferenc* Négy nap - 4 év - nemzetközi törzsgyakorlás Stocholmban (4.szám 144.o.)

Katonai minőségügy

- Gaál Lajos* Szolgáltatások minőségbiztosítása (1.szám 130.o.)
- Kelemen György* Katonai minőségügy és minőségpolitika (1.szám 153.o.)
- Bittner István* Az 1998-évi ruházati közbeszerzések végrehajtásának kereskedelemtechnikai és minőségbiztosítási tapasztalatai (1.szám 169.o.)
- Kende György,
Magyar Gyula* Hazánk NATO tagságából adódó új minőségbiztosítási feladatok a HM Haditechnikai Intézet tevékenységében (1.szám 182.o.)
- Szűcs Barna,
Reizinger Zoltán,
Ivánka István* Minőségügyi közlemények (1.szám 203.o.)
- Szűcs Barna* Védelmi iparunk lehetőségei és minőségügyi feladatai a NATO tagságunk kezdetén (2.szám 136.o.)
- Füredi László* Néhány Gondolat a szakértői tevékenységről (2.szám 151.o.)

- Egri Gáborné* Minőségbiztosítás az USA nemzetközi katonai beszerzéseinek /szállításainak folyamatában (2.szám 165.o.)
- Pálos Emil* Minőségügyi közlemények (2.szám 180.o.)
- Solténszky László,
Szendrői Szabolcs* Konfiguráció menedzsment egy katonai minőség rendszertanúsító szemszögéből (3.szám 142.o.)
- Reizinger Zoltán* Az AQAP 150/159 III. kiadása (3.szám 142.o.)
- Mikula László* A katonai minőségügy új kihívásai (4.szám 170.o.)
- Füredi László* Minőségügyi közlemények (4.szám 183.o.)

Szaktörténet

- Vasvári Vilmos* Az 1848/49-es szabadságharc hadfelszerelési felügyelője (1. szám 212.o.)

Tájékoztató - információ

- Rádlí Tibor* Az ellátó csapatok jellemzői a Bundeswehr szárazföldi haderőnemeinél (1.szám 224.o.)
- Lits Gábor* Ökológia és a Bundeswehr (fordítás) (1.szám 239.o.)
- Szerkesztőség* Összevont tartalomjegyzék /1997. és 1998.-évi cikkek/ (1 szám. 246.o.)
- Báthy Sándor,
Jean Cristifpere
Prax* A francia szárazföldi haderő reformjának néhány logisztikai tapasztalata (2.szám 188.o.)
- Rádlí Tibor* Költségszámítás és teljesítményfelelősség a Bundeswehrben (2.szám 197.o.)
- Lits Gábor* Ovatosan - katonai menetoszlop (2.szám 212.o.)

Tudományos konferencia

- Logisztikai
Tudományos Tanács* A békefenntartó műveletek logisztikai biztosítása, különös tekintettel a KFOR műveletekre (3.szám 155.o.)
- Nagy Miklós* A békefenntartással kapcsolatos nemzetközi engedélyezési eljárások tapasztalatai (3.szám 157.o.)
- Molnár László* A békefenntartó műveletek csapatmozgásaival kapcsolatos határátlépések és vámeljáráások rendje és tapasztalatai (3.szám 163.o.)
- Nahalkó József* Békefenntartó műveletek logisztikai biztosításának tapasztalatai haditechnikai vonatkozásban, különös tekintettel a KFOR kontingensre (3.szám. 174.o.)
- Pakocs Zoltán* Békefenntartó műveletek logisztikai biztosításának tapasztalatai, különös tekintettel a ruházati ellátására (3.szám 187.o.)
- Csák Gábor* KFOR műveletek logisztikai támogatásának tapasztalatai, kiemelten az elhelyezési feltételek biztosítására (3.szám 199.o.)
- Németh Ernő* Békeműveletek szállításának tapasztalatai (3.szám 207.o.)
- Márkus József* Nemzetközi békefenntartó műveletekben résztvevő Magyar katonai szervezetek logisztikai biztosításának eddigi tapasztalatai (3. szám 229.o.)
- Matos István* A KFOR kontingens logisztikai biztosításának tapasztalatai a végrehajtó szemszögéből (3.szám 245.o.)
- Vitár Zsolt* Magyar Őr és Biztosító Kontingens logisztikai biztosítása (3.szám.252.o.)

Polyák Tamás

A béketámogató missziók pénzügyi biztosításának feladatai a műveleti területen (3.szám.257.o.)

Közlekedési konferencia

Németh Ernő

A KFOR Magyar Őr és Biztosító Zászlóalj működési körletbe történő kiszállításának tapasztalatai (4.szám 204.o.)

Lőrincz Gábor

A Magyar Őr és Biztosító Kontingens (MÖBK) megalakításának, felkészítésének és útbaindításának tapasztalatai (4.szám 212.o.)

Földházi György

A vasút szerepe a katonai szállításban, kiemeleten a béketeremtő feladatok megoldása során (4.szám 229.o.)

Szarvas László

A KFOR Magyar Őr és Biztosító Zászlóalj alkalmazási helyére történő kiszállítás, illetve utánszállítás tervezésének és végrehajtásának tapasztalatai (4.szám 234.o.)

Nyitrai István

A Magyar Őr és Biztosító Kontingens tevékenységének közlekedési szolgálattal kapcsolatos tapasztalatai (4.szám 239.o.)

Pataki Zsolt

A Magyar Őr és Biztosító Zászlóaljnál jelentkező szállítási feladatok és a kiszállítás gyakorlati végrehajtása során szerzett tapasztalatok (4.szám 247.o.)

TARTALOM

Elmélet

<i>Csabai György</i>	A szövetség stratégiái	3
<i>Jávor Endre</i>	A NATO új stratégiájának logisztikai támogatása	14
<i>Báthy Sándor</i>	Gondolatok a logisztikai reformról a haderő reformban	22
<i>Dobó Péter</i>	Az MH logisztikai rendszere modernizációjának néhány kérdése II. rész	29
<i>Lovász Zoltán</i>	A szövetségesek doktrínái a logisztikai támogatás elveiről, szerepéről, funkcióiról	34

Logisztikai biztosítás

<i>Jároscsák Miklós</i>	A Befogadó Nemzeti Támogatás (továbbiakban BNT) és a Védelmi Képesség kezdeményezés (DCI) kapcsolatában a katonai logisztikára háruló feladatok	56
<i>Bugner Sándor</i>	Gondolatok a MH logisztikai gazdálkodásának tapasztalatairól	89
<i>Nagy István</i>	A fegyverzet harcászati értékének megítélése, rendszerben tarthatósága, korszerűsítésének lehetőségei	97
<i>Rácz János</i>	A "MISTRAL" közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok rendszerbekerülésének problémái	114
<i>Berzsenyi Péter</i>	A logisztikai gondolkodásmód érvényesítése a raktározásban	122

Kiképzés - felkészítés

- Turcsányi Károly* A Haditechnikai menedzsment humán erőforrás szükséglete biztosításának egyes kiképzési - felkészítési aspektusai 134
- Virágh Béla* Az ISO - 9000 alkalmazása a katonai felsőoktatásban 144

Katonai - minőségügy

- Turcsányi Károly, Mikula László* A Magyar Katonai Minőségügy fejlődése, helyzete és jövőjének dilemmái 150
- Mikula László* A katonai szállítók értékelése, a katonai szállítási követelmények (KSZK) 168
- Füredi László* Minőségügyi közlemények (Együttműködési megállapodás hosszabítása) 184

Humán tájékoztató

- Ivanics József* A szervezeti változás kapcsán felmerülő problémákról, a személyi állományt érintő személyügyi és humán feladatokról 191

Szaktörténet

- Gyarmati József* A II. világháború harcocsijai 206

Információ

- Urbán Rudolf* A Cseh Köztársaság Hadserege logisztikai doktrínája megfogalmazásának kiinduló pontjai 223

Szerkesztőség: 1395. Budapest Lehel u. 41.
Bp. Pf.: 423 (felelős szerkesztő)
Telefon: HM: 252-95
Szedés: MH Logisztikai Főigazgatóság
Kiadja: MH 1. Logisztikai Támogató Dandár